

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Pranas Švedas

**BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ LITERATŪROS, MOKSLO,
MENO KŪRINIO AR GRETUTINIŲ TEISIŲ OBJEKTO NETEISĖTĄ
ATGAMINIMĄ, NETEISĖTŲ KOPIJŲ PLATINIMĄ, GABENIMĄ AR
LAIKYMĄ**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2006 – 2011 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Egidijus Bieliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė –
01 S)

TURINYS

ĮVADAS	6
I. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ KRIMINALIZAVIMAS.....	18
1. Intelektinės nuosavybės samprata ir požymiai	18
2. Įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisę, raida	26
2.1. Įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisę, pasaulinė raida.....	26
2.2. Įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisę, raida Lietuvoje.....	31
3. Intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų kriminalizavimo pagrindai	37
4. Teisės šaltiniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą	49
4.1. Baudžiamosios teisės šaltinių, uždraudžiančių literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, samprata.....	49
4.2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnis, jo ypatumai ir vieta baudžiamojo kodekso sistemoje.....	80
4.2.1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio dispozicija	92
4.2.2. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje.....	98
II. LITERATŪROS, MOKSLO, MENO KŪRINIO AR GRETUTINIŲ TEISIŲ OBJEKTO NETEISĖTO ATGAMINIMO, NETEISĖTŲ KOPIJŲ PLATINIMO, GABENIMO AR LAIKYMO NUSIKALTIMŲ SUDĖTYS IR JŲ TAIKYMAS	112
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėčių rūšys ir sistema.....	112

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas	117
2.1. Autorių turtinės teisės.....	121
2.2. Gretutinės teisės	123
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas.....	126
3.1. Kūrinys	142
3.1.1. Literatūros kūrinys.....	154
3.1.2. Mokslo kūrinys	159
3.1.3. Meno kūrinys	161
3.2. Gretutinių teisių objektai	180
3.3. Kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija	184
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektyvioji pusė	193
4.1. Pavojinga veika	195
4.1.1. Atgaminimas.....	200
4.1.2. Platinimas	214
4.1.3. Gabenimas	219
4.1.4. Laikymas.....	221
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektas	222
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektyvioji pusė.....	229
6.1. Kaltė	229
6.2. Komercijos tikslai.....	236
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atirbojimas nuo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214 ¹⁰ straipsnyje numatytų administracinių teisės pažeidimų	249

III. BAUDŽIAMIEJI TEISINIAI PADARINIAI UŽ LITERATŪROS, MOKSLO, MENO KŪRINIO AR GRETUTINIŲ TEISIŲ OBJEKTO NETEISĖTĄ ATGAMINIMĄ, NETEISĖTŲ KOPIJŲ PLATINIMĄ, GABENIMĄ AR LAIKYMĄ	255
1. Bausmė ir jos skyrimas	255
2. Turto konfiskavimas	272
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	280
NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	283
AUTORIAUS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA ...	300

IVADAS

„Žmogaus genijus yra visų meno kūrinių ir išradimų šaltinis. Šie kūriniai yra žmogaus verto gyvenimo garantija. Valstybės pareiga – užtikrinti visų menų ir išradimų apsaugą“.

Arpad Bogsch¹

Temos aktualumas. Autorių teisių pažeidimai yra plačiai tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje paplitęs reiškinys. Didelės dalies Lietuvos Respublikos gyventojų požiūris į tokius veiksmus kaip neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto (fonogramos, audiovizualinio kūrinio įrašo ir kt.) atgaminimas arba kitoks neteisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objekto panaudojimas yra tolerantiškas². Be to, visuomenė apskritai tiksliai net nežino, ar konkretūs veiksmai su kūrinium ar gretutinių teisių objektu yra draudžiami. Dėl šių priežasčių neteisėtai atgamintų kūrinių ar gretutinių teisių objektų (dar kitaip – piratinės produkcijos) naudojimas, ypač namų ūkiuose, išlieka labai paplitusiu reiškiniu. Dažnai tokie pažeidimai daromi turint ne tik asmeninius, bet ir komercinius tikslus, o tokie veiksmai jau užtraukia ne administracinę, o baudžiamąją atsakomybę.

Vienareikšmiškai pripažįstama, kad intelektinė nuosavybė yra viena iš svarbiausių žinių visuomenės ir žinių ekonomikos vertybių. Padidėjusi intelektinės nuosavybės svarba ir vertė, taip pat specifinės intelektinės nuosavybės savybės lėmė ypatingą intelektinės nuosavybės teisių pažeidžiamumą besiplečiančioje žinių visuomenėje ir ypač naujose socialinėse terpėse – kompiuterių tinkluose ir internete. Per pastarąjį dešimtmetį intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai tapo labiausiai paplitusia teisės pažeidimų forma internete, taip pat sparčiai didėjančia bendrojo nusikalstamumo sudedamąja dalimi. Pavyzdžiui, *The Business Software*

¹ Įrašas Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) centrinėje būstinėje Ženevoje ant įėjimo salės kupolo. Cituota iš <http://www.wipo.int/about-wipo/en/open_day/>, žiūrėta 2010-12-05.

² Prieiga per internetą: <http://www.zebra.lt/lt/mokslas_it/mokslas/visuomenes-pozioris-i-piratavimaneleistinai-tolerantiskas-5375.html>, <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/it/straipsnis?name=straipsnis-7032>, žiūrėta 2010-12-05.

Alliance (BSA) duomenimis visame pasaulyje 2010 metais neteisėtai atgamintos programinės įrangos vertė siekė daugiau kaip 59 milijardus JAV dolerių³, tai sudarė 42 proc. visos naudojamos programinės įrangos (2009 metais neteisėtai atgaminta programinė įranga pasaulyje sudarė 43 proc., 2008 metais – 41 proc.). Pasaulinis muzikos įrašų piratavimo⁴ lygis yra dar didesnis – teigiama, kad maždaug 95 proc. internetu atsisiunčiamos muzikos įrašų yra atgaminta neteisėtai⁵.

Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą Lietuvoje yra numatyta tik kiek daugiau nei dešimtmetį⁶. Taigi galima teigti, jog ši baudžiamosios teisės sritis yra labai jauna. Be to, per minėtą dešimtmetį Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁷ (toliau – BK) straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą, buvo du kartus keistas ir pildytas. Tai rodo, kad yra problemų numatant baudžiamąją atsakomybę už aptariamą nusikalstamas veikas ir formuluojant šias veikas uždraudžiančio BK straipsnio dispoziciją.

Sisteminei baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą analizei Lietuvos teisės literatūroje nėra skiriama daug dėmesio. Kai kurie minėtų nusikaltimų probleminiai aspektai buvo nagrinėjami epizodiškai (pavyzdžiui, V. Mizaro, M. Kiškio), tačiau išsamios analizės Lietuvoje niekas nėra pateikęs. Galima teigti, kad mokslinių darbų, skirtų išskirtinai baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą

---

³ Duomenys iš <<http://portal.bsa.org/globalpiracy2010/index.html>>, <http://portal.bsa.org/globalpiracy2009/index.html>.

⁴ Čia ir toliau sąvoka „piratavimas“ reiškia neteisėtą autorių teisių objektų ir (ar) gretutinių teisių objektų atgaminimą.

⁵ Statistika iš <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2009-key-statistics.pdf>.

⁶ Iki 2000 m. gegužės 10 d. baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje buvo numatyta tik už svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimą savo vardu ar kitokį tokio kūrinio autorystės pasisavinimą arba neteisėtą jo atgaminimą ar paskleidimą, taip pat privertimą jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi.

⁷ Žin., 2000, Nr. 89-2741.

nagrinėjimui Lietuvoje iki šiol nėra. Nagrinėjant pavienes baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą problemas, neįmanoma susidaryti išsamaus ir visapusiško požiūrio, todėl yra būtina kompleksinė minėtos temos analizė.

Šio darbo pavadinimas – „Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą“ – visų pirma įpareigoja aiškiai apibrėžti baudžiamosios atsakomybės sąvoką, kadangi nuo šios sąvokos supratimo priklauso viso darbo turinys ir temos, kurios yra nagrinėjamos. Nuo to, kaip suvokiama baudžiamoji atsakomybė ir kokių teisinių priemonių sistema sudaro jos turinį, priklauso tiek praktinių, tiek teorinių patraukimo baudžiamojon atsakomybės klausimų sprendimas⁸.

Teoriškai baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą gali būti, be kita ko, suvokta ir kaip perspektyvinė atsakomybė. Perspektyvinė baudžiamoji atsakomybė – tai asmens suvokta pareiga elgtis tokiu būdu, kad jo veiksmai nesutaptų su BK 192 straipsnyje uždraustomis nusikalstamomis veikomis. Kitaip tariant – tai pareigos nedaryti nusikaltimų suvokimas ir jos laikymasis. Nepaisant to, šiame darbe vartojant baudžiamosios atsakomybės sampratą omenyje yra turima tik retrospektyvinė baudžiamoji atsakomybė.

Toliau šiame darbe vadovaujamas tokia baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą samprata: baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą – tai šių nusikaltimų ir juos padariusio asmens pasmerkimas valstybės vardu, pasireiškiantis apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu ir bausmės, numatytos BK 192 straipsnio 1 ar 2 dalies sankcijoje, paskyrimu arba atleidimu

---

⁸ DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008, p. 35.

nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės BK numatytais pagrindais. Baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą pagrindas yra asmens veika, atitinkanti BK 192 straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytų nusikaltimų sudėtį, t. y. objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, apibūdinančių pavojingą veiką kaip nusikaltimą, visumą.

Tam, kad galėtų būti tinkamai suvokta baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį, būtina tiksliai atskleisti visus BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėties elementus. Tik aiškiai ir tiksliai žinant, koks elgesys yra uždraustas, galima elgtis taip, kad nebūtų pažeisti draudimai. Be to, išsiaiškinti, ar tam tikri jau atlikti veiksmai yra pažeidimas, taip pat įmanoma tik labai aiškiai suvokus, kokia yra nusikaltimo sudėtis. Taigi konkrečios veikos tinkamam kvalifikavimui visų pirma turi būti aiškūs visi atitinkamo nusikaltimo tipiniai požymiai, su kuriais tuomet įmanoma lyginti ketinamos daryti ar jau padarytos veikos požymius. Vienas iš šio darbo pagrindinių tikslų ir yra išsamiai išnagrinėti nusikaltimų, numatytų BK 192 straipsnyje, sudėtis.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 23 straipsnio 2 dalimi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) formuoja vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus. Per laikotarpį, kuomet galioja BK 192 straipsnis, t. y. nuo naujojo BK įsigaliojimo iki šiol, trys baudžiamosios bylos, susijusios su minėtu BK straipsniu, buvo nagrinėtos išplėstinėse LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijose, o viena byla – Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinėje sesijoje⁹. Tai, jog per palyginus trumpą BK 192 straipsnio galiojimo laikotarpį tiek sąlygiškai daug kartų byla pagal šį straipsnį buvo nagrinėjamos išplėstinėse Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijose ir vieną kartą – net Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinėje sesijoje, t. y. buvo formuojama nauja šio BK straipsnio aiškinimo praktika ar buvo

---

⁹ Pažymėtina, jog byla gali būti perduodama nagrinėti išplėstinei septynių teisėjų kolegijai, jeigu tinkamas baudžiamojo ar baudžiamojo proceso įstatymo pritaikymas byloje reikštų naują teisės normos aiškinimą teismų praktikoje (BPK 378 straipsnio 1 dalis). Nagrinėti LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinei sesijai byla gali būti perduota, jeigu pritaikius byloje baudžiamąjį ar baudžiamojo proceso įstatymą byloje atsirastų pagrindas nukrypti nuo LAT praktikos (BPK 378 straipsnio 3 dalis).

iškilęs pagrindas nukrypti nuo jau susiklosčiusios LAT praktikos, rodo, jog BK 192 straipsnio interpretavimas ir taikymas nėra iki galo aiškus, o taikant šį straipsnį susiduriama tiek su teorinėmis, tiek ir su praktinėmis problemomis. Tam tikrą BK 192 straipsnio problemišumą rodo ir tai, jog dėl šio BK straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai net du kartus buvo kreiptasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinę Teismą.

Natūraliai išsiskiria du BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo laikotarpiai, kurie turėtų būti nagrinėjami atskirai. Pirmasis laikotarpis susijęs su BK 192 straipsnio, galiojusio iki 2009 m. liepos 23 d., interpretavimu ir taikymu, o antrasis laikotarpis – su BK 192 straipsnio, galiojančio nuo 2009 m. liepos 23 d., interpretavimu ir taikymu. Pažymėtina, kad antrasis laikotarpis yra labai trumpas, todėl išsamesnės BK 192 straipsnio interpretavimo praktikos šiuo laikotarpiu dar nėra.

Iki 2009 m. liepos 23 d. BK 192 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė asmeniui, kuris neteisėtai atgamino literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinį ar jo dalį arba importavo, eksportavo, platino, gabeno ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Tiek baudžiamosios teisės teoretikai, tiek ir teismai, praktikoje taikantys BK 192 straipsnį, šį straipsnį interpretavo nevienareikšmiškai. BK 192 straipsnio interpretavimas, manytina, iš dalies buvo nulemtas šio straipsnio pirmtako – 1961 m. BK 142¹ straipsnio – interpretavimo. Nors iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusio BK 192 straipsnio tekstas skyrėsi nuo senojo BK 142¹ straipsnio teksto, BK 192 straipsnio interpretavimas, lyginant su pirmtaku, nepasikeitė, kadangi šį straipsnį interpretuojantys subjektai ir toliau laikėsi nusistovėjusios aiškinimo tvarkos ir logikos. Dėl šios priežasties daugiau kaip penkerius metus buvo susidariusi situacija, kuomet pakankamai konkretaus BK 192 straipsnio teksto dalis sakė viena, o joje numatyta norma buvo suvokiama ir interpretuojama visiškai kitaip, t. y. tam tikrais atvejais aiškinant kai kurias BK 192 straipsnio teksto dalis nebuvo tiksliai remiamasi pačiu šio straipsnio tekstu kaip pirminiu ir pagrindiniu šaltiniu.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimo objektą atskleidžia disertacijos pavadinimas – tai baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą ir jos teisinis reglamentavimas.

Tyrimo dalykas. Šio darbo tyrimo dalykas – teisiniai šaltiniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, ir jų istorinė raida, BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo probleminiai aspektai, šiame BK straipsnyje numatytos nusikaltimų sudėtys bei baudžiamieji teisiniai padariniai.

Nors šio darbo tema reikalauja, be kita ko, nagrinėti BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atirbojimo nuo kitų nusikaltimų klausimus, dėl darbo apimties ir mažo problemiško minėti klausimai šiame darbe nėra nagrinėjami. Dėl tos pačios priežasties šiame darbe taip pat nėra nagrinėjami ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės klausimai.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir atskleisti baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą teisinį reglamentavimą ir jo istorinę raidą, atskleisti šio reglamentavimo privalumus ir trūkumus, pateikti pasiūlymų, kaip galima būtų tobulinti baudžiamąjį įstatymą. Be to, tyrimo tikslas yra atskleisti BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo probleminius aspektus, išnagrinėti ir atskleisti minėtame straipsnyje numatytas nusikaltimų sudėtis bei baudžiamuosius teisinius padarinius.

Tyrimo uždaviniai. Tam, kad būtų pasiektas disertacijos tyrimo tikslas, keliami šie uždaviniai:

1. Atskleisti intelektinės nuosavybės sampratą, požymius ir doktrinas.
2. Išnagrinėti ir atskleisti intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų kriminalizavimo pagrindus.
3. Atskleisti teisinius šaltinius, numatančius baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą

atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, ir jų ypatumus.

4. Atskleisti BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo problemas bei pasiūlyti, kaip jas spręsti.
5. Išnagrinėti BK 192 straipsnyje įtvirtintas nusikaltimų sudėtis:
  - a) atskleisti nusikaltimo sudėčių požymių turinį;
  - b) palyginti nusikaltimo sudėčių požymius su panašių nusikaltimo sudėčių požymiais užsienio valstybėse.
6. Atriboti BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus nuo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso¹⁰ (toliau – ATPK) 214¹⁰ straipsnyje numatytų administracinių teisės pažeidimų.
7. Išnagrinėti baudžiamuosius teisinius padarinius, gresiančius minėtame BK straipsnyje nurodytus nusikaltimus padariusiems asmenims.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniai tyrimo šaltiniai – Lietuvos Respublikos ir kitų šalių baudžiamieji įstatymai bei kiti teisės aktai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą. Užsienio šalių baudžiamaisiais įstatymais remiamasi ne visame darbe ištiesai, o tik tose darbo vietose, kuriose būtina palyginti Lietuvos ir užsienio valstybių teisinį reguliavimą ar išryškinti tam tikros problemos aktualumą. Taip pat darbe remiamasi Lietuvos ir užsienio autorių moksline literatūra, kurioje nagrinėjami baudžiamosios teisės klausimai bei intelektinės nuosavybės teisės klausimai. Iš Lietuvos teisės mokslininkų daugiausia remtasi V. Mizaro, M. Kiškio, A. Abramavičiaus, G. Švedo, R. Drakšo, V. Piesliako, D. Bukelienės, D. Soloveičiko, G. Lastauskienės, G. Šulijos, E. Sinkevičiaus, A. Vileitos darbais, iš užsienio mokslininkų – D. I. Bainbridge, L. Bently, B. Sherman, P. Drahos, J. Braithwaite, A. Gollin Michael, O. Granstrand, T. Hart, L. Fazzani, S. Hinduja, J. Pradel, J. Wessels, W. Cornish, A. V. Naumov, V. Tacij, R. Jacob, D. Alexander, L. Lane, Y. Jewkes, M. Yar,

---

¹⁰ Žin., 1985, Nr. 1-1.

A. Katz, H. Macqueen, CH. Waelde, GR. Laurie, S. Menzel, S. Mathew, P. Nordell, A. Schwabach ir kitų mokslininkų darbai.

Darbe naudojama Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei žemesnių grandžių bendrosios kompetencijos teismų praktika, susijusi su baudžiamąja atsakomybe už intelektinės nuosavybės pažeidimus.

Tyrimo metodai. Rengiant šį darbą buvo naudojami dokumentų analizės, istorinis, loginis, statistinis, sisteminis ir lyginamasis tyrimo metodai.

Vadovaujantis dokumentų analizės metodu buvo analizuojami baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinį ar gretutinių teisių objektų atgaminimą ar kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą šaltiniai – Lietuvos Respublikos Konstitucija, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, kiti įstatymai ir poįstatyminiai aktai, o taip pat – teismų bei ikiteisminių tyrimų praktika.

Istorinio metodo taikymas leido pateikti intelektinę nuosavybę reglamentuojančių įstatymų raidos analizę, kuri padeda atskleisti, koku būdu galiausiai buvo prieita ir prie baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus.

Loginis metodas buvo naudojamas aiškinant baudžiamosios teisės normų turinį, darant apibendrinimus ir išvadas. Taip pat šio metodo pagalba buvo kritiškai vertinamos ir analizuojamos įvairių teisės mokslininkų nuomonės, kurioms šiame darbe arba pritariama, arba kurios atmetamos ir siūloma kitokia teisės normų aiškinimo galimybė.

Statistinis metodas leido atskleisti nusikaltimų intelektinei nuosavybei paplitimo mastą, tendencijas ir dinamiką. Be to, statistinis metodas pravertė analizuojant atskirus nusikaltimų intelektinei nuosavybei požymius.

Sisteminės analizės metodas buvo taikomas nagrinėjant klausimus, kurių visapusiškam atskleidimui buvo būtina išnagrinėti įvairių teisės normų sisteminius ryšius. Pavyzdžiui, siekiant išnagrinėti ir atskleisti baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinį ar gretutinių teisių

objektų atgaminimą ar kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą svarbiausius aspektus, buvo būtina nagrinėti ne tik baudžiamosios teisės šaltinius, tačiau ir civilinius teisinius santykius reglamentuojančius teisės aktus (vidaus ir tarptautinius), kadangi baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinų ar gretutinių teisių objektų atgaminimą ar kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą neabejotinai susijusi su civilinės teisės reglamentuojamais dalykais – kūriniais, gretutinių teisių objektais, turtinių teisių turėtojais, turtinių teisių apribojimais, komerciniais tikslais ir pan. Taigi sisteminio metodo taikymas moksliniame tyrime leido baudžiamosios atsakomybės klausimus nagrinėti ne atsietai, izoliuotai, o kaip sisteminę visos autorių teisės dalį.

Lyginamasis tyrimo metodas buvo ypatingai svarbus atskleidžiant BK 192 straipsnio stipriausias puses ir trūkumus bei teikiant rekomendacijas, kaip būtų galima tobulinti šį BK straipsnį. Šio metodo pagalba nagrinėjamas BK straipsnis įvairiais rakursais buvo lyginamas su kitų valstybių panašiais baudžiamųjų kodeksų ar specialių įstatymų straipsniais, kuriuose numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinų ar gretutinių teisių objektų atgaminimą ar kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą.

Aiškinant teisės normų turinį taip pat buvo naudojami lingvistinis, teleologinis ir sisteminis teisės aiškinimo metodai. Naudojant lingvistinį metodą teisės aktų ir kitų dokumentų tekstai buvo analizuojami vadovaujantis gramatikos, sintaksės ir kitomis kalbos taisyklėmis. Kadangi aiškinant teisės normas negalima apsiriboti vien tik lingvistinio metodo taikymu, nes tokiu atveju tikroji teisės normos prasmė gali likti neatskleista, siekiant atskleisti teisės normų turinį taip pat buvo taikomi teleologinis ir sisteminis teisės aiškinimo metodai.

Darbo mokslinis naujumas. Šiame darbe pirmą kartą po 2000 m., kuomet Lietuvoje buvo įvesta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą ar neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, išsamiai ir sistemiškai nagrinėjama minėtų nusikaltimų problematika, teisinių šaltinių ypatumai, aptariami ir

nagrinėjami šių nusikaltimų sudėtis sudarantys požymiai. Taip pat šiame darbe analizuojamos teisinės sąvokos, reikšmingos baudžiamajai atsakomybei už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio atgaminimą ar neteisėtų kūrinių kopijų platinimą, apibendrinama teismų praktika, pateikiami moksliniai nagrinėjamų nusikaltimų atskyrimo nuo administracinių teisės pažeidimų kriterijai, aptariamos BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo problemos.

Iki šiol minėti klausimai Lietuvos teisės moksle buvo aptariami fragmentiškai, pavyzdžiui, trumpai BK 192 straipsnyje esančias nusikaltimų sudėtis yra aptarę G. Ivoška¹¹, V. Mizaras¹² ir M. Kiškis¹³, tačiau plačiau ir išsamiau baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio atgaminimą ar neteisėtų kūrinių kopijų platinimą klausimai nagrinėti nebuvo.

Praktinė darbo reikšmė. Visų pirma, baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimą ar kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą, numatytos BK 192 straipsnyje, analizė turėtų būti naudinga Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijoms, kurių kompetencijai yra priskirta tiek tokių nusikaltimų prevencija, tiek išaiškinimas, tiek baudžiamosios atsakomybės pritaikymas (policijai, prokuratūrai, teismams).

Antra, disertacijoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai dėl BK 192 straipsnio gali pasitarnauti įstatymų leidėjui tobulinant BK įtvirtintas baudžiamosios teisės normas, o kitoms valdžios institucijoms – jas aiškinant ir taikant.

Trečia, šis darbas galėtų būti vertingas vykdant įvairius praktinius mokymus intelektinės nuosavybės teisės tema, skirtus valstybės tarnautojų ir privataus sektoriaus darbuotojų kvalifikacijai kelti.

Ketvirta, ši disertacija taip pat galėtų pasitarnauti mokslininkams, nagrinėjantiems atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus

---

¹¹ Žr. ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 402-406.

¹² Žr. MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 487-500.

¹³ Pavyzdžiui, žr. KIŠKIS M., ŠULIJA G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, p. 52-65.

problematiką, o taip pat galėtų būti naudinga dėstant baudžiamosios teisės bendrąją ir specialiąją dalis, nusikaltimų kvalifikavimo teoriją ir kitus kursus studentams.

Disertacijos ginamieji teiginiai

1. Pagrindinis galiojantis Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinis, uždraudžiantis neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, yra BK 192 straipsnis. Šio BK straipsnio dispozicija yra blanketinė, todėl išsamiai šiame straipsnyje formuluojamos baudžiamosios teisės normos gali būti atskleistos tik nagrinėjant dar ir kitus nei BK teisės aktus, visų pirma – Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą¹⁴ (toliau – ATGTĮ).

2. BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ne už visus, o tik už kai kuriuos autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų turtinių teisių pažeidimus.

3. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas – turtinės autoriaus ir gretutinių teisių subjektų teisės atgaminti kūrinį ar gretutinių teisių objektą ir teisės kūrinį ar gretutinių teisių objektą platinti bei kūrinį ar gretutinių teisių objektų kopijų teisėta apyvarta. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas – kūriniai ir gretutinių teisių objektai bei teisėtos jų kopijos.

4. BK 192 straipsnyje numatyti nusikaltimai gali būti padaromi tik tiesiogine tyčia. Komercinių tikslų sąvoka, vartojama BK 192 straipsnyje, ne visiškai sutampa su ATGTĮ vartojama komercinių tikslų sąvoka ir yra siauresnė.

5. BK 192 straipsnis turėtų būti išskiriamas į du naujus BK straipsnius: viename turėtų būti numatyta baudžiamoji atsakomybė už bet kokią neteisėtą autorių teisių ir gretutinių teisių objektų panaudojimą komerciniais tikslais, o kitame – baudžiamoji atsakomybė už autorių teisių ir gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų apyvartą.

---

¹⁴ Žin., 1999, Nr.50-1598; Žin., 2003, Nr. 28-1125.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Disertacijos autorius parengė du mokslinius straipsnius, susijusius su šioje disertacijoje nagrinėjamomis temomis, kurie buvo publikuoti Vilniaus universiteto Teisės fakulteto periodiniame mokslo leidinyje „Teisė“.

Darbo struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai, naudotų šaltinių sąrašas ir disertanto mokslinių publikacijų sąrašas.

Pirmajame darbo skyriuje aptariama intelektinės nuosavybės samprata ir požymiai, įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės apsaugą, raida pasaulyje ir Lietuvoje, o taip pat teisiniai šaltiniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, ir jų ypatumai.

Antrame darbo skyriuje aptariami BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimų objektas ir dalykas, nusikaltimų objektyvioji pusė, subjektas ir nusikaltimų subjektyvioji pusė. Taip pat šiame skyriuje aptariamas BK 192 straipsnio interpretavimas ir taikymas bei BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimų atirbojimas nuo administracinių teisės pažeidimų.

Trečiajame skyriuje aptariami baudžiamieji teisiniai padariniai, gresiantys asmeniui, padariusiam BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, – bausmės pagal BK 192 straipsnį ir turto konfiskavimas. Kadangi siūlymus dėl BK pakeitimo ir papildymo įmanoma pateikti tik atlikus visapusišką analizę, siūlomi nauja BK 192 straipsnio redakcija ir naujas BK 192¹ straipsnis pateikiami paskutiniojo – trečiojo – darbo skyriaus pabaigoje, o ne ankstesniuose darbo skyriuose (jų dalyse).

Disertacija baigiama išvadamis ir pasiūlymais. Taip pat pridedamas naudotų šaltinių sąrašas ir autoriaus publikacijų moksliniuose leidiniuose sąrašas.

I. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ KRIMINALIZAVIMAS

1. Intelektinės nuosavybės samprata ir požymiai

„Štai sėjėjas išsirengė sėti. Jam besėjant, vieni grūdai nukrito prie kelio, ir atskridę paukščiai juos sulesė. Kiti nukrito ant uolų, kur buvo nedaug žemės. Jie greit sudygo, nes neturėjo gilesnio žemės sluoksnio. Saulei patekėjus, daigai nuvyto ir neturėdami šaknų sudžiūvo. Kiti krito tarp erškėčių. Erškėčiai išaugo ir nusmelkė juos. Dar kiti nukrito į gerą žemę ir davė derlių: vieni šimteriopą grūdą, kiti šešiasdešimteriopą, dar kiti trisdešimteriopą.“ (Mt 13, 3–8)¹⁵

Sąvoka „intelektinė nuosavybė“ apibrėžia nematerialią vertybę – asmens intelektualės, kūrybinės veiklos rezultatą ir kartu idėją, kad toks rezultatas gali būti savinamasis, t. y. į jį gali priklausyti nuosavybės teisės. Intelektinės nuosavybės objektai skiriasi nuo įprastos, t. y. materialios, nuosavybės objektų tuo, kad jie yra nematerialūs, o tai reiškia, kad fiziškai, priešingai nei įprasti nuosavybės objektai, intelektualės nuosavybės objektai neegzistuoja (fiziškai egzistuoja tik laikmenos, kuriose užfiksuoti intelektualės nuosavybės objektai). Intelektinės nuosavybės objektų nematerialumas iš dalies lemia šios nuosavybės formos teisinės apsaugos ypatumus.

Pagal 1967 m. Pasaulio intelektualės nuosavybės organizacijos (WIPO) steigiamąją konvenciją intelektualės nuosavybės sąvoka apima teises, susijusias su:

- literatūros, meno ir mokslo kūriniais;
- atlikėjų atlikimu, fonogramomis, radijo ir televizijos transliacija;
- išradimais visose žmogaus veiklos srityse;

---

¹⁵ Šventasis raštas. Naujasis testamentas. Vilnius: Vaga, 1992, p. 51. Tam, kad kūryba „augtų“, būtina, kad jos sėklos kristų į teisiškai saugią „dirvą“. Sudarius tinkamas sąlygas kūrėjams ir pasirūpinus jų kūrinių apsauga, yra skatinamas noras kurti ir užtikrinama, kad būtų sukuriama kuo daugiau ir kuo geresnės kokybės intelektualės nuosavybės objektų.

- moksliniais atradimais;
- pramoniniais pavyzdžiais (pramoniniu dizainu);
- prekių ir paslaugų ženklais, firmų vardais ir komerciniais žymėjimais;
- apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos;
- visomis kitomis teisėmis, kurios atsiranda iš intelektinės veiklos pramonės, mokslo, literatūros ir meno srityje¹⁶.

Iš esmės taip pat intelektinė nuosavybė apibūdinama ir Sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutartis)¹⁷.

Atsižvelgiant į kompiuterių ir interneto pasaulinį išplitimą, patenkančiomis po intelektinės nuosavybės sąvoka taip pat siūloma laikyti teises, susijusias su:

- kompiuterių programomis
- duomenų bazėmis;
- domenų vardais;
- elektroninės erdvės turiniu¹⁸.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog teisės doktrinoje intelektinė nuosavybė skirstoma į šias dvi grupes:

- 1) autorių teisės, gretutinės teisės ir *sui generis* teisės;
- 2) pramoninės nuosavybės teisės¹⁹.

Autorių teisės – tai teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės teisės – tai teisės į atlikimus, fonogramas, transliacijas, audiovizualinio kūrinio pirmąjį įrašą, *sui generis* teisės – tai duomenų bazių gamintojų teisės. Tuo tarpu pramoninės nuosavybės teisės – tai teisės į patentus, prekių ženklus, pramoninį dizainą ir kitus pramoninės nuosavybės objektus. Šiame darbe toliau vartojant intelektinės nuosavybės sąvoką kalbama

---

¹⁶ Konvencijos dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos įkūrimo (pasirašytos Stokholme 1967 m. liepos 14 dieną) (angl. – *Convention Establishing the World Intellectual Property Organization*) 8 straipsnio 2 dalis. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_wo029.html#P50_1504, žiūrėta 2009-04-02.

¹⁷ Sąvoka „intelektinė nuosavybė“ pagal TRIPS sutarties 1 straipsnio 2 dalį apima šios sutarties reguliuojamus dalykus: autorių teises ir gretutines teises, prekių ženklus, geografines nuorodas, pramoninį dizainą ir modelius, patentus, puslaidininkinių gaminių topografijos, komercines paslaptis.

¹⁸ KIŠKIS M. Legal Protection of Digital Property: Copyright Aspects // *Jurisprudencija*. 2001, t 20 (12), p. 66-69.

¹⁹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 33.

apie pirmos grupės intelektinę nuosavybę, kadangi nagrinėjamas BK 192 straipsnis uždraudžia veikas, susijusias būtent su pirmos grupės intelektine nuosavybe. Pavojingos veikos, susijusios su pramoninės nuosavybės teisės pažeidimais, uždraustos BK 195 straipsnyje.

Intelektinės nuosavybės, kuri gaunama kaip intelektinės veiklos rezultatas, pripažinimas teisine nuosavybe turi keletą teorijų. M. Kiškis, cituodamas užsienio autorius, išskiria tris tradicines intelektinės nuosavybės pagrindimo teorijas, tai²⁰:

- 1) prigimtinių teisių teorija;
- 2) ekonominė (utilitarinė) teorija;
- 3) asmenybės raiškos (moralinė) teorija.

Prigimtinių intelektinės nuosavybės teorija remiasi argumentais, kad, kaip ir įprasta nuosavybė, intelektinė nuosavybė yra prigimtine teise, kuri sukuriama sudedant darbą, informaciją ir turimus materialinius išteklius. Tai reiškia, kad asmuo, kuris įdėjo savo darbo ir pastangų, turi teisę disponuoti tuo, ką sukūrė, t. y. savo darbo rezultatu, nesvarbu, ar tai būtų įprastos materialinės nuosavybės objektas ar intelektinės nuosavybės objektas.

Ekonominė (utilitarinė) teorija vyrauja bendrosios teisės tradicijos šalyse. Ši teorija teigia, kad intelektinė nuosavybė turi būti pripažįstama ir saugoma, kadangi intelektinė nuosavybė garantuoja autoriams ekonominę naudą ir tokiu būdu yra skatinamas tolimesnis kūrybiškumas, inovacijos. Tik garantuojant intelektinės nuosavybės apsaugą galima tikėtis, kad bus investuojama į intelektinės nuosavybės objektų kūrybą, nes kitu atveju, jei tokia nuosavybė nebūtų saugoma, nebūtų jokio intereso ar paskatos rizikuoti kapitalu ir darbu kuriant tai, kuo galės laisvai naudotis kiti.

Asmenybės raiškos (moralinė) teorija teigia, kad asmens intelektinės veiklos rezultatas – intelektinės nuosavybės objektas kyla iš paties asmens ir yra tarsi atskirta asmenybės dalis. Kadangi kūrybinio proceso metu kūrinys gaunamas atskiriant dalį savo asmeninės būties, kūrėjas yra neperskiriamai susijęs su savo kūriniumi, todėl įgyja visas teises į kūrinį. Dėl nurodytų priežasčių

---

²⁰ KIŠKIS M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos // Teisė. 2009, Nr. 73, p. 25.

šioje teorijoje svarbiausią vietą užima neturtinės autoriaus teisės (autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, kūrinio neliečiamybės teisė), tačiau pripažįstamos ir turtinės autorių teisės. Šios teorijos pagrindu vystėsi kontinentinės teisės šalių autorių teisių doktrina.

Paminėtina, kad, pavyzdžiui, S. Mennel apskritai skirsto intelektinės nuosavybės teorijas į dvi dideles grupes – utilitarines (ekonomines) teorijas ir neutilitarines teorijas²¹. Utilitarinėms teorijoms šis autorius priskiria visas teorijas, kuriose teigiama, kad kūrėjas privalo gauti ekonominę naudą už tai, kad kažką sukūrė įdėdamas savo darbą ir kapitalą. Neutilitarinėms teorijoms šis autorius priskiria viskas kitas teorijas, pavyzdžiui, prigimtinių teisių (darbo) teoriją, neteisėto praturtėjimo teoriją²², asmenybės raiškos teoriją, libertarinę (liberaliąją) teoriją²³, teisingo paskirstymo teoriją (angl. – *distributive justice*)²⁴, demokratinę teoriją²⁵, radikaliąją – socialistinę teoriją²⁶, ekologinę teoriją.

Teisinio apibrėžimo, kas laikoma nuosavybe, o juo labiau intelektine, reikia ieškoti civilinėje teisėje. Tik nustatius intelektinės nuosavybės sąvoką civilinėje teisėje, intelektinę nuosavybę (teisę) galima nagrinėti kaip BK 192 straipsnyje saugomą teisinį gėrį.

Tiek pagal Lietuvių kalbos žodyną²⁷, tiek ir pagal Dabartinį lietuvių kalbos žodyną²⁸ nuosavybė apibrėžiama kaip:

---

²¹ MENNEL S. Intellectual property: general theories. Prieiga per internetą: <<http://encyclo.findlaw.com/1600book.pdf>>, žiūrėta 2010-11-24.

²² Neteisėto praturtėjimo teorija teigia, kad asmenys, kurie kopijuoja kūrybinės veiklos rezultata, neteisėtai praturtėja iš autoriaus kūrybos, todėl autorius nusipelno kompensacijos.

²³ Liberaliosios teorijos pagrindinė mintis ta, kad intelektinės nuosavybės teisės užkerta kelią laisvai keistis informacija ir idėjomis bei suteikia teisę korporacijoms kontroliuoti politinę ir kultūrinę raišką.

²⁴ Teisingo paskirstymo teorija teigia, kad visuomeniniai resursai turėtų būti dalinami vadovaujantis teisingumo principais.

²⁵ Demokratinė teorija teigia, kad dabartinė intelektinės nuosavybės teisės sistema pažeidžia bendruosius demokratijos principus, todėl turėtų būti peržiūrėta, kad atitiktų skaitmeninio amžiaus iššūkius ir skatintų demokratinę visuomenę.

²⁶ Radikalioji – socialistinė teorija teigia, kad visi kūriniai tam tikra apimtimi yra nulemti bendrų visuomeninių veiksnių ir aplinkos, todėl kūrinijų siejimas su konkrečiais asmenimis yra netinkama praktika.

²⁷ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: <<http://lkz.mch.mii.lt/Zodynas/Visas.asp>>, žiūrėta 2009-04-08.

²⁸ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>, žiūrėta 2009-04-08.

- 1) kam nors priklausantis turtas;
- 2) priklausymas kam nors su teise valdyti, tvarkyti.

Pirmasis sąvokos apibrėžimas nukreipia į tam tikrą objektą – turtą, kuris kam nors priklauso. Tuo tarpu antrasis apibrėžimas nurodo tam tikras teises valdomo turto atžvilgiu (valdyti, tvarkyti) – šis apibrėžimas rodo tam tikrą santykį su turtu.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso²⁹ (toliau – CK) 1.97 straipsnio 1 dalį civilinių teisių objektai yra daiktai, pinigai ir vertybiniai popieriai, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės. CK 1.111 straipsnis nurodo, jog civilinių teisių objektais laikomi mokslo, literatūros ir meno kūriniai, išradimų patentai, pramoniniai pavyzdžiai bei kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kuria nors objektyvia forma (rankraščiai, brėžiniai, modeliai ir kt.). Išradimų patentai ir kiti intelektinės veiklos rezultatai civilinių teisių objektais tampa nuo to momento, kai jie intelektinės veiklos rezultatais pripažįstami įstatymų nustatyta tvarka. Pagal CK 1.112 straipsnio 1 dalį civilinių teisių objektai yra daiktinės teisės, prievolinės teisės, taip pat teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų. Paminėtų CK straipsnių analizė leidžia teigti, jog intelektinės veiklos rezultatai nėra tapatinami su daiktine teise. Be to, pagal CK 4.1 straipsnį daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Tuo tarpu intelektinės nuosavybės objektas nėra materialus dalykas, todėl intelektinės nuosavybės dalykai netapatintini su daiktais.

Nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (CK 4.37 straipsnio 1 dalis). Kyla klausimas, ar intelektinė nuosavybė apskritai patenka į nuosavybės sąvoką pagal CK? Pagal CK nuosavybės teisės objektu gali būti daiktai ir kitas turtas (CK 4.38 straipsnis). Nei CK, nei kiti teisės aktai konkrečiai neapibrėžia „kito turto“ sąvokos – ar tai

---

²⁹ Žin., 2001, Nr. 74-2262.

tik materialūs dalykai (daiktai) ar ir nematerialūs dalykai. Iš pirmo žvilgsnio galėtų atrodyti, kad nuosavybės teisė yra viena iš daiktinių teisių, todėl jos objektas turėtų būti materialūs dalykai (daiktai) – atitinkamai ir „kito turto“ sąvoka tokiu atveju turėtų apimti tik materialius dalykus. Visgi, mūsų nuomone, sąvoka „kitas turtas“ apima ir nematerialius dalykus, pavyzdžiui, turtinės teisės. Civilinės teisės doktrinoje teigiama, kad CK vartojama sąvoka „turtas“ reiškia daiktus, turtinės teisės ir turtinės pareigas, pinigus³⁰. Nors CK 1.97 straipsnyje intelektinės veiklos rezultatai minimi kaip atskiras civilinių teisių objektas, t. y. turtas ir intelektinės veiklos rezultatai išskiriami, manytume, jog intelektinės nuosavybės objektai gali būti priskirti prie turto sąvokos. Atitinkamai, intelektinės nuosavybės objektus priskyrus „kitam turtui“, laikytina, kad intelektinės nuosavybės objektai, nors ir yra nematerialūs, patenka ir į bendrą teisės aktuose vartojamą nuosavybės (objektų) sąvoką.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos³¹ (toliau – Konstitucija) 23 straipsnyje nurodyta, jog nuosavybė neliečiama, nuosavybės teisės saugo įstatymai, o nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Konstitucijos 42 straipsnio 3 dalis numato, jog dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas. Nors Konstitucijos kūrėjai, kalbėdami apie nuosavybę, tikriausiai pirmiausia omenyje turėjo įprastinę materialią nuosavybę, laikytina, kad Konstitucijos 23 straipsnyje garantuojama apsauga turėtų būti taikoma ir intelektinei nuosavybei. Tai patvirtino ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pažymėjęs, jog konstitucinė nuosavybės apsauga apima ne tik materialiosios nuosavybės, bet ir intelektinės nuosavybės apsaugą³². Aukščiau nurodytos Konstitucijos nuostatos laikytinos intelektinės nuosavybės apsaugos

---

³⁰ MIKELĖNAS V., VILEITA A., TAMINSKAS A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 213.

³¹ Žin., 1992, Nr. 33-1014.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2000, Nr. 56-1669.

konstituciniais pagrindais. Taip pat prie intelektinės nuosavybės apsaugos konstitucinių pagrindų priskirtina Konstitucijos 21 straipsnio 2 dalis, kurioje numatyta, jog asmens orumą gina įstatymas (ši Konstitucijos straipsnio dalis yra susijusi su autoriaus neturtinių teisių apsauga).

Intelektinės nuosavybės teisė yra labai panaši į įprastinę nuosavybės teisę, kadangi asmuo, sukūręs tam tikrą kūrinį – nematerialų objektą – turi įgyti išimtinės teises į šį objektą, panašiai kaip ir asmuo, fiziškai sukūręs daiktą. Intelektinės nuosavybės teisė, kaip ir nuosavybės teisė, leidžia jos turėtojui savarankiškai nulemti kūrybinės veiklos rezultato likimą, naudoti jį išimtinai savo nuožiūra, ginti savo teises nuo trečiųjų asmenų ir pan.³³

Įprastinė nuosavybės teisė leidžia turto savininkui savo nuožiūra nekliudomai valdyti savo turtą (turėti jį savo žinioje ir daryti jam fizinį poveikį), naudoti jį (panaudoti ūkinėje veikloje ir gauti iš turto naudos) ir juo disponuoti (nustatyti ir keisti jo teisinę padėtį). Laikytina, kad ir intelektinės nuosavybės atveju visos išvardintos nuosavybės teisės sudedamosios dalys sudaro intelektinės nuosavybės turinį, išskyrus tuos aspektus, kurie negali būti realizuojami dėl intelektinės nuosavybės nematerialumo (pavyzdžiui, neįmanoma intelektinei nuosavybei daryti fizinį poveikį).

Pabrėžtina, kad intelektinės nuosavybės nusikaltimais pažeidžiama ne tik pati intelektinė nuosavybė (tačiau ne fiziškai), bet ir asmens, kuriam priklauso intelektinės nuosavybės objektas, turtinės teisės, kurios kyla iš intelektinės nuosavybės objekto turėjimo. Pačios intelektinės nuosavybės objekto fiziškai pažeisti ar sunaikinti neįmanoma, nes jis yra nematerialus (nors mokslinėje literatūroje vyksta diskusija, ar, pavyzdžiui, sunaikinus visus išleisto literatūros kūrinio egzempliorius ir rankraštį būtų sunaikintas ir pats kūrinys).

Apibendrinant galima teigti, intelektine nuosavybe vadinama visa, kas sukurama intelektinės (lot. *intellectus* – suvokimas) ar su ja susijusios veiklos dėka. Tai visuma išimtinių teisių į intelektinės veiklos rezultatus ir su jais

---

³³ KIŠKIS M., ŠULIJA G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, p. 54.

susijusius objektus. Intelektinės nuosavybės objektams priskiriami literatūros, meno ir mokslo kūriniai, atlikėjų atlikimai, fonogramos, radijo ir televizijos transliacijos, išradimai, moksliniai atradimai, pramoniniai pavyzdžiai (pramoninis dizainas), prekių ir paslaugų ženklai, firmų vardai ir komerciniai žymėjimai, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, visos kitos teisės, kurios atsiranda iš intelektinės veiklos pramonės, mokslo, literatūros ir meno srityje.

Pagrindinis intelektinės nuosavybės požymis – nematerialumas, t. y. idealus, tik protu suvokiamas intelektinės nuosavybės teisių objektas³⁴. Iš šio pagrindinio požymio kyla kiti intelektinės nuosavybės teisių objekto požymiai: intelektinės nuosavybės teisių objektas gali būti vienu metu naudojamas neriboto skaičiaus asmenų, o vieno asmens naudojimasis neužkerta kelio tuo objektu naudotis ir kitiems asmenims; intelektinės nuosavybės teisių objekto egzistavimą ir teisių į jį turinį išimtinai lemia teisinis reglamentavimas, o ne paties daikto savybės, t. y. galima sakyti, kad intelektinės nuosavybės teisė atsiranda iš įstatymo; intelektinės nuosavybės objektas egzistuoja nepriklausomai nuo savo materialaus pavidalo (pavyzdžiui, laikmenos, kurioje užfiksuotas intelektinės nuosavybės objektas, įgijimas savaime nesuteikia teisių naudoti intelektinės nuosavybės objektą); intelektinės nuosavybės teisės gali būti (ir paprastai yra) laikino pobūdžio, o nuosavybės teisė į materialius daiktus – neterminuota; intelektinės nuosavybės teisė gali būti skaidoma tiek turinio, tiek teritoriniu požiūriu.

---

³⁴ BIRŠTONAS R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2010, p. 20.

2. Įstatymų, reglamentuojančių intelektualinės nuosavybės teisę, raida

Jei ką nors verta kopijuoti, reiškia verta ir saugoti.

Nežinomas autorius

2.1. Įstatymų, reglamentuojančių intelektualinės nuosavybės teisę, pasaulinė raida

Intelektinė nuosavybė yra teisiškai pripažįstama nuosavybės teisė į nematerialų turtą, t. y. nuosavybės teisė į produktą, sukurtą asmens intelekto. Žmonės turi įgimtą norą savintis idėjų nuosavybę – tikriausiai kiekvienas, dar būdami vaikais, esame kitiems sakę „nustok mane kopijuoti“. Visgi teisinis nuosavybės į idėjas, o tiksliau – jų išraiškos formą (intelektinę nuosavybę), pripažinimas atsirado tūkstančiais metų vėliau, nei nuosavybės teisės į materialius daiktus ir žemę pripažinimas.³⁵ Manytina, kad tokia situacija susiklostė dėl to, jog intelektualinė nuosavybė ir jos apsauga neabejotinai labiausiai iš visų nuosavybės formų yra priklausoma nuo teisės suteikiamos apsaugos³⁶ (priešingai nei materialios nuosavybės, intelektualinės nuosavybės jos savininkas pats fiziškai apginti negali).

Žmogaus kūrybingumas ir intelektualinė veikla lydėjo žmoniją nuo pat žmonijos istorijos pradžios. Tačiau visuomet buvo ir asmenų, kurie troško pasipelnyti iš kitų darbo. Dėl šios priežasties greta intelektualinės veiklos kartu ėjo ir siekis apsaugoti tai, kas buvo sukuriama šia veikla.

Autorių teisės istorinę raidą mokslinėje literatūroje siūloma sąlygiškai suskirstyti į kelis laikotarpius³⁷: 1) nuo Antikos laikų iki Viduramžių pabaigos; 2) privilegijų laikotarpis; 3) pirmųjų rašytinių autorių teisės įstatymų laikotarpis; 4) tarptautinės autorių teisių apsaugos reguliavimo pradžios laikotarpis; 5) šiuolaikinis autorių teisių apsaugos laikotarpis.

³⁵ SCHWABACH A. Intellectual property. A Reference Handbook. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2007, p. xiii.

³⁶ FRANCIS WILLIAM H., COLLINS ROBERT C. Cases and Materials on Patent Law. Minnesota: West Group, 2002, p. 889.

³⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 81.

Intelektinės nuosavybės apsaugos šaknų galima rasti dar senovės Egipto hieroglifų lentose. Irtiseno steloje (lentoje) C-14, sukurtoje 2000 BC, Irtisenas nurodė esąs vyriausiasis vienuoliktosios Egipto dinastijos faraono Nebhepetro Mentuhotepo raštininkas ir amatininkas. Irtisenas giriasi savo plačiomis hieroglifų, kūrinių festivaliams, magijos, rašalo gamybos, svėrimo, statybų, dešimties paukščių sparnų jėgos, kalinių mušimo, skulptūros ir dažų gamybos žiniomis. Po viso to Irtisenas prisiekia, kad niekas kitas nesužinos šių paslapčių išskyrus jį ir jo vyriausiąjį sūnų, nes tam leidimą yra davęs dieviškasis Faraonas.³⁸ Nurodyta citata iš stelos primena šiuolaikinius konfidencialumo susitarimus tarp darbdavio ir darbuotojo. Be abejonės, jei Irtisenas būtų sulaužęs savo priesaiką, pasekmės būtų buvusios kitokios, nei šiais laikais – jis būtų buvęs nuteistas mirti. Minėto fragmento nebūtų galima laikyti autorių teisių apsaugos, kaip mes ją suvokiame šiais laikais, senoviniu pavyzdžiu (išskyrus festivalių kūrinius), tačiau šis pavyzdys rodo, kad nuo seno žmonės stengėsi apsaugoti intelektinės veiklos vaisius (kai kurios iš išvardintų ir Irtiseno žinotų paslapčių šiais laikais galėtų būti saugomos patentų teisės).

Antikos laikais idėja, jog literatūros kūrinio autorius turi ekonomines teises kontroliuoti savo kūrinio kopijavimą ir platinimą, nebuvo įtvirtinta teisėje, todėl, pavyzdžiui, pasisavinęs kūrinio autorystę asmuo paprasčiausiai buvo laikomas niekingu, negarbingu asmeniu³⁹. Suvokimas, kad kūrinio kopijavimas iš esmės prilygsta vagystei, jau buvo senovės Romoje. Poetas Markas Valerijus Marcialis (38-41 AD – 102-104 AD) pirmasis pavartojo žodį „plagiatorius“ (žodis kilęs iš lotynų kalbos žodžio „plagiarus“, reiškiančio pagrobėją) kaip asmenis, kurie savinasi jo eilių autorystę, įžeidžiantį žodį⁴⁰. Graikijoje taip pat buvo žinomi plagiato atvejai – literatūroje nurodoma, kad Euripidas buvo apkaltinęs jo komiksų kopijavimu Aristofaną, garsusis filosofas Platonas – Dionizą von Syraką, kad šis diskusijų su Platonu rezultatai pateikė

---

³⁸ Gollin Michael A. *Driving Innovation. Intellectual Property Strategies for a Dynamic World*. New York: Cambridge University Press, 2008, p. 26-27.

³⁹ BAINBRIDGE DAVID I. *Intellectual Property*. Harlow: Pearson Education Limited, 2007, p. 29.

⁴⁰ Gollin Michael A. *Driving Innovation. Intellectual Property Strategies for a Dynamic World*. New York: Cambridge University Press, 2008, p. 28.

kaip savąją tiesą⁴¹. Manoma, kad maždaug 500-1000 AD žydų teisėje atsirado draudimas vogti idėjas ir savintis svetimų knygų autorystę⁴².

Pirma rašytiniuose šaltiniuose išlikusi byla dėl autorių teisių pažeidimo datuojama 567 m. (*Finnian vs. Columba*). Ši byla buvo iškelta dėl to, kad St Columba slapta padarė psalmių knygos, kuri priklausė jo mokytojui Finnian, kopiją.⁴³ Visgi iki XV amžiaus, kuomet J. Gutenbergas išrado knygų spausdinimo mašiną, keli veiksniai ribojo poreikį saugoti literatūros kūrinių autorių teises. Visų pirma, iki XV amžiaus daugiausia kopijuojami buvo religiniai tekstai, kuriuos ranka perrašinėdavo vienuoliai, o šis kruopštus darbas buvo labai daug laiko reikalaujantis procesas. Taigi literatūros kūrinių kopijavimas (piratavimas) buvo per daug darbo sąnaudų reikalaujantis užsiėmimas, kad būtų pelningas. Antra, kadangi labiausiai paplitę buvo religiniai tekstai, vienuoliai buvo suinteresuoti, kad kuo platesnis žmonių ratas su šiais teksta susipažintų, todėl nebuvo jokio poreikio riboti šių tekstų kopijavimą ir platinimą. Trečia, tuo metu dėl didžiosios dalies populiacijos neraštingumo, galima sakyti, nebuvo susiformavusi literatūros kūrinių (knygų) rinka. Religinės knygos buvo gaminamos iš esmės tik naudojimui vienuolynuose ir bažnyčiose.⁴⁴

Viskas pasikeitė maždaug 1440 metais J. Gutenbergui išradus knygų spausdinimo mašiną. Nuo to momento iki 1500 metų Europoje buvo išleista 27 000 kūrinių dvidešimčia milijonų egzempliorių. Susiklosčius tokiai situacijai knygų leidėjai ir spaustuvininkai pradėjo rūpintis savo interesų apsauga, kad būtų užkirstas kelias laisvai atgaminti jų išleidžiamus kūrinius.⁴⁵ Atsižvelgiant į leidėjų interesus, pradėta išduoti privilegijas. Įvardijamos keturių rūšių privilegijos: spausdinimo, knygų, autorių ir teritorinės⁴⁶.

Pavyzdžiui, 1557 m. Didžiosios Britanijos vyriausybė įmonei *Stationer's company* (leidėjų susivienijimas) suteikė karališkąjį knygų leidybos

⁴¹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 82.

⁴² Gollin Michael A. *Driving Innovation. Intellectual Property Strategies for a Dynamic World*. New York: Cambridge University Press, 2008, p. 28.

⁴³ BAINBRIDGE DAVID I. *Intellectual Property*. Harlow: Pearson Education Limited, 2007, p. 29.

⁴⁴ BAINBRIDGE DAVID I. *Intellectual Property*. Harlow: Pearson Education Limited, 2007, p. 29.

⁴⁵ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 83.

⁴⁶ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 83.

monopolį. Šiuo monopolium buvo saugomos ne autorių teisės, o leidėjo, kuris išleido autorių kūrinį, teisės. Jei autorius užregistruodavo savo knygą įmonėje *Stationer's company*, ši įmonė įgydavo amžiną teisę atgaminti knygą ir tuo pačiu drausti, kad kas nors kitas ją atgamintų⁴⁷. Įmonė *Stationer's company* turėjo teisę kontroliuoti knygų spausdinimą, galėjo taikyti baudas, prisiteisti patirtus nuostolius bei konfiskuoti neteisėtas knygų kopijas. Ši monopolijos teisė truko iki 1695 m.

Pirmą visame pasaulyje autorių teisių apsaugos įstatymą 1709 m. priėmė Didžiosios Britanijos parlamentas. Šis įstatymas vadinamas Anos statutu⁴⁸, jis įsigaliojo 1710 m. Minėtu statutu apsauga buvo suteikta jau ne literatūros kūrinio leidėjui, o būtent kūrinio autoriui. Kūriniam, sukurtiems po statuto priėmimo, buvo taikoma 14 metų autorių teisių apsauga. Jei pasibaigus šiam terminui autorius buvo gyvas, apsauga galėjo būti pratęsta dar 14 metų⁴⁹. Teigiama, jog Jonathan Swift, knygos „Guliverio kelionės“ autorius, buvo nukentėjęs nuo piratų, todėl pats prisidėjo kuriant Anos statutą⁵⁰.

Tuo pačiu paminėtina, kad žodis „piratai“ vieną iš pirmųjų kartų buvo paminėtas dar 1603 metais literatūros kūrinyje „*The Wonderfull yeare. 1603.*“ (liet. – „Nuostabūs metai. 1603.“) (Autorius Thomas Dekker). Šio kūrinio kreipimesi į skaitytoją nurodyta: „<...>. Išstremkite tuos žodžių **piratus** (jūs šventosios mokslo meilužės) į barbarų įlanką: pasmerkite juos amžiams gulėti tarp bukagalvių: neleiskite jiems nei karto suvilgyti savo lūpų dramos dubenyje, tebūnie jie laimingi (ir tai tik dėkodami Apolonui), jei ateityje (kaip ir iki šiol) jie galės numalšinti savo poetinį troškulį mažu alaus. <...>“⁵¹. Vėliau

---

⁴⁷ HART T., FAZZANI L. Intellectual Property Law. New York: Palgrave Mcmillan, 2004, p. 150.

⁴⁸ Angl. – The Statute of Anne (pilnas pavadinimas angl. – An Act of Encouragement of Learning and for Securing the Property of Copies of Books to the Rightful Owners Thereof).

⁴⁹ SCHWABACH A. Intellectual property. A Reference Handbook. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2007, p. 4-5; GRANSTRAND O. Economics, Law and Intellectual Property. Seeking Strategies for Research and Teaching in a Developing Field. Boston: Kluwer Academic Publishers, 2003, p. 58.

⁵⁰ BAINBRIDGE DAVID I. Intellectual Property. Harlow: Pearson Education Limited, 2007, p. 30.

⁵¹ Angl.: „*Banish these Word-pirates, (you sacred mistresses of learning) into the gulfe of Barbarisme: doome them euerlastingly to liue among dunces: let them not once lick their lips at the Thespian bowle, but onely be glad (and thanke Apollo for it too) if hereafter (as hitherto they haue alwayes) they may quench their poeticall thirst with small beere.*“ DEKKER T. The Wonderfull yeare. 1603. Prieiga per internetą:

<<https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/732/yeare.pdf?sequence=1>>, žiūrėta 2009-06-04.

– 1703 metais Danielius Defo apie savo novelę „Tikras anglas“ (angl. – „*True-born Englishmen*“) pasakė, kad „ji piratų spausdinama vėl ir vėl“⁵².

Pažymėtina, jog 1787 metais patvirtintoje Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Konstitucijoje buvo numatyta JAV Kongreso teisė ir pareiga skatinti mokslo ir taikomųjų menų progresą, nustatant autoriams ir išradėjams tam tikram laikui išimtinės teises į sukurtus kūrinius ir padarytus išradimus⁵³. Ši Konstitucijos nuostata tapo pagrindu 1790 m. JAV priimant Autorių teisių įstatymą (angl. – *Federal Copyright Act*)⁵⁴. Minėtu įstatymu, taip pat kaip ir Didžiojoje Britanijoje, kūriniams buvo suteikta 14 metų apsauga su galimybe šią apsaugą pratęsti antram 14 metų terminui.

Prancūzijoje pirmieji autorių teisių apsaugą reglamentuojantys įstatymai buvo priimti 1791 ir 1793 metais⁵⁵. Vokietijoje, Rusijoje autorių teisių apsaugą reglamentuojantys įstatymai buvo priimti XIX a. antrame ketvirtyje⁵⁶.

Taigi autorių teisių, kaip mes jas suvokiame šiandien, apsaugos pradžia galima laikyti XVIII amžių – tuomet galutinai atsirado suvokimas, kad kūrinio autorius turi turtines teises į sukurtą kūrinį. Pavyzdžiui, 1777 metais byloje *Bach vs. Longman* buvo konstatuota, jog „asmuo turi teisę naudoti [natų] kopiją jas grodamas, tačiau jis neturi teisės vogti autoriaus pelno daugindamas kopijas ir jas perleisdamas [tretiesiems asmenims]“⁵⁷.

Moderniaisiais laikais vienos pirmųjų pasaulyje baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus numatė JAV, kur baudžiamoji atsakomybė buvo įtvirtinta 1982 m. Kongreso patvirtintu „Piratavimo ir klastojimo pakeitimų aktu“⁵⁸. Šiuo aktu buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė fiziniams asmenims už piratavimą – neteisėtą

---

⁵² Straipsnis „Copyright infringement“. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Copyright_infringement#cite_note-2>, žiūrėta 2011-10-01.

⁵³ U.S. Const. art. I § 8 cl. 8 – „The Congress shall have Powers <...> to promote the Progress of Science and usefull Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries“, žiūrėta 2011-10-13.

⁵⁴ SCHWABACH A. Intellectual property. A Reference Handbook. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2007, p. 5.

⁵⁵ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 87.

⁵⁶ Ten pat, p. 89-90.

⁵⁷ JACOB R., ALEXANDER D., LANE L. A Guidebook to Intellectual Property. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 150.

⁵⁸ Piracy and Counterfeiting Amendments Act of 1982, Public Law 97-180 (May 24, 1982), 96 Stat. 91, 93.

muzikos įrašų ir audiovizualinių kūrinių kopijų atgaminimą ar platinimą. Didžiausia bausmė, numatyta už minėtus nusikaltimus, – laisvės atėmimas iki 5 metų ir bauda iki 250 000 USD (laisvės atėmimo bausmė galėjo būti skiriama kartu su bauda)⁵⁹. Kitų užsienio valstybių įstatymuose baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus taip pat pradėta reglamentuoti XX a. devintajame dešimtmetyje, o minimalūs tarptautiniai atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus standartai įtvirtinti 1996 m. Sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS). Dabar intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai kriminalizuoti visose išsivysčiusiose valstybėse, įskaitant JAV ir Europos Sąjungos valstybes⁶⁰.

Priklausomai nuo to, ar baudžiamoji teisė kodifikuota ar ne, vienoje valstybėse baudžiamoji atsakomybė numatyta baudžiamuosiuose kodeksuose, o kitose – specialiuose autorių ir gretutines teises reglamentuojančiuose įstatymuose. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijoje, Latvijos Respublikoje, Estijos Respublikoje ar Rumunijos Respublikoje baudžiamoji atsakomybė už autorių teisių pažeidimus numatyta baudžiamuosiuose kodeksuose. Tuo tarpu Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Prancūzijos Respublikoje, Švedijos Karalystėje, Nyderlandų Karalystėje ar Jungtinėse Amerikos Valstijose baudžiamoji atsakomybė už autorių teisių pažeidimus numatyta specialiuose autorių teises ir gretutines teises reglamentuojančiuose įstatymuose.

2.2. Įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisę, raida

Lietuvoje

Lietuvoje iki trečiojo Žečpospolitos padalijimo 1795 metais autorių teisę reglamentuojančių įstatymų nebuvo (Lietuvos Statutuose apie autorių teises neužsimenama). Po trečiojo padalijimo Rusijai atitekusioje didžiojoje Lietuvos dalyje dar iki 1840 metų galiojo Trečiasis Lietuvos statutas, o nuo

---

⁵⁹ 18 U.S.C. § 2319(b)(1) (1988).

⁶⁰ KIŠKIS M., ŠULIJA G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, p. 53.

1840 metais buvo įvestas bendrų Rusijos imperijos įstatymų galiojimas⁶¹. Tuo tarpu Rusijoje 1830 m. sausio 8 d. buvo priimtos Rusijos imperijos Vyriausiosios cenzūros valdybos parengtos taisyklės „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų teises“ (rus. – *О правах сочинителей, переводчиков и издателей*), kurios tais pačiais metais buvo prijungtos prie 1828 m. Rusijos cenzūros statuto. Pavieniai caro įsakymai cenzūros, leidybos ir spausdinimo veiklos organizavimo klausimais Lietuvoje galiojo nuo pat pirmųjų okupacijos metų XVIII a. pabaigoje, o nuo 1804-ųjų, kai buvo pradėti leisti specialūs cenzūros nuostatai, pastarieji tapo privalomais autorių, leidėjų, spaustuvininkų ir knygų prekybininkų veiklą reguliuojančiais teisiniais dokumentais. Tad ir autorių teisės dokumentas „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų teises“, būdamas 1828 m. Rusijos cenzūros statuto sudedamąja dalimi, čia įsigaliojo vos jį priėmus⁶². Tai reiškia, kad nuo 1830 metų Lietuvoje galiojo pirmasis šios teritorijos autorių teisės dokumentas – Rusijos cenzūros statuto dalis „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų teises“. Šio statuto nuostatos reguliavo pačias pagrindines autoriaus teises, ypač kiek tai buvo susiję su tuo metu buvusiais populiariais kūrinio naudojimo būdais⁶³. Pažymėtina, kad šiame statute buvo numatyti ir tam tikri pažeistų teisių gynimo būdai, o konkrečiai – civiliniai gynimo būdai⁶⁴ ir baudžiamoji teisinė atsakomybė. Kaip atlygis nukentėjusiajam dėl meninės nuosavybės teisės pažeidimo, iš to asmens, kurio kaltė buvo įrodyta, prašytojo naudai turėjo būti atimami visi neteisėtai pagaminti kūriniai ir naudoti įrankiai. Be to, remiantis Įstatymo dėl bausmių 2275–2277 straipsniais, kaltininkas privalėjo atlyginti ieškovui jo patirtą žalą ir nuostolius bei buvo nubaudžiamas

⁶¹ MAKSIMAITIS M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 metais. Vilnius: Justitia, 2001, p 21.

⁶² NAVICKIENĖ A. Intelektinę nuosavybę reglamentuojantys teisiniai dokumentai XIX a. pirmosios pusės carų valdomoje Lietuvoje // Knygotyra. 2009, Nr. 59, p. 199.

⁶³ VANSEVIČIUS S. Autorinė teisė pagal Lietuvoje galiojusius carinės Rusijos civilinius įstatymus // Teisė. 2001, Nr. 38, p. 114-121.

⁶⁴ Pavyzdžiui, nuobauda už savavališką knygos leidimą (kontrafakciją) buvo tokia: pirma, kaltininkas privalėjo atlyginti teisėtam leidėjui visą nuostolį, kuris buvo apskaičiuojamas atsižvelgiant į visų savavališko leidimo egzempliorių gamybos kainą ir pardavimo kainą, kurią pirmas paskelbė teisėtas leidejas (tuomet, kai išleido tą pačią knygą); antra, teisėto leidejo naudai buvo atimami savavališko leidimo egzemplioriai (Rusijos cenzūros statuto 304 paragrafas). Visus ginčus tarp autorių, vertėjų, pirmųjų leidėjų arba spaustuvininkų ir knygyninkų dėl knygos arba kito mokslo ar literatūros kūrinio nuosavybės sprendė trečiųjų teismas, o jeigu besiginčijančios šalys su tuo nesutiko – įprastinės valstybinės institucijos pradedant Civiliniais Rūmais arba ją atitinkančia institucija toje gubernijoje, kurioje gyveno atsakovas. Sprendžiant tokius ginčus, abejonių keliančiais atvejais Tarybos turėjo reikalauti išvadų iš universitetų (Rusijos cenzūros statuto 314 paragrafas).

taip, kaip numatyta minėtuose straipsniuose už tokį meninės nuosavybės teisės pažeidimą (Rusijos cenzūros akto 339 paragrafas). Rusijos įstatymo dėl bausmių 2275 straipsnyje buvo numatyta bausmė už kūrinio autorystės pasisavinimą – iki 2 metų kalėjimo Sibire. Už neteisėtą kūrinių kopijavimą baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta 2276 straipsnyje – iki 1 metų kalėjimo. Neteisėtu kopijavimu buvo laikomas bet koks viso meno kūrinio atkartojimas siekiant pasipelnyti be formalaus sutikimo to asmens, kuriam priklauso meninės nuosavybės teisė į minėtą kūrinį⁶⁵. Tiek civilinis, tiek baudžiamasis persekiojimas galėjo būti pradamas tik esant nukentėjusiojo skundai.

1877 m. Rusijos cenzūros įstatymuose buvusios autorių teisės normos buvo perkeltos į civilinius įstatymus, t. y. į Rusijos imperijos įstatymo sąvado dešimtojo tomo pirmąją dalį, kaip 420 straipsnio, numatančio bendrą nuosavybės teisės apibūdinimą, priedas⁶⁶.

1918 metais paskelbus Lietuvos nepriklausomybę šios nuostatos toliau liko galioti ir galiojo iki pat Lietuvos okupacijos 1940 metais. 1933 m. Vytauto Didžiojo universiteto docentas, vėliau profesorius Kazys Šalkauskis sudarė ir lietuvių kalba išspausdino minėto civilinio įstatymo sąvado dešimtojo tomo pirmąją dalį⁶⁷, kuria remiantis buvo saugomos autorių teisės 1918–1940 m.

---

⁶⁵ Buvo numatyti tokie kopijavimo būdai:

1) Dailėje ir jos atmainose: a) tapyba aliejiniais, vaško, sulos ir kitais dažais, taip pat piešimas pieštukais, plunksna ir tušu; b) metalo ir medžio graviūros, litografija, dagerotipai, mozaika ir pan.; c) atlikimas vienokia ar kitokia technika pagal svetimus eskizus.

2) Skulptūroje ir jos atmainose: a) lieti iš bet kokios medžiagos pagal nukopijuotas formas; b) kalti iš marmuro arba kitokio akmens pagal liejinius arba pačius originalus, pagal punktus arba kitais būdais; c) galvanoplastika; d) visos skulptūros atvaizdavimas medalyje arba, atvirkščiai – vaizdo perkėlimas iš medalio į bareljefus arba statulas.

3) Graviūrose: graviūros atkartojimas varyje, akmenyje, medyje ir pan. originaliu dydžiu.

4) Architektūroje: a) visuomeninio arba privataus pastato statyba pagal svetimą planą ir fasadą;

b) svetimų projektų kopijavimas ir leidyba raižymo, litografijos ir pan. technika. Kopijuoti jau pastatytų pastatų fasadus, planus ir netgi detales nebuvo draudžiama ir tai nebuvo nelaikoma kontrafakcija.

⁶⁶ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 91.

⁶⁷ ŠALKKAUSKIS K. Autoriaus teisės nuostatai. Civiliniai įstatymai (X tomo I dalis). Kaunas, 1933, p. 192-206.

Lietuvoje Užnemunės teritorijoje, po trečiojo padalijimo atitekusiai Prūsijai, vėliau užimtai Prancūzijos, o galiausiai įjungtai į Lenkijos karalystės Suvalkų guberniją, iki pat 1940 metų autorių teisės rašytinių šaltinių nebuvo⁶⁸.

Klaipėdos krašte, kuris nuo 1923 m. priklausė Lietuvai, liko galioti Vokietijos imperijos įstatymai – 1871 m. Vokietijos baudžiamojo įstatymo knyga, 1896 m. Vokietijos civilinis kodeksas, 1897 m. Vokietijos komercinis kodeksas ir kiti Vokietijos ir Prūsijos įstatymai⁶⁹. Autorių teisė buvo reglamentuota Literatūros ir muzikos kūrinių autorių teisių įstatymu ir Leidybos įstatymu bei Taikomojo meno ir fotografijų autorių teisių įstatymu⁷⁰.

1940 m. po sovietų okupacijos Lietuvoje buvo įvestas 1922-1926 m. Rusijos TSR kodeksų galiojimas⁷¹, o autorių teisėms buvo taikomas 1928 m. spalio 8 d. Rusijos TSR autorių teisių įstatymas. Po Tarybų Sąjungos ir Vokietijos karo pradžios sudarytos Lietuvos Laikinosios vyriausybės 1941 m. liepos 2 d. nutarimu buvo panaikintas tarybinių kodeksų ir kitų įstatymų galiojimas bei grąžintas įstatymų, galiojusių iki sovietinės okupacijos, galiojimas. Šie teisės aktai tiek, kiek neprieštaravo vokiečių administracijos taisyklėms ir kiek nebuvo pakeisti, galiojo ir Vokietijos okupacijos metais iki tol, kol 1944 m. įvyko antroji sovietų okupacija⁷². Po antrosios sovietų okupacijos buvo atkurtas teisės aktų, galiojusių nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. liepos 2 d., galiojimas, taigi kartu buvo atkurtas ir 1928 m. spalio 8 d. Rusijos TSR autorių teisių įstatymo galiojimas. Lietuvoje šis įstatymas galiojo iki 1965 m., kuomet įsigaliojo Lietuvos TSR civilinis kodeksas, kuriame buvo reglamentuojamos ir autorių teisės (autorių teisė reglamentuota kodekso 4 skyriuje – „Autorinė teisė“)⁷³. Lietuvos TSR civilinio kodekso nuostatos, su

---

⁶⁸ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 95.

⁶⁹ MAKSIMAITIS M., VANSEVIČIUS S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997, p. 192.

⁷⁰ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 97.

⁷¹ MAKSIMAITIS M., VANSEVIČIUS S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997, p. 180.

⁷² MAKSIMAITIS M., VANSEVIČIUS S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997, p. 180.

⁷³ 1964 m. liepos 7 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo Lietuvos TSR“. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1964, Nr. 19-138.

pakeitimais, Lietuvoje galiojo iki pat 1999 m., kai buvo priimtas ATGTĮ⁷⁴. Nuo 2003 m. kovo 21 d. Lietuvoje galioja nauja ATGTĮ redakcija⁷⁵.

Baudžiamoji atsakomybė už autorių teisių pažeidimus sovietinės okupacijos metais buvo numatyta 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse⁷⁶ (toliau – senasis BK arba 1961 m. BK). Senojo BK 142 straipsnyje (Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas) buvo numatyta, jog svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimas savo vardu ar kitoks tokio kūrinio autorystės pasisavinimas arba neteisėtas jo atgaminimas ar paskleidimas, taip pat privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių. Svetimo išradimo ar racionalizacinio pasiūlymo autorystės pasisavinimas arba privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi, taip pat be išradėjo sutikimo paskelbimas išradimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, – baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių.

Lingvistiškai analizuojant aukščiau cituotą senojo BK straipsnį, matyti, jog baudžiamoji atsakomybė, be kita, buvo numatyta ne tik už neturtinių autoriaus teisių pažeidimą (t. y. autorystės pasisavinimą), bet ir už svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio neteisėtą atgaminimą ar paskleidimą. Visgi išanalizavus teismų praktiką, galima teigti, jog (retrospektyvinė) baudžiamoji atsakomybė pagal senojo BK 142 straipsnį praktiškai realizuojama nebuvo. Baudžiamoji atsakomybė už autorių teisių pažeidimus buvo išplėsta 2000 m. balandžio 20 d. patvirtinus senojo BK pakeitimus⁷⁷ (įsigaliojo 2000 m. gegužės 10 d.). Pakeitus ir papildžius senąjį BK buvo atskirai numatyta baudžiamoji atsakomybė už autorystės teisės pasisavinimą (142 straipsnis), literatūros, mokslo ar meno kūrinio, audiovizualinio kūrinio ar fonogramos neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų

---

⁷⁴ Žin., 1999, Nr. 50-1598.

⁷⁵ Žin., 2003, Nr. 28-1125.

⁷⁶ Patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1961 m. birželio 26 d.

⁷⁷ Žin., 2000, Nr. 38-1054.

importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą (142¹ straipsnis), informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimą arba pakeitimą (142² straipsnis), neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimą (142³ straipsnis). Iš esmės panašios nusikalstamos veikos yra uždraustos ir pagal šiuo metu galiojantį BK.

2000 m. rugsėjo 26 d. patvirtintame naujajame BK⁷⁸, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d., baudžiamoji atsakomybė už intelektinės ir pramoninės nuosavybės pažeidimus buvo numatyta BK 191-195 straipsniuose. Tvirtinant naująjį BK buvo uždrausti tokie patys nusikaltimai (su tam tikrais skirtumais, kurie aptariami vėliau) intelektinei nuosavybei, kokie buvo uždrausti ir senajame BK po 2000 m. balandžio 20 d. pakeitimų. Naujojo BK 191 straipsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, BK 192 straipsnyje – baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, BK 193 straipsnyje – baudžiamoji atsakomybė už informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimą arba pakeitimą, BK 194 straipsnyje – baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimą, o BK 195 straipsnyje – baudžiamoji atsakomybė už pramoninės nuosavybės teisių pažeidimą.

Kalbant apie BK 192 straipsnį, kuriame numatytos nusikalstamos veikos yra nagrinėjamos šiame darbe, reikia pažymėti, kad šio straipsnio tekstas šiek tiek skyrėsi nuo savo pirmtako senojo BK 142¹ straipsnio. Pagrindinis skirtumas buvo tas, jog senojo BK 142¹ straipsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už kūrinių, ir už gretutinių teisių objektų neteisėtą atgaminimą, tuo tarpu naujojo BK 192 straipsnyje baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta tik už neteisėtą kūrinių atgaminimą⁷⁹.

---

⁷⁸ Žin., 2000, Nr. 89-2741.

⁷⁹ Nors, vadovaujantis teismų praktika, baudžiamoji atsakomybė buvo taikoma ir už gretutinių teisių pažeidimus.

Ištaisant įstatymų leidėjo paliktą spragą, tik 2009 m. liepos 9 d. buvo priimtas BK pakeitimo ir papildymo įstatymas⁸⁰, kuriuo, be kita ko, buvo pakeistas ir BK 192 straipsnis, numatant, kad baudžiamoji atsakomybė kyla ir už gretutinių teisių pažeidimus. Taigi šiuo metu galiojanti BK 192 straipsnio 1 dalis numato baudžiamąją atsakomybę tam, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objektą arba jų dalį komercijos tikslais arba platino, gabeno ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Asmeniui, padariusiam minėtas nusikalstamas veikas, gresia viešieji darbai arba bauda, arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki dvejų metų. BK 192 straipsnio 2 dalyje numatyta kvalifikuota nusikaltimo sudėtis, t. y. griežtesnė atsakomybė asmeniui, kuris padarė prieš tai cituotoje BK 192 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą. Padarius veiką, atitinkančią kvalifikuotą nusikalstamo sudėtį, gresia bauda arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki trejų metų. Už veikas, numatytas BK 192 straipsnyje, atsako ir juridinis asmuo.

3. Intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų kriminalizavimo pagrindai

Kriminalizacija vadinamas tam tikrų veikų pripažinimas nusikalstamomis ir jų įrašymas į baudžiamąjį įstatymą, o dekriminalizacija – tam tikrų nusikalstamų veikų eliminavimas iš šio sąrašo. Kadangi veikos pripažinimas nusikalstama ir bausmės už ją nustatymas apriboja galimus asmens teisėto elgesio pasirinkimo variantus bei sudaro teisinę prielaidą taikyti kitus žmogaus teisių ir laisvių apribojimus, kriminalizacijos (dekriminalizacijos) procesas turi būti grindžiamas tam tikrais objektyviais,

---

⁸⁰ Žin., 2009, Nr. 87-3663.

baudžiamosios teisės teorijoje patvirtintais kriterijais.⁸¹ V. Pavilonis nurodo tokius kriminalizavimo kriterijus: 1) daugumos įsitikinimas, kad baudžiamasis įstatymas gina tas socialines vertybes, kurios gyvybiškai svarbios, kad visuomenėje vyrautų pageidaujama tvarka; 2) konkreti socialinė vertybė negali būti apginta nesinaudojant kraštutinėmis baudžiamosios teisės priemonėmis; 3) kriminalizuojamos veikos paplitimas; 4) galimybė baudžiamojo proceso tvarka nustatyti kriminalizuotos veikos padarymą⁸². Kitų autorių teigimu, sprendžiant, ar veika turi būti kriminalizuota, vadovaujamosi vertybės, į kurią kėsinamasi, santykinė svarba, kėsinimosi dalyko reikšmingumu, potencialiu vertybės pažeidimo mastu, pažeidimo būdo pavojingumu ir veikos preventyvumo svarba⁸³. Mūsų manymu, svarbiausiais kriminalizavimo kriterijais turėtų būti laikomi veikos paplitimas ir jos pavojingumas. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, toliau aptariami svarbiausi intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų kriminalizavimo pagrindai.

Visuomenės kultūra, rinkos ekonomika ir socialinis gyvenimas neįsivaizduojamas be intelektinės nuosavybės produktų, jų autorių ir naudotojų⁸⁴. Būtent intelektinė nuosavybė, o ne kitos nuosavybės formos, yra, mūsų supratimu, svarbiausia šiame žinių visuomenės ir žinių ekonomikos amžiuje. Didelė intelektinės nuosavybės svarba, savaime suprantama, lemia ir didelį intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų lygį, o ypač – kompiuterių tinkluose ir internete. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų masinį paplitimą iliustruoja kompiuterinių programų, fonogramų, audiovizualinės produkcijos neteisėto atgaminimo ir platinimo (piratavimo) mastai. Reikia paminėti, kad tiek pasaulyje, tiek ir Lietuvoje išlieka labai aukštas intelektinės nuosavybės, o kartu – autorių ir gretutinių teisių turėtojų turtinių teisių pažeidimų lygis. Jau trumpai minėta, kad *The Business Software Alliance* (BSA) duomenimis visame pasaulyje 2010 metais neteisėtai atgamintos

⁸¹ ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 27.

⁸² PAVILONIS V. Baudžiamosios politikos pagrindai // Justitia, 1996, Nr. 3-4, p. 22.

⁸³ POŠKEVIČIUS V., MISIŪNAS J., DAPŠYS A., ČAPLINSKAS A. Kriminalinių bausmių sistemos darna ir sankcijų optimizavimas kaip baudžiamosios politikos veiksmingumo prielaidos // Teisė. 2000, Nr. 37, p. 9.

⁸⁴ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 23.

programinės įrangos vertė siekė daugiau kaip 59 milijardus JAV dolerių⁸⁵, tai sudarė 42 proc. visos naudojamos programinės įrangos (2009 metais neteisėtai atgaminta programinė įranga pasaulyje sudarė 43 proc., 2008 metais – 41 proc.). Atkreiptinas dėmesys, kad mažiausi piratavimo mastai buvo JAV, Japonijoje bei Liuksemburge – šiose valstybėse 20 proc. visos naudojamos programinės įrangos buvo atgaminta neteisėtai. Didžiausi piratavimo mastai – 90 proc. visos programinės įrangos atgaminta neteisėtai – buvo Gruzijoje, Bangladeše, Zimbabvėje, Moldovoje ir Jemene. Europos Sąjungoje neteisėta programinė įranga sudarė 35 proc. visos programinės įrangos. Lietuvoje 2010 metais, anot cituojamo BSA tyrimo, neteisėta programinė įranga sudarė 54 proc. visos naudojamos programinės įrangos, kurios vertė mažmeninėmis rinkos kainomis būtų 38 milijonai JAV dolerių.

Pasaulinis muzikos įrašų piratavimo lygis yra dar įspūdingesnis – maždaug 95 proc. internetu atsiunčiamos muzikos įrašų yra atgaminta neteisėtai⁸⁶. Kiek geresnė statistika yra fizinių įrašų pardavimo srityje, pavyzdžiui, vieno tyrimo duomenimis 2005 metais neteisėtai atgamtinti kompaktiniai diskai pasaulyje sudarė 37 proc. visų parduotų kompaktinių diskų⁸⁷.

Praktiškai vieninteliai Lietuvoje oficialiai atlikti intelektinės nuosavybės pažeidimų tyrimai – tai 2001 m. ir 2005 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu atlikti tyrimai „Nelegalios produkcijos rinka Lietuvoje“. Paskutinis tyrimas parodė, kad 2005 m. nelegaliai muzikinius kompaktinius diskus pirko 30,1 proc. apklaustųjų, garso kasetes – 41,7 proc. apklaustųjų, o vaizdo kasetes – 49,6 proc. apklaustųjų⁸⁸. Taip pat Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu 2008 m. ir 2010 m. buvo atlikti tyrimai dėl kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais⁸⁹. Pavyzdžiui, 2010 m. tyrimai parodė, kad 32 proc. apklaustųjų kopijavo garso įrašus (iš kurių atitinkamai 49 proc.

---

⁸⁵ Duomenys iš <<http://portal.bsa.org/globalpiracy2010/index.html>>, <http://portal.bsa.org/globalpiracy2009/index.html>.

⁸⁶ Statistika iš <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2009-key-statistics.pdf>.

⁸⁷ Statistika iš <http://www.ifpi.org/>.

⁸⁸ Statistika iš <http://www.lrkmlt.lt>.

⁸⁹ Ten pat.

parsisiuntė iš šaltinių internete, 17 proc. nusikopijavo iš pirktų įrašų, 11 proc. – iš televizijos transliacijų). Vaizdo įrašus iš viso kopijavo 27 proc. apklaustųjų (iš šaltinių internete – 39 proc., iš pirktų įrašų – 17 proc., iš televizijos transliacijų – 10 proc.).

Kalbant apie piratavimo statistiką, iš karto reikia pažymėti, kad absoliučiai tikėti ar akiai remtis įvairiais piratavimo masto tyrimais negalima. Intelektinės nuosavybės pažeidžiamumo įvaizdį labiausiai formuoja patys intelektinės nuosavybės teisių turėtojai ir jiems atstovaujančios organizacijos – kolektyvinio administravimo asociacijos ir teisių gynimo organizacijos, nes jos yra tiesiogiai materialiai suinteresuotos griežtesnėmis sankcijomis ir didesnėmis žalos atlyginimo sumomis⁹⁰. Lietuvoje, pavyzdžiui, oficialiai veikia tik asociacijos, kurios gina autorių ir gretutinių teisių turėtojų interesus⁹¹, tačiau nėra nei vienos oficialios organizacijos, kuri atstovautų intelektinės nuosavybės naudotojų interesams, užsiimtų lobistine veikla dėl kuo laisvesnio intelektinės nuosavybės objektų naudojimo ar kuo platesnės viešosios prieigos (angl. – *public domain*) skatinimo⁹². Tokiu būdu, kai iš esmės koordinuotai ir organizuotai atstovaujama tik vienos pusės interesams, intelektinės nuosavybės teisių turėtojams ir jų atstovams, tikėtina, pavyksta sukurti intelektinės nuosavybės pažeidimo, kaip sunkesnio teisės pažeidimo, įvaizdį. Šį faktą gerai iliustruoja Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktas tyrimas, kurio rezultatai rodo, kad nuo 1949 metų iki 1992 metų, kai reikšmingai didėjo teisės aktų intelektinės nuosavybės teisės srityje skaičius, net 91,5 proc. iš minėtu metu priimtų 423 teisės aktų, vienaip ar kitaip susijusių su autorių teisių apsauga, buvo palankesni autorių turtinių teisių turėtojams

---

⁹⁰ KIŠKIS M., KRIKŠČIONAITIS M. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai // Teisė. 2008, Nr. 68, p. 41.

⁹¹ Tokios organizacijos Lietuvoje: Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A); Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA); *Business Software Alliance* Lietuva (BSA Lietuva); Infobalt autorinių teisių agentūra; Lietuvos muzikos industrijos asociacija; Lietuvos fonogramų gamintojų ir platintojų asociacija; Lietuvos leidėjų asociacija; Lietuvos antipiratinės veiklos asociacija; Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba ir kt.

⁹² Teisingumo dėlei paminėtina, kad neoficialių judėjimų už laisvesnę autorių teisių režimą yra ir Lietuvoje, pavyzdžiui, žr. www.nocopyright.lt arba <http://www.facebook.com/PiratuPartija>.

(t. y. šie teisės aktai buvo priimti turtinių teisių turėtojų naudai), o ne vartotojams⁹³.

Teigiama, kad piratavimo lygis įvairių autorių ir gretutinių teisių gynimo organizacijų yra nustatomas neteisingai, nes šios organizacijos prognozuoja per daug optimistinę intelektinės nuosavybės produkcijos rinką. Analizė rodo, kad intelektinės nuosavybės pardavimo legali rinka mažėja dėl didėjančios konkurencijos, nemokamų alternatyvų, galimybių teisėtai įsigyti vieną kūrinį vietoje viso albumo ir pan. Tuo tarpu intelektinės nuosavybės gynėjų daromose tyrimuose toks mažėjimas siejamas su didėjančiu piratavimo mastu.⁹⁴ Teisės doktrinoje pateikiama nuomonė, kad esami intelektinės nuosavybės naudojimo tyrimai iš esmės tarnauja siauriems lobistiniams interesams, pateikia iškreiptą intelektinės nuosavybės pažeidimų vaizdą ir savanaudiškai netinkamai daro įtaką atsakomybei už intelektinės nuosavybės pažeidimus⁹⁵. Iš dalies galima sutikti su M. Kiškio nuomone, kad esamų tyrimų duomenys dėl jų nepatikimumo ir neobjektyvumo negali ir neturi būti naudojami kaip argumentai civiliniame ar juo labiau administraciniame ir baudžiamajame procese ar kaip įstatymų leidybos pagrindimas.

Vienareikšmiškai teigti, jog piratavimas yra išvien blogas reiškinys, negalima. Sutinkama, kad, pavyzdžiui, nelegalus dalinimasis muzikiniaiis įrašais internetu padeda išpopuliarėti atlikėjams ir jų dainoms, ir taip didinti legalių įrašų pardavimus bei žiūrovų skaičių koncertuose⁹⁶. Be to, intelektinės nuosavybės teisės literatūroje pateikiami įdomūs empirinių stebėjimų rezultatai, kurie rodo, kad, pavyzdžiui, asmenys, kurie internetu dalinasi ir keičiasi bylomis (angl. – *file sharers*), kas dažnai reiškia piratavimą, taip pat

---

⁹³ HINDUJA S. Music piracy and crime theory. USA: LFB Scholarly Publishing LLC, 2006, p. 31.

⁹⁴ KATZ A. A Network Effects Perspective on Software Piracy // University of Toronto Law Journal 55.2 (2005), p. 155-216. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ariel_katz>, žiūrėta 2010-11-23; MATHEW S. Piracy: Twelve Year-Olds, Grandmothers, And Other Good Targets For The Recording Industry's File Sharing Litigation. Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property. Vol. 2. No 4, Spring 2006, p. 132-155. Prieiga per internetą: <<http://www.law.northwestern.edu/journals/njtip/v4/n2/1/Sag.pdf>>, žiūrėta 2010-11-23.

⁹⁵ KIŠKIS M., KRIKŠČIONAITIS M. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai // Teisė. 2008, Nr. 68, p. 47.

⁹⁶ Pavyzdžiui, žr.: <<http://www.veikia.lt/internetas/pramogu-pramone-pusiau-oficialiai-pripazista-kad-piratavimas-nera-blogai-bet.html>>.

keturis su puse karto dažniau nei kiti vartotojai internetu perka teisėtus skaitmeninius muzikos įrašus ir tokiu būdu susimoka autoriams bei gretutinių teisių turėtojams⁹⁷.

Nors piratavimo lygis Lietuvoje, anot ankščiau cituoto BSA tyrimo, yra gana aukštas, tačiau oficialiai užregistruotų nusikaltimų intelektinei nuosavybei nėra labai daug. Šie nusikaltimai nuo 2003 metų, kuomet buvo pradėta kaupti atskira statistika apie nusikaltimus intelektinei nuosavybei, niekuomet nesudarė daugiau kaip 0,1 procento visų Lietuvoje užregistruotų nusikaltimų. Žemiau lentelėje pateikiami duomenys apie 2003-2010 metais oficialiai užregistruotus nusikaltimus intelektinei ir pramoninei nuosavybei⁹⁸:

1 lentelė. 2003-2011 metais Lietuvoje užregistruotų nusikaltimų intelektinei ir pramoninei nuosavybei statistika

BK straipsnis \ Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 9 mėn.
BK 191 straipsnis. Autorystės pasisavinimas					1		2		2
BK 192 straipsnis. Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas	80	122	101	93	76	60	30	35	17
BK 193 straipsnis. Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas									
BK 194 straipsnis. Neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimas					1	1	2	1	
BK 195 straipsnis. Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas					2	1	1	2	

⁹⁷ JEWKES Y., YAR M. Handbook of Internet Crime. UK: Willan Publishing, 2010, p. 261.

⁹⁸ Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtos statistinės ataskaitos apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje. Prieiga per internetą: <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198>, žiūrėta 2011-10-30.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, praktiškai visi užregistruojami nusikaltimai intelektinei nuosavybei yra nusikaltimai, kurie padaromi neteisėtai atgaminant, platinant, gabenant ar laikant literatūros, mokslo, meno kūrinius ar gretutinių teisių objektus ar jų kopijas, t. y. nusikaltimai, atitinkantys vieną iš BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėčių. Didžioji dalis aptariamų nusikalstamų veikų padaroma didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje.

Oficialus BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų skaičius didėjo 2003-2005 m., o nuo 2006 m. nuosekliai mažėjo (išskyrus nedidelį padidėjimą 2010 m.). Taigi statistiškai per pastaruosius penkerius metus registruojamų BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų mažėja. Šią aplinkybę, mūsų manymu, lemia kelios priežastys. Visų pirma, didelei daliai Lietuvos gyventojų tapo prieinamas spartusis internetas, o tai lėmė situaciją, kuomet paklausa nebrangiai ir dažniausiai neteisėtai atgamintai autorių teisių ar gretutinių teisių saugomai produkcijai (muzikos įrašams, audiovizualiniams kūriniams ir pan.) patenkinama ne įsigyjant fizines laikmenas su konkrečiais kūriniams, o atsisiunčiant šiuos kūrinius internetu. Didžiausią dalį registruojamų nusikaltimų pagal BK 192 straipsnį sudaro tie atvejai, kuomet surandamos ir išimamos iš apyvartos fizinės neteisėtos kūrinių ar gretutinių objektų kopijos. Sumažėjus tokios piratinės produkcijos paklausai, atitinkamai mažėja ir tokios piratinės produkcijos kiekis rinkoje, todėl užfiksuojama mažiau nusikalstamų veikų. Antra, nors absoliuti paklausa piratinei produkcijai, tikėtina, nesumažėjo, tačiau didelę dalį piratinės produkcijos poreikių patenkinant internetu, policijos pareigūnai neturi reikiamų techninių galimybių, įgūdžių ir patirties nustatyti internetu daromas nusikalstamas veikas. Be to, dažnu atveju piratinės produkcijos platintojas veikia ne Lietuvoje, todėl nepatenka į Lietuvos jurisdikciją.

Nepaisant oficialaus BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų mažėjimo, negalima daryti išvados, kad šių nusikaltimų iš tiesų padaroma mažiau. Manytume, kad oficiali statistika pilnai neatskleidžia tikros

kriminogeninės situacijos, kadangi dėl modernių technologijų plėtros didėja aptariamų nusikaltimų latentiskumas. Informacijos ir ryšių technologijos pakeitė kūrinių turinį (kūriniai tapo „daugiaturininiai“; dažnai jie yra visuma programinės įrangos ir kitų kūrinių – garso, vaizdo ir pan.), kūrinio formą (kūriniai įgavo skaitmeninę formą, jie išreiškiami tiek žmogaus, tiek kompiuterinės įrangos skaitoma forma – garsais, vaizdais, simboliais, bitais ir pan.), kūrinio kopijos turinį (skaitmeninės prigimties kūriniai yra nepastovios formos, tokių kūrinių kopijos samprata netapati materialios laikmenos kūrinio kopijos sampratai), pakito kūrinio platinimo (platinamos nematerialios kūrinio „kopijos“) ir naudojimo (kūrinys gali būti daug kartų tuo pat metu naudojamas jo neįgijus prieigos teisių pagrindu) suvoktis⁹⁹.

Internete viešai skelbiamų elektroninių kūrinių, kurių autorių teisės yra saugomos, autorių teisių subjektų sprendimu, turinys yra „uždaromas“ naudojant technologijų teikiamas galimybes. Tokia informacijos sklaidos tendencija vadinama infogopolija. Infogopolijos radimasi patvirtina faktinės situacijos stebėseną internete – P. Drahos ir J. Braithwaite nurodo, kad internete veikia nedidelės verslo subjektų grupės, kurioms priklauso daug autorių teisių objektų (elektroninių mokslo straipsnių, kompiuterinių programų, elektroninės muzikos, elektroninių audiovizualinių kūrinių). Šio grupės, investavusios į autorių teisių įgijimą, siekia stiprios elektroninių kūrinių autorių turtinių teisių apsaugos, kuri užtikrintų pelną, gaunamą už prieigos prie elektroninių kūrinių suteikimą.¹⁰⁰ Savo ruožtu šių kūrinių naudotojai stengiasi apeiti minėtus ribojimus, naudoti autorių teisių saugomus kūrinius nemokamai (ir neteisėtai) ar mokėdami už juos neteisėtiems jų platintojams pigiau nei tektų mokėti teisėtiems turtinių teisių turėtojams; tokiu būdu darydami sunkiai atskleidžiamus autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimus.

---

⁹⁹ STONKIENĖ M., ATKOČIŪNIENĖ Z. O., MATKEVIČIENĖ R. Autorių teisės mokslo komunikacijoje. Lietuvos mokslininkų kūrinių, publikuojamų valstybės remiamuose moksliniuose žurnaluose, teisinė intelektinės nuosavybės apsauga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 143.

¹⁰⁰ DRAHOS P., BRAITHWAITE J. Information Feudalism. London: James & James Ltd., 2002, p. 224.

Taip pat pažeidimus daryti, manytume, skatina informacinės veiklos raiškos transformacija skaitmeniniuose tinkluose iš uždarnosios į atvirosios informacinės veiklos modelį, kuri lemia pokyčius ir intelektinės produkcijos vartotojų sąmonėje. Uždarnosios informacinės veiklos skaitmeniniame tinkle modelis buvo grindžiamas tradiciniu informacinės veiklos modeliu, kuriam būdingas informacijos uždarumas, kontrolė; informacijos kūrėjo, savininko sprendimas dėl leidimo ir (ar) draudimo naudoti informacija, hierarchija gaminant informacinį produktą. Tuo tarpu pastaruoju metu plintantis antrasis informacinės veiklos modelis grindžiamas atvirumu, šiam modeliui būdinga informacijos atvirumas, lanksti ir decentralizuota informacijos kontrolė, decentralizuotas, tinklinis, savitas informacijos produkto gamybos būdas, kai informacijos vartotojai tampa informacijos gamintojais (pavyzdžiui, *Linux*, *Wikipedia*, *Free Software Foundation*, *Open Source Foundation*), sprendimą dėl informacijos naudojimo priima pats vartotojas, informacijos vartojimas tampa aktyvus. Šis informacinės veiklos modelis grindžiamas atvira informacijos ir duomenų sklaida, užtikrinama nevaržomu informacijos paskirstymu, dėl jo atsiranda informuoti, aktyvūs vartotojai, kuriama savita informacijos paskirstymo (dalijimosi informacija, kūriniiais) kultūra. Naujajam informacinių produktų kūrimo, gamybos būdai būdingas savitas intelektinės veiklos rezultatas, kuris dėl jo radimosi ypatumų yra „visų ir niekieno“. Šis rezultatas, mokslininkų požiūriu, įgyja viešosios vertybės arba viešojo gėrio statusą.¹⁰¹ Kadangi autorių teisių ir gretutinių teisių objektų naudotojai labai daug elektroninių produktų dėl aukščiau minėtų pokyčių gali gauti nemokamai ar už simbolinį mokestį (pavyzdžiui, auką, angl. – *donation*), vartotojų sąmonėje formuojasi ar jau yra susiformavusi nuostata, kad net ir saugomus kūrinius ar gretutinių teisių objektus galima laisvai atgaminti, naudoti ir platinti, nors formaliai tai yra autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimas.

---

¹⁰¹ STONKIENĖ M., ATKOČIŪNIENĖ Z. O., MATKEVIČIENĖ R. Autorių teisės mokslo komunikacijoje. Lietuvos mokslininkų kūrinių, publikuojamų valstybės remiamuose moksliniuose žurnaluose, teisinė intelektinės nuosavybės apsauga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 144.

Teisės literatūroje pripažįstama, kad visuomenėje egzistuoja paprotys informaciją, ir ypač internetu, gauti nemokamai¹⁰².

Autorių teisių pažeidimai (piratavimas) yra ne tik plačiai paplitęs, tačiau ir pavojingas reiškinys. Šio reiškinio pavojingumas pasireiškia keliais aspektais. Esminis šio reiškinio pavojingumas yra tame, kad asmenys, sukūrę intelektualinės nuosavybės objektą, negauna visos jiems už šias pastangas ir pasiektą rezultatą priklausančios naudos, atlygio. Šią naudą, neįdėję kūrybinių ir ekonominių pastangų, pasisavina autorių teisių pažeidimus darantys asmenys. Taigi, savo esme, tokie autorių teisių pažeidimai yra paprasčiausia vagystė iš intelektualinės nuosavybės objektų turtinių teisių turėtojų. Iš to išplaukia tolimesni neigiami padariniai.

Žinodami, kad jų sukurtais intelektualinės nuosavybės objektais neatlygintinai naudosis kiti asmenys, intelektualinės nuosavybės kūrėjai netenka ekonominės paskatos stengtis ir kurti šiuos objektus. Bendrovės savo ruožtu nėra skatinamos investuoti į tyrimus ir plėtrą, kadangi, net ir sukūrus naujus intelektualinės veiklos produktus, dėl didelių piratavimo mastų sunku tikėtis gauti investicijas ir riziką pateisinančią grąžą.

Be to, nuo intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimų nukenčia ir sąžiningi vartotojai. Jiems rinkoje pasiūloma mažiau intelektualinės nuosavybės ir su ja susijusių produktų nei būtų pasiūloma tuo atveju, jei intelektualinės nuosavybės teisės nebūtų pažeidinėjamos. Taip pat už legalius intelektualinės nuosavybės objektus sąžiningiems vartotojams tenka mokėti didesnę kainą, nes piratavimas mažina teisėtus pardavimus, o turtinių teisių turėtojai į intelektualinės nuosavybės objektus, norėdami gauti tinkamą grąžą už savo sukurtus produktus, nustato atitinkamą kainą.

Galiausiai, dėl intelektualinės nuosavybės teisės pažeidimų nukenčia ir valstybė. Piratavimas mažina legalių darbo vietų skaičių, mažina valstybės bendrąjį vidaus produktą bei surenkamus mokesčius. Pavyzdžiui, jau cituotame naujausiame *The Business Software Alliance* (BSA) 2010 metų tyrime teigiama, jog piratavimo programinės įrangos srityje sumažinimas 10 proc.

---

¹⁰² HINDUJA S. Music piracy and crime theory. USA: LFB Scholarly Publishing LLC, 2006, p. 41.

padidintų pasaulio bendrąjį produktą 142 milijardais JAV dolerių, sukurtų 0,5 milijono naujų aukštos kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų ir padidintų vyriausybių surenkamus mokesčius 32 milijardais dolerių.

Be to, kad autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimai yra plačiai paplitęs neigiamas socialinis reiškinys, teisinės gynybos priemonės prieš tokius pažeidimus numatyti įpareigoja ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys bei kiti Lietuvos teisės aktai.

Kovai su egzistuojančiu pavojingu ir plačiai paplitusiu reiškiniu – autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių pažeidimais – įstatymų leidėjas yra numatęs visą kompleksą teisinių priemonių. Priklausomai nuo veikos pavojingumo numatyta gynyba civilinės teisės, administracinės teisės ir, kraštutiniu atveju, baudžiamosios teisės priemonėmis.

Pavyzdžiui, be kitų šaltinių, civilinės autorių teisių gynimo priemonės numatytos atskirame VI ATGTĮ skyriuje „Autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių gynimas“ (73-88 straipsniai). ATGTĮ 77 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių subjektai, gindami savo teises, išimtinių licencijų licenciatai, gindami jiems suteiktas teises, taip pat kolektyvinio teisių administravimo asociacijos, gindamos administruojamas teises, įstatymų nustatyta tvarka turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti: pripažinti teises; įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus; uždrausti atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala; atkurti pažeistas asmenines neturtines teises (įpareigoti padaryti reikiamus taisymus, apie pažeidimą paskelbti spaudoje ar kitokiu būdu); išieškoti atlyginimą už neteisėtą naudojimąsi kūriniumi, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektu; atlyginti turtinę žalą, įskaitant negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas, o ATGTĮ 84 straipsnyje numatytais atvejais – ir neturtinę žalą; sumokėti kompensaciją; taikyti kitus ATGTĮ ir kitų įstatymų nustatytus teisių gynimo būdus.

Gynyba nuo autorių teisių pažeidimų administracinės teisės priemonėmis numatyta ATPK 214¹⁰ straipsnyje. Šiame ATPK straipsnyje

numatyta, kad neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų su kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtų kopijų konfiskavimu. Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, – užtraukia baudą nuo dviejų tūkstančių iki trijų tūkstančių litų su kūrinio ar fonogramos neteisėtų kopijų ir jų gamybos priemonių ar įrangos konfiskavimu.

Galiausiai konstatuotina, kad sunkiausių ir pavojingiausių intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimų egzistavimas ir paplitimas sudaro faktinį pagrindą, o Lietuvos Respublikos Konstitucija, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys bei vidaus teisės aktai sudaro teisinį pagrindą intelektualinę nuosavybę saugoti ne tik civilinės ar administracinės teisės, bet ir baudžiamosios teisės priemonėmis. Kaip pažymima baudžiamosios teisės mokslinėje literatūroje, reguliavimo baudžiamosios teisės normomis mechanizmas – tai būtinų ir pakankamų visuomeninių santykių teisinio reglamentavimo etapų sistema, leidžianti baudžiamojoje teisėje numatytų draudimų realizavimu užtikrinti efektyvią tų pačių visuomeninių santykių apsaugą nuo visuotinai pavojingų ir teisei priešingų veiksmų¹⁰³. Taigi, siekdamas visapusiškai apsaugoti visuomeninius santykius, susijusius su intelektualinės nuosavybės teise, įstatymų leidėjas, be kitų aukščiau minėtų priemonių, už pavojingiausius intelektualinės nuosavybės teisės pažeidimus numatė griežčiausią – baudžiamąją atsakomybę. Baudžiamoji atsakomybė už intelektualinės nuosavybės pažeidimus numatyta BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“. Šiame darbe toliau būtent ir yra analizuojama baudžiamoji atsakomybė už intelektualinės nuosavybės

---

¹⁰³ ЖАРИКОВ Ю. С. Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации. Москва: Юриспруденция, 2009, р. 96.

pažeidimus, o konkrečiai – BK 192 straipsnis ir jame numatyti nesunkūs tyčiniai nusikaltimai autorių teisėms ir gretutinėms teisėms. Tokią analizę, mūsų supratimu, tikslinga pradėti aptariant teisinius baudžiamosios atsakomybės už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus šaltinius.

4. Teisės šaltiniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą

4.1. Baudžiamosios teisės šaltinių, uždraudžiančių literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, samprata

Šaltinis pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną – tai, kas duoda pradžia, iš kur kas išeina¹⁰⁴. Pasakymas „pažinimo šaltinis“ yra perimtas iš mitologijos: mitologinei mąstysenai požiūris, kad iš stebuklingo šaltinio galima atsigeriti skaidraus pažinimo vandens buvo visiškai natūralus¹⁰⁵. Terminą „teisės šaltinis“ pirmasis, anot A. Vaišvilos, pavartojo Romos istorikas Titas Livijus veikale „Romos istorija nuo miesto įsteigimo pradžios“. Terminu „*Fons omnis publici privatiq̄ue juris*“ (visų viešųjų ir privačiųjų teisių šaltinis) jis pavadino romėnų teisės Dvylikos lentelių įstatymus, juos vertindamas kaip informacijos šaltinį, iš kurių galima gauti žinių apie tos epochos romėnų teisės normas ir apskritai teisinę Romos mintį¹⁰⁶.

Baudžiamosios teisės šaltinio sąvoka tiesiogiai priklauso nuo teisės šaltinio sąvokos. Pažymėtina, kad teisės šaltinis mokslinėje literatūroje suvokiamas nevienodai. Pavyzdžiui, A. Vaišvila nurodo, jog teisės šaltinio

---

¹⁰⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>, žiūrėta 2010-01-06.

¹⁰⁵ „Graikų mitologijoje bene garsiausias iš jų buvo Hipokrenės šaltinis Helikono arba, kitaip tariant, mūzų kalne. Pasitelkus pažinimo šaltinio įvaizdį, buvo nesunku paaiškinti, kodėl vieni žmonės turi daug ir išsamių žinių, yra protingi ir išmintingi, o kiti – ne. Atsakymas paprastas: vieni gėrė iš pažinimo šaltinio (gal patys nežinodami), o kiti – ne.“ NEKRAŠAS E. Filosofijos įvadas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 101.

¹⁰⁶ VAIŠVILA A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 236.

sąvoka gali būti suprantama ir kaip teisės normų šaltinis, ir kaip teisinės minties šaltinis, ir kaip teisėkūros procesas bei motyvacijos, iš kurių kyla konkrečios teisės normos¹⁰⁷. A. Vaišvila laikosi pozicijos, kad teisės šaltinis ir teisės forma negali būti tapatinami. Toks požiūris daugiau būdingas bendrosios teisės tradicijoms šalims, kuriose ne mažiau svarbų vaidmenį nei teisės norminiai aktai vaidina teisiniai papročiai bei teismo precedentai.

Tuo tarpu S. Vansevičius teisės formos ir teisės šaltinio sąvokas iš esmės tapatina¹⁰⁸, t. y. laikosi pozityvistinės teisės modelio (pagrindinis teisės šaltinis – teisės norminiai aktai).

P. Leonas, kalbėdamas apie pozityviosios teisės sampratą, išskyrė tokias tris galimas teisės šaltinių reikšmes¹⁰⁹:

- 1) teisės šaltiniai – tai teisės pažinimo šaltiniai: visi tie dalykai, kuriuose randama duomenų arba pėdsakų tų arba kitų laikų, tos arba kitos visuomenės teisei pažinti, o būtent – įstatymų tekstai, papročių užrašai, teismų bylos, metraščiai, literatūros kūriniai ir t. t.;
- 2) teisės šaltiniai – tai veiksniai, kurie gimdo teisę, gimdo subjektingąją teisės sąmonę, būtent: įvairius visuomenės interesus, dorovės idėjas ir tikiybinius įsitikinimus (teisės šaltiniai materialiniu atžvilgiu);
- 3) teisės šaltiniai – tai nustatytos priverčiamosios juridinės normos (teisės šaltiniai formaliu požiūriu).

Tradicinė pozityvistinė kontinentinės teisės teorija jau nuo XIX a. kalbėjo apie rašytinę teisę ir paprotį kaip apie pagrindinius teisės šaltinius. Neabejotina, kad šiuo metu kontinentinės teisės tradicijos šalyse pagrindiniu teisės šaltiniu laikytina rašytinė teisė. Rašytinė teisė klasifikuojama pagal ją priėmusių organų hierarchiją: konstitucija yra teisės šaltinių piramidės viršuje, nes jos priėmimo „organas“ yra steigiamoji valdžia – konstituanta; po to – įstatymai, nes juos priima parlamentas – rinkimais formuojama legislatyvinė

---

¹⁰⁷ Ten pat, p. 236-237.

¹⁰⁸ VANSEVIČIUS S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 115-117.

¹⁰⁹ LEONAS P. Teisės enciklopedija. Vilnius: 1995, p. 161-162.

valdžia; žemiau rikiuojasi poįstatyminiai aktai, nes juos priima vykdomoji valdžia, kuri pati gauna legitimumą iš parlamento¹¹⁰.

Atsižvelgiant į tai, jog Konstitucijos 31 straipsnyje yra nurodyta, kad bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu, bei tai, jog pagal BK 2 straipsnio 4 dalį pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį, pagrindiniu baudžiamosios teisės šaltiniu Lietuvos Respublikoje, mūsų supratimu, turėtų būti laikomas baudžiamasis įstatymas (BK). Taigi manytume, kad nagrinėjant baudžiamosios teisės šaltinius reikėtų laikytis pozityvistinio teisės supratimo.

V. Piesliakas, atstovaudamas pozityviajai teisės sampratai, aiškina, jog teisės šakos šaltiniai gali būti suvokiami siauroju ir plačiuoju požiūriu. Siauroju požiūriu teisės šakos šaltinis – tai teisės aktai, kuriuose formuluojamos tam tikros teisės šakos normos, o plačiuoju – tai ne tik teisės aktai, kuriuose formuluojamos teisės šakos normos, bet ir teisės aktai, kuriuose pateikiami teisės taikytojams privalomi teisės normų aiškinimai¹¹¹.

Toliau šiame darbe baudžiamosios teisės šaltiniu ir tuo pačiu baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą pagrindiniu tiesioginiu šaltiniu yra laikoma tai, iš ko kyla pozityvioji teisė, t. y. baudžiamasis įstatymas (BK) ir teisės aktai, į kuriuos jis tiesiogiai ar netiesiogiai nukreipia. Taip aiškindami baudžiamosios teisės šaltinį jį suvokiame plačiąja pozityvistine prasme. Kitoks aiškinimas, vadovaujantis Lietuvos baudžiamosios teisės principais, mūsų supratimu, yra negalimas, kadangi baudžiamoji teisė ir baudžiamoji atsakomybė, kaip *ultima ratio*, pagal Konstituciją ir BK turi būti labai aiškiai ir konkrečiai apibrėžta.

Be to, papildomais baudžiamosios teisės šaltiniais, o tuo pačiu baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar

---

¹¹⁰ VAIČAITIS V. Konstitucinių įstatymų fenomenas. Vilnius: TIC, 2004, p. 18.

¹¹¹ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 14.

laikymą šaltiniais turėtų būti laikomi Lietuvos Respublikos Konstitucija, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, o taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimai. Pažymėtina, kad minėtuose šaltiniuose baudžiamoji atsakomybė tiesiogiai nėra numatyta, tačiau šie šaltiniai tam tikrais atvejais gali padėti pagrįsti baudžiamosios atsakomybės reikalingumą ar padėti tiksliai nustatyti baudžiamosios atsakomybės ribas. Kadangi baudžiamosios atsakomybės sąvoka apima ir bausmės paskyrimą, vykdymą bei teistumą, prie baudžiamosios teisės šaltinių taip pat reikia priskirti amnestijos įstatymus ir malonės aktus, kadangi minėtais teisės aktais gali būti koreguojami bausmės skyrimo, jos vykdymo bei teistumo klausimai.

Konstitucija kaip šaltinis. Konstitucija – aukščiausią teisinę galią turintis pagrindinis šalies įstatymas. Konstituciją sudaro normos – principai, kuriomis vadovaudamasis įstatymų leidėjas privalo leisti žemesnės galios teisės aktus. Teisės aktais turi būti detalizuojamos Konstitucijos abstrakčiai žmonėms suteiktos teisės ar ginami gėriai, apie kurių apsaugą kalba Konstitucija. Galima sakyti, kad Konstitucija yra pagrindinis tarpšakinis (ar net visašakinis) teisės šaltinis Lietuvoje. Remiantis konstitucinės teisės normomis, nustatoma asmens teisinė padėtis civilinės, darbo, administracinės, baudžiamosios, baudžiamojo ir civilinio proceso bei kitų teisės šakų reguliuojamuose santykiuose. Konstitucinės teisės normos – visą teisės sistemą vienijančios normos¹¹². Taigi Konstitucija yra ir baudžiamosios teisės šaltinis.

Tuo pačiu pažymėtina, kad Konstitucijoje tiesiogiai nėra įtvirtintos baudžiamosios teisės normos, uždraudžiančios tam tikras veikas, t. y. tiesiogiai baudžiamoji atsakomybė čia nenumatyta¹¹³. Visgi pagrindinis įstatymas numato tam tikrus bazinius baudžiamosios teisės principus (pavyzdžiui,

¹¹² BIRMONTIENĖ T. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: 2001, p. 41.

¹¹³ Paminėtina, kad galimas ir kitas požiūris, t. y. teoriškai galima būtų teigti, jog Konstitucijoje esančios normos-principai sudaro vieną iš baudžiamosios teisės normų sintetinės struktūros dalių, o konkrečiai – hipotezę. Visgi šio darbo autorius su tokia nuomone nesutinka, kadangi Konstitucija yra pernelyg abstraktus teisės aktas, todėl teiginys, jog Konstitucinės normos sudaro konkrečios baudžiamosios teisės normos dalį, kurią pažeidus asmuo gali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn, būtų pernelyg „pritemptas“.

nekaltumo prezumpcija, baudžiamosios atsakomybės tik pagal įstatymą, negalėjimo bausti už tą patį nusikaltimą du kartus ir kt.), o be to, sudaro prielaidas pagrindinių teisinių gėrių baudžiamajai apsaugai (pavyzdžiui, Konstitucija numato teisę į gyvybę, laisvę, orumą, užtikrina nuosavybės teisę ir kt.).¹¹⁴

Nagrinėjant baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą reikšmės turi keli pagrindinio įstatymo straipsniai. Pirmiausia reikšmingas Konstitucijos 23 straipsnis, kuriame yra nurodyta, jog nuosavybė neliečiama, nuosavybės teises saugo įstatymai, o nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Laikytina, kad Konstitucijos 23 straipsniu garantuojama apsauga turi būti taikoma ir intelektinei nuosavybei. Tokį teiginį patvirtino ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pažymėjęs, jog konstitucinė nuosavybės apsauga apima ne tik materialiosios nuosavybės, bet ir intelektinės nuosavybės apsaugą¹¹⁵.

Antra, Konstitucijos 42 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas. Taigi šioje Konstitucijos straipsnio dalyje yra tiesiogiai nurodyta, kad materialinius autoriaus interesus saugo ir gina įstatymas. Autoriaus turtinėms teisėms ginti, pirmiausia, yra skirta civilinė ir administracinė teisė. Pavyzdžiui, CK ir ATGTĮ įtvirtintos autoriaus turtinių teisių apsaugos nuostatos, o ATPK 214¹⁰ straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už tam tikrų autoriaus turtinių teisių pažeidimus. Visgi griežčiausia priemonė, kuria ginami autoriaus turtiniai interesai, yra BK ir jo 192 straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų

---

¹¹⁴ Apie Konstitucijos ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimų reikšmę baudžiamajai teisei plačiau žr. ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 54-58.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2000, Nr. 56-1669.

platinimą, gabenimą ar laikymą. Baudžiamoji atsakomybė už autoriaus turtinių teisių pažeidimus nuosekliai įsilieja ir kaip *ultima ratio* užbaigia visą autoriaus turtinių teisių apsaugos sistemą.

Taigi Konstitucijos 23 straipsnis ir 42 straipsnio 3 dalis sudaro konstitucines baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą prielaidas ir yra netiesioginiai baudžiamosios atsakomybės šaltiniai. Pabrėžtina, kad nors minėti Konstitucijos straipsniai tiesiogiai baudžiamosios atsakomybės už autorių turtinių teisių pažeidimus nenustato, jie nustato patį principą, kad turtinės autorių teisės turi būti ginamos ir saugomos, ir tokiu būdu nutiesia teisinį kelią galimybei kriminalizuoti pavojingiausius autorių teisių pažeidimus. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamomis gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis daroma didelė žala asmens, visuomenės ir valstybės interesams¹¹⁶.

Kartu su Konstitucija kaip netiesioginis baudžiamosios atsakomybės šaltinis paminėtini Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas užima ypatingą vietą teisėsaugos institucijų sistemoje. Lietuvoje Konstitucinio Teismo nutarimai priimami teisminėse bylose, kuriose yra įvertinamas teisės akto (įstatymo, kito Seimo akto, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės akto) konstitucingumas. Jau vien ši aplinkybė parodo Teismo nutarimo reikšmę bendrojoje teisės aktų sistemoje¹¹⁷. Šio Teismo nutarimai pripažintini teisės šaltiniu dviem aspektais: pirma, Konstitucinis Teismas išsprendžia normos konstitucingumo klausimą (norma toliau gali būti taikoma arba ne), ir, antra, aiškindamasis normos konstitucingumą, Teismas pateikia išsamų su ja susijusių įstatymų išaiškinimą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad visi bendrosios kompetencijos teismai yra

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2003, Nr. 57-2552. Plačiau žr. ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 56-58.

¹¹⁷ BIRMONTIENĖ T. ir kiti. Lietuvos konstitucinė teisė. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius, 2001, p. 463.

saistomi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuotos oficialios konstitucinės doktrinos¹¹⁸. Pažymėtina, kad dėl BK 192 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą buvo kreiptasi net du kartus. Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pateikti išaiškinimai, susiję su BK 192 straipsniu bei su šiam straipsniui giminingu ATPK 214¹⁰ straipsniu, taip pat laikytini baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą šaltiniu.

Pavyzdžiui, vienoje iš bylų Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad intelektinės nuosavybės teisinė apsauga ne mažiau svarbi nei materialiosios nuosavybės, todėl šią apsaugą taip pat turi užtikrinti ir baudžiamosios teisės normos. Anot Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, tokios apsaugos užtikrinimas – tai ne tik privačių autorių, gretutinių teisių subjektų interesų užtikrinimas, bet ir teisėtvarkos Lietuvoje bei tarptautinių šalies įsipareigojimų užtikrinimas. Tai – viešasis interesas.¹¹⁹

Kitoje byloje¹²⁰, kurioje buvo nagrinėjami klausimai, susiję su intelektinės nuosavybės apsauga, Teismas konstatavo, kad iš Konstitucijos 23 straipsnio kylantys reikalavimai užtikrinti nuosavybės neliečiamumą ir jos apsaugą visa apimtimi taikytini ir ginant intelektinės nuosavybės teises, užtikrinant autoriaus teisių ir gretutinių teisių subjektų nuosavybės neliečiamumą bei jos apsaugą. Anot Teismo, pagal Konstituciją įstatymuose turi būti numatyta atsakomybė už autoriaus teisių ir gretutinių teisių subjektų teisių pažeidimą.

---

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2006, Nr. 36-1292.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2000, Nr. 56-1669.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ // Žin., 2011, Nr. 3-93.

Tarptautinės sutartys kaip šaltinis. Vadovaujantis Konstitucijos 138 straipsnio nuostatomis, tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Pagal Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo¹²¹ 1 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis – tai tarptautinės teisės principų ir normų reglamentuotas susitarimas, kurį raštu sudaro Lietuvos Respublika su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, nesvarbu, koks sutarties pavadinimas ir ar sutartį sudaro vienas, du ar keli tarpusavyje susiję dokumentai. Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės¹²² 26 straipsnyje nurodyta, jog kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma, ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti. Konvencijos 27 straipsnyje nurodyta, jog šalis negali pasitelkti savo vidaus teisės nuostatų, kad pasiteisintų dėl sutarties nesilaikymo. Šias konvencijos nuostatas atkartoja jau minėtas Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnis, kuriame yra numatyta, jog įsigaliojusias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti. Tuo atveju, jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos. Konstitucija nedetalizuoja, koks ratifikuotos tarptautinės sutarties santykis su Lietuvos Respublikos įstatymais, tačiau Konstitucijos 7 straipsnyje įtvirtintas principas, kad negalioja joks įstatymas ar kitas teisės aktas, priešingas Konstitucijai. Anot Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, ši konstitucinė nuostata pati savaime negali padaryti negaliojančiais įstatymo ar tarptautinės sutarties, bet ji reikalauja, kad jų nuostatos neprieštarėtų Konstitucijos nuostatomis. Priešingu atveju Lietuvos Respublika negalėtų užtikrinti tarptautinių sutarčių šalių teisių, kylančių iš sutarčių, teisinės gynybos, o tai savo ruožtu trukdytų įgyvendinti įsipareigojimus pagal sudarytas

---

¹²¹ Žin., 1999, Nr. 60-1948.

¹²² Žin., 2002, Nr. 13-480.

tarptautines sutartis.¹²³ Be to, Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.“ Ši konstitucinė nuostata reiškia, kad ratifikuota ir įsigaliojusi tarptautinė sutartis tampa sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turi būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai.¹²⁴

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas nuostatas, galima teigti, kad bet kuri Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota tarptautinė sutartis, kurioje yra numatytos baudžiamųjų teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo sąlygos, turi būti laikoma Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniu. Be to, tokia tarptautinė sutartis teoriškai turėtų turėti viršenybę prieš BK. Visgi tokiu atveju kyla pagrįstas klausimas, koks būtų tokios tarptautinės sutarties santykis su Konstitucijos ir BK nuostatomis? Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Konstitucijos 31 straipsnyje yra numatyta, kad bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu. BK 1 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, o 2 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. BK vientisumas reiškia ir tam tikrą šio teisės akto išbaigtumą, t. y. BK nustatytos teisės normos sudaro išbaigtą baudžiamosios atsakomybės už Lietuvoje padarytas nusikalstamas veikas rinkinį (BK numatytų nusikalstamų veikų sąrašas yra išsamus)¹²⁵. Paminėtina, kad galiojant senajam BK, kartu galiojo atskiras įstatymas, darantis įtaką veikos nusikalstamumui arba baudžiamumui, taip pat veiką padariusio asmens teisinei padėčiai, kuris nebuvo įtrauktas į baudžiamąjį

---

¹²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 79-1843.

¹²⁴ 1995 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 9-199.

¹²⁵ ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 17, 23.

kodeksą (baudžiamosios atsakomybės šaltiniu šis įstatymas buvo iki 1998 m. gegužės 6 d.). Tai buvo įstatymas „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“¹²⁶. Pabrėžtina, kad šiuo metu minėtas įstatymas taip pat galioja, tačiau baudžiamosios atsakomybės šaltiniu jo laikyti negalime, kadangi šiame įstatyme, be preambulės, tėra likęs vienas galiojantis deklaratyvaus pobūdžio straipsnis¹²⁷. Taigi sistemiškai aiškinant ir interpretuojant aukščiau paminėtas Konstitucijos ir BK nuostatas, galima daryti išvadą, jog baudžiamoji atsakomybė už tam tikrų veikų padarymą Lietuvoje gali kilti tik ir tik tuo atveju, jei tokios veikos buvo uždraustos Lietuvos baudžiamajame įstatyme – BK. Tuo atveju, jei baudžiamoji atsakomybė būtų tiesiogiai kildinama iš ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties, toks tiesioginis tarptautinės sutarties taikymas prieštarautų Konstitucijos ir Lietuvos baudžiamosios teisės principams ir sistemai.

Tai, kad tarptautinės sutartys neturėtų būti tiesiogiai taikomos baudžiamajoje teisenoje dar 1995 metais išaiškino ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Teismas nurodė, jog tarptautinės sutartys atskirose teisinės veiklos srityse taikomos nevienodai. Konkrečius tarptautinių sutarčių taikymo būdus ir formas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai: civilinėje teisenoje yra nustatytas tiesioginis tarptautinių sutarčių taikymas, konkurencijos atveju taikomos tarptautinių sutarčių taisyklės; baudžiamajoje teisenoje konkurencijos atveju taikomi Lietuvos Respublikos baudžiamieji ir baudžiamajo proceso įstatymai, o tarptautinės sutartys taikomos tik specialiais šių įstatymų nustatytais atvejais¹²⁸.

Taip pat reikia pažymėti, kad pagal BK 1 straipsnio 3 dalį šio kodekso nuostatos yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų kodekso priede, nuostatomis. Minėtame priede nurodyti Europos Sąjungos teisės aktai,

---

¹²⁶ Žin., 1992, Nr. 13-342.

¹²⁷ 2 straipsnis: „Lietuvos žmonių žudymas ar kankinimas, jos gyventojų deportavimas, padaryti nacistinės Vokietijos ar SSRS okupacijos ir aneksijos Lietuvoje metais, atitinka tarptautinės teisės normose numatyto genocido nusikaltimo požymius.“

¹²⁸ 1995 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 9-199.

kurie galioja Lietuvoje ir kurių reikalavimai yra perkelti į nacionalinį baudžiamąjį įstatymą¹²⁹.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys yra Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniu, tačiau tiesiogiai baudžiamoji atsakomybė iš tarptautinių sutarčių, jų nuostatų neinkorporavus į Lietuvos baudžiamąjį įstatymą, kildinama negali būti.

Kalbant apie ratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, kaip apie BK 192 straipsnyje numatytos baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą šaltinį, pabrėžtina, kad šios sutartys yra tik netiesioginiu baudžiamosios atsakomybės šaltiniu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tarptautinių sutarčių, kurios būtų skirtos reglamentuoti baudžiamuosius teisinius santykius, susijusius su intelektine nuosavybe, iki šiol nėra, o visos ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys intelektinės nuosavybės srityje yra skirtos civiliniams teisiniams santykiams. Taigi ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, susijusios su intelektine nuosavybe, kaip baudžiamosios atsakomybės šaltinis yra reikšmingos tiek, kiek padeda geriau atskleisti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo objektą ir dalyką, o taip pat poreikį apskritai, be kita ko, ir baudžiamosios teisės priemonėmis ginti autorių teises.

Visų pirma paminėtini universalūs tarptautiniai susitarimai žmogaus teisių srityje, kuriuose, be kita ko, užsimenama ir apie intelektinės nuosavybės apsaugą. Tai 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kurios 17 straipsnyje teigiama, jog kiekvienas turi teisę tiek vienas, tiek kartu su kitais turėti nuosavybę, o nuosavybė iš nieko negali būti savavališkai atimta. Kaip minėta anksčiau, po nuosavybės sąvoka, kaip viena iš nuosavybės rūšių, patenka ir intelektinė nuosavybė. Tos pačios Visuotinės žmogaus teisių

---

¹²⁹ Plačiau apie Europos Sąjungos teisės aktų įtaką Lietuvos baudžiamajai teisei žr. ŠVEDAS G. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei // Teisė. 2010, Nr. 74, p. 7-20; ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 58-61, 125-126, 138-139.

deklaracijos 27 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad kiekvienas turi teisę į savo moralinių ir materialinių interesų, atsirandančių iš mokslo, literatūros arba meno kūrinių, kurių autorius jis yra, apsaugą, taigi čia konkrečiai įtvirtintas autorių teisių, įskaitant turtines, apsaugos principas.

Kitas universalus tarptautinis susitarimas – tai 1950 m. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija¹³⁰, kurios Pirmojo protokolo 1 straipsnyje numatyta, jog kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę disponuoti savo nuosavybe, iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, nebent visuomenės interesais ir tik remiantis įstatymu arba tarptautinės teisės bendraisiais principais. Tuo pačiu svarbi ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija taikant Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją.

Taip pat, kalbant apie universalius tarptautinius susitarimus, paminėtinas 1966 m. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, kurio 15 straipsnio 1 dalies c punkte nurodyta, jog valstybės, šio pakto šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę naudotis dvasinių ir materialinių interesų, atsirandančių sukūrus kokius nors mokslo, literatūros ar meno darbus, kurių autorius jis yra, apsauga.

Toliau, kaip tarptautiniai autorių teisių šaltiniai ir kartu netiesioginiai baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą šaltiniai, paminėtinos ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, skirtos konkrečiai autorių teisių apsaugai. Svarbiausi tarptautiniai autorių teisės šaltiniai Lietuvoje – 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos¹³¹ (toliau – Berno konvencija), 1961 m. Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos¹³², 1971 m. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo¹³³, 1994 m. Pasaulio prekybos

---

¹³⁰ Žin., 2000, Nr. 96-3016.

¹³¹ Žin., 1995, Nr. 40-988.

¹³² Žin., 1999, Nr. 11-249.

¹³³ Žin., 1999, Nr. 82-2416.

organizacijos Susitarimas dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba¹³⁴ (toliau – TRIPS sutartis), 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis¹³⁵ (toliau – PINO autorių teisių sutartis), 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis¹³⁶ (toliau – PINO atlikimų ir fonogramų sutartis).

Pažymėtina, kad tik keliose ratifikuotose Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse yra užsimenama apie baudžiamąsias teises priemones. Štai 1971 m. Ženevos konvencijos dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų atgaminimo 3 straipsnyje yra nurodyta, jog kiekviena sutarties šalis turėtų savo vidaus įstatymais nustatyti šios konvencijos įgyvendinimo priemones, kurios turėtų apimti vieną ar daugiau tokių apsaugos užtikrinimo priemonių kaip autoriaus teisių ar kitų specifinių teisių suteikimas, įstatymas dėl nesąžiningos konkurencijos, baudžiamosios sankcijos. Taigi minėta Ženevos konvencija numato, kad už gretutinių teisių pažeidimus, be kita ko, turėtų būti numatoma ir baudžiamoji atsakomybė. Kitas tarptautinis susitarimas, kalbantis apie baudžiamąsias priemones autorių teisių apsaugos srityje, yra 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos Susitarimas dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Šio susitarimo 61 straipsnyje yra nuostata, jog bent tyčinio prekės ženklo suklastojimo ar autorinių teisių piratavimo komerciniu mastu atvejais turi būti taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės. Galimas žalos atlyginimo priemonės turėtų sudaryti laisvės atėmimas ir (ar) piniginės baudos, pakankamos, kad atgrasintų nuo pažeidinėjimo, ir atitinkančios bausmės, skiriamas už panašaus sunkumo nusikaltimus. Taigi šie du paminėti tarptautiniai susitarimai įpareigoja Lietuvą, be kita ko, ir baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis ginti autoriaus ir gretutines teises.

Kitose aukščiau išvardintose ratifikuotose Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse apie baudžiamąsias teises priemones nėra užsimenama. Visgi šios sutartys nagrinėjant baudžiamosios atsakomybės už

---

¹³⁴ Žin., 2001, Nr. 46-1620.

¹³⁵ Žin., 2001, Nr. 32-1060.

¹³⁶ Žin., 2000, Nr. 95-2970.

literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą klausimus svarbios tuo, jog jose kalbama apie autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą bei yra aptariami BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objekto ir dalyko klausimai. Taigi, be kitų šaltinių, nagrinėjant BK 192 straipsnyje numatytą nusikaltimą, reikia vadovautis ir šiomis tarptautinėmis sutartimis.

Be to, pažymėtina, kad Europos Taryba taip pat skiria vis daugiau dėmesio intelektinės nuosavybės teisių apsaugai, be kita ko, ir baudžiamosios teisės priemonėmis. Remiantis 2001 m. lapkričio 23 d. Budapešte priimta Europos Tarybos Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų¹³⁷, kiekviena šalis Konvencijos dalyvė privalo kriminalizuoti veikas, kurios pažeidžia autorių ir gretutines teises, jei šios padaromos sąmoningai, naudojant kompiuterines priemones ir komerciniais mastais. Taigi pagal šią Konvenciją kiekviena šalis dalyvė privalo priimti tokius teisės aktus ir kitas priemones, kurių gali prireikti pagal jos vidaus teisę nustatyti baudžiamajai atsakomybei už autorių ir gretutinių teisių pažeidimus, kaip apibrėžta tos šalies teisėje laikantis įsipareigojimų, kuriuos ji prisiėmė pagal tarptautines sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių apsaugos, išskyrus moralines (neturtines) teises. Pažymėtina, kad pagal minėtą Konvenciją šalis gali pasilikti teisę ribotomis aplinkybėmis nenustatyti baudžiamosios atsakomybės, jeigu esama kitų veiksmingų priemonių ir jeigu tokia išlyga nepažeidžia šalies tarptautinių įsipareigojimų. Pagal šią Konvenciją šalys privalo priimti tokius teisės aktus ir kitas priemones, kurių gali prireikti užtikrinti, kad už nusikaltimus autorių ir gretutinės teisėms būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos, įskaitant laisvės atėmimą, o juridiniams asmenims, traukiamiems atsakomybėn, būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios baudžiamosios arba nebaudžiamosios sankcijos arba priemonės, įskaitant pinigines baudas¹³⁸.

---

¹³⁷ Žin., 2004, Nr. 36-1188.

¹³⁸ 2001 m. lapkričio 23 d. Europos Tarybos Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų, 13 straipsnis.

Europos Sąjungos teisės aktai. Aptariant ratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis kaip šaltinį, reikia paminėti ir Europos Sąjungos teisės aktus, kurie buvo priimti įgyvendinant Europos Bendrijų steigimo sutartis. Klausimus, susijusius su autorių ir gretutinėmis teisėmis, reguliuoja Europos Sąjungos direktyvos (antrinė Europos bendrijų teisė) – 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EB dėl kompiuterių programų apsaugos, 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyva 92/100/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje, 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyva 93/83/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo, 1993 m. spalio 29 d. Tarybos direktyva 93/98/EB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų derinimo (direktyva kodifikuota: 2006 m. gruodžio 12 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų), 1996 m. kovo 11 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 96/6/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos, 2001 m. gegužės 22 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje aspektų derinimo, 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai, 2004 m. balandžio 29 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.

Pagal 2004 m. liepos 13 d. konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“¹³⁹ Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Taigi minėtos Europos Sąjungos direktyvos yra taikytinos Lietuvoje, o baudžiamajai teisei

---

¹³⁹ Žin., 2004, Nr. 111-4123.

tarnauja kaip šaltinis, padedantis tiksliau aiškinti vieną ar kitą nuostatą, sąvoką, susijusią su autorių ir gretutinėmis teisėmis.

Baudžiamosios atsakomybės ir bausmių už intelektinės nuosavybės pažeidimus derinimo iniciatyvos Europos Sąjungoje. Europos Sąjungos direktyvos intelektinės nuosavybės srityje tiesiogiai nereguliuoja baudžiamosios atsakomybės klausimų, tad baudžiamosios atsakomybės nustatymas už tam tikras veikas išlieka išskirtinė šalių narių prerogatyva. Europos Sąjungos įtaka šalių narių baudžiamajai teisei iki šiol pasireiškia nebent tuo, kad rekomenduojama apskritai nustatyti teisinę atsakomybę ir vienokias ar kitokias sankcijas už tam tikras veikas.

Įsigaliojus Sutarčiai dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS), buvo numatytos minimalios taisyklės dėl intelektinės nuosavybės teisių, susijusių su prekyba. Šios taisyklės, be kita ko, apėmė baudžiamąjį procesą ir sankcijų už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus minimalius reikalavimus, taigi, galima sakyti, jog baudžiamųjų įstatymų harmonizacija Bendrijos valstybėse narėse buvo pradėta jau tada. Visgi teisinė padėtis Bendrijoje iki šiol tebėra labai nevienoda, todėl intelektinės nuosavybės teisių turėtojai negali būti vienodai apsaugoti visoje Bendrijos teritorijoje. Itin skiriasi baudžiamosios sankcijos, ypač nacionaliniuose teisės aktuose numatytų bausmių dydžiai.

Iki 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priėmimo iš esmės intelektinės nuosavybės teisės vienodinimas buvo skirtas reglamentuoti tik materialinės intelektinės nuosavybės teisės klausimus Europos Bendrijos teisėje ir (arba) Europos Sąjungos valstybių narių teisėje. Intelektinės nuosavybės teisių gynimas likdavo arba apskritai nesuderintas, arba apimdavo fragmentinius teisių gynimo klausimus. Minėta direktyva yra pirmasis teisės aktas Europos Bendrijoje, skirtas ne fragmentiškai, o pakankamai išsamiai, nors ir ne visa apimtimi, suvienodinti intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių, procedūrų ir gynimo būdų reguliavimą valstybėse narėse.

Pažymėtina, jog ši direktyva numatė tik civilines ir administracines priemones intelektinės nuosavybės teisei ginti, tačiau nenumatė baudžiamųjų priemonių. Visgi direktyvos konstatuojamojoje dalyje nurodyta, jog „be civilinių ir administracinių priemonių, procedūrų ir gynimo būdų, numatytų šioje direktyvoje, sankcijos pagal baudžiamąją teisę atitinkamais atvejais taip pat yra priemonė, užtikrinanti intelektinės nuosavybės teisių gynimą“.

Taigi aptariama direktyva neturėjo ir neturi poveikio valstybių narių nacionalinėms nuostatomis, susijusioms su baudžiamosiomis procedūromis ar bausmėmis dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo bei valstybių narių tarptautiniams įsipareigojimams susijusiems su baudžiamosiomis procedūromis ir bausmėmis (įskaitant įsipareigojimus pagal TRIPS sutartį), tad baudžiamosios atsakomybės nustatymas už intelektinės nuosavybės pažeidimus iki šiol yra valstybių narių vidaus reikalas.

Atsižvelgiant į tai, jog, anot Europos Bendrijų Komisijos, nacionalinių baudžiamųjų mechanizmų skirtumai ne tik kenkia vidaus rinkos veiklai, bet ir apsunkina kovą su klastojimu bei piratavimu, buvo nuspręsta inicijuoti 2004 m. balandžio 29 d. Direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo papildymą baudžiamosiomis priemonėmis dėl kovos su klastojimu ir piratavimu stiprinimo ir gerinimo. 2005 m. liepos 12 d. Europos Bendrijų Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais. 2006 m. balandžio 26 d. Europos Bendrijų Komisija pateikė iš dalies pakeistą pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą (toliau – Siūloma direktyva). Pažymėtina, jog baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad intelektinės nuosavybės apsauga galima ir Europos Sąjungos lygmeniu harmonizuojant

baudžiamąją teisę¹⁴⁰, tačiau taip pat pateikiama argumentų ir prieš šio klausimo sprendimą baudžiamosios teisės priemonėmis¹⁴¹.

Pagal Siūlomos direktyvos 3 straipsnį valstybės narės turės užtikrinti, kad bet koks intelektinės nuosavybės teisės pažeidimas komerciniu mastu, taip pat pasikėsinimas padaryti pažeidimą, bendrininkavimas ir pažeidimo kurstymas būtų laikomi baudžiamosios teisės pažeidimais. Komercinio masto kriterijus Siūlomoje direktyvoje perimtas iš 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulinės prekybos organizacijos narių sudarytos Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutarties) 61 straipsnio, kuriame numatyta, jog „Valstybės narės numato, jog bent tyčinio prekės ženklo suklastojimo ar autorių teisių piratavimo komerciniu mastu atvejais turi būti taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės. <...> Valstybės narės gali numatyti, kaip taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės kitais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo atvejais, ypač jeigu pažeidimai daromi sąmoningai ir komerciniu mastu.“ Pagal Siūlomos direktyvos reikalavimus pažeidimas, už kurį turi būti taikomos baudžiamosios priemonės, turi būti tyčinis, t. y. veiksmas turi būti apgalvotas, nesvarbu, ar kalbama apie intelektinės nuosavybės pažeidimą, ar pasikėsinimą, bendrininkavimą ar kurstymą padaryti nusikalstamą veiką.

Siūlomos direktyvos 4 ir 5 straipsniuose nurodytos bausmių už aukščiau minėtus intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus rūšys ir dydžiai. Už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus, užtraukiančius baudžiamąją atsakomybę, valstybės narės pagal Siūlomą direktyvą privalėtų numatyti tokias bausmes:

- a) fiziniams asmenims – laisvės atėmimo bausmės;
- b) fiziniams ir juridiniams asmenims – baudas, neteisėtai įgytų objektų, priemonių ir gaminių arba šių gaminių vertei lygaus turto konfiskavimą

---

¹⁴⁰ KUHL L., KILLMANN B. R. The Community Competence for a Directive on Criminal Law Protection of the Financial Interests // *Eucrim*, 2006, Nr. 3-4, p. 100-103.

¹⁴¹ DAWES A., LYNSKEY O. The Ever-Longer Arm of EC Law: The Extension of Community Competence Into the Field of Criminal Law // *Common Market Law Review*, 2008, Nr. 45, p. 131-158.

(neteisėtų prekių arba medžiagų, įrangos ar priemonių, naudotų tų prekių gamybai ar prekybai).

Taip pat atitinkamais atvejais už aptariamus pažeidimus valstybės narės privalėtų numatyti ir taikyti šias priemones:

- a) intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančio turto sunaikinimą;
- b) galutinį arba laikiną visos įmonės, kuria buvo pasinaudota nusikaltimo padarymui, arba jos dalies uždarymą;
- c) nuolatinį arba laikiną draudimą verstis komercine veikla;
- d) perdavimą teisminei kontrolei;
- e) teisminį likvidavimą;
- f) draudimą gauti valstybės pagalbą arba subsidijas;
- g) teismo sprendimų paskelbimą.

Valstybės narės, vadovaujantis Siūloma direktyva, privalės užtikrinti, jog už Siūlomoje direktyvoje minimus pažeidimus būtų baudžiama maksimalia ne mažesne kaip 4 metų laisvės atėmimo bausme, kai šie pažeidimai įvykdomi dalyvaujant nusikalstamoje organizacijoje (kaip ji apibrėžta Tarybos pamatiniame sprendime 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu), ar kai šie pažeidimai kelia pavojų žmonių sveikatai arba saugumui (šis aspektas susijęs ne su kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtu atgaminimu, o su prekių klastojimu). Maksimali ne mažesnė nei 4 metų laisvės atėmimo bausmė pasirinkta dėl tos priežasties, kad tokio dydžio bausmė plačiai pripažinta, kaip sunkesnių nusikaltimų atribojimo kriterijus. Tokio dydžio minimali maksimalios bausmės riba numatyta Tarybos pamatiniame sprendime 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu, o taip pat Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir pan.

Pagal Siūlomą direktyvą valstybės narės turės imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad Siūlomoje direktyvoje minimus baudžiamuosius pažeidimus padarę fiziniai ar juridiniai asmenys būtų baudžiami veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis bandomis. Didžiausia bauda pagal Siūlomą direktyvą turės siekti:

a) ne mažiau nei 100 000 Eurų už lengvesnius pažeidimus;

b) ne mažiau nei 300 000 Eurų už pažeidimus, padarytus dalyvaujant nusikalstamame susivienijime, bei pažeidimus, keliančius pavojų žmonių sveikatai ar saugumui.

Be to, Siūloma direktyva valstybių narių reikalaus užtikrinti, kad pagal 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo 3 straipsnio nuostatas nuteistų fizinių ir juridinių asmenų visas turtas ar jo dalis galėtų būti konfiskuojami bent jau tais atvejais, kai pažeidimai buvo padaryti dalyvaujant nusikalstamoje organizacijoje, o taip pat kai šie pažeidimai kelia pavojų žmonių sveikatai arba saugumui.

Pažymėtina, kad jei toks, kaip aptarta aukščiau, Siūlomos direktyvos projektas ir bus patvirtintas, BK reikės keisti ne tik 192 straipsnį, bet ir BK 47 straipsnio 3 dalį, kurioje numatytos maksimalios baudų ribos. BK 47 straipsnio 3 dalies 3 punkte nurodyta, jog už nesunkų nusikaltimą fiziniam asmeniui maksimali skirtina bauda siekia 500 MGL dydį (65 000 Lt). Tuo tarpu pagal Siūlomą direktyvą maksimali baudos riba turėtų siekti bent 100 000 EUR (345 280 Lt), t. y. daugiau kaip penkis kartus daugiau, nei šiuo metu yra nustatyta BK. Taip pat pažymėtina, kad jei pagal Siūlomą direktyvą būtų padidintas laisvės atėmimo bausmės terminas už nusikaltimus, numatytus BK 192 straipsnyje, iki ketverių metų, keistųsi šių nusikaltimų pavojingumas pagal BK – nagrinėjami nusikaltimai būtų laikomi ne nesunkiais nusikaltimais, kaip yra šiuo metu, o apysunkiais nusikaltimais. Pastebėtina, kad remiantis Europos Teisingumo Teismo sprendimais Nr. C-176/03 ir Nr. C-440/05, kuriuose pažymėta, kad „<...> kalbat apie taikytinų baudžiamųjų sankcijų rūšį ir dydį, reikia konstatuoti, kad, atvirksčiai nei teigia Komisija, jų nustatymas nepriskirtinas Bendrijos kompetencijai“, kai kurie autoriai nurodo, kad Europos Sąjungos teisės aktai gali tik rekomenduoti taikytinas bausmes ir jų dydžius, tačiau jie nėra privalomi valstybėms narėms¹⁴².

---

¹⁴² ŠVEDAS G. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei // Teisė. 2010, Nr. 74, p. 15-16.

Baudžiamasis įstatymas kaip šaltinis. Baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kurio būtinumą pagrindžia Konstitucija ir joje įtvirtinti pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms, visuomenės ir valstybės interesams principai. Tai pagrindinis baudžiamosios teisės šaltinis Lietuvoje. BK paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. BK apibrėžia, kokios veikos yra nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, bei jas uždraudžia, nustato bausmes, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemones už draudžiamas veikas bei priverčiamąsias medicinos priemones, nustato baudžiamosios atsakomybės pagrindus ir sąlygas, taip pat pagrindus ir sąlygas, kuriais nusikalstamas veikas padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (BK 1 straipsnio 2 dalis).

Pagrindinis baudžiamosios teisės šaltinis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, yra BK 192 straipsnis. Tuo pačiu paminėtina, kad šio BK straipsnio dispozicija yra blanketinė. Tai reiškia, kad visa baudžiamosios teisės norma negali būti išsamiai ir visapusiškai atskleista vien tik iš BK 192 straipsnio, o siekiant atskleisti šią teisės normą būtina remtis ir kitais teisės šaltiniais. Visgi baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą pagrindas yra BK 192 straipsnis, kurio ypatumai, savybės ir vieta BK sistemoje išsamiau yra nagrinėjami tolimesniuose šio darbo skyriuose.

Prie baudžiamojo įstatymo, kaip šaltinio, kartu būtina paminėti ir kitą baudžiamosios atsakomybės šaltinį – LAT praktiką. Žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, o LAT yra aukščiausiaji instancija bendrosios kompetencijos teismų hierarchijoje. Žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų, priimančių sprendimus

atitinkamų kategorijų bylose, susaistymas aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimais (precedentais tų kategorijų bylose) lemia tai, kad minėti teismai turi vadovautis tokia atitinkamų teisės nuostatų (normų, principų) turinio, taip pat šių teisės nuostatų taikymo samprata, kokia buvo suformuota ir kokia buvo vadovaujama taikant tas nuostatas (normas, principus) ankstesnėse bylose¹⁴³. Taigi LAT formuojama praktika yra pakankamai svarbiu baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą šaltiniu, kadangi LAT suformuoti precedentai, pavyzdžiui, dėl BK 192 straipsnio interpretavimo ir taikymo, yra privalomi ir saistantys tiek patį LAT, tiek žemesnės instancijos teismus, tiek kitus subjektus.

Baudžiamojo kodekso, kaip teisės normų šaltinio, ypatumai. Kalbant apie BK kaip apie pagrindinį baudžiamosios teisės šaltinį būtina aptarti ir šio šaltinio išraiškos formą. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos¹⁴⁴ 2 straipsnio 2 dalį oficialus įstatymo ar kito teisės akto tekstas yra tas, kurį prieš paskelbimą pasirašo pareigūnas, turintis šią teisę pagal įstatymus. Pagal to paties įstatymo 5 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir „Valstybės žiniuose“ paskelbia Respublikos Prezidentas, jeigu pačiuose įstatymuose nenustatyta vėlesnė įsigaliojimo data. Taigi pagrindinis baudžiamosios teisės normų šaltinis – BK – yra Seimo priimtas ir Lietuvos Respublikos Prezidento (arba Seimo pirmininko) pasirašytas bei oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“ nustatyta tvarka paskelbtas baudžiamojo įstatymo tekstas. Pabrėžtina, kad tik ir tik tas BK

---

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2006, Nr. 36-1292.

¹⁴⁴ Žin., 2002, Nr. 124-5626.

tekstas, kuris yra paskelbtas „Valstybės žiniuose“, gali būti laikomas oficialiu baudžiamosios teisės normų šaltiniu.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos 22 straipsnį „Valstybės žiniuose“ paskelbtų teisės aktų pagrindu gali būti leidžiami oficialūs teisės aktų rinkiniai. Šiuos rinkinius gali leisti Seimo, Vyriausybės, Teisingumo ministerijos tarnybos, taip pat „Valstybės žinių“ redakcija. Visgi, mūsų supratimu, įvairūs kiti nei „Valstybės žinios“ leidiniai (pavyzdžiui, leidiniai, išleisti VĮ Teisinės Informacijos Centras, Justitia ir kitų leidyklų), nors juose ir būtų nurodoma, kad skelbiamas oficialus BK tekstas, nėra laikytini oficialiais dokumentais, t. y. tokie leidiniai negali būti laikomi baudžiamosios teisės normų šaltiniu (toks leidinys gali būti oficialiu teisės akto teksto rinkiniu, tačiau ne oficialiu baudžiamosios teisės normų šaltiniu). Be to, oficialiu baudžiamosios teisės normų šaltiniu nėra ir įvairiuose internetiniuose rinkiniuose skelbiami baudžiamojo įstatymo tekstai (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainėje www.lrs.lt, VĮ Teisinės Informacijos Centras svetainėje www.litlex.lt ir kt.). Kituose nei „Valstybės žinios“ išspausdintuose leidiniuose esantis baudžiamojo įstatymo tekstas, mūsų supratimu, laikytinas informacijos apie baudžiamosios teisės normas šaltiniu, tačiau pats nėra teisės normų šaltiniu.

Tuo pačiu būtina aptarti ir teiginio, jog BK yra vientisas baudžiamasis įstatymas, paradoksalumą. BK 1 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, jog Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kurio paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. Visgi BK vientisu baudžiamuoju įstatymu praktiškai buvo tik po jo patvirtinimo iki pirmųjų pakeitimų, kurie buvo padaryti dar net neįsigaliojus pačiam BK. Kaip minėta, įstatymai, įskaitant ir BK, yra skelbiami oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“. Seimui patvirtinus bet kokius BK pakeitimus, yra priimamas atskiras įstatymas dėl BK straipsnio ar straipsnių pakeitimo ir (ar) papildymo ir toks atskiras įstatymas yra paskelbiamas „Valstybės žiniuose“.

Nuo to momento oficialiai galioja tiek 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymas Nr. VIII 1968, kuriuo buvo patvirtintas BK, tiek kitas atskiras įstatymas dėl BK pakeitimo. Taigi formos prasme BK vientisumo nebelieka, nes galioja atskiri įstatymai, kuriose yra įtvirtintos baudžiamosios teisės normos. Tai, ką vadiname vientisu BK, iš tiesų formos prasme yra atskirų įstatymų rinkinys.

Praktikoje tiek pirminis įstatymas, kuriuo buvo patvirtintas BK, tiek vėlesni BK pakeitimai ir papildymai pateikiami vientisu formatu, todėl susidaro BK kaip vientiso dokumento iliuzija. Pavyzdžiui, į VĮ Teisinės informacijos centro leidžiamą BK versiją (rinkinį) sudedami visi pakeitimai, padaryti iki rinkinio išleidimo. Vartant tokį rinkinį susidaro įspūdis, jog tai yra vientisas įstatymas, nepaisant to, kad prie pakeistų straipsnių yra priedas, jog straipsnis buvo keistas kitu įstatymu. Tokia pati situacija yra naudojant internetinius BK rinkinius – paspaudus nuorodą „aktuali redakcija“ atidaromas vientisas BK tekstas, į kurį yra inkorporuoti visi pakeitimai ir papildymai, kitaip tariant – sukuriamas ir parodomas sintetinis vientisas BK, kuriame rodomi straipsniai galioja tuo konkrečiu momentu, nors, kaip minėta, tokio vientiso oficialaus BK teksto net ir nėra. Be to, reikia pastebėti, jog paprastai vartodami BK sąvoką tiek teisėjai, tiek kiti teisininkai omenyje turi sintetinį vientisą dokumentą – BK, kuris galioja tuo momentu (jei nenurodoma kitaip). Cituojant pakeistą BK straipsnį nuoroda vis tiek duodama į BK tam tikrą straipsnį (geriausiu atveju nurodant galiojančią redakciją), o ne į pakeitimo įstatymą, kuriame vieninteliame cituojama nuostata iš tiesų yra įtvirtinta.

Taigi BK vientisu įstatymu formos prasme tikrai vadinti negalime. Iš tiesų vientisa yra tik idėja, jog po to paties pavadinimo aktu – baudžiamuoju kodeksu (kuris realiai yra atskirų įstatymų rinkinys) – yra susistemintos visos šalyje galiojančios baudžiamosios teisės normos (neimant domėn blanketinių dispozicijų).

Be to, vientisu įstatymu BK negalime vadinti ne tik formos, bet ir galiojimo laike prasme. Iš pirmo žvilgsnio į paprastus klausimus – „koks BK šiuo metu galioja?“, „ar pakeistas BK straipsnis nustoja galioti?“ – negali būti atsakyta paprastai ir vienareikšmiškai. Akivaizdu, jog nusikalstamoms veikoms

ir asmenims, darantiems nusikalstamą veiką, galioja BK su visais pakeitimais, kurie yra įsigalioję iki nusikalstamos veikos padarymo momento, kadangi BK 3 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, jog veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas. Taigi pirmas BK egzistavimo lygmuo yra esamuojų laiku daromoms veikoms galiojantis BK. Kitas BK ar atskirų jo straipsnių egzistavimo lygmuo yra BK ar jo atskiras straipsnis, taikytini praeityje padarytai nusikalstamai veikai, jei toks BK straipsnis po nusikalstamos veikos padarymo buvo pakeistas. Tuomet, nors šiuo metu galioja naujas tam tikro BK straipsnio tekstas, kartu gali būti taikomas (ir taikymo prasme galioja) ir ankstesnis pakeisto BK straipsnio tekstas, kadangi būtent jis turi būti taikomas nusikalstamai veikai (jei vėlesni pakeitimai nešvelnina baudžiamosios atsakomybės). Taigi susidaro situacija, kuomet vienu metu gali būti taikomi (ir per taikymą galioja) keli BK straipsnio tekstai, o kuris straipsnio tekstas turėtų būti taikomas konkrečiu atveju priklauso nuo nusikalstamos veikos padarymo momento.

Pavyzdžiui, 2001 m. patvirtinto BK 192 straipsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą. 2009 m. birželio 7 d. BK 192 straipsnis buvo pakeistas ir papildytas (pakeitimai įsigaliojo liepos 23 d.)¹⁴⁵, numatant, kad baudžiamoji atsakomybė taikoma ir už neteisėtą gretutinių teisių objekto atgaminimą. Minėto BK straipsnio pakeitimai baudžiamosios atsakomybės nesušvelnino, todėl pakeitimai grįžtamai negalioja. Taigi tokiu atveju nusikaltimams autorių turtinėms teisėms, kurie padaryti iki 2009 m. liepos 23 d., šiuo metu galioja ir turi būti taikomas BK 192 straipsnis, kuris buvo pakeistas ir pagal šiuo metu aktualią BK redakciją net negalioja. Tuo tarpu po 2009 m. liepos 23 d. padarytiems nusikaltimams šiuo metu galioja jau pakeistas BK 192 straipsnis.

---

¹⁴⁵ 2009 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas Nr. XI-330. Žin., 2009, Nr. 87-3663.

Taigi vienu metu (šiandien) paraleliai egzistuoja ir galioja keli to paties BK straipsnio tekstai.

Jei to paties BK straipsnio pakeitimų buvo daugiau, vienu metu gali būti taikomi (ir taikymo prasme galioti) net ne du, o daugiau to paties BK straipsnio variantų vienu metu. Taigi galima teigti, kad paraleliai gali būti taikomi keli skirtingi BK straipsniai, o konkrečiu atveju konkretus straipsnio variantas taikomas priklausomai nuo to, kada padaryta nusikalstama veika. Šis faktas taip pat verčia skeptiškai vertinti teiginį, jog BK yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kadangi, kaip minėta, BK nėra vientisas ne tik formos, bet ir galiojimo bei taikymo laike prasme. Tai, ką vadiname vientisu BK, iš tiesų yra tik sistemiškai susijusių baudžiamosios teisės normų, išdėstytų atskiruose baudžiamuosiuose įstatymuose ir galiojančių šiuo momentu daromoms nusikalstamoms veikoms, sintetinis rinkinys.

Kita problema kalbant apie BK kaip baudžiamosios teisės normų pagrindinį šaltinį yra ta, jog dažnai yra painiojamos sąvokos, susijusios su BK straipsniu ir su baudžiamosios teisės norma, t. y. teisės normos šaltinis, išraiškos forma ar jų dalis dažnai yra sutapatinama su pačia teisės norma. Teisės norma bendriausia prasme – tai tam tikra elgesio taisyklė. Teisės normos struktūroje skiriama hipotezė (nustatomi asmenys, kuriems adresuota norma, ir aplinkybės, kuriomis ji įgyvendinama), dispozicija (pati elgesio taisyklė, nustatanti teisinio santykio šalių teises ir pareigas) ir sankcija (valstybės prievartos priemonės už dispozicijos pažeidimą)¹⁴⁶. Tuo tarpu teisės šaltinis (forma) – tai teisės normos objektyvi, išorinė išraiška. Teisės šaltinyje yra perteikiama teisės norma. Taigi, kalbant apie BK straipsnį, omenyje turimas baudžiamosios teisės šaltinis, o ne baudžiamosios teisės norma. BK straipsnyje paprastai formuluojamos pagrindinės teisės normos dalys – dispozicija ir sankcija, tačiau baudžiamosios teisės normos hipotezė paprastai yra kituose BK straipsniuose (daugiausia BK Bendrosios dalies straipsniuose). Pažymėtina, kad BK straipsniuose su blanketine dispozicija apskritai nebūna net pilnos baudžiamosios teisės normos dispozicijos. Taigi negalima tapatinti

---

¹⁴⁶ VANSEVIČIUS S. Valstybės ir teisės teorija. Mokomoji priemonė. Vilnius: Justitia, 2000, p. 137.

BK straipsnio (šaltinio) ir baudžiamosios teisės normos (elgesio taisyklės). Teisės norma yra išreiškiama, objektyvizuojama teisės šaltinyje, tačiau ji pati nėra šaltinis ir nebūtinai sutampa su šaltinio struktūrinėmis dalimis, pavyzdžiui, įstatymo straipsniais (nors tam tikrais atvejais visa norma gali būti išreikšta viename straipsnyje).

Deja, netgi pačiame BK norma ir šaltinis yra painiojami. Pavyzdžiui, BK 3 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, jog „baudžiamasis įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios. Išimtį sudaro šio **kodekso normos**, nustatančios atsakomybę už genocidą (99 straipsnis), tarptautinės teisės draudžiamą elgesį su žmonėmis (100 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymą (101 straipsnis), okupuotos valstybės civilių trėmimą (102 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimą, kankinimą ar kitokį nežmonišką elgesį su jais (103 straipsnis), civilių ar karo belaisvių prievartinį panaudojimą prieš ginkluotose pajėgose (105 straipsnis), draudžiamą karo ataką (111 straipsnis).“ Cituotame BK straipsnyje, kalbant apie kodekso normas, duodamos nuorodos į BK straipsnius, taip sutapatinant baudžiamosios teisės normas su baudžiamosios teisės normų išraiškos forma (BK straipsniais). Kaip jau minėta, teisės norma negali būti tapatinama su jos išraiškos forma. Be to, nurodyti 101, 103, 105, 111 BK straipsniai, autoriaus nuomone, turi blanketines dispozicijas, todėl juose nėra išsamių baudžiamosios teisės normų dispozicijų, o tik jų dalys. Taigi laikantis griežtai formalaus požiūrio, minėti BK straipsniai negalėtų būti taikomi atgaline data, kadangi BK nuostata, deklaruojanti šių BK straipsniuose esančių normų grįžtamąją galią, pati iš savęs yra nelogiška. Minėtuose straipsniuose pilnų baudžiamosios teisės normų dispozicijų, kurios galėtų būti taikomos atgaline data, nėra, todėl paprasčiausiai nebelieka ko taikyti. Tokiu būdu, neatskyrus teisės formos (šaltinio) nuo teisės turinio (normos), BK 3 straipsnio 3 dalyje pateikta formuluotė dėl BK normų grįžtamosios galios yra netiksli.

Autorių teises reglamentuojantys teisės aktai kaip šaltinis. Kaip minėta, BK 192 straipsnio dispozicija yra blanketinė, todėl siekiant išsamiai atskleisti nusikaltimų, uždraustų minėtame BK straipsnyje, sudėtis būtina nagrinėti ne tik BK, bet ir kitus teisės aktus, kuriuose kalbama apie autorių teisių apsaugą. Lietuvoje autorių teisių apsaugai yra skirtas atskiras įstatymas – Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas¹⁴⁷. Be to, iš autorių teisės atsirandantiems teisiniams santykiams, nereglamentuojamiems ATGTĮ, yra taikomos bendrosios CK nuostatos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ATGTĮ tiesiogiai įpareigoja numatyti baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės pažeidimus. ATGTĮ 87 straipsnyje numatyta, jog „administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių pažeidimus nustato atitinkamai Administracinių teisės pažeidimų kodeksas ir Baudžiamasis kodeksas“. Taigi ATGTĮ yra dar vienas teisės šaltinis, sudarantis intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų kriminalizavimo pagrindą.

Be to, ATGTĮ yra pagrindinis šaltinis po BK, padedantis atskleisti baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą turinį. ATGTĮ nustato autorių teises į literatūros, mokslo ir meno kūrinius (autorių teises), atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teises (gretutines teises), duomenų bazių gamintojų teises (*sui generis* teises), autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimą, kolektyvinį administravimą ir gynimą, taip pat *sui generis* teisių įgyvendinimą ir gynimą (ATGTĮ 1 straipsnio 1 dalis). Šiame įstatyme yra apibrėžtos sąvokos, vartojamos BK 192 straipsnyje – kūrinio, gretutinių teisių objekto, kompiuterių programos, duomenų bazės, komercinių tikslų ir kitos sąvokos. Be to, šis įstatymas yra pagrindinis šaltinis, kuriuo remiantis galima nustatyti, ar autorių teisių objektas buvo atgamintas teisėtai ar ne, o tai turi esminės reikšmės baudžiamajai atsakomybei pagal BK 192 straipsnį kilti, kadangi baudžiamoji atsakomybė pagal šį straipsnį kyla tik

---

¹⁴⁷ Žin., 1999, Nr. 50-1598.

tuo atveju, jei yra nustatytas neteisėtumo elementas vienokiu ar kitokiu būdu panaudojant kūrinį ar gretutinių teisių objektą.

Be ATGTĮ autorių teisių įgyvendinimas yra reglamentuotas ir keliais Vyriausybės bei kitų institucijų priimtais poįstatyminiais aktais. Tai 1999 m. lapkričio 19 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 1999, Nr. 99-2861), 2002 m. vasario 6 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 15-574), 2002 m. vasario 6 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 182 „Dėl autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 15-575, nauja redakcija Žin., 2007, Nr. 95-3832), 2003 m. rugpjūčio 12 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 80-3655), 2003 m. rugpjūčio 29 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 84-3874, nauja redakcija Žin., 2007, Nr. 102-4156). Minėti Vyriausybės nutarimai tam tikrais atvejais taip pat gali būti svarbūs nustatant, ar kūrinys buvo naudojamas nepažeidžiant nustatytos tvarkos (mokant autorinį atlyginimą ir pan.).

Amnestijos aktai ir malonės aktai. Amnestijos aktai – vienas iš baudžiamosios teisės šaltinių, minimas Konstitucijos 67 straipsnio 19 punkte, kuriame nurodyta, jog Seimas leidžia amnestijos aktus. BK 78 straipsnyje numatyta, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo Seimo priimtu amnestijos aktu, o amnestijos pagrindus, sąlygas ir tvarką nustato amnestijos aktas. Amnestija – vienkartinio taikymo, norminio pobūdžio teisės aktas, išleidžiamas Seimui priėmus amnestijos aktą. Nors pagal Konstituciją ir BK amnestijos aktų leidyba priskirta išimtinai Seimo kompetencijai, pagal susiklosčiusią praktiką

amnestijos leidžiamos Seimui priimant įstatymus, kuriuos pasirašo Respublikos Prezidentas. Pažymėtina, kad Respublikos Prezidentas turi atskirą instrumentą, kuriuo naudodamasis turi teisę atleisti nuteistuosius nuo visos ar dalies bausmės atlikimo – teisę suteikti malonę. Taigi yra susidariusi situacija, kuomet Respublikos Prezidentas dalyvauja atleidžiant nuteistuosius nuo dalies ar visos bausmės tiek Seimui priimant amnestijos įstatymus, tiek Respublikos Prezidentui savarankiškai priimant malonės aktus. Manytume, kad atsižvelgiant į tai, jog Konstitucija suteikia atskirą ir nepriklausomą teisę Seimui leisti amnestijos aktus (o ne amnestijos įstatymus), o Respublikos Prezidentui – malonės aktus, bei tai, jog pagal šiuo metu susiklosčiusią praktiką Respublikos Prezidento funkcijos atleidžiant nuteistuosius nuo dalies ar visos bausmės dubliuojasi, nes jis dalyvauja tiek amnestijos, tiek malonės aktų leidyboje, Seimas amnestijos aktus privalo priimti ne įstatymu, o atskiru Respublikos Prezidento netvirtinamu Seimo aktu (toks aktas, kaip ir Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, turėtų būti pasirašomas Seimo pirmininko).

Nepaisant to, kad amnestijos, mūsų supratimu, turėtų būti priimanamos ne įstatymu, o atskiru Seimo aktu, nuo nepriklausomybės atgavimo iki šiol iš viso buvo išleisti 7 amnestijos įstatymai¹⁴⁸ ir nei vieno atskiro Seimo amnestijos akto. Paprastai amnestijos įstatymas taikomas baudžiamosioms veikoms, padarytoms iki šio įstatymo priėmimo, todėl amnestijos aktas laikomas vienkartinio aktu, neturinčiu juridinės galios nusikalstamoms veikoms, kurios bus padarytos po amnestijos akto išleidimo¹⁴⁹. Kadangi baudžiamoji

---

¹⁴⁸ Lietuvoje priimti amnestijos įstatymai:

1. 1990 m. gegužės 8 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos atstačius Nepriklausomą Lietuvos valstybę“ // Žin., 1990, Nr. 14-393.
2. 1993 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos priėmimą“ // Žin., 1993, Nr. 20-580.
3. 1995 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos“ // Žin., 1996, Nr. 4-89.
4. 1996 m. „Lietuvos Respublikos amnestijos už kai kurių operacijų užsienio valiuta norminių aktų pažeidimą įstatymas“ // Žin., 1996, Nr. 71-1708.
5. 1998 m. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl dalinės amnestijos akto“ // Žin., 1999, Nr. 1-1.
6. 2000 m. balandžio 11 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos akto“ // Žin., 2000, Nr. 35-973.
7. 2002 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos, pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos dešimties metų sukaktį“ // Žin., 2002, Nr. 112-4981.

¹⁴⁹ ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 421.

atsakomybė už autorių teisių ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ir laikymą Lietuvoje įvesta 2000 metais papildžius 1961 m. BK 142¹ straipsniu, darytina išvada, kad baudžiamosios atsakomybės šaltiniu už autorių teisių ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą yra tik paskutinysis amnestijos aktas, priimtas 2002 m. lapkričio 7 d. (Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos, pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos dešimties metų sukaktį“¹⁵⁰). Be to, šis amnestijos aktas galioja tik asmenims, kurie nusikalstamą veiką padarė iki 2002 m. spalio 25 d. imtinai. Laisvės atėmimo bausmė pagal minėtą amnestijos įstatymą asmenims, padariusiems 1961 m. BK 142¹ straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, turėtų būti mažinama taip: vienu ketvirtadaliu – vyrams ir trečdaliu – moterims (jei nusikalsta pirmą kartą). Pažymėtina, kad nusikaltimams autorių ir gretutinėms teisėms, padarytiems iki 2002 m. spalio 25 d. imtinai, yra suėjęs senaties terminas, taigi realiai apkaltinamasis nuosprendis priimtas nebegali būti, kartu praktiškai nepritaikomas ir amnestijos aktas, kuriuo galėtų būti sumažinta skiriama laisvės atėmimo bausmė. Visgi teoriškai, jei senatis dėl vienokių ar kitokių priežasčių nėra suėjusi (asmuo slapstėsi ar padarė naują nusikalstamą veiką), amnestijos aktas gali būti taikomas ir šiuo metu, todėl jis, kaip galintis įtakoti skiriamos bausmės dydį, yra laikytinas baudžiamosios atsakomybės už autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimus šaltiniu.

Malonės aktai – dar vienas iš baudžiamosios teisės šaltinių, minimas Konstitucijos 84 straipsnio 23 punkte. Čia nurodyta, kad Respublikos Prezidentas teikia malonę nuteistiesiems. Pagal BK 79 straipsnį nuteistasis gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo, jeigu Respublikos Prezidentas patenkina jo malonės prašymą. Malonės suteikimo tvarką nustato Respublikos Prezidentas¹⁵¹. Malonės tikslas yra toks pat kaip ir amnestijos – humanizmo principo įgyvendinimas, atleidžiant nuteistuosius nuo visos ar dalies bausmės. Visgi malonė nuo amnestijos skiriasi savo turiniu, forma,

---

¹⁵⁰ Žin., 2002, Nr. 112-4981.

¹⁵¹ Šiuo metu malonės teikimo pagrindus, sąlygas bei tvarką nustato Respublikos Prezidento 2007 m. vasario 15 d. dekretas Nr. 1K-880 „Dėl malonės komisijos sudarymo ir jos nuostatų“ // Žin., 2007, Nr. 22-823; Žin., 2010, Nr. 16-747.

teikimo ir taikymo tvarka. Respublikos Prezidentas malonę teikia dekretu, kuris teisine galia prilygsta poįstatyminiam teisės aktui. Prezidento dekretas dėl malonės yra ne norminis, o individualus teisės aktas, ir yra taikomas konkrečiam, individualiais požymiais apibūdintam asmeniui. Taigi tuo atveju, jei asmeniui, kuris yra nuteistas už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, Respublikos Prezidentas suteiktą malonę, toks Respublikos Prezidento dekretas būtų baudžiamosios atsakomybės už minėtą neteisėtą veiką šaltiniu.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog pagrindiniai ir tiesioginiai baudžiamosios teisės šaltiniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, yra BK ir jo 192 straipsnis, o taip pat ATGTĮ ir ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, kuriose apibrėžtos BK 192 straipsnyje vartojamos sąvokos („neteisėtai“, „kūrinys“, „gretutinių teisių objektas“). Papildomais šaltiniais laikytini šaltiniai, aptarnaujantys (padedantys aiškinti bei taikyti) aukščiau minėtus pagrindinius šaltinius, t. y. kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai ir ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, susiję su autorių teisėmis ar gretutinėmis teisėmis, bei teismų praktika.

4.2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnis, jo ypatumai ir vieta baudžiamojo kodekso sistemoje

Nagrinėjant baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą klausimus, didelis dėmesys turi būti skiriamas pagrindiniam baudžiamosios atsakomybės šaltiniui, t. y. BK 192 straipsniui.

BK 192 straipsnio vieta BK sistemoje. Šiuolaikiniuose baudžiamuosiuose įstatymuose straipsniai dažniausiai grupuojami pagal šiuose straipsniuose įtvirtintų normų ginamus gėrius, t. y. atsižvelgiant į rūšinį nusikaltimo objektą¹⁵². Be to, BK Specialiosios dalies struktūros, jos normų klasifikacijos ir išskyrimo į atskirus skyrius kriterijus yra ne tik rūšinis objektas, bet ir vertinamasis (aksiologinis) kriterijus, padedantis atskleisti nusikalstamų veikų rūšinio objekto, kitaip tariant, saugomų visuomeninių santykių svarbą, reikšmę ir vertę¹⁵³. Taigi BK Specialiojoje dalyje straipsniai ir jų grupės paprastai dėstomi taip, kad pradžioje būtų apibrėžtos pačių pavojingiausių nusikalstamų veikų, kuriomis pažeidžiami svarbiausi valstybės, visuomenės, individo interesai ir vertybės, grupės, o Specialiosios dalies galo link dėstomos mažiau pavojingų nusikalstamų veikų grupės.

Kai kurie BK straipsniai ir juose uždraustos nusikalstamų veikų grupės, nors jais saugomi iš esmės tie patys teisiniai gėriai, yra suskaidomos į smulkesnius blokelius iš kurių padaromi atskiri BK skyriai. Taip yra ir su BK skyriumi, kuriame yra nagrinėjamas BK 192 straipsnis. Šis straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kito kūrinio atgaminimą ar neteisėtų kopijų importą, eksportą, platinimą, gabenimą ar laikymą, yra BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“. Kaip matyti iš šio BK skyriaus pavadinimo, šiame skyriuje saugomas teisinis gėris – nuosavybė. Pažymėtina, kad lygiai toks pats teisinis gėris, t. y. nuosavybė, yra saugomas ir prieš tai BK einančiame XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Taigi tai, kad BK XXIX skyrius BK Specialiojoje dalyje eina iš karto po skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, yra visiškai logiška, kadangi po nusikalstamų veikų, susijusių su materialia nuosavybe, grupės toliau BK įtvirtinta nusikalstamų veikų, susijusių su

---

¹⁵² ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 16.

¹⁵³ ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 13.

nematerialia (intelektine) nuosavybe, grupė. Taigi šiuo atveju, kaip minėta, nusikalstamos veikos tam pačiam teisiniam gėriui – nuosavybei – yra išskirtos į atskirus skyrius pagal teisinio gėrio rūšį (materiali ir nemateriali nuosavybė).

Iš XXIX BK skyriaus pavadinimo galima spręsti, jog šiame skyriuje uždraustų nusikalstamų veikų rūšiniu objektu yra nematerialios, t. y. intelektinės ir pramoninės, nuosavybės teisė. BK 191-194 straipsniais saugoma intelektinės nuosavybės teisė, tuo tarpu pramoninės nuosavybės teisės apsaugai yra skirtas BK 195 straipsnis.

Prieš nurodytą BK XXIX skyrių BK Specialiojoje dalyje yra keturiolika skyrių¹⁵⁴. Tai reiškia, kad keturiolika rūšinių teisinių gėrių įstatymų leidėjas laiko svarbesniais ir vertingesniais už intelektinę nuosavybę. Po BK XXIX skyriaus BK Specialiojoje dalyje yra dar septyniolika skyrių. Po BK XXIX skyriaus „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“ iš karto einantis kitas skyrius BK Specialiojoje dalyje yra „Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui“. Taigi nusikaltimų intelektinei nuosavybei grupė BK Specialiojoje dalyje yra tarp nusikalstamų veikų nuosavybei ir nusikaltimų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui grupių.

Pats BK XXIX skyrius „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“, kaip minėta, iš viso turi 5 straipsnius. BK 191 straipsniu „Autorystės pasisavinimas“ saugomos neturtinės autorių teisės. Po šio straipsnio eina nagrinėjamas BK 192 straipsnis, kuriuo saugomos autorių ir gretutinių teisių subjektų turtinės teisės. BK 193 straipsnyje „Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas“ saugomi intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorių teisių ar

---

¹⁵⁴ Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai, Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, Nusikaltimai žmogaus gyvybei, Nusikaltimai žmogaus sveikatai, Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei, Nusikaltimai žmogaus laisvei, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai, Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei, Nusikaltimai asmenų rinkimų teisėms ir Lietuvos respublikos prezidento, seimo, Europos parlamento bei savivaldybių tarybų rinkimų ar referendumų tvarkai, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens socialinėms teisėms, Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams.

gretutinių teisių valdymo. BK 194 straipsniu „Neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimas“ kriminalizuojamos veikos, kuriomis pašalinamos autorių teisių ar gretutinių teisių objektų apsaugos priemonės arba sudaromos galimybės tokias priemones pašalinti. Paskutiniame BK XXIX skyriaus straipsnyje, t. y. BK 195 straipsnyje, numatyta baudžiamoji atsakomybė už pramoninės nuosavybės teisių pažeidimus.

BK 192 straipsnio struktūros ir teksto analizė. Visas BK 192 straipsnis (straipsnio tekstas) susideda iš pavadinimo ir trijų dalių. BK 192 straipsnio pavadinimas – „Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas“.

BK 192 straipsnio 1 dalyje numatyta pagrindinė nusikaltimo sudėtis (sudėtys): „Tas, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar gretutinių teisių objektą arba jų dalį komercijos tikslais arba platino, gabenė ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bausia, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.“ Taigi cituotoje BK 192 straipsnio dalyje įtvirtinti tokie baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą elementai ir požymiai:

1. Objektas: autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų turtinės teisės ir teisėta autorių teisių ir gretutinių teisių objektų apyvarta.
2. Dalykas:
  - a) literatūros kūrinys (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar jo dalis;
  - b) mokslo kūrinys ar jo dalis;
  - c) meno kūrinys ar jo dalis;
  - d) gretutinių teisių objektas ar jo dalis;

e) neteisėtos literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto kopijos (kurių vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršija 100 MGL dydžio sumą).

3. Objektyvioji pusė:

- a) neteisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies atgaminimas;
- b) neteisėtų kopijų platinimas;
- c) neteisėtų kopijų gabenimas;
- d) neteisėtų kopijų laikymas;
- e) neteisėtų kopijų vertės kriterijus – kopijų bendra vertė, viršijanti 100 MGL dydžio sumą (pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas).

4. Subjektas: fizinis, pakaltinamas (ar ribotai pakaltinamas), sulaukęs 16 metų asmuo.

5. Subjektyvioji pusė:

- a) kaltė – tiesioginė tyčia;
- b) specialus nusikalstamos veikos padarymo tikslas – komercijos tikslai.

Aukščiau išskirti baudžiamosios atsakomybės už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą elementai ir požymiai detaliam nagrinėjimui toliau, o čia plačiau aptartini BK 192 straipsnio teksto, įskaitant pavadinimą, ypatumai.

Jau minėta, kad BK 192 straipsnio pavadinimas – „Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas“. Žvelgiant į tokį analizuojamo straipsnio pavadinimą, natūraliai iškyta keli klausimai. Pirma, ar šis straipsnio pavadinimas apima visas veikas, kurios yra uždraustos BK 192 straipsnyje? Antra, kodėl straipsnio pavadinime vardinami visi alternatyvūs veiksmai,

kuriais gali būti padaromi šiame straipsnyje uždrausti nusikaltimai, t. y., ar tai reiškia, kad pačiame straipsnyje tik atkartojamas pavadinimas, o straipsnio turinys turi būti aiškinamas ir taikomas atsižvelgiant į šio straipsnio pavadinimą? Trečia, kodėl straipsnio pavadinime, vardinant šiame straipsnyje uždraustų nusikaltimų dalykus, neminimos kompiuterių programos ir duomenų bazės, nors BK 192 straipsnio 1 dalyje šie dalykai minimi? Be to, neminimi ir komerciniai tikslai, nors BK 192 straipsnyje numatyti nusikaltimai gali būti padaryti tik turint komercinius tikslus.

Atsakant į šiuos klausimus pirmiausia reikia išsiaiškinti, koks yra BK straipsnio ir jo pavadinimo santykis apskritai, t. y., ar BK straipsnio pavadinimas kaip nors įtakoja straipsnyje formuluojamą baudžiamosios teisės normą (ir atvirkščiai) ar pavadinimas yra nurodomas kitais tikslais (pavyzdžiui, lengvesnės straipsnio paieškos tikslais ir pan.). Išanalizavus Lietuvos baudžiamosios teisės mokslo literatūrą, analizės šiuo klausimu rasti nepavyko, todėl tenka atsigręžti į baudžiamojo įstatymo tekstą. Sistemiškai analizuojant BK, sąlygiškai galima išskirti du straipsnių pavadinimų sudarymo būdus. Vieni BK straipsnių pavadinimai atkartoja ar iš dalies atkartoja paties straipsnio turinį ir straipsnyje draudžiamas veikas (pavyzdžiui, BK 192 straipsnio pavadinimas), kiti straipsnių pavadinimai yra abstraktesni, juose vartojamos platesnės sąvokos, tiesiogiai nesutampančios su straipsnio turiniu ir draudžiamomis veikomis (pavyzdžiui, BK 178 straipsnio pavadinimas „Vagystė“, o straipsnyje uždraudžiama veika – svetimo turto pagrobimas). Nuorodų pačiame BK, ar straipsnio pavadinimas kaip nors įtakoja straipsnyje formuluojamą baudžiamosios teisės normą, taip pat nėra.

Aptariant LAT praktiką, galima paminėti, kad tam tikrais atvejais LAT, aiškindamas BK straipsnio tekstą, remiasi ir pačiu straipsnio pavadinimu. Pavyzdžiui, vienoje byloje, kurioje, be kita ko, buvo aiškinamas tikrasis BK 61 straipsnio turinys, LAT plenarinė sesija kaip vieną iš argumentų atskleidžiant BK 61 straipsnio turinį nurodė ir šio straipsnio pavadinimo sandarą („BK 61 straipsnyje junginys „ir (ar)“ yra straipsnio pavadinime „Bausmės skyrimas, kai yra atsakomybę lengvinančių ir (ar) sunkinančių

aplinkybių“ ir šio straipsnio 2 dalyje <...>¹⁵⁵). Kitoje byloje LAT plenarinė sesija konstatavo, kad vienas iš būdų, kuriuo baudžiamajame įstatyme gali būti nurodyta neatsargi kaltės forma, yra šią kaltės formą nurodyti straipsnio pavadinime („Plenarinė sesija pažymi, kad baudžiamajame įstatyme numatytos nusikalstamos veikos neatsargi kaltės forma nurodoma įvairias būdais: <...> 2) kad veika padaroma neatsargia kalte, nurodoma pačiame BK specialiosios dalies straipsnio pavadinime (pavyzdžiui, BK 132, 137 straipsniai); <...>¹⁵⁶). Dar kitoje byloje LAT kolegija, be kita ko, remdamasi ir BK straipsnio pavadinimu, konstatavo, kad BK 270 straipsnio dispozicija yra blanketinė („BK 270 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisyklių pažeidimą. Iš straipsnio pavadinimo akivaizdu, kad straipsnyje nustatyta norma yra blanketinė, kurios turinys atskleistas gamtos apsaugos klausimus reglamentuojančiuose įstatymuose.“)¹⁵⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad LAT, aiškindamas BK straipsnių turinį ir juose formuluojamas baudžiamosios teisės normas, tam tikrais atvejais kaip vienu iš argumentų remiasi ir aiškinamo BK straipsnio pavadinimu. Tiesa, tuo atveju, kai BK straipsnio pavadinimas argumentacijai netinkamas, juo kaip argumentu LAT nesiremia. Pavyzdžiui, išaiškindama, kad BK 192 straipsnio redakcijoje, galiojusioje iki 2009 m. liepos 23 d., be kita ko, baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta ir už gretutinių teisių pažeidimus (nors straipsnio tekste taip nurodyta nebuvo), LAT plenarinė sesija¹⁵⁸ „pamiršo“ išanalizuoti ir paminėti BK 192 straipsnio pavadinimą, kuriame gretutinės teisės nebuvo minimos (minėtos redakcijos BK 192 straipsnio pavadinimas buvo toks: „Literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas“).

Atsižvelgiant į skirtingus BK straipsnių pavadinimų konstravimo būdus bei į negausią (ir kartais dvilypę) LAT praktiką, kurioje minimi (neminimi) BK straipsnio pavadinimai, darytina išvada, kad konkretaus BK straipsnio

¹⁵⁵ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-P-6/2010.

¹⁵⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-P-305/2009.

¹⁵⁷ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-25/2009.

¹⁵⁸ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-218/2004.

pavadinimas nedaro esminės įtakos BK straipsnio turiniui. Nepaisant to, manytume, kad tam tikrais atvejais vienu iš argumentų aiškinant BK straipsnyje formuluojamos teisės normos turinį gali ir turi būti straipsnio pavadinimas.

Remiantis šia išvada, galima padaryti tokius apibendrinimus dėl BK 192 straipsnio pavadinimo, jo reikšmės ir interpretavimo. Pirma, konstatuotina, jog BK 192 straipsnio pavadinimas yra siauresnis nei BK 192 straipsnio turinys, t. y. šio straipsnio pavadinime nurodoma tik dalis nusikaltimų sudėčių, esančių straipsnio tekste, požymių. BK 192 straipsnio pavadinime nėra nurodoma, kad nusikaltimo dalyku yra kompiuterių programos ir duomenų bazės, nenurodoma, kad neteisėtų kopijų vertė turi viršyti 100 MGL dydžio sumą, be to, nenurodoma, kad nusikaltimai gali būti padaromi tik komerciniais tikslais. Kiti nagrinėjamų nusikaltimų sudėčių požymiai yra nurodyti tiksliai ir sutampa pažodžiui su nusikaltimų sudėčių požymiais, esančiais pagrindiniame straipsnio tekste. Be to, darytina išvada, jog straipsnio pavadinime yra išvardinti visi veiksmai, kuriais gali būti padaromi nusikaltimai, numatyti BK 192 straipsnyje (atgaminimas, gabenimas, platinimas ar laikymas). Tai, kad straipsnio pavadinime nėra kai kurių kitų būtinųjų nagrinėjamų nusikaltimų sudėčių požymių, mūsų supratimu, nereiškia, jog straipsnio pavadinimas kaip nors apriboja ar kitaip suvaržo BK 192 straipsnio turinį ar verčia interpretuoti šį BK straipsnį siaurinamai. Pavyzdžiui, BK 192 straipsnio pavadinime neminimos kompiuterių programos ir duomenų bazės, tačiau tai nereiškia, kad šie objektai nėra BK 192 straipsnyje uždraustų nusikaltimų dalyku. Taip pat yra ir su komerciniais tikslais – nors komerciniai tikslai straipsnio pavadinime neminimi, tačiau aptariamai nusikaltimai gali būti padaromi tik turint komercinius tikslus.

Apibendrinant darytina išvada, kad nors BK 192 straipsnio pavadinimas yra pakankamai ilgas ir tam tikra prasme detalus, visgi jis nėra iki galo tikslus ir apima tik dalį BK straipsnyje uždraustų veikų požymių. Mūsų supratimu, BK 192 straipsnio pavadinimas, keičiant patį BK straipsnį, turėtų būti keičiamas į abstraktesnį ir apimantį visus nusikaltimus, draudžiamus

formuluojamame straipsnyje. Siūlytume tokį BK 192 straipsnio pavadinimą – „Neteisėtas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų panaudojimas“.

Toliau analizuojant BK 192 straipsnio tekstą, aptartini BK 192 straipsnio 1, 2 ir 3 dalies tekstų ypatumai. Nepaisant to, kad BK 192 straipsnis 2009 metais buvo pakeistas ir papildytas, analizuojant šį straipsnį atsiskleidžia tam tikri jo gramatiniai ir loginiai trūkumai. BK 192 straipsnio 1 dalyje yra nurodomas nusikaltimo dalykas – tai literatūros, mokslo, meno kūriniai ir gretutinių teisių objektai. Vadovaujantis ATGTĮ 1 straipsnio 1 dalimi, autorių teisė reguliuoja santykius, susijusius su šiais intelektualinės nuosavybės objektais:

- 1) autorių teisėmis į literatūros, mokslo ir meno kūrinius (autorių teisės);
- 2) atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teisėmis (gretutinės teisės);
- 3) duomenų bazių gamintojų teisėmis (*sui generis* teisės).

Pažymėtina, kad BK 192 straipsnio 1 dalyje skirtingi nusikaltimo dalykai apibrėžiami skirtingu abstraktumo lygiu. Autorių teisių objektai išvardinami konkrečiai, nurodant, kad tai literatūros, mokslo, meno kūriniai. Tuo tarpu gretutinių teisių objektai konkrečiai neįvardinami, o yra apsiribojama bendru gretutinių teisių objekto pavadinimu. Siekiant, kad BK 192 straipsnio 1 dalies tekstas būtų nuoseklus ir vienodo konkretumo laipsnio, jame arba turėtų būti nurodyti konkretūs gretutinių teisių objektai (tiesioginis (gyvas atlikimas), į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija), arba turėtų būti atsisakyta konkrečių autorių teisių objektų išvardinimo ir apsiribojama nurodant, kad nusikaltimo dalykas yra autorių ir gretutinių teisių objektai. Mūsų manymu, siekiant neapkrauti nagrinėjamo BK straipsnio teksto bei išvengti būtinybės keisti ar pildyti šį BK straipsnį atsiradus naujiems autorių teisės objektams, kurie negalėtų būti priskirti literatūros, mokslo ar meno kūriniais, būtų

tikslinga atsisakyti konkrečių autorių teisės objektų vardinimo šiame straipsnyje. Taigi siūlytume koreguoti BK 192 straipsnį, nurodant, jog nusikaltimo dalyku yra autorių teisių ir gretutinių teisių objektai bei *sui generis* teisių objektai. Tokiu atveju didėtų aptariamo BK straipsnio blanketiškumas, tačiau, reikia pripažinti, kad nagrinėjamame straipsnyje blanketiškumo išvengti yra neįmanoma, kadangi didelė autorių teisių objektų įvairovė ir daugybė galimų jų panaudojimo būdų lemia tai, jog visi šie dalykai negali būti išvardinti baudžiamajame įstatyme, tad BK 192 straipsnis, mūsų supratimu, neišvengiamai turi turėti blanketinę dispoziciją.

Kalbant apie BK 192 straipsnio 1 dalies kaip šaltinio ypatumus, reikia paminėti, kad šioje straipsnio dalyje yra panaudotas nebūdingas baudžiamosios teisėkūros technikai elementas, t. y. skyrybos ženklas skliausteliai. BK 192 straipsnio 1 dalies pradžioje rašoma: „Tas, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinių (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) <...>“. Pagal Lietuvių kalbos skyrybos taisykles skliausteliai gali būti naudojami keliais atvejais¹⁵⁹:

- 1) skliausteliuose rašomi nuo pagrindinio teksto nutolę, papildomas mintis ar paaiškinimus reiškiantys sakiniai;
- 2) skliausteliais išskiriami įterptiniai sakiniai ar žodžiai, kurie reiškia pašalines, tarsi papildomai pasakytas pastabas;
- 3) skliausteliuose rašomi atskirų teksto vietų ar žodžių paaiškinimai;
- 4) skliausteliuose rašomos citatų, iliustracijų, minčių šaltinių nuorodos.

Skliausteliai BK 192 straipsnio 1 dalyje yra naudojami kalbant apie nusikaltimo dalyką. Kyla klausimas, ar BK 192 straipsnio 1 dalyje esančiuose skliausteliuose yra papildomi paaiškinimai, reikšmės, nurodantys prieš tai neaprašytus nusikaltimo dalykus, ar šiuose skliausteliuose yra tiesiog išsamiau ir konkrečiau paaiškinami prieš tai eję žodžiai, apibrėžiantys nusikaltimo dalyką. Tuo pačiu yra neaišku, ar žodžiai, vartojami skliausteliuose, yra mažiau reikšmingi nei žodžiai, kurie pavartoti prieš ar po skliaustelių. Šiuo atveju, manytume, kad BK 192 straipsnio 1 dalyje esančiuose skliausteliuose yra

---

¹⁵⁹ <http://ualgiman.dtiltas.lt/skliausteliai.html>.

paaiškinaamas prieš tai aprašytas nusikaltimo dalykas, t. y. nurodoma, kad į prieš tai nurodytą nusikaltimo dalyko sąvoką, be kita ko, yra įskaitomos ir kompiuterių programos bei duomenų bazės. Visgi šiuos autorių teisės objektus apima kūrinio sąvoka (išskyrus *sui generis* teisių objektus), todėl yra neaišku, kam papildomai reikia kompiuterių programas ir duomenų bazes minėti skliausteliuose. Kalbant apie duomenų bazes, taip pat reikia pabrėžti, kad jei buvo ketinta skliausteliuose nurodant duomenų bazes pasiekti, jog būtų saugomos ir duomenų bazių gamintojų (*sui generis*) teisės, tuomet duomenų bazių gamintojų teises, kaip atskirą nusikaltimo dalyką, reikėjo nurodyti lygia greta su kūriniais ir gretutinių teisių objektais, tačiau jokių būdu ne skliausteliuose prie kūrinų. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, manytina, kad skliausteliai BK 192 straipsnyje yra nereikalingi ir naikintini – kompiuterių programos ir duomenų bazės (kaip kūriniai) patenka į bendrą kūrinio sąvoką. Tuo tarpu duomenų bazių gamintojų (*sui generis*) teisės, norint jas saugoti, turėtų būti nurodytos atskirai nuo kūrinų, kadangi šios teisės sudaro atskirą teisių grupę, todėl jų nurodymas prie kūrinų yra nelogiškas.

Tuo pačiu įdomu pastebėti, kad BK Specialiojoje dalyje skliaustelių skyrybos ženklas naudojamas labai retai. Vos 10 BK Specialiosios dalies straipsnių, kuriuose yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, yra panaudoti skliausteliai¹⁶⁰, iš jų net trys straipsniai yra BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“. Daugumoje BK straipsnių skliausteliai yra naudojami siekiant patikslinti nurodomą sąvoką, pavyzdžiui, BK 109 straipsnyje kalbama apie tarptautinės humanitarinės teisės saugomą emblemą (ženklą), BK 178 straipsnyje skliausteliuose patikslinama, kad pagrobimas svetimo turto iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio viešoje vietoje yra kišenvagystė, ir pan. Be to, skliausteliai naudojami dar 5 BK Specialiosios dalies straipsniuose, kuriuose baudžiamoji atsakomybė nenumatoma, tačiau yra apibrėžiamos sąvokos¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ BK 109, 178, 191, 192, 194, 201, 202, 243, 263, 266 straipsniai.

¹⁶¹ BK 212, 235, 248, 269, 330 straipsniai.

BK 192 straipsnio 2 dalyje atskirai numatytas nusikalstamą veiką kvalifikuojantis požymis – nusikaltimo dalyko vertė: „Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“ Reikia pastebėti, kad BK 192 straipsnio 2 dalis, kaip nusikaltimą kvalifikuojantį požymį numatantis šaltinis, yra suformuluota ydingai. BK 192 straipsnio 1 dalyje iš esmės yra įtvirtintos dvi atskiros nusikaltimų sudėtys – baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą ir baudžiamoji atsakomybė už kūrinių ar gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą. Taigi kyla klausimas, ar į abi šias nusikaltimų sudėtis nukreipia aptariamo straipsnio 2 dalis? Nors BK 192 straipsnio 2 dalyje kalbama tik apie neteisėtas kopijas ir jų vertę (nėra kalbama apie neteisėtai atgamintus kūrinius ar gretutinių teisių objektus), t. y. ši dalis susijusi tik su viena iš dviejų BK 192 straipsnio 1 dalyje esančių nusikaltimo sudėčių, kaip matyti iš BK 192 straipsnio 2 dalies teksto, nuoroda šioje dalyje duodama į visą BK 192 straipsnio 1 dalį, t. y. į abi nusikaltimų sudėtis (tekste nurodoma, jog griežtinama atsakomybė tam, „kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką“). Loginė ir gramatinė analizė leidžia teigti, jog nuoroda turėtų būti duodama tik į antrąją nusikaltimo sudėtį, kadangi tik joje yra kalbama apie neteisėtas kūrinių ir gretutinių teisių objektų kopijas. Taigi nuoroda į visą BK 192 straipsnio 1 dalį yra nelogiška. Mūsų supratimu, tokia situacija rodo netinkamą baudžiamojo įstatymo teksto konstravimo pavyzdį, yra ydinga ir turi būti keičiama.

Siekiant ištaisyti šią situaciją, galimos dvi alternatyvos. Pirma, galima išskirti BK 192 straipsnio 1 dalį į dvi dalis taip, kad kiekvienoje liktų po vieną nusikaltimo sudėtį, ir tuomet kvalifikuojančius požymius numatančioje straipsnio dalyje duoti nuorodą tik į tą straipsnio dalį, su kuria kvalifikuojantys požymiai yra susiję. Antra, galima BK 192 straipsnio 2 dalyje atkartoti dalį BK 192 straipsnio 1 dalies teksto, susijusio su antrąja nusikaltimo sudėtimi. Tokiu

atveju visa nusikaltimo sudėtis su kvalifikuojančiais požymiais būtų aprašyta atskiroje straipsnio dalyje ir nuorodos į BK 192 straipsnio 1 dalį apskritai nereikėtų duoti.

BK 192 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad už BK 192 straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog pagrindinis baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio atgaminimą, neteisėtų kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą šaltinis yra BK 192 straipsnis. Visgi šis BK straipsnis turi reikšmingų trūkumų tiek pavadinime, tiek pačiame tekste, kuriame formuluojamos baudžiamosios teisės normos (jų dalys).

4.2.1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio dispozicija

Nagrinėjant BK 192 straipsnio 1 dalies dispoziciją, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ką apskritai žodis „dispozicija“ gali reikšti ir kokiomis prasmėmis jis gali būti vartojamas.

Lotyniškai *disponere* – išdėstyti, paskirstyti. Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną dispozicija – tai kažko turėjimas savo žinioje arba kažko išdėstymas, išsidėstymas¹⁶². Tarptautinių žodžių žodyne pateiktos net keturios galimos žodžio „dispozicija“ reikšmės¹⁶³. Teisinėje kalboje žodis „dispozicija“ gali būti vartojamas abejomis prasmėmis. Kai kalbama apie nuosavybės teisinius santykius, dažnai vartojami žodžiai „dispozicija“, „disponuoti“. Disponuoti – reiškia turėti savo žinioje, tvarkyti savo nuožiūra (įskaitant teisę perleisti). Antrąją reikšmę teisinėje kalboje sąvoka „dispozicija“ gali būti vartojama kalbant apie įstatymo straipsnį ar normą ir jų išdėstymą konkrečiame

---

¹⁶² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>, žiūrėta 2010-03-18.

¹⁶³ „Dispozicija: 1. Raštiškas vado įsakymas sausumos kariuomenei dėl mūšio (kautynių) arba maršo tvarkos. 2. Sausumos kariuomenės, kovos laivų išsidėstymo per mūšį (kautynes) planas. 3. Struktūrinė teisės normos dalis, nustatanti tam tikrą elgesio taisyklę. 4. Kieno nors žinia, valdžia, teisė savarankiškai tvarkyti, valdyti.“ Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 116.

įstatymo tekste. Toliau šiame darbe nagrinėjant BK 192 straipsnio dispoziciją omenyje bus turima būtent antroji dispozicijos reikšmė.

Be to, tuo pačiu reikia pastebėti, kad baudžiamojoje teisėje sąvoka „dispozicija“ taip pat yra vartojama mažiausiai dvejomis skirtingomis reikšmėmis. Visų pirma, žodis „dispozicija“ yra vartojamas kalbant apie vieną iš baudžiamosios teisės normos elementų, kuriame išdėstyta, suformuluota elgesio taisyklė. Tradiciškai laikoma, kad teisės normos struktūrą sudaro šie elementai¹⁶⁴:

- 1) hipotezė – atvejai, kuomet reikia paklusti dispozicijoje nurodytai taisyklei arba, kitaip tariant, tai prielaida, kuriai esant teisės norma „aktyvuojama“;
- 2) dispozicija – suformuluota elgesio taisyklė;
- 3) sankcija – padariniai, jei nepaisoma dispozicijoje suformuluotos elgesio taisyklės.

Galima ginčytis dėl to, ar BK Specialiosios dalies teisės normos turi visus aukščiau išvardintus teisės normos struktūrinius elementus. Pavyzdžiui, R. Z. Lifšico, nuomone „baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsniuose [...] hipotezė ir dispozicija visada sulieta į viena, pats tam tikro elgesio draudimas (dispozicija) pateikiama hipotezės požymių aprašymu“¹⁶⁵. Tokiu atveju baudžiamosios teisės normoje lieka tik hipotezė (kartu su dispozicija) ir sankcija. V. Piesliakas, kalbėdamas apie BK Specialiosios dalies straipsnio sandarą, taip pat nurodo, kad šie straipsniai susideda iš dviejų dalių – dispozicijos ir sankcijos¹⁶⁶. Pažymėtina, kad abiem aukščiau cituotais atvejais yra sutapatinamas baudžiamosios teisės šaltinis (BK straipsnis) su baudžiamosios teisės norma, kadangi šaltiniui priskiriami baudžiamosios teisės normos struktūriniai elementai (hipotezė, dispozicija, sankcija).

Laikant, kad aptariamais atvejais buvo kalbama apie baudžiamosios teisės normos struktūrą, nesutinkame su aukščiau paminėtu baudžiamosios

---

¹⁶⁴ VAIŠVILA A. Teisės teorija. 2000, Vilnius, p. 213; VANSEVIČIUS S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 137.

¹⁶⁵ VAIŠVILA A. Teisės teorija. 2000, Vilnius, p. 222.

¹⁶⁶ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 20.

teisės normos suvokimu ir būtime linkę laikyti tradicinės teisės normos struktūros, t. y. laikyti, kad baudžiamosios teisės norma turi ir hipotezę, ir dispoziciją, ir sankciją. Manytina, kad baudžiamosios teisės normos hipotezė paprastai yra įtvirtinta ne BK Specialiosios dalies straipsnyje, o BK Bendrojoje dalyje. Taigi nors BK Specialiosios dalies straipsnyje iš tiesų baudžiamosios teisės normos struktūrinio vieneto – hipotezės – nėra, tačiau apskritai baudžiamosios teisės norma hipotezę turi. Hipoteze, mūsų manymu, turėtų būti pripažįstamos tokios nuostatos kaip „sulaukęs reikiamo amžiaus“, „pakaltinamas“, „fizinis asmuo“, „veikos teritorija“ ir kitos BK bendrojoje dalyje nurodytos aplinkybės. Taip pat laikytina, kad tam tikrais atvejais dalis hipotezės yra numatyta ne tik BK Bendrojoje dalyje, bet ir Specialiojoje dalyje, pavyzdžiui, tai tokios nuostatos, kurios apibūdina subjektą – motina, esanti gimdymo nulemtoje būsenoje (BK 131 straipsnis), ar gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas (BK 142 straipsnio 1 dalis), ir pan. Normos dispozicija, šitaip suvokiant baudžiamosios normos struktūrą, yra draudimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti. Tokiu atveju, baudžiamosios teisės norma turėtų būti struktūrizuojama taip: jei galioja baudžiamasis įstatymas, draudžiantis tam tikrus veiksmus, ir čia yra Lietuvos Respublikos teritorija (ir pan.), ir subjektas yra pakaltinamas fizinis asmuo, ir jis yra sulaukęs atitinkamo amžiaus, ir nėra būtinosios ginties sąlygų (ir pan.) (hipotezė, t. y. visos sąlygos, kurioms esant draudžiama atlikti dispozicijoje numatytus veiksmus), tai jam yra draudžiama atlikti tam tikrus veiksmus (dispozicija, t. y. elgesio taisyklė), nes kitu atveju gresia atitinkami baudžiamieji teisiniai padariniai (sankcija, t. y. baudžiamosios priemonės, taikomos už dispozicijoje numatytos elgesio taisyklės pažeidimą).

Taigi „dispozicijos“ terminu apibrėžiant vieną iš baudžiamosios teisės normos elementų, dispozicija suvokiama ne kaip su teisės šaltiniu, o su teisės norma susieta sąvoka. Kadangi teisės normos elementai yra metafiziniai ir fiziškai, priešingai nei įstatymo straipsnis, materializuotu pavidalu neegzistuoja, todėl ir kalbant apie teisės normos dispoziciją omenyje yra turimas ne konkretus teisės akto straipsnis kaip šaltinis, o teisės normos dalis,

kurioje suformuluota elgesio taisyklė. Taigi sąvoką „dispozicija“ suvokiant kaip vieną iš teisės normos elementų, dispozicija nesietina su teisės šaltiniu.

Antra, žodis „dispozicija“ gali būti suvokiamas kaip teisės normos išdėstymas konkrečiame teisės akto straipsnyje, straipsniuose ar net kelių teisės aktų straipsniuose. Kalbant apie BK straipsnio dispoziciją omenyje būtų turimas straipsnio teksto išdėstymas baudžiamajame įstatyme. Taigi tokiu atveju baudžiamojo įstatymo straipsnio dispozicijos sąvoka nesiejama su teisės normos elementais, o vartojama atskirai kaip sąvoka, reiškianti straipsnio teksto išdėstymą teisės akte.

Tam, kad būtų aišku, ar kalbama apie dispoziciją kaip teisės normos struktūrinę dalį ar apie dispoziciją kaip įstatymo straipsnio išdėstymą, siūlytina vartojant „dispozicijos“ sąvoką visuomet pridėti tikslinantį žodį, kuris nurodytų apie kokią konkrečią dispoziciją kalbama (teisės normos dispoziciją ar straipsnio dispoziciją). Tokiu būdu būtų išvengta neaiškumų ir nesusipratimų dėl dispozicijos sąvokos daugiareikšmiškumo.

Pagal tai, kokiu būdu įtvirtintos teisės akte, dispozicijos gali būti skirstomos į paprastasias, aprašomasias, nukreipiamąsias ir blanketines.

Paprastosios dispozicijos nurodo reguliuojamo santykio dalyvių teises ar pareigas, tačiau jų neaiškina. Tai dispozicijos, kurių turinys yra aiškus iš paties teisės akto straipsnio teksto. Baudžiamojoje teisėje tokioms dispozicijoms būtų galima priskirti kai kurias bendrosios dalies normas, kaip antai BK 2 straipsnio 2 dalį („įstatymo nežinojimas nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžia“) arba BK 3 straipsnio 1 dalį („veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas“). Tuo tarpu aprašomosios dispozicijos ne tik nustato elgesio taisykles, bet dar ir paaiškina jas, nurodo esminius jų požymius¹⁶⁷. Laikytina, kad dauguma BK įtvirtintų tiek bendrosios, tiek specialiosios dalies teisės normų turi aprašomasias dispozicijas, pavyzdžiui, BK 58 straipsnio 1 dalis („bausmė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo bendrininkams skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant

---

¹⁶⁷ VAIŠVILA A. Teisės teorija. 2000, Vilnius, p. 216-217.

nusikalstamą veiką rūši, formą, vaidmenį ir pobūdį“) arba BK 140 straipsnis („tas, kas mušdamas ar kitaip smurtaudamas sukėlė žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojo ar trumpam susargdino“).

Nukreipiamosios dispozicijos nurodo bendrą, tačiau neišsamią elgesio taisyklę, o siekiant išsiaiškinti visą normą nukreipia į kitą to paties teisės akto straipsnį ar kitą to paties straipsnio dalį, kur ir yra išsamiai suformuluota visa elgesio taisyklė. Nukreipiamosiomis laikytinos visos BK dispozicijos, kuriose nukreipiama į tą patį straipsnį (dažniausiai pirmąją dalį), pavyzdžiui, „tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką“, o taip pat tos dispozicijos, kurios nukreipia į kitą BK straipsnį, pavyzdžiui, BK 122 straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už viešą raginimą „daryti kitus šiame [XVI] skyriuje numatytus nusikaltimus, kuriais kėsinamasi į Lietuvos valstybę“, arba BK 187 straipsnio 3 dalis – „tas, kas sunaikino ar sugadino nedidelės vertės svetimą turtą“. Nors BK 187 straipsnis tiesiogiai nenukreipia į kitą BK straipsnį, tačiau iš BK skyriaus, kuriame įtvirtintas šis straipsnis, analizės akivaizdu, jog šiame straipsnyje pavartota sąvoka „nedidelė vertė“ nukreipia į to paties BK skyriaus 190 straipsnį, kuriame yra išaiškinta, kas yra „nedidelė vertė“.

Blanketinės dispozicijos nurodo, kad teisinio santykio dalyviai privalo laikytis tam tikros elgesio taisyklės, bet jos konkrečiai neišdėsto nei pačiame straipsnyje, nei kitame to paties teisės akto straipsnyje. Blanketinių dispozicijų atveju, siekiant išsiaiškinti visą teisės normos turinį, atsakymo reikia ieškoti kitame norminiame teisės akte. Paprasčiausi ir akivaizdžiausi blanketinių dispozicijų pavyzdžiai yra BK 132 straipsnio 3 dalis ar BK 137 straipsnio 3 dalis, kur numatyta, kad uždrausta veika padaroma pažeidžiant „teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles“, taigi nukreipiama į kitus teisės aktus. Be abejonės, blanketinės dispozicijos savo esme yra labiausiai panašios į nukreipiamąsias dispozicijas, kadangi tiek nukreipiamoji, tiek ir blanketinė dispozicija, norint surasti likusią teisės normos dalį, nukreipia į kitą teisės akto vietą. Tačiau nukreipiamosios dispozicijos atveju ta kita vieta yra tame pačiame teisės akte, tuo tarpu blanketinės dispozicijos atveju – kitame.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visiškai grynų vienos ar kitos rūšies dispozicijų nebūna. Siekiant visiško tikslumo reikėtų sakyti, kad viena ar kita dispozicija turi daugiausiai vienai ar kitai rūšiai būdingų bruožų. Dėl šios priežasties vienai dispozicijų rūšiai teisės normos kategoriškai priskirti negalima. Akivaizdus šio teiginio pagrindimas yra, pavyzdžiui, BK 12 straipsnis, kuriame nurodyta, kad „baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas arba neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą“. Tai, kad baudžiamasis nusižengimas yra „šiame kodekse uždrausta veika“, rodo aptariamoms normoms nukreipiamąjį pobūdį, tuo tarpu tai, kad baudžiamasis nusižengimas yra veika, „už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą“, rodo šios normos aprašomąjį pobūdį. Kita vertus baudžiamąjo nusižengimo požymis „už kurį numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu“ ne tik aprašo baudžiamąjį nusižengimą, tačiau tuo pačiu ir nukreipia į kitus BK straipsnius, kadangi reikalauja išsiaiškinti, kokia bausmė, susijusi ar nesusijusi su laisvės atėmimu, konkrečiu atveju yra numatyta. Kitas pavyzdys būtų jau minėtos BK 132 straipsnio 3 dalis arba BK 137 straipsnio 3 dalis, kuriose baudžiamoji atsakomybė numatyta tam, „kas padarė šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytą veiką pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles“. Taigi pacituotos normos turi ir nukreipiamųjų dispozicijų požymių, nes nukreipia į to paties straipsnio kitą dalį, ir blanketinių dispozicijų požymių, kadangi nukreipia į specialias elgesio saugumo taisykles. Akivaizdu, jog visiškai grynų vienos ar kitos rūšies dispozicijų nebūna (galima teigti, kad visos dispozicijos – kompleksinės), o teisės normos priskyrimas vienai ar kitai rūšiai daugiau rodo tai, kad atitinkama dispozicija turi daugiausiai priskirtai dispozicijų rūšiai būdingų bruožų.

Atsižvelgiant į aukščiau aptartas dispozicijų rūšis ir požymius, mūsų supratimu, BK 192 straipsnio dispozicija daugiausiai turi blanketinėms dispozicijoms būdingų bruožų, todėl toliau plačiau nagrinėtina blanketiškumo sąvoka ir blanketinių dispozicijų požymiai.

4.2.2. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje

Siekiant išsamiai atskleisti blanketinės dispozicijos sąvoką, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kaip minėta sąvoka vartojama teorijoje ir praktikoje. Pabrėžtina, kad Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai nevienodai vartoja blanketinės dispozicijos ar blanketiškumo sąvoką. Štai V. Pavilionis teigė, jog BK straipsnių dispozicijos pagal išdėstymą yra keturių rūšių – paprastos, aprašomosios, blanketinės ir pasiunčiamosios¹⁶⁸. Tokiam požiūriui iš dalies pritaria ir V. Piesliakas teigdamas, jog blanketiškomis gali būti BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijos¹⁶⁹, bei G. Švedas, nurodydamas, jog blanketiškomis gali būti baudžiamųjų įstatymų dispozicijos¹⁷⁰. Taigi minėti baudžiamosios teisės teoretikai blanketiškomis vadina BK straipsnių dispozicijas. Tuo tarpu A. Abramavičiaus nuomone blanketinės yra nusikaltimų sudėtys¹⁷¹.

Išanalizavus LAT praktiką, galima pastebėti, kad LAT taip pat nevienodai vartoja blanketinės dispozicijos sąvoką. Vienose LAT nutartyse teigiama, kad tam tikras BK straipsnis turi blanketinę dispoziciją¹⁷² (tokia sąvoka vartojama ir LAT teisėjų senato nutarime Nr. 40¹⁷³), kitose, kad blanketinė yra teisės norma arba teisės normos dispozicija¹⁷⁴. Įdomu pastebėti, kad keliose LAT nutartyse teigiama, kad blanketinė yra nusikaltimo sudėtis¹⁷⁵.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojant blanketiškumo sąvoką ne visuomet susimąstoma, ar blanketiškumas yra šaltinio (įstatymo straipsnio) ar teisės normos požymis, todėl LAT praktikoje pasitaikė ir ne visiškai tinkamų

¹⁶⁸ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 93.

¹⁶⁹ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 20.

¹⁷⁰ ŠVEDAS G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos // Teisė. 1991, Nr. 25, p. 19-20.

¹⁷¹ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 155.

¹⁷² LAT baudžiamosios bylos Nr. 2K - 35/2006, 2K-66/2003, 2K-229/2002, 2K-352/1999, 2K-353/2006, 2K-372/2005, 2K-598/2004, 2K-622/2004.

¹⁷³ 2003 m. birželio 20 d. LAT teisėjų senato nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. Teismų praktika Nr. 19, 2003.

¹⁷⁴ LAT baudžiamosios bylos Nr. 2K-158/2005, 2K-281/2006, 2K- 454/2005, 2K-649/2005, 2K-629/2005.

¹⁷⁵ LAT baudžiamosios bylos Nr. 2K-218/2004, 2K-435/2006.

šios sąvokos vartojimo atveju, pavyzdžiui, teiginys, jog BK „straipsnio 1 dalies dispozicija savo esme yra blanketinė norma“¹⁷⁶.

Mūsų supratimu, blanketiškumo požymis rodo tai, kad teisės normos dalis – dispozicija – nėra išdėstyta viename teisės akte, o norint atskleisti, išsiaiškinti visą teisės normos dispoziciją reikia jos turinio ieškoti kitame teisės akte, t. y. blanketiškumą reikėtų suvokti kaip nurodymą, pasiuntimą, nukreipimą į kitą teisės aktą (kitą šaltinį). J. Wessels nurodo, kad be konkrečiai suformuluotų nusikalstamų veikų sudėčių, vadinamų visuminiais baudžiamaisiais įstatymais, BK yra blanketinių nuostatų, kuriose neapibrėžta, kas yra draudžiama, o šios nuostatos nukreipia mus į kitus įstatymus, teisės aktus ar administracinius aktus. Šiais atvejais kompleksiską veikos sudėtį rasime tik susieję blanketinį įstatymą su jį papildančia norma¹⁷⁷.

Pabrėžtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje nėra atsakyta į klausimą, ar blanketiškumas yra baudžiamojo įstatymo straipsnio ar baudžiamosios teisės normos požymis. Tuo pačiu kyla klausimas, ar blanketinė yra BK straipsnio dispozicija ar baudžiamosios teisės norma?

Jei blanketiškumą suvoktume kaip tam tikrą teisės normos požymį, t. y. kad pati teisės norma (jos dispozicija) yra išdėstyta ne viename, o keliuose teisės aktuose, tuomet sąvoka „blanketinis“ ar „blanketinė“ gali būti vartojama ne tik kalbant apie teisės šaltinį (teisės akto straipsnį), tačiau ir apie konkrečią teisės normą. Tokiu atveju blanketine baudžiamosios teisės norma vadintume tokią normą, kurios dispozicija išdėstyta ne tik BK, bet ir kitame teisės akte.

Kita vertus, teigti, kad teisės norma yra blanketinė, būtų ne visiškai logiška, kadangi teisės norma, jos dispozicija negali duoti nuorodos pati į save, o, kaip minėta, blanketiškumo požymis rodo tam tikrą nurodymą, pasiuntimą, nukreipimą, kelių teisės aktų apėmimą. Manytina, kad BK straipsnis (jo tekstas), o ne teisės norma, nukreipia į kitą teisės aktą tam, kad išsamiai ir visapusiškai būtų atskleista formuluojama baudžiamosios teisės norma (jos dispozicija). Taigi, mūsų manymu, vartojant blanketiškumo sąvoką būtų

¹⁷⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-111/2010.

¹⁷⁷ WESSELS J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 53.

tiksliu nurodyti, kad blanketinė yra BK straipsnio dispozicija, o ne baudžiamosios teisės norma.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, blanketiškumą siūlytume laikyti ne baudžiamosios teisės normos (jos dalies), o baudžiamosios teisės šaltinio – BK straipsnio – požymiu. Baudžiamosios teisės norma pati savaime visuomet yra išbaigta, nepriklausomai nuo to, kokiam šaltinyje, tik BK ar ir kituose teisės aktuose, ji yra įtvirtinta. Tik tokiu atveju baudžiamosios teisės norma gali pilnai ir tinkamai įgyvendinti savo reguliacinę funkciją. Taigi tiksliu būtų sakyti, kad blanketinis yra BK straipsnis ar straipsnio dispozicija (išdėstymas), o ne baudžiamosios teisės norma.

Blanketinės dispozicijos Baudžiamajame kodekse. Daugiau kaip trečdalis BK specialiosios dalies straipsniuose įtvirtintų teisės normų visuminį turinį galima atskleisti tik analizuojant kitus (ne BK) teisės aktus¹⁷⁸. Kyla klausimas, ar visais atvejais, kuomet teisės norma pilnai gali būti atskleista tik išanalizavus kitus teisės aktus, BK straipsnio, kuriame ši norma įtvirtinta, dispozicija laikytina blanketine? Mūsų nuomone, blanketinėmis dispozicijomis pasižymi tik tie BK straipsniai, kuriuose neišsamiai aprašyti nusikaltimų objektyvieji požymiai (dalykas, veika, padariniai).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK yra atvejų, kuomet, neatsižvelgus į kitus teisės aktus, nėra aiškūs ir subjektyvieji nusikaltimo požymiai (ypač subjektas), pavyzdžiui, BK XXXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“ vartojama „valstybės tarnautojo“ sąvoka, be kita ko, aiškinama ir remiantis Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymu¹⁷⁹ (BK 230 straipsnis). Arba BK XLVI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai“ vartojama „šauktinio“ sąvoka aiškinama atsižvelgiant į Lietuvos

¹⁷⁸ Reikia pažymėti, kad G. Švedas 1991 m. tuo metu galiojusioje 1961 m. BK redakcijoje suskaičiavo 67 straipsnius su blanketinėmis dispozicijomis (ŠVEDAS G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos // Teisė. 1991, Nr. 25, p. 20). Tuo tarpu naujajame BK, anot G. Švedo, buvo numatytos 359 nusikalstamų veikų sudėtyse, iš kurių 175 sudėtyse buvo panaudotas bent vienas blanketinis požymis (ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 57).

¹⁷⁹ Žin., 1999, Nr. 66-2130.

Respublikos karo prievolės įstatymą¹⁸⁰ (BK 330 straipsnis) ir pan. Kalbant apie BK nustatytas sankcijas (bausmes) apskritai daugelį BK straipsnių galima būtų laikyti blanketiniais, kadangi visi BK straipsniai, numatantys baudą, kaip vieną iš galimų bausmių, automatiškai nukreipia į BK 47 straipsnį, kurio 2 dalyje nustatyta, kad „bauda skaičiuojama minimalaus gyvenimo lygio (MGL) dydžiais“. Cituota BK 47 straipsnio 2 dalis toliau pasiunčia į kitą teisės aktą, kadangi MGL dydis apskaičiuojamas pagal Lietuvos Respublikos Seimo įstatymą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą¹⁸¹, todėl galima būtų laikyti, kad minėti BK straipsniai, kaip numatantys baudos bausmę, kurios konkreči išraiška yra apskaičiuojama remiantis kitais teisės aktais, yra blanketiniai. Nepaisant to, blanketiniais BK straipsniais siūlytume laikyti tik tuos straipsnius, kuriuose nėra išsamiai ir visapusiškai atskleisti objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai.

Manytume, kad BK straipsnis turi blanketinę dispoziciją, jei iš konkretaus BK straipsnio teksto neįmanoma pilnai suvokti ir atskleisti baudžiamosios atsakomybės ribų, nustatyti, koks elgesys yra draudžiamas ir koks elgesys leidžiamas, ar neįmanoma suprasti, kokie padariniai yra laikomi nusikalstamais. BK straipsniams, turintiems blanketines dispozicijas, priskiriant tik tuos straipsnius, kuriuose neišsamiai aprašyti objektyvieji nusikaltimo požymiai, iš viso BK specialiojoje dalyje galima suskaičiuoti virš 80 straipsnių, turinčių blanketines dispozicijas.

Blanketinių dispozicijų rūšys BK. Pagal tai, kaip pasireiškia blanketiškumas, blanketines dispozicijas turinčius BK straipsnius galima

---

¹⁸⁰ Žin., 1996, Nr. 106-2427.

¹⁸¹ Pagal 2008 m. liepos 15 d. Socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 (Žin., 2008, Nr. 149-6013) 4 straipsnio 2 dalį teisės aktuose, reglamentuojančiuose nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų kvalifikavimą bei bausmių ir nuobaudų dydžių apibrėžimą ir apskaičiavimą, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“ arba „MGL“ yra tapatus ir lygus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui. Bazinį bausmių ir nuobaudų dydį nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Šiuo metu bazinis bausmių ir nuobaudų dydis yra 130 Lt. Šis dydis patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Žin., 2008, Nr. 121-4608.

suskirstyti į grupes. Siūlytume tokį sąlyginį BK straipsnių, turinčių blanketines dispozicijas, skirstymą:

- BK straipsniai, kurių blanketiškumas pasireiškia vartojant sąvokas „neteisėtas“, „neteisėtai“ ir pan.;
- BK straipsniai, kurie nukreipia į teisės aktus, už kurių pažeidimą kyla baudžiamoji atsakomybė;
- BK straipsniai, kurie nukreipia į tarptautinės teisės normas ar papročius, kuriuos pažeidus kyla baudžiamoji atsakomybė;
- BK straipsniai, kuriuose neišsamiai aprašytas nusikaltimo objektas;
- BK straipsniai, kuriuose neišsamiai aprašyti padariniai;
- BK straipsniai, kurie turi kelis iš aukščiau išvardintų blanketinių dispozicijų požymių.

Atkreiptinas dėmesys, kad galimas ir kitoks blanketinių dispozicijų rūšių ar formų išskyrimas. Štai J. S. Žarikovas išskiria dvi baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnių su blanketinėmis dispozicijomis formas pagal tai, į kokius kitus teisės aktus šios dispozicijos nukreipia. Pirmos formos blanketinės dispozicijos – tai tokios dispozicijos, kurios nukreipia į valstybinės valdžios organų teisės aktus, pavyzdžiui, Prezidento įsakus. Antros formos blanketinės dispozicijos nukreipia į federalinius kitos teisės šakos įstatymus. Šiuo atveju, anot J. S. Žarikovo, pačiuose įstatymuose būtina numatyti specialias normas, numatančias baudžiamosios atsakomybės galimybę.¹⁸²

Vadovaujanti mūsų aukščiau pateikta klasifikacija, daugiau kaip pusė Lietuvos BK straipsnių su blanketinėmis dispozicijomis yra tokie, kurių blanketiškumas pasireiškia vartojant sąvoką „neteisėtai“, „neteisėtas“. Tai BK straipsniai su abstrakčiausiomis blanketinėmis dispozicijomis, kadangi „neteisėtumas“ yra abstrakčiausia vartotina forma, kuria pasakoma, kad buvo pažeisti teisės reikalavimai. Šiuo atveju apskritai nenurodoma, kad pažeisti teisės aktų, specialių taisyklių ar kiti reikalavimai, o apsiribojama bendriausiu priešingumo teisei apibrėžimu. Neteisėtumas reiškia, kad teisės norma

---

¹⁸² ЖАРИКОВ Ю. С. Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации. Москва: Юриспруденция, 2009, р. 141-142.

retrospektyvine prasme gali būti „aktyvuojama“ pažeidus bet kokius teisės aktus: Lietuvos Respublikos Konstituciją, ratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, įstatymus, Vyriausybės nutarimus, ministrų įsakymus ir t. t. Šiai blanketinių dispozicijų rūšiai artimiausia yra antroji blanketinių dispozicijų rūšis – tai yra tos dispozicijos, kurios nukreipia į teisės aktus. Skirtumas tarp šių dviejų blanketinių dispozicijų rūšių yra tas, jog skiriasi nukreipimo į kitus teisės šaltinius abstraktumo laipsnis.

Ne visose blanketinėse dispozicijose, priskirtinose pirmajai grupei, žodis „neteisėtas“ yra vartojamas nurodant veikos neteisėtumą. Šiai grupei taip pat priskirtinos ir tos dispozicijos, kuriose žodis „neteisėtai“ apibūdina veikimo būdą (pavyzdžiui, BK 202 straipsnio 1 dalis: „Tas, kas versliškai ar stambiu mastu ėmėsi ūkinės, komercinės, finansinės ar profesinės veiklos <...> **kitokiu neteisėtu būdu**“ arba BK 148 straipsnio 1 dalis: „<...> reikalavo iš žmogaus atlikti **neteisėtus veiksmus** ar susilaikyti nuo teisėtų veiksmų atlikimo <...>“).

Kyla klausimas, kaip traktuoti tuos BK straipsnius, kurių pavadinime vartojamas žodis „neteisėtas“, tačiau straipsnio tekste kalbama ne apie veikos neteisėtumą, o, pavyzdžiui, apie veiką, padarytą neturint leidimo (BK 253, 253¹ straipsniai), arba veiką, kuri padaryta pažeidžiant nustatytą tvarką (BK 265 straipsnis). Mūsų nuomone, tokie straipsniai nėra priskirtini straipsniams, turintiems aptariamą blanketinių dispozicijų rūšį, kadangi straipsnio pavadinimas nors iš dalies ir nurodo, kas numatyta konkrečiame straipsnyje, tačiau didesnės įtakos paties straipsnio (o taip pat ir teisės normos) turiniui neturi.

Taigi „neteisėtumo“ sąvoka BK blanketiniuose straipsniuose gali būti vartojama dviem aspektais. Pirmą, sąvoka „neteisėtai“ gali reikšti, kad pažeidžiami bet kokie bet kokių teisės aktų reikalavimai. Antra, sąvoka „neteisėtai“ gali rodyti, jog tam tikri veiksmai atliekami neturint tam reikalingo leidimo, licencijos (tokiu atveju, paprastai, neteisėtumas preziumuojamas).

Kita BK straipsnių, turinčių blanketines dispozicijas, rūšis – tai straipsniai su blanketinėmis dispozicijomis, kurios nukreipia į kitus teisės aktus. Tokias blanketines dispozicijas turintiems priskirtini BK 132, 137, 176,

188, 221, 222, 223, 265, 294, 325, 327 straipsniai. Standartinė formuluotė, rodanti šių straipsnių dispozicijų blanketiškumą, yra nusikalstamos veikos aprašymas nurodant, kad ji padaroma pažeidžiant teisės aktų nustatytas taisykles, reikalavimus, tvarką arba neatliekant teisės aktų reikalaujamų veiksmų. Jei anksčiau aptartų blanketinių dispozicijų aprašymuose vartojama neteisėtumo sąvoka, tai dabar aptariamų dispozicijų blanketiškumą rodo tai, kad šių dispozicijų aprašyme vartojamos sąvokos „teisės aktų nustatyta tvarka“, „įstatymuose nustatyti reikalavimai“ ir panašiai, taigi šių dispozicijų nukreipimo konkretumo laipsnis yra aukštesnis (pavyzdžiui, BK 188 straipsnio 2 dalis: „Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles“ arba BK 265 straipsnio 1 dalis: „Tas, kas pažeisdamas nustatytą tvarką augino didelį kiekį aguonų, kanapių ar kitų į narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą įtrauktų augalų“).

Į tam tikrą nagrinėjamų blanketinių dispozicijų porūšį išskirtini tie BK straipsniai, kurių dispozicijos nukreipia į konkrečios teisės srities teisės aktus ar taisykles. Tokias dispozicijas turi BK 255, 257, 267, 268, 270, 277, 279, 281, 282, 326 straipsniai. Šio blanketinių dispozicijų porūšio ypatybė yra ta, jog blanketinės dispozicijose nurodoma, kokios teisės srities taisyklės pažeidžiamos darant nusikalstamą veiką, pavyzdžiui, teisėtai laikomo ginklo laikymo taisyklės, narkotinių medžiagų siuntimo, gabenimo taisyklės, transporto eismo tvarkos ar saugumo taisyklės ir kitos.

Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais, jei konkrečių taisyklių, į kurias nukreipia baudžiamasis įstatymas, nebūtų, dar nereiškia, kad baudžiamoji atsakomybė už padarytą veiką neiškiltų. Pagal LAT praktiką, jei BK straipsnio dispozicijoje nurodomas ne konkrečios egzistuojančios taisyklės (ne tikrinis pavadinimas), tuomet baudžiamoji atsakomybė iškyla už bet kokio pavadinimo ir teisinės galios norminio akto, reglamentuojančio atitinkamą sritį, pažeidimą. Kai BK straipsnio dispozicija blanketinė, surašant nuosprendį turi būti nurodomas įstatymas ar kitas teisės aktas, už kurio reikalavimų ar draudimų pažeidimą nustatyta baudžiamoji atsakomybė. Nuosprendyje turi būti

nurodomas jo straipsnis, dalis ar punktas, glaustai atskleidžiant turinį, pažymint pažeidimo esmę¹⁸³. LAT vienoje iš savo nutarčių¹⁸⁴ pažymėjo, jog senojo BK 87 straipsnio dispozicija yra blanketinė (šis straipsnis numatė baudžiamąją atsakomybę už operacijų su pinigais ar vertybiniais popieriais taisyklių pažeidimus), „tačiau niekuomet šio straipsnio pavadinime ir dispozicijoje nebuvo įvardijamas konkretus taisyklių, už kurių pažeidimus buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė, pavadinimas, nes tokio pavadinimo taisyklių („Valiutos operacijų taisyklės“, „Operacijų su pinigais ar vertybiniais popieriais taisyklės“) niekuomet nebuvo“. Iš to LAT padarė išvadą, kad 1961 metų BK 87 straipsnis „numatė baudžiamąją atsakomybę už operacijų su pinigais ar vertybiniais popieriais taisyklių, numatytų bet kokio pavadinimo ir teisinės galios norminiuose aktuose, reglamentuojančiuose operacijas su užsienio valiuta, pažeidimą. Antra vertus, norminiuose aktuose, nepriklausomai nuo jų pavadinimo, visuomet yra įtvirtinamos tam tikros elgesio taisyklės“. Tokia LAT pozicija reiškia, kad kiekvienu atveju susidūrus su aptariamos rūšies BK straipsnio blanketine dispozicija reikia išsiaiškinti ne tik ar yra konkrečios taisyklės, į kurias straipsnio blanketinė dispozicija nukreipia, tačiau apskritai visą teisinį reglamentavimą konkrečioje srityje, kadangi draudimas nebūtinai turi būti įvardintas BK straipsnio nurodytose taisyklėse.

Tuo pačiu paminėtina, kad blanketinės dispozicijos pasiunčia tik į norminius teisės aktus, todėl lokalinių aktų, pavyzdžiui, įmonės vidaus tvarkos, reglamento, pažeidimai negali užtraukti baudžiamosios atsakomybės. Tuo atveju, jei būtų priešingai, susidarytų situacijos, kuomet keičiant lokalinius aktus būtų galima manipuliuoti kriminalinės represijos ribomis, nes šios ribos išeitų iš nacionalinio lygmens valdžios kontrolės ir priklausytų nuo lokalinius aktus priimančių subjektų sprendimų. Visgi lokalinių aktų reikšmė baudžiamosioje teisėje visiškai neatmestina, kadangi tam tikrais atvejais

---

¹⁸³ 2003 m. birželio 20 d. LAT teisėjų senato nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. Teismų praktika Nr. 19, 2003.

¹⁸⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-66/2003.

lokaliniai aktai gali būti svarbūs traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn, pavyzdžiui, įrodinėjant asmens kaltę (asmuo pasirašė, kad yra susipažinęs ir jam yra žinomos darbų saugos taisyklės ir pan.).

Įdomu pastebėti, kad BK specialiojoje dalyje yra tik vienas BK straipsnis, turintis blanketinę dispoziciją, kuri nukreipia į konkretų teisės aktą, t. y. kurioje nurodytas tikrinis teisės akto pavadinimas. Tai BK 267 straipsnis, kuriame minimas Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymas¹⁸⁵. Visų kitų aptariamų rūšies BK straipsnių dispozicijos nurodo ne tikrinį teisės akto pavadinimą, o tam tikrą teisės reglamentavimo sritį.

Kita išskirtina BK straipsnių, turinčių blanketines dispozicijas, rūšis – tai tokie BK straipsniai, kurių dispozicijos nukreipia į tarptautinės teisės normas ar papročius. Tokių straipsnių BK yra vos keli, ir visi jie yra XV skyriuje „Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai“. Tai BK 101, 103, 104, 105, 111, 112 straipsniai. BK straipsniuose su šios rūšies blanketinėmis dispozicijomis nukreipimas į tarptautinės teisės normas pasireiškia tuo, kad nusikaltimas gali būti padaromas pažeidžiant tarptautinės humanitarinės teisės normas. Pavyzdžiui, BK 112 straipsnyje numatytas nusikaltimas gali būti padarytas pažeidžiant ratifikuotų Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ar visuotinai pripažintų tarptautinių papročių nuostatas.

LAT praktikoje išnagrinėta baudžiamoji byla¹⁸⁶, kurioje, mūsų nuomone, teismas neteisingai traktavo vieno iš aptariamų BK straipsnių blanketiškumo klausimą. 1961 m. BK 333 straipsnyje (atitinka dabar galiojančio BK 101 straipsnį) buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymą. Anot LAT, „gramatinis, sisteminis bei istorinis šios Baudžiamojo kodekso normos aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad straipsnio dispozicija nėra blanketinė. Joje nurodomas ne tiktai nusikalstamos veikos pavadinimas „tarptautinės humanitarinės teisės normų pažeidimas“, bet apibrėžti ir pagrindiniai veikos požymiai. Tai yra „karo, tarptautinio ginkluoto konflikto ar okupacijos metu

---

¹⁸⁵ Žin., 1998, Nr. 90-2480.

¹⁸⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-229/2002.

įsakinėjimas žudyti ir žudymas asmenų, kurie kapituliuo sudedant ginklus ar neturi kuo priešintis”. Taip pat „žudymas sužeistųjų, ligonių ar žūvančio karo laivo jūreivių, karo belaisvių” ir „žudymas bei įsakinėjimas žudyti okupuotoje, aneksuotoje, užgroboje ar karo veiksmų teritorijoje buvusius civilius ar kitus asmenis, kuriems karo metu suteikiama tarptautinė apsauga”. Iš to seka, kad BK 333 straipsnio dispozicija yra aprašomoji, nes yra apibrėžti pagrindiniai nusikalstamos veikos požymiai.“ Tokia LAT pozicija yra labai diskutuotina, kadangi baudžiamasis įstatymas ne veltui numato papildomą BK straipsnio aktyvavimo sąlygą, t. y. kad turi būti pažeistos tarptautinės humanitarinės teisės normos. Jei būtų daromi nusikaltimo sudėtyje numatyti alternatyvūs objektyviosios pusės veiksmai, tačiau jais nebūtų pažeidžiamos tarptautinės humanitarinės teisės normos, tuomet baudžiamoji atsakomybė pagal aptariamą BK straipsnį, mūsų supratimu, neturėtų iškilti. Tuo tarpu cituota LAT pozicija paneigia aiškiai baudžiamajame įstatyme išdėstytą sąlygą, kuri reikalinga kilti baudžiamajai atsakomybei. Taigi, mūsų nuomone, BK straipsniai, kurie numato tam tikrus veiksmus, atliekamus pažeidžiant tarptautinės humanitarinės teisės normas ar papročius, taip pat laikytini turinčiais blanketines dispozicijas.

Dar viena blanketinių dispozicijų rūšis, tai tokios blanketinės dispozicijos, kuriose nėra pilnai atskleistas nusikaltimo dalykas. Tokias blanketines dispozicijas, manytume, turi BK 106, 119, 124, 125, 126, 192, 198, 199, 199-1, 199², 306 straipsniai. Taip pat šiai straipsnių blanketinių dispozicijų rūšiai priskirtini ir visi BK XXXVII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis“ esantys straipsniai (išskyrus BK 267 straipsnį ir 267¹ straipsnį), kadangi šiuose straipsniuose kalbama apie narkotines ir psichotropines medžiagas, o BK 269 straipsnyje teigiama, kad „narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra medžiagos, įtrauktos į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus“. Kadangi baudžiamosios atsakomybės ribas BK XXXVII skyriaus nusikaltimų atveju tiesiogiai lemia tai, kokios medžiagos yra įtrauktos į narkotinių ir

psichotropinių medžiagų sąrašą, o kokios – ne, mūsų supratimu, šių nusikaltimų dalykas išsamiai atskleidžiamas tik vadovaujantis minėtu sąrašu; ir nors šie straipsniai tiesiogiai nenukreipia į kitus teisės aktus, tačiau jie taip pat laikytini turinčiais blanketines dispozicijas. Ši blanketinių dispozicijų rūšis nuo kitų blanketinių dispozicijų rūšių atibojama ne pagal abstraktumo laipsnį, o pagal tai, kad šios dispozicijos netiesiogiai nukreipia į kitus teisės aktus siekiant išsiaiškinti nusikaltimo sudėties dalyką. Pažymėtina, kad tokia išvada daroma vadovaujantis prielaida, jog klausimas, ar konkreti medžiaga yra priskirtina narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms, yra ne fakto, o teisės klausimas (kadangi tai tiesiogiai lemia medžiagos įrašymas į teisės aktą – narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą). Jei laikytume, kad tai yra ne teisės, o fakto klausimas, aptariamie BK straipsniai neturėtų būti priskiriami straipsniams, turintiems blanketines dispozicijas.

Kita blanketinių dispozicijų rūšis – tai tokios blanketinės dispozicijos, kuriose nėra išsamiai atskleisti ir aprašyti padariniai. Tokias blanketines dispozicijas, manytume, turi BK 176, 251, 271¹, 277 straipsniai. Minėtuose straipsniuose (ar atitinkamose jų dalyse) padariniams apibrėžti vartojamos sąvokos „avarija“, „incidentas“, „epidemija“. Šios sąvokos pačios iš savęs nėra aiškios, o jų apibrėžimai randami kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, kas yra statinio avarija apibrėžta Lietuvos Respublikos statybos įstatymo¹⁸⁷ VII skirsnyje „Statinio avarija“, kas yra epidemija apibrėžta Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo¹⁸⁸ 2 straipsnio 25 dalies 4 punkte).

Kai kurie BK straipsniai, turintys blanketines dispozicijas, apskritai negali būti priskirti kuriai nors vienai blanketinių dispozicijų rūšiai, kadangi turi mažiausiai kelioms blanketinių dispozicijų rūšims būdingų požymių. Tokie BK straipsniai, pavyzdžiui, yra BK 192, 267 straipsniai (šiuose straipsniuose nepilnai atskleistas dalykas ir neteisėta veika).

---

¹⁸⁷ Žin., 2001, Nr. 101-3597.

¹⁸⁸ Žin., 1996, Nr. 104-2363.

Nagrinėjama BK 192 straipsnio 1 dalis, kurioje numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, numato, kad baudžiamoji atsakomybė kyla neteisėtai atgaminus literatūros, mokslo ar meno kūrinį ar gretutinių teisių objektą. Taigi minėtos BK straipsnio dalies dispozicijos blanketiškumas, mūsų nuomone, pasireiškia keliais aspektais. Pirmia, vartojant sąvoką „neteisėtai“ nukreipiama į kitus nei BK teisės aktus, kurie turi padėti išsiaiškinti, ar atgaminimo veiksmas buvo teisėtas ar ne. Antra, „kūrinio“ ir „gretutinių teisių objekto“ sąvokos taip pat nėra savaimė aiškios, o kriterijus, kuriais remiantis konkretus objektas pripažintinas kūrinium ar gretutinių teisių objektu, numato ATGTĮ. BK 192 straipsnio 1 dalies dispoziciją blanketinėms priskiria ir V. Piesliakas¹⁸⁹, tiesa, anot šio autoriaus, BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicija yra blanketinė tik dėl to, kad ją konstruojant vartojama sąvoka „neteisėtai“, tačiau ne dėl to, kad joje neišsamiai atskleistas nusikaltimo dalykas.

Kalbant apie BK 192 straipsnio 2 dalies dispoziciją reikia pažymėtina, kad ji yra pasiunčiamoji – pasiunčia į BK 192 straipsnio 1 dalį. Taigi BK 192 straipsnio 2 dalyje formuluojama baudžiamosios teisės norma gali būti pilnai atskleista tik nagrinėjant BK 192 straipsnio 1 dalį, kuri, savo ruožtu, turi blanketinę dispoziciją ir gali būti pilnai atskleista tik nagrinėjant kitus teisės aktus.

Baigiant analizuoti blanketines straipsnių dispozicijas, reikia paminėti, kad vienas iš reikalavimų kuriant baudžiamosios teisės normas yra tiksliai, aiškiai ir išsamiai formuluoti elgesio taisyklę, kad ji būtų suprantama ne tik įstatymo leidėjui, bet ir piliečiams. Teisinio draudimo suvokimas įmanomas tik tuo atveju, jei jį įmanoma paprastai suformuluoti baudžiamosios teisės normos dispozicijoje, redakcijos trūkumų nešalinant teismų ar kieno nors kito pagalba (pavyzdžiui, teisės normos dispozicijoje besąlygiškai apibrėžiant tas

---

¹⁸⁹ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 22.

kategorijas, kurios, jų neapibrėžus, reikalautų ekspertinio įvertinimo)¹⁹⁰. Tai padeda iki minimumo sumažinti subjektyvų tam tikros baudžiamosios teisės normos supratimą ir tokiu būdu leidžia ją teisingai pritaikyti konkrečioms gyvenimo atvejams. Kitais žodžiais tariant, anot J. S. Žarikovo, baudžiamosios teisės normos dispozicijoje turi būti numatyti visi nusikaltimo objektyviosios pusės požymiai. Kadangi realybėje ne visuomet įmanoma visus šiuos požymius aprašyti viename ir tame pačiame BK straipsnyje, tenka naudoti blanketines dispozicijas. Baudžiamosios teisės moksle sutinkama, kad neįmanoma apsieiti be blanketinių dispozicijų, kurių pagrindą sudaro ne tik kitų teisės šakų įstatymai, bet ir poįstatyminiai norminiai aktai¹⁹¹.

N. A. Beliajevo nuomone, siekiant užtikrinti tokių teisės aktų realizavimo teisėtumą, būtina įstatymais įtvirtinti norminius teisės aktus, apibrėžiančius konkrečias veikas, patenkančias į blanketinės dispozicijos veikimo sferą. Atitinkamos pozicijos laikosi ir L. D. Gauchman, kuris siūlo BK numatyti ne tik norminių aktų, esančių baudžiamosios teisės šaltiniais, rūšis, bet ir jų taikymo sąlygas. Nurodyti pasiūlymai yra verti dėmesio, kadangi jų pritaikymas baudžiamojoje teisėje BK straipsnių su blanketinėmis dispozicijomis kūrimą padarytų konkretesnę ir efektyvesnę. Tokiu atveju visiems piliečiams taptų aišku ir akivaizdu, už kokių norminių dokumentų pažeidimą gali grėsti baudžiamasis persekiojimas, o institucijos, taikančios baudžiamosios teisės normą, nesusidurtų su dilema, kokį normatyvinį dokumentą taikyti konkrečiu atveju. Taigi tai vienareikšmiškai stiprintų baudžiamojo teisinio reguliavimo teisėtumą.

Galiausiai pažymėtina, kad teisinėje literatūroje vyrauja nuomonių įvairovė dėl blanketinių dispozicijų. Vieni autoriai teigia, kad netikslinga tiksliai reglamentuoti BK visų taisyklių, numatytų kitų teisės šakų norminiuose aktuose, kiti prieštarauja tik blanketinių dispozicijų plėtimui BK ir teigia, kad ši dispozicijų rūšis užtikrina baudžiamojo įstatymo stabilumo ir jo ginamų visuomeninių santykių dinamikos ryšį, treči siūlo apskritai atsisakyti

---

¹⁹⁰ ЖАРИКОВ Ю. С. Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации. Москва: Юриспруденция, 2009, p. 121.

¹⁹¹ Ten pat, p. 139.

blanketinių dispozicijų.¹⁹² Anot G. Švedo, visiškai blanketinių dispozicijų ir požymių atsisakymas šiuo metu praktiškai neįmanomas, išskyrus tą atvejį, jei Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pripažintų, jog blanketinės dispozicijos ir požymiai prieštarauja Konstitucijai. Kita vertus, jų panaudojimas baudžiamojoje teisėje turi būti ribojamas tiek mažinant tokių dispozicijų ar požymių skaičių, tiek nustatant papildomus veikos ar padarinių požymius tokiose dispozicijose. Be to, blanketinių dispozicijų ir jų požymių naudojimas turi atitikti teisėtumo reikalavimą, pagal kurį poįstatyminį teisės aktą, kuriame nustatomi tam tikri nusikalstamos veikos požymiai, gali priimti tik įstatymo įgaliotas subjektas ir tik nustatytos kompetencijos ribose.¹⁹³ Visiškai sutinkame su aukščiau išdėstyta nuomone dėl blanketinių dispozicijų naudojimo ribojimo baudžiamojoje teisėje, tačiau tuo pačiu tenka konstatuoti, jog BK 192 straipsnis priskirtinas vienam iš tų atvejų, kuomet straipsnyje uždraustų nusikaltimų apibrėžti nenaudojant blanketinės dispozicijos ir blanketinių požymių yra praktiškai neįmanoma.

---

¹⁹² ŠVEDAS G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos // Teisė. 1991, Nr. 25, p. 21.

¹⁹³ ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 86.

II. LITERATŪROS, MOKSLO, MENO KŪRINIO AR GRETUTINIŲ TEISIŲ OBJEKTO NETEISĖTO ATGAMINIMO, NETEISĖTŲ KOPIJŲ PLATINIMO, GABENIMO AR LAIKYMO NUSIKALTIMŲ SUDĖTYS IR JŲ TAIKYMAS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėčių rūšys ir sistema

Nusikaltimo sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti vienos ar kitos pavojingos veikos pripažinimą nusikaltimu¹⁹⁴. V. Piesliakas nusikaltimo sudėtį vadina nusikalstamos veikos sudėtimi ir nurodo, kad nusikalstamos veikos sudėtis – tai teisinė žmogaus poelgio priešingumo baudžiamajai teisei išraiška¹⁹⁵. Anot J. Wessels, neteisėtos veikos sudėties funkcija – apimti visus požymius, apibūdinančius tipišką draudžiamo elgesio netiesos turinį ir tuos požymius, kurie specialioms baudžiamosios teisės pažeidimų rūšims suteikia tam tikrą formą ir pavidalą¹⁹⁶. Nusikaltimo sudėtis susideda iš tam tikrų struktūrinių vienetų, kuriuos galima išskirti nagrinėjant sudėtį sudarančių požymių visumą.

Dabartinėje BK 192 straipsnio redakcijoje esančios nusikaltimų sudėtys. BK 192 straipsnio 1 dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta asmeniui, kuris neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar gretutinių teisių objektą arba jų dalį komercijos tikslais arba platino, gabenė ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtą kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Iš straipsnio teksto matyti, kad BK 192 straipsnio 1 dalyje numatytos tokios skirtingos pagrindinės nusikaltimo sudėtys:

¹⁹⁴ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 145.

¹⁹⁵ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 185.

¹⁹⁶ WESSELS J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 57.

- 1) neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies atgaminimas komercijos tikslais (toliau – pirmoji sudėtis);
- 2) neteisėtų literatūros, mokslo, meno (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) kūrinių ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais, jei kopijų vertė viršijo 100 MGL sumą (toliau – antroji sudėtis).

Taigi BK 192 straipsnyje yra numatytos dvi skirtingos pagrindinės nusikaltimų sudėtys. Šios sudėtys skiriasi tuo, jog pirmoji sudėtis uždraudžia kūrinių ir gretutinių teisių objektų neteisėtą atgaminimą, tuo tarpu antroji sudėtis draudžia veiksmus jau su neteisėtai atgamintomis kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijomis. Taigi iš dalies skiriasi šių nusikaltimų sudėčių dalykas: pirmosios nusikaltimo sudėties atveju dalykas – kūriniai ir gretutinių teisių objektai, o antrosios – neteisėtos kūrinių ir gretutinių teisių objektų kopijos. Taip pat skiriasi ir šių nusikaltimo sudėčių objektyviosios pusės požymiai, o konkrečiai – veiksmai, kuriais gali būti padaroma nusikalstama veika. Pirmosios sudėties atveju uždraudžiamas neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimas, tuo tarpu antrosios sudėties atveju yra uždraudžiami veiksmai su neteisėtomis kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijomis – platinimas, gabenimas, laikymas. Be to, antrosios sudėties atveju numatytas papildomas objektyviosios pusės požymis – neteisėtų kopijų vertė turi viršyti 100 MGL sumą, o kvalifikuotos sudėties atveju pagal BK 192 straipsnio 2 dalį – 250 MGL sumą.

Kalbant apie baudžiamojo įstatymo teksto formulavimo taisykles, praktika, kuomet viename BK straipsnyje ir net vienoje straipsnio dalyje yra numatytos dvi skirtingos pagrindinės nusikaltimų sudėtys, yra ydinga. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad aukščiau nurodytos BK 192 straipsnio 1 dalyje esančios nusikaltimų sudėtys yra visiškai savarankiškos, todėl, mūsų manymu, būtų tikslinga jas išskirti į atskirus BK straipsnius. Tai tuo pačiu panaikintų ir BK 192 straipsnio 2 dalies ydingumą, kuomet iš BK 192 straipsnio 2 dalies yra nukreipiama tik į vieną BK 192 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikaltimo

sudėtį, o ne į abi. BK 192 straipsnio 2 dalis turėtų būti išskirta į naują BK straipsnį tik su viena iš nusikaltimo sudėčių.

Ankstesnėje BK 192 straipsnio redakcijoje buvusios nusikaltimų sudėty. Iki 2009 m. birželio 23 d. galiojęs BK 192 straipsnis numatė baudžiamąją atsakomybę tam, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinį ar jo dalį arba importavo, eksportavo, platino, gabenavo ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Taigi anksčiau galiojusi nagrinėjamo BK straipsnio redakcija taip pat numatė dvi skirtingas nusikaltimų sudėtis, iš kurių vienoje baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta už neteisėtą kūrinių atgaminimą (gretutinės teisės kaip nusikaltimo objektas nebuvo minimos), o kitoje – už neteisėtų kūrinių kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą, jei kopijų vertė viršijo 100 MGL. Pažymėtina, kad iki 2009 m. birželio 23 d. galiojusiame BK 192 straipsnyje subjektyvusis veikos požymis – komerciniai tikslai – buvo siejamas tik su antros grupės veikomis, tad baudžiamajai atsakomybei už neteisėtą kūrinių atgaminimą kilti komerciniai tikslai nebuvo būtinasis požymis, kurį reikėtų nustatyti.

Kaip ir šiuo metu galiojančioje BK 192 straipsnio redakcijoje, anksčiau galiojusio BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicijoje taip pat buvo numatytas objektyvusis didesnės nei 100 MGL neteisėtų kopijų vertės požymis, kuris buvo siejamas tik su baudžiamąja atsakomybe dėl antros grupės veikų, tačiau nebuvo būtinas baudžiamajai atsakomybei už neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies atgaminimą kilti. Pažymėtina, kad pagal ankstesnę nagrinėjamo BK straipsnio redakciją, ar neteisėtos kopijos viršija 100 MGL turėjo būti nustatoma pagal teisėtų kopijų mažmeninę kainą. Tuo tarpu dabar galiojantis BK 192 straipsnis įpareigoja kopijų bendrą vertę nustatyti pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas.

Interpretuojant ir taikant iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusį BK 192 straipsnį buvo sutinkama, jog BK 192 straipsnio 1 dalyje buvo numatytos tokios skirtingos nusikaltimo sudėtys:

- 1) neteisėtas literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies atgaminimas;
- 2) neteisėtų literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais¹⁹⁷.

Taigi BK 192 straipsnyje buvo įtvirtintos dvi nusikaltimų sudėtys. Šios sudėtys skyrėsi tuo, jog BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytas objektyvusis didesnės nei 100 MGL mažmeninės kainos požymis buvo siejamas tik su baudžiamąja atsakomybe už neteisėtų literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą, tačiau jis nebuvo būtinas baudžiamajai atsakomybei už neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies atgaminimą kilti. Tad didesnė nei 100 MGL dydžio neteisėtų kopijų mažmeninė kaina būtinai turėjo būti nustatyta tik traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn už neteisėtų kūrinio ar jo dalies kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą komercijos tikslais. Taip pat tik su antros grupės veikomis buvo siejamas ir subjektyvusis veikos požymis – komerciniai tikslai.

Pažymėtina, jog BK 192 straipsnio pirmtake, t. y. 1961 m. BK 142¹ straipsnyje, baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta už literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), audiovizualinio kūrinio ar fonogramos neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą komerciniais tikslais, jeigu atgaminamų, importuojamų, eksportuojamų, platinamų, gabenamų ar laikomų neteisėtų kopijų bendra vertė (apskaičiuojama pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas) buvo ne mažesnė kaip 100 MGL suma. Taigi minėtame senojo BK straipsnyje nebuvo dviejų skirtingų nusikaltimų

---

¹⁹⁷ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-3/2006.

sudėčių, o baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinių atgaminimą galėjo kilti tik esant nusikaltimo sudėties būtiniesiems požymiams – minimaliai 100 MGL neteisėtai atgaminamų kopijų vertei ir esant komerciniams tikslams. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog 1961 m. BK 142¹ straipsnio tekste nebuvo žodelio „arba“, tuo tarpu BK 192 straipsnyje jis atsirado. Tai, mūsų supratimu, ir nulėmė, jog BK 192 straipsnis buvo interpretuojamas kaip apibrėžiantis dvi skirtingas nusikalstamas veikas. Atsižvelgiant į tai, galima konstatuoti, kad iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusiame BK 192 straipsnyje baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinių atgaminimą buvo sugriežtinta, kadangi žodeliu „arba“ išskyrus dvi veikas, šioje nusikaltimo sudėtyje neliko objektyviojo sudėties požymio – minimalios 100 MGL kopijų vertės ir subjektyviojo požymio – komercinių tikslų.

Įdomu pažymėti tai, jog teismai, aiškindami BK 192 straipsnio redakciją, galiojusią iki 2009 m. liepos 23 d., skirtingais atvejais vadovavosi skirtingais teisinio teksto aiškinimo būdais. Išaiškindami, jog BK 192 straipsnyje baudžiamoji atsakomybė, be kita ko, numatyta ir už gretutinių teisių pažeidimą, teismai nesivadovavo gramatiniu teksto aiškinimu, o rėmėsi įstatymų leidėjo siekiais, analizavo autorių ir gretutinių teisių apsaugą reglamentuojančius teisės aktus, taip pat rėmėsi susiklosčiusia BK 192 straipsnio taikymo praktika. Tuomet buvo konstatuota, jog įsigaliojus naujam BK, šio kodekso 192 straipsnio taikymo teisminė praktika tokio pobūdžio bylose nesikeitė, kadangi iš esmės ši baudžiamosios teisės norma savo turinį išsaugojo¹⁹⁸. Tokiu būdu plečiamai buvo išaiškintas aptariamas BK straipsnis ir taip išplėsta pagal jį kylanti baudžiamoji atsakomybė. Tuo tarpu pasisakydami dėl BK 192 straipsnyje esančių nusikaltimo sudėčių, teismai nebesirėmė tuo, jog, anot ankstesnių išaiškinimų, BK 192 straipsnyje esanti teisės norma savo turinį išsaugojo, o teisminė praktika tokio pobūdžio bylose nesikeitė. Reikia sutikti, kad teismai gramatiškai visiškai teisingai išaiškino, jog BK 192 straipsnyje yra dviejų nusikaltimų sudėtys, tačiau kyla klausimas,

---

¹⁹⁸ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004.

kodėl buvo remiamasi tik gramatiniu teksto aiškinimu, tačiau visiškai nebuvo atsižvelgta į teisės normą, buvusią 1961 m. BK 142¹ straipsnyje, susiklosčiusią teismų praktiką, teisinį kontekstą (pirmiausia – ATPK 214¹⁰ straipsnį).

Apibendrinant galima konstatuoti, jog šiuo metu galiojančio BK 192 straipsnio 1 dalyje yra numatytos dvi atskiros nusikaltimų sudėtys: 1) neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies atgaminimas komercijos tikslais; 2) literatūros, mokslo, meno (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) kūrinio ar gretutinių teisių objekto ar jų dalių neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais, jei kopijų vertė viršijo 100 MGL sumą.

Toliau šiame darbe nagrinėjami atskiri BK 192 straipsnyje esančių nusikaltimų sudėčių elementai, o konkrečiai – objektas, objektyvioji pusė, subjektas bei subjektyvioji pusė. Kadangi abi aukščiau aptartos nusikaltimo sudėtys dalinasi iš esmės identiškais ar bent jau labai panašiais nusikaltimo sudėties elementais, nusikaltimų sudėtys nebus nagrinėjamos atskirai, o aptariamoms kartu, nagrinėjant jas sudarančius elementus.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas

BK paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų (BK 1 straipsnio 1 dalis). Baudžiamąja teise turėtų būti siekiama apsaugoti visuomenę tik nuo tų veikų, kurios kelia didžiausią pavojų valstybės ir visuomenės interesams ar atskirų asmenų teisėms bei laisvėms. Iš kitų teisės pažeidimų BK uždraustos veikos turi išsiskirti savo pavojingumu.

Svarbiausias veiksnys, nulemiantis veikų pavojingumą ir atitinkamai baudžiamąjį teisinį jų vertinimą, yra vertybės arba gėriai, kuriems veika daro

žalą ar kelia pavojų¹⁹⁹. Pagrindiniai ir svarbiausi gėriai, saugomi baudžiamojo įstatymo, yra žmoniškumas²⁰⁰, visuotinai pripažinta kariavimo ir elgesio su civiliais, karo belaisviais ar kitais asmenimis, kuriems suteikta tarptautinė apsauga, tvarka, valstybės nepriklausomybė, teritorijos vientisumas ir konstitucinė santvarka, žmogaus gyvybė, sveikata, laisvė (įskaitant seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą), nuosavybė. Teisinius gėrius, į kuriuos kėsiamasi nusikaltimu ir kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo, baudžiamosios teisės teorijoje siūloma vadinti nusikaltimo objektu²⁰¹.

Vertybes ir gėrius, kuriuos siekiama apsaugoti konkrečiu BK straipsniu, baudžiamosios teisės teorijoje siūloma nustatyti iš skyriaus, kuriame yra dominantis BK straipsnis, pavadinimo ir jo gramatinio aiškinimo²⁰². Kai tai nepadeda tiksliai išsiaiškinti konkrečiu BK straipsniu siekiamo apsaugoti teisinio gėrio, turėtų būti pasitelkiami kiti baudžiamojo įstatymo aiškinimo būdai – loginis, sisteminis, istorinis ir pan. Taip pat sudėtingesniais atvejais baudžiamosios teisės teorijoje siūloma remtis teisiniu ar doktrininu aiškinimu, tačiau, mūsų supratimu, nustatant nusikaltimo objektą turėtų būti griežtai remiamasi įstatymo tekstu, o kitais šaltiniais turėtų būti remiamasi tik tikslinant baudžiamojo įstatymo apibrėžtą nusikaltimo objektą, kad nebūtų nepagrįstai išplėstos įstatymo taikymo ribos.

BK 192 straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, yra BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“. Iš šio BK skyriaus pavadinimo galima spręsti, jog šiame skyriuje uždraustų nusikalstamų veikų objektu yra nematerialios, t. y. intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisė. BK 191–194 straipsniais saugomos autoriaus ir gretutinės teisės, tuo tarpu pramoninės nuosavybės teisės apsaugai yra skirtas BK 195 straipsnis.

---

¹⁹⁹ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 222.

²⁰⁰ Visuotinai pripažintų ir tarptautinėje teisėje įtvirtintų bei jos saugomų vertybių, gėrių visuma, užtikrinanti žmonijos, valstybių saugaus egzistavimo ir bendradarbiavimo pagrindus.

²⁰¹ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 158.

²⁰² PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 225.

Jau minėta, kad teisės doktrinoje intelektinės nuosavybės objektai yra skirstomi į dvi dideles grupes – (1) autoriaus ir gretutines teises bei (2) pramoninę nuosavybę. Taigi intelektinės nuosavybės sąvoka, be kita ko, apima ir pramoninę nuosavybę. Dėl šios priežasties manytume, jog BK XXIX skyriaus pavadinimas „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“ yra perteklinis, kadangi iš esmės šio skyriaus pavadinime du kartus minima pramoninė nuosavybė – vieną kartą kaip sudėtinė sąvokos intelektinė nuosavybė dalis, o antrą kartą – atskirai. Taigi tikslumo dėlei siūlytume šio skyriaus pavadinime atsisakyti „pramoninės nuosavybės“ sąvokos dvigubo pakartojimo.

Be to, kaip teisingai pažymėjo D. Bukelienė, civilinėje teisėje nuosavybės teisiniam santykiui įvardyti dažniausiai vartojama „nuosavybės teisės“, o ne „nuosavybės“ sąvoka, todėl ir baudžiamojoje teisėje nusikaltimų nuosavybei objektu reikėtų įvardinti nuosavybės teisę, nes tai tiksliau atskleistų šio teisinio gėrio esmę²⁰³. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, siūlytume patikslinti esamą BK XXIX skyriaus pavadinimą ir jį išdėstyti taip: „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisei“²⁰⁴.

Baudžiamosios teisės teorijoje BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas apibrėžiamas įvairiai. Lakoniškiausiai šių nusikaltimų objektas apibrėžtas baudžiamosios teisės vadovėlyje, kuriame nurodyta, kad šių nusikaltimų objektas – literatūros, mokslo ar meno kūrinio autoriaus turtinės teisės²⁰⁵. Tačiau šiame apibrėžime neužsimenama apie gretutines teises, todėl jis nėra išsamus.

Štai G. Ivoška nurodo, kad nagrinėjamų nusikaltimų objektas – intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai, susiję su autoriaus ar gretutinių teisių subjekto turtinėmis teisėmis į kūrinį ar gretutinių teisių objektą.

---

²⁰³ BUKELIENĖ D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 50.

²⁰⁴ Be to, turėtų būti keičiamas ir BK XXVIII skyriaus pavadinimas, kadangi jis taip pat numato nusikaltimus nuosavybei, o ne nuosavybės teisei. Pažymėtina, kad ir kai kurių kitų BK skyrių (pavyzdžiui, XXI, XXV ir kt.) pavadinimai nėra visiškai tikslūs apibūdindami rūšinius teisinius gėrius, kurie saugomi tuose skyriuose.

²⁰⁵ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 278.

Nusikaltimo pavojingumas pasireiškia tuo, kad kūrinio autorius (ar jo teisių perėmėjai) netenka galimybės realizuoti ATGTĮ 15 straipsnio 3 dalyje suteiktos teisės gauti atlyginimą už kiekvieną kūrinio panaudojimą, trikdoma kūrinio egzempliorių rinka²⁰⁶. Cituotas apibrėžimas yra tikslesnis, tačiau taip pat nevysiškai išsamus – nusikaltimų objektu laikomi teisiniai santykiai, susiję turtinėmis teisėmis į kūrinius ir gretutinių teisių objektus, o netiesioginiu objektu, galima manyti, laikoma kūrinių egzempliorių rinka. Kokios konkrečios turtinės teisės turėtų būti laikomos objektu, neapibrėžiama.

V. Mizaras nurodo, kad BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas yra autoriaus, kito autorių teisių subjekto ir gretutinių teisių subjekto išimtinės turtinės teisės (turtiniai interesai). Autorių ir gretutinių teisių subjektų išimtinių turtinių teisių paskirtis yra galimybė kontroliuoti viešą kūrinių ir kitų saugomų objektų naudojimą, t. y. leisti arba drausti jų naudojimą, taip pat gauti ekonominę naudą. Jeigu be teisių subjekto leidimo įvairiais būdais naudojami kūriniai ar gretutinių teisių objektai, teisių subjektai patiria materialinę žalą ir taip pažeidžiami jų turtiniai interesai²⁰⁷. Taigi V. Mizaras nagrinėjamų nusikaltimų objektu taip pat laiko autorių ir gretutinių teisių subjektų išimtinės turtines teises, tačiau jų neidentifikuoja. Papildomo objekto – teisėtos kūrinių ir gretutinių teisių objektų rinkos ir apyvartos, minėtas autorius neišskiria.

A. V. Naumov nuomone, šių nusikaltimų objektas – mokslo, literatūros ir meno kūriniai, sukurti kūrybinėmis pastangomis, nepriklausomai nuo jų paskirties ir kokybės²⁰⁸. Taigi A. V. Naumov nusikaltimo objektu laiko ne turtines autorių teises, o pačius kūrinius.

Kalbant konkrečiai apie BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektą, reikia pažymėti, kad šis yra siauresnės apimties, nei nurodo BK XXIX skyriaus pavadinimas, kuriame yra aptariamas BK 192 straipsnis. Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėto atgaminimo, neteisėtų kopijų platinimo, gabenimo ar laikymo nusikaltimo

²⁰⁶ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 402.

²⁰⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 487.

²⁰⁸ НАУМОВ А. В. Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации. Москва: Волтерс Клувер, 2005, p. 323.

objektas yra turtinės teisės ir teisėti interesai į literatūros, mokslo, meno kūrinį ar gretutinių teisių objektą. Taigi BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektą sudaro dvi teisių grupės:

- 1) autorių turtinės teisės;
- 2) gretutinės teisės.

Toliau šios dvi teisių grupės, sudarančios BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektą, aptariamos atskirai.

2.1. Autorių turtinės teisės

Be turtinių autoriaus teisių, kūrinį autoriai turi ir ypatingas neturtines (moralines) teises, kurios yra neatskiriamos nuo paties kūrinio autoriaus asmenybės (pavyzdžiui, autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamybę). Neturtinės autoriaus teisės nėra BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas, jos saugomos BK 191 straipsnyje, todėl plačiau šiame darbe nenagrinėjamos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne visos turtinės autoriaus teisės yra nagrinėjamų nusikaltimų objektu. ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalyje numatytos tokios išimtinės kūrinio autoriaus turtinės teisės (autorius turi išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus):

- 1) atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- 2) išleisti kūrinį;
- 3) versti kūrinį;
- 4) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- 5) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- 6) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- 7) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- 8) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą. Taigi baudžiamoji atsakomybė numatyta tik už kai kurių turtinių autoriaus teisių pažeidimus, o konkrečiai – už neteisėtą kūrinio atgaminimą, platinimą. Todėl tiesioginiu BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektu laikytinos šios autoriaus turtinės teisės – išimtinė teisė atgaminti kūrinį, o taip pat išimtinė teisė kūrinį platinti. Be to, alternatyvūs nagrinėjamo nusikaltimo objektyviosios pusės veiksmai – gabenimas ir laikymas – leidžia daryti išvadą, kad taip pat šio nusikaltimo tiesioginiu objektu turėtų būti laikoma kūrinio kopijų normali apyvarta.

Pabrėžtina, kad kūrinio išleidimas, kūrinio vertimas, adaptacija, aranžavimas ar perdirbimas yra sunkiai įsivaizduojami be kūrinio atgaminimo, todėl iš esmės BK 192 straipsnis saugo ir minėtas kūrinio panaudojimo teises, tačiau netiesiogiai. Kitos autorių turtinės teisės, pavyzdžiui, teisė viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis, teisė viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas, teisė transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete), nėra saugomos BK 192 straipsnyje ir nėra šiame BK straipsnyje numatytų nusikaltimų objektu.

Pažymėtina, kad vienareikšmiškos nuomonės teisės doktrinoje, ar kūrinio padarymas viešai prieinamu kompiuterių tinklais yra draudžiamas BK 192 straipsnyje, nėra. Pavyzdžiui, BK komentare teigiama, kad tuo atveju, jei neteisėtos kūrinio kopijos perduodamos, realizuojamos ar išsiunčiamos elektronine forma, tokius veiksmus apima kūrinio platinimo sąvoka ir už tai kyla baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį.²⁰⁹ Visgi platinimas pagal ATGTĮ ir padarymas viešai prieinamais kompiuterių tinklais yra dvi skirtingos sąvokos ir platinimas savo turiniu neapima kūrinių padarymo viešai prieinamais. Taigi aukščiau nurodytu būdu aiškinant BK 192 straipsnį yra išplečiama platinimo sąvoka, o plečiamasis įstatymo aiškinimo būdas

---

²⁰⁹ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 404.

baudžiamojoje teisėje yra nepriimtinas kaip prieštaraujantis principui *nullum crimen nulla poena sine lege*.

Tuo tarpu V. Mizaras teigia, kad aukščiau nurodyta BK 192 straipsnio aiškinimo pozicija yra racionali ir teisių apsaugos funkcionalumo požiūriu jai galima pritarti. Tačiau teisinio apibrėžtumo požiūriu tokiu atveju lieka neaiškumas, nes pagal ATGTĮ sąvoka platinimas aiškinama visiškai kitaip²¹⁰.

Mūsų nuomone, baudžiamoji atsakomybė už kūrinių padarymą viešai prieinamais nėra numatyta BK 192 straipsnyje, todėl teisė padaryti kūrinius viešai prieinamais nėra BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas. Taigi telieka pritarti V. Mizaro nuomonei, jog šis atvejis laikytinas teisinio reguliavimo spraga, kurią norint pašalinti reikia ne plečiamai aiškinti analizuojamą straipsnį, o jį pakeisti.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų tiesioginis objektas yra ne visos turtinės autorių teisės, o tik turtinės autoriaus teisės atgaminti kūrinių ir teisė kūrinių platinti. Taip pat šių nusikaltimų objektu yra kūrinių ir gretutinių teisių objektų kopijų teisėta apyvarta.

2.2. Gretutinės teisės

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 11 dalį gretutinių teisių objektas – tai tiek tiesioginis (gyvas atlikimas), tiek į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinių atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinių (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija. Kaip ir autorių teisių atveju, ne visos gretutinės teisės yra pripažintinos BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektu, kadangi ne visos gretutinės teisės yra saugomos aptariamu BK straipsniu. Gretutinių teisių subjektai, priklausomai nuo jų specifikos, turi žemiau nurodytas turtines teises.

Atlikėjas turi išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus (ATGTĮ 53 straipsnio 1 dalis):

---

²¹⁰ MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 498.

- 1) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, išskyrus tuos atvejus, kuriais pats atlikimas yra radijo ar televizijos laida;
- 2) įrašyti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą;
- 3) atgaminti atlikimo įrašą;
- 4) padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą;
- 5) platinti atlikimo įrašą arba jo kopijas juos parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat juos importuojant ir eksportuojant.

Fonogramos gamintojas turi išimtines teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus (ATGTĮ 54 straipsnio 1 dalis):

- 1) atgaminti fonogramą;
- 2) išleisti fonogramą;
- 3) padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą;
- 4) platinti fonogramą ar jos kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat jas importuojant ir eksportuojant.

Transliuojančiosios organizacijos turi išimtines teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus (ATGTĮ 56 straipsnio 1 dalis):

- 1) retransliuoti savo transliacijas;
- 2) retransliuoti kabeliniais tinklais savo transliacijas;
- 3) įrašyti savo transliacijas;
- 4) atgaminti savo transliacijų įrašus;
- 5) viešai skelbti savo transliacijas, jeigu tai vyksta už įėjimo mokesčių visuomenei prieinamose vietose;
- 6) padaryti savo transliacijų įrašus ar jų kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete);
- 7) platinti savo transliacijų įrašus ar jų kopijas parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant ir eksportuojant.

Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojas turi išimtinės teisės leisti arba uždrausti šiuos veiksmus (ATGTĮ 57 straipsnio 1 dalis):

- 1) atgaminti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopiją;
- 2) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą;
- 3) platinti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat juos importuojant ir eksportuojant;
- 4) padaryti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete).

Kaip jau minėta, BK uždrausti ne visi galimi autorių teisių ir gretutinių teisių objektų panaudojimo būdai komerciniais tikslais, o tik atgaminimas ir platinimas. Ši aplinkybė rodo, kad BK 192 straipsnyje įtvirtintų nusikaltimų sudėčių objektu yra ne visos turtinės autorių ir gretutinės teisės, o tik tos teisės, kurios susijusios su atgaminimu ir platinimu. Štai atlikėjų atveju, BK 192 straipsnis nesaugo atlikėjų turtinių teisių transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, įrašyti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą. Fonogramų gamintojų atveju nesaugoma teisė padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą. Transliuojančiųjų organizacijų atveju nesaugomos teisės retransliuoti savo transliacijas, retransliuoti kabeliniais tinklais savo transliacijas, įrašyti savo transliacijas, viešai skelbti savo transliacijas, jeigu tai vyksta už įėjimo mokestį visuomenei prieinamose vietose, padaryti savo transliacijų įrašus ar jų kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete). Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojo atveju nesaugoma jo teisė transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ir teisė padaryti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete).

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad kalbant apie gretutinių teisių pažeidimus BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas

yra tik gretutinių teisių subjektų turtinės teisės atgaminti gretutinių teisių objektą ir jį platinti, o taip pat – normali gretutinių teisių objektų apyvarta.

3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas

Tradiciškai laikoma, kad nusikaltimo dalykas – tai konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė²¹¹. Taigi nusikaltimo dalykas glaudžiai siejamas su nusikaltimo objektu – nusikaltimo dalykas laikomas nusikaltimo objekto projekcija materialiam pasaulyje. Pavyzdžiui, V. Piesliakas nurodo, kad nusikaltimo dalykas – tai materialus daiktas, kurį veikiant pažeidžiamos įstatymo saugomos vertybės²¹². V. Tacij, kalbėdamas apie nusikaltimu pažeidžiamus gėrius, nurodo, kad baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai atsiranda plėtojantis visuomeniniams santykiams, kurie kyla ir funkcionuoja visuomenės materialaus gyvenimo procese, t. y. materialių daiktų sukūrimo ir žmogaus materialinių poreikių tenkinimo procese. Kadangi visi visuomeniniai santykiai vienaip ar kitaip yra susiję su materialiu pasauliu, jų dalyku gali būti tik materialūs daiktai, su kuriais baudžiamasis įstatymas sieja konkretaus nusikaltimo sudėties buvimą asmens veiksmuose.²¹³

Vienų baudžiamosios teisės teoretikų nuomone, dalykas yra kiekvienos nusikaltimo sudėties būtinas požymis, todėl prie nusikaltimo dalyko be materialių daiktų jie priskiria ir subjektyvias asmenų teises, jų veiklą bei kitus nematerialaus pobūdžio dalykus²¹⁴. Jei remtumėmės šia doktrina, BK 192 straipsnyje uždraustų nusikaltimų dalykas sutaptų su tiesioginiu šių nusikaltimų objektu, ir šių nusikaltimų dalyku galėtume laikyti autoriaus ar gretutinių teisių subjekto turtines teises. Yra ir kita nuomonė, pagal kurią

²¹¹ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 166.

²¹² PIESLIAKAS V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius: 1996, p. 110.

²¹³ ТАЦИЙ В. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Чарков: 1998, p. 44-47.

²¹⁴ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 166-167.

nusikaltimo dalykas nėra būtinas kiekvieno nusikaltimo požymis, kadangi kai kuriose nusikaltimų sudėtyse dalyko nurodyti neįmanoma.

Pagal įsigalėjusią nusikaltimo dalyko sampratą nusikaltimo dalyku paprastai yra laikoma tik konkretūs materialūs daiktai, kuriuos veikiant pažeidžiami teisiniai gėriai. Tai reiškia, kad vadovaujantis tokia samprata ir BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyku reikėtų laikyti materialius daiktus, t. y. atgamintus kūrinius ir gretutinių teisių objektus bei kūrinių ir gretutinių teisių objektų kopijas. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje būtent toks nagrinėjamų nusikaltimų dalykas ir yra nurodomas. Pavyzdžiui, BK komentare teigiama, kad šių nusikaltimų dalykas yra²¹⁵:

- 1) neteisėtai atgamintas kūrinys ar gretutinių teisių objektas;
- 2) neteisėtai atgamintas duomenų bazių gamintojų teisių (*sui generis* teisių) objektas;
- 3) neteisėtos kūrinių ar gretutinių teisių objektų, ar *sui generis* teisių objektų kopijos.

Baudžiamosios teisės vadovyje teigiama, kad nagrinėjamų nusikaltimų dalykas – neteisėtai atgamintas ar nukopijuotas literatūros, mokslo ar meno kūrinys, įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines bei audiovizualinius kūrinius ar fonogramas²¹⁶.

V. Mizaras nurodo, jog nagrinėjamų nusikaltimų dalykas yra bet kokios rūšies autorių teisės saugomų kūrinių, gretutinių teisių objektų, taip pat duomenų bazių neteisėtos, t. y. padarytos be autoriaus ar kito teisių subjekto leidimo, kopijos²¹⁷.

Teismų praktikoje nagrinėjamo nusikaltimo dalykas vertinamas taip pat, kaip ir aukščiau cituotoje teorijoje. LAT, aiškindamas BK 192 straipsnio dispozicijos turinį, ne vienoje nutartyje yra pasisakęs, kad neteisėtai atgamintas literatūros, mokslo, meno kūrinys, o taip pat kompiuterio programas,

---

²¹⁵ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 402-403.

²¹⁶ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 278-279.

²¹⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 487-488.

fonogramos bei audiovizualiniai kūriniai yra nusikaltimo, numatyto BK 192 straipsnyje, dalykas²¹⁸.

Kadangi kūrinys negali egzistuoti fiziniame pasaulyje jo neišreiškus kokia nors objektyvia forma, laikoma, kad nagrinėjamų nusikaltimų dalyku yra neteisėtai atgamintas kūrinys ar gretutinių teisių objektas, kuris buvo išreikštas bet kokioje laikmenoje (neteisėta kūrinio kopija). Tai gali būti knyga, paveikslas, kompiuterio laikmena (CD-ROM, USB flash, HDD), video ir muzikos įrašų laikmena ir pan., kurioje yra neteisėtai atgamintas kūrinys ar gretutinių teisių objektas. Taip pat pabrėžtina, kad nematerialios išraiškos formos – kūrinio paskelbimas skaitant, dainuojant, grojant ir pan., nelaikytinos neteisėtomis kūrinio atgaminimo formomis, kadangi tokiu būdu nėra padaromos materialios kūrinio kopijos.

Tokia teisės literatūroje ir teismų praktikoje išsakoma pozicija dėl BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyko yra diskutuotina. Remiantis aukščiau nurodyta teorine nusikaltimo dalyko samprata bei tuo, kas laikoma BK 192 straipsnyje uždraustų nusikaltimų dalyku, išeity, jog nusikaltimo objekto intelektinės nuosavybės (ir konkrečių turtinių teisių), kaip teisinio gėrio, išraiška realiame pasaulyje yra neteisėtai atgamintas kūrinys ar gretutinių teisių objektas. Tačiau tokiu atveju susidaro paradoksali situacija, kuomet neteisėtai sukurtas produktas – neteisėtos kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijos – laikomos teisinio gėrio – konkrečių turtinių teisių, kurias turi intelektinės nuosavybės savininkas, – materializuota išraiška, kurią reikėtų saugoti. Kyla klausimas, ar neteisėtos kopijos sukuria tokius socialinius santykius, kuriuos reikia saugoti? Ar teigdami, kad BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas yra neteisėtos kūrinio ar gretutinių teisių objektų kopijos, tuo pačiu teigiame, kad reikia saugoti ir ginti santykius, kurie atsiranda iš neteisės, t. y. dėl neteisėtų kopijų sukūrimo?

Manytina, kad neteisėtos kūrinio ar gretutinių teisių objektų kopijos nesukuria jokių teisėtų visuomeninių santykių ar gėrių, kuriuos saugotų įstatymas. Priešingai, neteisėtų kopijų sukūrimas pažeidžia teisėtų kūrinio ar

---

²¹⁸ Pavyzdžiui, LAT nutartyse Nr. 2K–218/2004, 2K–354/2006, 2K–176/2007, Nr. 2K–240/2008.

gretutinių teisių objektų kopijų apyvartą, ją sutrikdo. Taigi neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų vadinti BK 192 straipsnyje uždraustų nusikaltimų dalyku įprastine prasme negalime. Pavyzdžiui, įprastinės materialios nuosavybės atveju tokią nuosavybę pagrobus, akivaizdu, kad tokia nuosavybė yra nusikaltimo dalyku, kadangi veikiant būtent šią nuosavybę, t. y. ją pagrobiant iš teisėto valdytojo, padaromas nusikaltimas. Tuo tarpu kalbant apie kūrinius ar gretutinių teisių objektus kaip apie nuosavybę, tiesiogiai tokia intelektinė nuosavybė darant BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus nėra pagrobama iš savininko ar nėra kitaip tiesiogiai paveikiama, pavyzdžiui, nėra sunaikinami, sugadinami ar pagrobiami kūriniai ar gretutinių teisių objektai ar teisėtos jų kopijos, esančios pas teisėtą jų valdytoją.

Taigi manytume, kad neteisėtų kūrinių ir gretutinių teisių objektų kopijų negalime laikyti BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyku įprastine prasme. Neteisėtos kopijos, akivaizdu, nėra teisinio gėrio – intelektinės nuosavybės – atspindys materialiam pasaulyje. Priešingai, neteisėtos kopijos, jų sukūrimas ir buvimas pažeidžia intelektinės nuosavybės teisėto savininko turtines teises. Neteisėtų kopijų egzistavimas rodo, kad, pirma, apskritai buvo padaryta įstatymo draudžiama veika ir, antra, kad buvo sutrikdyta teisėtų kopijų rinka (potenciali ar esama).

Mūsų požiūriu, neteisėtų kopijų buvimas pažeidžia patį teisėtą kūrinių, gretutinių teisių objektą ar jų kopijas kaip nuosavybės teisių visumą, t. y. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atveju žala yra padaroma teisėtam kūriniui ar gretutinių teisių objektui, kuris buvo neteisėtai nukopijuotas. Akivaizdu, kad tiesioginės žalos kūriniui ar gretutinių teisių objektui nusikalstama veika padaryti praktiškai neįmanoma (nebent sunaikinant absoliučiai visus kūrinio ar gretutinių teisių objekto egzempliorius ir kopijas, be to, priverčiant koku nors būdu visus asmenis, kurių atmintyje kūriny yra „gyvas“, užmiršti kūrinių, tokiu būdu apskritai sunaikinant ir patį kūrinių), nes kūriny savo esme yra intelektualus, bet ne materialus dalykas. Tačiau neabejotina, kad kiekvienas kūriny ar gretutinių teisių objektas, priklausomai nuo tam tikrų kriterijų, turi didesnę ar mažesnę vertę. Ši vertė, pavyzdžiui,

pasireiškia tuo, kad galima išleisti tam tikrą kiekį kūrinių, gretutinių teisių objektų kopijų ir už tai gauti pajamų. Nusikalstamos veikos subjektui padarius tam tikrą kiekį neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų ir jas platinant, mažėja teisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų perkamumas, o jei kūrinys ar gretutinių teisių objektas nebuvo išleistas – mažėja pajamos iš kitokių kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimo būdų (pavyzdžiui, audiovizualinių kūrinių atveju – demonstravimo kino teatruose). Tokiu būdu, neteisėtai atgaminus kūrinių ar gretutinių teisių objektą, mažėja šio kūrinių ar gretutinių teisių objekto duodama nauda turtinių teisių turėtojui. Galima teigti, kad tuo pačiu yra pabloginamos kūrinių ar gretutinių teisių objekto savybės, o konkrečiai – jo vertė, kuri nustatoma pagal tai, kokį pajamų lygį gali užtikrinti kūrinių ar gretutinių teisių objekto naudojimas. Taigi tokia nusikalstama veika yra daroma žala pačiam kūriniui ar gretutinių teisių objektui, kadangi dėl jos mažėja kūrinių ar gretutinių teisių objekto vertė. Tiesa, fiziškai kūrinys ar gretutinių teisių objektas nėra paveikiamas, žalojamas, tačiau nusikaltimu paveikiamos nefizinės jo savybės.

Tuo pačiu pažymėtina, kad idėja, jog dėl intelektinės nuosavybės pažeidimo mažėja intelektinės nuosavybės objekto vertė, yra išsakyta ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. Teismas 2011 m. sausio 6 d. nutarime nurodė, kad autoriaus teisių ir gretutinių teisių subjektai gali patirti įvairių praradimų – tiek materialinio, tiek moralinio pobūdžio (kaip antai: kūrinių ir gretutinių teisių objekto vertės sumažėjimas, autoriaus teisių ir gretutinių teisių subjektų reputacijos sumažėjimas ir kt.), atsiradusių dėl kitų asmenų neteisėtų veiksmų²¹⁹.

Taigi, mūsų nuomone, BK 192 straipsnyje uždraustų nusikaltimų atveju reikia šiek tiek išplėsti tradicinį nusikaltimo dalyko, kaip materialių daiktų, kuriems daromas poveikis nusikalstama veika, traktavimą. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyku siūlytume laikyti ne neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas (kadangi jos nėra materialios teisinio gėrio

---

²¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2011, Nr. 3-93.

išraiška – greičiau tai teisinis negėris), o apskritai kūrinį ar gretutinių teisių objektą, kurių neteisėtos kopijos buvo padarytos, bei jų teisėtas kopijas. Tuo tarpu neteisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objektų kopijas siūlytume laikyti nusikaltimo priemonėmis.

Pabrėžtina, kad BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyku yra ne visi kūriniai ar gretutinių teisių objektai, o tik tie, kuriems taikoma autorių ar gretutinių teisių apsauga. Tai reiškia, kad, visų pirma, kūrinys ar gretutinių teisių objektas apskritai teisine prasme turi būti pripažintinas kūrinium ar gretutinių teisių objektu, kuriam gali būti taikoma apsauga, ir, antra, turi būti nepasibaigęs turtinių teisių apsaugos terminas. Kas yra kūrinys ir gretutinių teisių objektas, taip pat, kas turėtų būti laikoma neteisėta kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija yra nagrinėjama toliau šiame darbe.

Iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusio BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas. Baudžiamoji atsakomybė BK 192 straipsnyje buvo numatyta už literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą, laikymą, importą ar eksportą. Kaip matyti iš BK XXIX skyriaus pavadinimo „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“ ir analizuojamos redakcijos BK 192 straipsnio teksto, BK 192 straipsnyje buvo siekiama apsaugoti literatūros, mokslo, meno ar kito kūrinio autoriaus turtines teises ir teisėtus interesus, susijusius su sukurtu kūrinium, t. y. intelektinę nuosavybę (nusikaltimo objektas). Aptariamų nusikaltimų dalykas buvo įvardintas pačiame BK 192 straipsnyje – tai literatūros, mokslo, meno ar kitoks kūrinys bei kūrinių kopijos. Pažymėtina, kad pagal senojo BK 142¹ straipsnį analogiško nusikaltimo dalyku, be minėtų kūrinių, taip pat buvo ir audiovizualiniai kūriniai bei fonogramos (gretutinių teisių objektai). Tačiau pagal iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusio BK 192 straipsnio tekstą gretutinių teisių objektai neturėjo būti laikomi aptariamo nusikaltimo dalyku, kadangi nors BK XXIX skyriaus pavadinime esančio žodžio „intelektinei“ prasmė ir apėmė, be kita ko, gretutines teises, paties BK 192 straipsnio tekste buvo kalbama tik apie

autoriaus teisių objektų (kūrinių) apsaugą ir visiškai neužsimenama apie gretutinių teisių objektų apsaugą.

Tai, kad BK 192 straipsnyje buvo nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už gretutinių teisių pažeidimus, buvo pripažįstama, tačiau tik teoriniame lygmenyje. Anot M. Kiškio, ankstesnis BK tiesiogiai kriminalizavo ir gretutinių teisių pažeidimus, o esamame BK 192 straipsnyje iš esmės tiesiogiai įvardinti tik autorių teisių pažeidimai²²⁰.

Nepaisant aukščiau nurodytos pavienės nuomonės, vyraujanti nuomonė tiek teorijoje, tiek ir teismų praktikoje dėl aptariamo straipsnio interpretavimo buvo ta, jog BK 192 straipsnis gynė ne tik autorių teises, bet ir gretutines teises. Buvo laikoma, jog BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicija yra blanketinė, todėl konkretūs joje numatytos veikos požymiai atskleidžiami analizuojant ne tik baudžiamąjį įstatymą, bet ir kitus norminius aktus, pirmiausia – ATGTĮ. Aiškinta, jog ATGTĮ 2 straipsnyje apibrėžtų sąvokų „atgaminimas“, „fonograma“, „gretutinių teisių objektas“, „neteisėta kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija“ ir kitų analizė leidžia teigti, jog BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ne tik už autorių teisių subjektų, bet ir už gretutinių teisių subjektų teisių pažeidimus²²¹.

Tokie teiginiai, mūsų manymu, buvo ir yra diskutuoti. Jau pati ATGTĮ (iki 2003 m. kovo 21 d. galiojusioje redakcijoje) vartota sąvoka „neteisėta kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija“ rodo, kad įstatymų leidėjas skyrė kūrinį nuo gretutinių teisių objekto, todėl BK 192 straipsnyje pavartojus formuluotę „neteisėtas kūrinio atgaminimas“ įstatymų leidėjas omenyje ir turėjo būtent neteisėtą kūrinio, o ne kūrinio ir gretutinių teisių objekto atgaminimą. Be to, teigiant, jog ATGTĮ apibrėžtų sąvokų analizė leidžia daryti išvadą, kad BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už gretutinių teisių pažeidimus, nenurodomi jokie konkretūs teisiniai argumentai dėl to, kas konkrečiai leidžia daryti tokią išvadą, o apsiribojama abstraktaus pobūdžio argumentacija („sąvokų analizė leidžia teigti“, „teisės šaltinių visuma

²²⁰ ŽILINSKAS V. J., KASPERAVIČIUS P., KIŠKIS M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, p. 176.

²²¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-799/2003.

rodo, <...> [kad] autorių ir gretutinių teisių gynimą reglamentuoja bendros taisyklės“ ir pan.). Kadangi pozicijos, jog BK 192 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę ir už gretutinių teisių pažeidimus, šalininkai nepateikė nei konkrečios ATGTĮ įtvirtintų sąvokų analizės, nei kitų teisės šaltinių analizės, kuri leistų padaryti išvadą dėl baudžiamosios atsakomybės numatymo ir už gretutinių teisių pažeidimus, autoriaus nuomone, tokie oponentų teiginiai buvo nepakankamai pagrįsti.

Taip pat, bent jau teismų praktikoje, buvo yra laikoma, jog neteisėta kūrinio atlikimo įrašo (fonogramos) kopija kartu yra ir neteisėta kūrinio kopija²²². Mūsų supratimu, tokia išvada teisine prasme buvo nepagrįsta. Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 19 dalį kūrinys – originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos. Kūriniais, be kita ko, laikomi muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto ir audiovizualiniai kūriniai. Tuo tarpu gretutinių teisių objektai pagal ATGTĮ 2 straipsnio 11 dalį – tai tiek tiesioginis (gyvas atlikimas), tiek į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija. Gretutinių teisių objektas pats savaime nėra laikomas kūrinium – gretutinės teisės yra išvestinės teisės, kurios yra susijusios su kūrinium ir autoriaus teisėmis, tačiau pats gretutinių teisių objektas nėra kūrinys. Pažymėtina, jog autorių teisės ir gretutinės teisės bei jų apsauga nėra tapatinamos ne tik Lietuvos Respublikos teisėje, bet taip pat ir tarptautinėse sutartyse, kurias yra ratifikavusi Lietuva. Taigi fonograma, kaip vienas iš gretutinių teisių objektų, nėra, negali ir negalėjo būti laikoma kūrinium, todėl teiginys, jog neteisėtas fonogramos atgaminimas kartu yra ir neteisėtas kūrinio atgaminimas, yra ir buvo nepagrįstas.

Kitas baudžiamosios atsakomybės už gretutinių teisių pažeidimus pagal BK 192 straipsnį taikymo šalininkų argumentas buvo tas, jog nusikaltimas, numatytas BK 192 straipsnyje, yra BK skyriuje pavadinimu „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“. Intelektinė nuosavybė apima ne tik

---

²²² Ten pat.

autorių teises į kūrinis, bet ir atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų, audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintojų teises (gretutines teises). Taigi, minėtų šalininkų teigimu, BK 192 straipsnis draudė ne tik autorių teisių, bet ir gretutinių teisių subjektų teisių pažeidimus, todėl neteisėtų fonogramų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais nėra dekriminalizuotas naujajame BK.²²³

Mūsų nuomone, aukščiau minėtas argumentas, kodėl pagal BK 192 straipsnį turėjo būti taikoma baudžiamoji atsakomybė ne tik už autorių teisių, bet ir už gretutinių teisių pažeidimus, prieštarauja baudžiamosios teisės principams. Baudžiamosios teisės doktrina numato tokius pagrindinius baudžiamojo įstatymo (teisės) išaiškinimo būdus: lingvistinį (gramatinį), sistemini, istorinį, loginį²²⁴ (pažymėtina, kad teisės doktrinoje nurodoma esant net iki 396 teisės aiškinimo principų, taisyklių²²⁵).

Lingvistinis teisės aiškinimo metodas visuotinai pripažįstamas vienu iš pagrindinių teisės aiškinimo metodų (nors jis ir nėra visa apimantis)²²⁶. Lingvistinis metodas plačiausiai taikomas aiškinant teisę, teisės aiškinimo metodų taikymo eiliškumo atžvilgiu jį būtina taikyti pirmiausiai. Tik siekiant sustiprinti ar paneigti taikant lingvistinį metodą gautą teisės aiškinimo rezultatą, turėtų būti įtraukiami ir kiti teisės aiškinimo metodai²²⁷. Siekiant teisiškai kvalifikuoti (įvertinti) vieną ar kitą atvejį, reikėtų pradėti nuo šiai situacijai reikšmingo teisinio teksto lingvistinės analizės, kuri atliekama neatsiejamai nuo bendrų logikos priemonių taikymo. Loginis – lingvistinis teisinio teksto aiškinimas – tai „vidinis“ teisės normos turinio nustatymo procesas remiantis pačiais interpretuojamais tekstais. Teisinis tekstas yra

---

²²³ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-799/2003. Be to, tokią nuomonę patvirtino ir LAT plenarinė sesija baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004 nurodydama, jog „pagal susiklosčiusią teismų praktiką, kurią patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose, išnagrinėtose kasacine tvarka (žr. nutartis 2K-618/2003, 2K-799/2003), neteisėta fonogramos kopija kartu yra ir neteisėta kūrinio kopija ir taip pat sudaro BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyką. Todėl <...> baudžiamojo įstatymo taikymo klaida nepadaryta.“

²²⁴ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 106.

²²⁵ MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999 p. 167.

²²⁶ VAIŠVILA A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 290.

²²⁷ MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 170-171.

analizuojamas kaip vieningas kalbinis darinys (lingvistinis aiškinimo aspektas), turintis tam tikrą loginę struktūrą (loginis aiškinimo aspektas). Taigi lingvistinėmis ir loginėmis operacijomis siekiama atskleisti įstatymų leidėjo valią.²²⁸

Laikytina, kad pirmas ir pagrindinis baudžiamojo įstatymo aiškinimo būdas – lingvistinis (gramatinis). Mūsų nuomone, BK 192 straipsnyje, galiojusiame iki 2009 m. liepos 23 d., buvo aiškiai ir nedviprasmiškai įvardinta, kad baudžiamoji atsakomybė pagal šį straipsnį kyla už literatūros, mokslo, meno ar kitokio **kūrinio** atgaminimą, neteisėtų **kūrinio** kopijų importą, eksportą, platinimą, gabenimą ir laikymą. Preziumuojama, kad įstatymų leidėjas įstatymo tekstu neturi tikslo pasakyti daugiau nei ketino priimdamas įstatymą²²⁹. Jau minėta, jog kūrinys ir gretutinių teisių objektas yra du skirtingi intelektinės nuosavybės objektai, o kūrinio sąvoka neapima gretutinių teisių objekto sąvokos. Dėl nurodytos priežasties plečiamai aiškinti BK 192 straipsnį nebuvo jokio teisinio pagrindo – kūrinio sąvoka yra konkrečiai apibrėžta ATGTĮ, todėl iš BK teksto yra visiškai aišku, jog baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį turėjo būti taikoma tik už autorių teisių pažeidimus. Be to, aiškinant, jog BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už gretutinių teisių pažeidimus, buvo pažeidžiama viena iš lingvistinio aiškinimo taisyklių – *expresio unius est exclusion altorius* (vieno paminėjimas reiškia kito pašalinimą). Ši taisyklė reiškia, kad esant išvardintiems baigtiniame sąrašė tam tikriems dalykams negalima aiškinti įstatymų leidėją turėjus omenyje ir kitus, sąrašė nepaminėtus, dalykus²³⁰. Laikytina, kad nagrinėjamoje BK 192 straipsnio redakcijoje buvo išvardinti visi čia įtvirtinto nusikaltimo dalyko požymiai, todėl aiškinti, jog šiame BK straipsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už čia nepaminėtą nusikaltimo dalyko neteisėtą atgaminimą (kopijas), t. y. gretutinių teisių pažeidimą, lingvistinio aiškinimo taisyklės draudžia. Be to, teleologinis

²²⁸ LASTAUSKIENĖ G. Teisinio teksto tyrimo metodologija: teisės normų nustatymas // Teisė. 2005, Nr. 56, p. 36

²²⁹ MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 177.

²³⁰ Ten pat, p. 175.

(įstatymo tikslo) metodas, kurį taikė oponentai, turėtų būti taikomas tik tuo atveju, jei baudžiamosios teisės normos turinio nepavyksta atskleisti taikant pagrindinį, t. y. lingvistinį, aiškinimo būdą.

BK 2 straipsnio 1 dalyje yra įsakmiai nurodyta, kad asmeniui pagal BK baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tuo atveju, jeigu asmens padaryta veika buvo uždrausta baudžiamąjį įstatymą, galiojusio nusikalstamos veikos padarymo metu. Ši taisyklė įtvirtina esminį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Šio principo turinį sudaro keletas elementų²³¹:

- 1) įstatymai turi tiksliai nustatyti baudžiamąjį įstatymą galiojimo laiką (pradžią ir pabaigą);
- 2) veiką kaip nusikalstamą gali uždrausti tik baudžiamasis įstatymas;
- 3) nusikalstamos veikos požymiai baudžiamajame įstatyme turi būti aiškūs ir tikslūs;
- 4) draudimas taikyti tiek teisės, tiek įstatymo analogiją nustatant veikos nusikalstamumą ir baudžiamumą.

Nullum crimen, nulla poena sine lege principą nustato ir tarptautinė teisė, pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismas S. W. byloje prieš Jungtinę Karalystę pažymėjo, kad turi būti laikomasi „šio, o taip pat principo, pagal kurį baudžiamasis įstatymas neturi būti aiškinamas plečiamai, darant žalą kaltinamajam. Iš šių principų seka, kad bet kuris nusikaltimas turi būti tiksliai nustatytas įstatyme, be to, būtina, kad kiekvienas galėtų suprasti iš straipsnio teksto <...>, kokie veiksmai ar neveikimas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę“.²³² BK 2 straipsnio 4 dalyje nurodyta, jog pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamąjį įstatymą numatytą nusikaltimo ar baudžiamąjį nusižengimo sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą

---

²³¹ ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 81.

²³² ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: TIC, 2004, p. 23.

nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Jei nėra bent vieno iš šių požymių, nėra ir nusikalstamos veikos sudėties.²³³

Pažymėtina, jog aiškinant baudžiamąją teisę objektyviajam (lingvistiniam, pažodiniam) teisės aiškinimo metodui turi būti teikiama pirmenybė. Baudžiamosios justicijos prigimtis ir esmė orientuoja į vienintelę išvadą – baudžiamuosius įstatymus būtina formuluoti taip ir tokia kalba, kad juose esamus draudimus suvoktų kiekvienas, net ir neturintis specialiojo teisinio pasirengimo, žmogus. Dėl šios priežasties baudžiamoji teisė aiškintina remiantis objektyviuoju teisės aiškinimo metodu. Priešingu atveju galėtų būti nepagrįstai išplėstos baudžiamosios teisės taikymo ribos ir pažeistas principas *nullum crimen, nulla poena sine lege*²³⁴ (o konkrečiai – vienas iš šio principo elementų, jog nusikalstamos veikos požymiai įstatyme turi būti aiškūs ir tikslūs).

Kitas galimas argumentas, jog baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį turėjo būti taikoma ir už gretutinių teisių pažeidimus, buvo tas, jog šis BK straipsnis yra BK skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, o į intelektinės nuosavybės sąvoką, be kita ko, įeina ir gretutinių teisių objektai. Mūsų nuomone, šis argumentas buvo iš esmės „pritemptas“. Tokie argumentai baudžiamojoje teisėje apskritai neturėtų būti naudojami, kadangi jais pakertamas vienas iš pagrindinių baudžiamosios teisės principų – teisėtumo principas, nes baudžiamoji atsakomybė kildinama ne iš konkretaus įstatymo teksto, t. y. konkretaus BK straipsnio, o plečiamai aiškinant ir per daug „sistemiškai“ interpretuojant BK.

Tai, kad BK 192 straipsnio pirmtake, t. y. senojo BK 142¹ straipsnyje, buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už gretutinių teisių pažeidimus, taip pat dar jokių būdu nereiškia, kad tokia atsakomybė yra numatyta ir naujajame BK. Net ir laikant, kad įstatymo leidėjas iš tiesų ketino numatyti baudžiamąją atsakomybę ir už gretutinių teisių pažeidimus, toks BK 192 straipsnio aiškinimas vis tiek būtų neteisingas, kadangi, kaip minėta, aiškinant

---

²³³ Ten pat, p. 25.

²³⁴ MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 193.

baudžiamąjį įstatymą turi būti remiamasi konkrečiu teisiniu tekstu ir tik šiam esant neaiškiam reikia žiūrėti į įstatymo leidėjo turėtą tikslą. Aiškinant baudžiamuosius įstatymus ir juos taikant baudžiamosios teisės teorija siūlo laikytis šių principų: jeigu suvokiant įstatymą kyla neaiškumų ar svyravimų, pirmenybė turi būti atiduota tam, kas lengviau įtariamajam, kaltinamajam (*in dubio mitius*); plečiamasis aiškinimas paprastai turėtų būti tais atvejais, kai reikia siaurinti atsakomybę ar kitaip palengvinti kaltininko padėtį; plečiamuoju aiškinimu neturėtų būti išplečiamos baudžiamosios atsakomybės ribos ar kitaip apsunkinama kaltininko padėtis²³⁵. Teigiant, jog BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už gretutinių teisių pažeidimus, mūsų supratimu, šis BK straipsnis buvo aiškinamas plečiamai, t. y. nurodant, kad baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma ir už gretutinių teisių pažeidimus, nepagrįstai buvo išplečiamos baudžiamosios atsakomybės ribos, o tai daryti baudžiamojoje teisėje griežtai draudžiama (išskyrus atvejus, jei tai lengvintų įtariamojo, kaltinamojo situaciją). Tokiu būdu, kaip minėta, buvo pažeidžiamas ir teisėtumo principas – sudaromos prielaidos taikyti baudžiamąją atsakomybę už tokius pažeidimus, kurie tiesiogiai nenumatyti baudžiamajame įstatyme.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad įstatymų leidėjas, priimdamas BK, netapatino autoriaus teisių su gretutinėmis teisėmis. Tokia išvada darytina iš to, jog tiek BK 193 straipsnio ir 194 straipsnio pavadinimuose, tiek pačiuose šių straipsnių tekstuose, be autoriaus teisių taip pat buvo kalbama ir apie gretutines teises, tuo tarpu BK 192 straipsnyje buvo kalbama tik apie autoriaus teises (kūrinius). Taigi „sisteminis“ aiškinimas, jog pats BK skyriaus pavadinimas suponuoja, jog atsakomybė BK 192 straipsnyje buvo numatyta ir už gretutinių teisių pažeidimus, yra nelogiškas, kadangi tokiu atveju įstatymo leidėjui nebūtų buvę jokio pagrindo vienuose šio BK skyriaus straipsniuose konkrečiai įvardinti, kad baudžiamoji atsakomybė kyla ir už gretutinių teisių pažeidimus, o BK 192 straipsnio atveju to neįvardinti.

---

²³⁵ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 106.

2004 metais LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004 nurodė, jog BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėties samprata, o ypač nusikaltimo objektą, dalyką, veiką apibūdinantys požymiai negali būti aiškinami vien pagal ATGTĮ ir ratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis. LAT nuomone, baudžiamojo įstatymo požiūriu toks interpretavimas būtų pernelyg siauras. Anot LAT, „teisės šaltinių visuma rodo, kad nors teisės aktų tekstuose nėra tapatinamos autorių teisės su gretutinėmis teisėmis, kūrinys su gretutinių teisių objektu, kuris apima ir fonogramą, o šių dalykų kopijos taip pat netapatinamos, tačiau autorių ir gretutinių teisių gynimą reglamentuoja bendros taisyklės. Tai akivaizdu <...> iš <...> ATGTĮ VI skyriaus nuostatų.“²³⁶ Taigi LAT pripažino, kad autorių teisės ir gretutinės teisės nėra tapačios.

Visgi, mūsų nuomone, argumentas, kad autorių ir gretutinių teisių gynimą reglamentuoja bendros taisyklės, negalėjo būti naudojamas ta prasme, kad įstatymų leidėjas, BK 192 straipsnyje numatydamas baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių pažeidimus, kartu numatė baudžiamąją atsakomybę ir už gretutinių teisių pažeidimus. Nepaisant to, kad apskritai autorių ir gretutinių teisių apsauga užtikrinama kartu, BK 192 straipsnio, galiojusio iki 2009 m. liepos 23 d., tekste įstatymų leidėjas dėl vienokių ar kitokių priežasčių neužtikrino gretutinių teisių apsaugos, tokiu būdu sukurdamas spragą BK normoje. Anot M. Kiškio, ši galiojančios BK normos spraga buvo užpildyta jau minėta 2004 metų LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004²³⁷. Tačiau su tokia nuomone sutikti negalima. Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, jog palyginti su kitais įstatymais, baudžiamosios teisės normos spraga turi tam tikrų ypatumų. Jeigu asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tačiau tokia veika nenumatyta įstatymuose, vadovaujantis principu *nullum crimen sine lege* (o konkrečiai – šio principo elementu, jog

---

²³⁶ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004.

²³⁷ ŽILINSKAS V. J., KASPERAVIČIUS P., KIŠKIS M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, p. 176.

veiką kaip nusikalstamą gali uždrausti tik baudžiamasis įstatymas), baudžiamasis persekiojimas be jokių išlygų turi būti nutrauktas.²³⁸ Be to, visuotinai pripažįstama, jog teismui neleidžiama taikyti analogijos ir užpildyti teisės spragų, kai tai susiję su pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių ribojimu²³⁹. Vienintelis būdas panaikinti spragas baudžiamuosiuose įstatymuose yra šių įstatymų pakeitimas ir papildymas²⁴⁰. Taigi, mūsų nuomone, vietoj to, kad būtų pripažinta, jog baudžiamajame įstatyme buvo spraga, kurią turėjo užpildyti įstatymų leidėjas, BK 192 straipsnyje palikta spraga nepagrįstai buvo „užlopyta“ teismo.

Minėtoje nutartyje LAT plenarinė sesija taip padarė išvadą, jog „išplėtus teisės šaltinių sąrašą ir sistemiškai įsigilinus į visas <...> reikšmingas teisės normas, atsiskleidžia įstatymų leidėjo siekis garantuoti, kad būtų tinkamai apgintos visos autorių ir gretutinių teisių subjektų teisės. Todėl laikyti, kad pereinant nuo senojo prie naujojo baudžiamojo įstatymo iš BK 192 straipsnio yra sąmoningai eliminuota apsauga tam tikrų vertybių, kurios senajame BK, taip pat kituose galiojančio BK straipsniuose ar kituose teisės aktuose buvo ir tebėra saugomos ir ginamos vienodai, nėra pagrindo.“

Mūsų supratimu, argumentas, kad įstatymų leidėjas turėjo siekti garantuoti, kad būtų tinkamai apgintos, be kita ko, ir gretutinių teisių subjektų teisės, yra išplečiantis baudžiamosios atsakomybės ribas ir nutolęs nuo baudžiamojo įstatymo teksto, kadangi BK 192 straipsnio tekste apie gretutines teises nebuvo užsiminta. Be to, net jei įstatymų leidėjas ir turėjo siekti užtikrinti gretutinių teisių apsaugą, jam to padaryti nepavyko. Nors ir pripažintina, kad vienas iš galimų baudžiamojo įstatymo aiškinimo būdų yra aiškinimas pagal įstatymų leidėjo turėtą tikslą (teleologinis būdas), tačiau šiuo atveju tokio būdo taikymas pagrindžiant baudžiamosios atsakomybės už gretutinių teisių pažeidimus taikymą, mūsų nuomone, buvo negalimas dėl to, kad, visų pirma,

---

²³⁸ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 106.

²³⁹ MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p.158.

²⁴⁰ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 108.

BK 192 straipsnio tekstas apie gretutines teises nedavė nei menkiausios užuominos, antra, toks aiškinimas išplėtė baudžiamosios atsakomybės ribas, o ne jas siaurino, trečia, toks aiškinimas pažeidė *nullum crimen sine lege* principą. Tuo pačiu pažymėtina, kad teismas cituotos nutarties motyvuose nepateikė jokios nuorodos į BK aiškinamąjį raštą ar kitą susijusį dokumentą, iš kurio būtų galima daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas iš tiesų turėjo vienokį ar kitokį siekį. Baudžiamosios teisės šaltiniu pirmiausiai reikėtų laikyti baudžiamuosius įstatymus, o LAT nutartis gali privalomai paaiškinti įstatymų leidėjo mintį, kurią jis užfiksavo teisės normoje, bet ne sukurti naują normą²⁴¹. Baudžiamosios teisės principinės nuostatos reikalauja, kad baudžiamosios atsakomybės taikymo sąlygos būtų nustatytos aiškiai ir pakankamai konkrečiai, o baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma tik tuomet, kai traukiamo atsakomybės asmens padaryta veika tiksliai atitinka BK nurodytus nusikalstamos veikos sudėties požymius²⁴².

Taip pat abejotinas argumentas, jog nėra pagrindo laikyti, kad pereinant nuo senojo prie naujojo BK iš BK 192 straipsnio yra sąmoningai eliminuota gretutinių teisių apsauga. Iš dalies galima sutikti su tokiu argumentu, kadangi iš tiesų mažai tikėtina, kad naujojo BK 192 straipsnyje įstatymo leidėjas sąmoningai būtų atsisakęs gretutinių teisių apsaugos. Visgi, nepaisant to, kad gretutinių teisių apsaugos tikriausiai buvo atsisakyta nesąmoningai, t. y. buvo palikta spraga, baudžiamosios atsakomybės taikymui nepakanka to argumento, jog įstatymų leidėjas „nenorėjo“ eliminuoti gretutinių teisių apsaugos iš baudžiamosios įstatymo. Iš BK teksto buvo akivaizdu, jog įstatymų leidėjui „nenoro“ eliminuoti gretutinių teisių apsaugos iš baudžiamosios įstatymo įgyvendinti nepavyko, ir gretutinių teisių apsauga iš BK 192 straipsnio buvo eliminuota.

Negalima sutikti su argumentu, jog įsigaliojus naujajam BK, šio kodekso 192 straipsnio taikymo teisminė praktika tokio pobūdžio bylose nesikeitė, kadangi iš esmės ši baudžiamosios teisės norma savo turinį išsaugojo

---

²⁴¹ Ten pat, p.108.

²⁴² LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamosioje byloje Nr. 2K-7-3/2006.

(lyginant su 1961 m. BK 142¹ straipsniu). Toks argumentas, mūsų manymu, buvo klaidingas, kadangi, kaip minėta anksčiau, senojo BK 142¹ straipsnio ir naujojo BK 192 straipsnio, galiojusio iki 2009 m. liepos 23 d., turinys buvo skirtingas – naujasis BK nenumatė baudžiamosios atsakomybės už gretutinių teisių pažeidimus. Nepaisant to, teismai neįsigilino į pasikeitusį BK 192 straipsnio tekstą (lyginant su senojo BK 142¹ straipsniu) ir šį straipsnį iš inercijos taikė taip pat, kaip ir senojo BK 142¹ straipsnį.

3.1. Kūrinys

Nors BK 192 straipsnyje minimas žodis „kūrinys“, tačiau pats BK kūrinio sąvokos nepateikia. Dėl šios priežasties, atskleidžiant kūrinio sąvoką, į pagalbą turi būti pasitelkiama civilinė teisė. Pabrėžtina, kad kūrinio samprata yra reguliuojama iš esmės nacionalinių valstybių įstatymų – nei ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys autorių teisių srityje, nei ES teisės aktai nenumato kūrinio apibrėžimo ar kūrinį apibūdinančių požymių²⁴³, todėl atskleidžiant kūrinio sąvoką, kuria ji vartojama BK, turi būti vadovaujamosi išimtinai Lietuvos teise.

Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną kūrinys – tai, kas sukurta, kūrybos vaisius²⁴⁴. Analogišką apibrėžimą pateikia ir Lietuvių kalbos žodynas²⁴⁵.

ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog autorių teisių objektai – originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokio nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 19 dalį kūrinys – tai originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos. Taigi tam,

---

²⁴³ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 161-165.

²⁴⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>, žiūrėta 2009-04-23.

²⁴⁵ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: <<http://lkz.mch.mii.lt/Zodynas/Visas.asp>>, žiūrėta 2009-04-23.

kad kūrinys būtų saugomas autorių teisės, jis turi turėti šiuos pagrindinius požymius:

- 1) būti autoriaus intelektinės veiklos, kūrybinio darbo rezultatas;
- 2) būti originalus;
- 3) būti išreikštas kokia nors objektyvia forma.

Pažymėtina, kad ATGTĮ 4 straipsnis pateikia pavyzdinį neišsamų autorių teisių objektų (kūrinių), kurie yra saugomi, sąrašą²⁴⁶. Nepaisant to, ar kūrinys patenka į minėtame ATGTĮ straipsnyje išvardintų kūrinių sąrašą ar ne, jis bet kuriuo atveju yra saugomas, jei turi aukščiau nurodytus pagrindinius kūrinio požymius, t. y. yra originalus bet kokia objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas.

Toliau pagrindinius kūrinio požymius aptarsime detaliau.

Intelektinės veiklos požymis. Kūrinys, kaip kūrybinės veiklos rezultatas, turi pasižymėti formos originalumu, kuris pasireiškia tuo, kad kūrinys yra paties autoriaus kūrybinio darbo rezultatas, o ne kito kūrinio ar jo dalies plagiatas²⁴⁷. Kūrybinis darbas – tai veikla, kurios galutinis ir siekiamas rezultatas yra kūrinys. Kadangi kūrinys yra žmogaus intelektinės veiklos

---

²⁴⁶ Pagal ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalį autorių teisių objektais laikoma: knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektrone, taip pat kompiuterių programos; kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai; rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai); dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai; muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto; audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos; skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai; fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai; architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai); taikomosios dailės kūriniai; iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tikslųjų mokslų sritimis; kiti kūriniai.

Be to, ATGTĮ 4 straipsnio 3 dalis nurodo, jog autorių teisių objektais taip pat laikomi: išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai); kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektinės kūrybos rezultatas; teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų (sprendimų, nuosprendžių, nuostatų, normų, teritorijų planavimo ir kitų oficialių dokumentų) neoficialūs vertimai.

²⁴⁷ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 33.

rezultatas, kūrinio turinyje turi pasireikšti žmogaus intelektas, atsiskleisti jo minčių ir jausmų turinys. Kūrybiškumas – pagrindinis autorių teisės objektą, t. y. kūrinį, apibūdinantis požymis²⁴⁸. Tam, kad kūrinys būtų saugomas, jis turi būti autoriaus – fizinio asmens – asmeninės kūrybinės veiklos rezultatas, sukurtas ar atsiradęs dėl žmogaus asmeninių pastangų. Autorių teisės doktrinoje pabrėžiama, kad kūriniais autorių teisių prasme nėra laikomi natūraliai iš gamtos paimti objektai (pavyzdžiui, gražūs akmenys, šakos, gyvūnų ragai), gyvūnų (pavyzdžiui, beždžionės, dramblio) ar technikos įrengimais (pavyzdžiui, kompiuteriu) sukurti darbai²⁴⁹.

Visgi, jei asmuo naudoja kompiuterį kaip priemonę ar pagalbininką kūrybinėje veikloje, tačiau kartu ir pats deda intelektualines pastangas kūrybos procese, sukurtas darbas turi būti laikomas kūriniumi ir saugomas. Pavyzdžiui, dailininkas gali naudotis automatinio piešimo programa, kuri pagal tam tikrus parametrus sukuria paveikslą, o tik vėliau šį eskizą papildyti savo ranka ir taip pabaigti paveikslą. Toks iš dalies kompiuterio sukurtas paveikslas bus laikomas kūriniumi, nes dailininkas pats įdėjo asmeninių pastangų jį kurdamas. Kitas pavyzdys būtų automatinė muzikos kūrimo programa, kuri pagal nustatymus pati sukuria tam tikro stiliaus muziką. Tokia automatiškai sukurta muzika, be jokių žmogaus korekcijų, nebūtų laikoma kūriniumi autorių teisės prasme ir negalėtų būti nusikaltimo dalyku pagal BK 192 straipsnį. Tačiau jei šis muzikinis kūrinys būtų bet koku būdu paveiktas ir žmogaus intelektinės veiklos, pavyzdžiui, jį aranžuojant, šiek tiek koreguojant, papildant ir pan., tuomet jis turėtų būti laikomas kūriniumi. Vienoje Lietuvos apeliacinio teismo byloje atsakovas rėmėsi argumentu, jog CD apipavidalinimas (dėl kurio, kaip saugomo autorių teisių objekto, kilo ginčas) buvo atliktas būtent kompiuterio programų pagalba, todėl dizainas buvo kuriamas nesavarankiškai, o nesavarankiškas kūrinys nėra autorinės teisės objektas ir tokiam kūriniumi netaikoma ATGTĮ numatyta apsauga. Tokiu būdu atsakovas mėgino įrodyti, kad naudojosi nesaugomu objektu. Teismas šį atsakovo argumentą atmetė

---

²⁴⁸ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 167.

²⁴⁹ Ten pat, p. 167.

teigdamas, kad įstatymas nenustato, koku būdu ar kokiomis priemonėmis turi būti sukurtas kūrinys, kad jis būtų autorių teisių objektas. Svarbiausia, kad toks kūrinys būtų originalus kūrybinės veiklos rezultatas, o kompiuterinės grafikos panaudojimas nepaneigia dizaino, kaip savarankiškos kūrybinės veiklos rezultato, išreikšto originalia forma, originalumo²⁵⁰.

Originalumo požymis. Kitas ne mažiau svarbus kūrinio požymis yra originalumas. Teisės aktai nepateikia jokių kriterijų žmogaus veiklos rezultato originalumui apibrėžti. Tai – teismo funkcija. Jis, nagrinėdamas konkrečią bylą, gali ir turi nustatyti kriterijus, kurie leidžia vieną darbo rezultatą laikyti originaliu, o kitą – ne²⁵¹. Kūrinio originalumas pasireiškia autoriaus asmenybės atsiskleidimu kūrinyje, kūrinio išreiškimu kūrybiška ir individualia išraiškos forma. Originaliais pripažįstami kūriniai, kurie yra autoriaus kūrybinio darbo rezultatas ir kuriuose atsispindi autoriaus asmuo – jo pažiūros, mintys, mąstymo ir minčių reiškimo pobūdis, gyvenimo patyrimas. Originalūs kūriniai yra nepakartojami – savarankiškai negali būti sukurti keli vienodi kūriniai. Nors originalumas pasireiškia tiek kūrinio formos, tiek jo turinio originalumu, teisinei apsaugai pakanka kūrinio formos originalumo. Kūrinio originalumas netapatintinas su naujumu. Originaliu gali laikomas ir toks kūrinys, kuriame išreiškiamos žinomos idėjos, pateikiami žinomi duomenys, jeigu bus originali jų išreiškimo forma.²⁵²

Pakankamai sudėtingas klausimas yra tai, kokio laipsnio turi būti originalumas, kad kūriniai būtų taikoma autorių teisių apsauga. Autorių teisėje bendra taisykle laikomas teiginys, kad originalumo lygis autorių teisės apsaugos požiūriu yra pakankamas, jeigu įmanoma atitinkamą kūrybos produktą atskirti nuo kasdienių įprastai suvokiamų ir numatomų produktų, t. y. lygis turi būti aukštesnis, negu tam tikras „kasdienis“ standartas. Be to, kūrinys turi turėti tokių originalių požymių, kurie jį skirtų nuo kitų kūrinių. Kūrinyje

²⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo civilinė byla Nr. 2A/105/2003.

²⁵¹ USONIENĖ J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius: 2004, p. 48.

²⁵² VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 33-34.

neturi stigti individualių išraiškos elementų, leidžiančių išskirti tokią išraišką ir trukdančių ją prilyginti darbų rezultatams, kurie neišeina už kasdienės ir įprasto veiklos rėmų²⁵³. Taip pat pažymėtina, kad originalumo lygis ar laipsnis, reikalingas tam, kad kūriniai būtų teikiama apsauga, gali skirtis priklausomai nuo skirtingų kūrinių rūšių, pavyzdžiui, muzikos ar dailės kūriniai lygis yra vienoks, o duomenų bazei, rinkiniui – kitoks.

Kūrinio originalumo nustatymas yra teisės klausimas, todėl jei baudžiamojoje byloje kyla abejonių, ar neteisėtai atgamintas kūrinys buvo saugomas autorių teisės, tai turi nustatyti teismas, įvertindamas visus įrodymus. V. Mizaras, išanalizavęs kitų valstybių teismų praktiką, išskiria tokias septynias reikšmingas kūrinio originalumo vertinimo taisykles:

- 1) originalumui nustatyti yra reikšmingas kūrinio sukūrimo momentas, o vėliau pasikeitusios aplinkybės reikšmės neturi;
- 2) vertinant originalumą visiškai nesvarbu laiko, materialinės ar kitos sąnaudos, patirtos kuriant kūrinį (priešingai nei anglosaksų tradicijos šalyse);
- 3) negalima vertinti vienodai visų kūrinių rūšių originalumo (muzikai vieni standartai, mokslo kūriniai kiti ir pan.);
- 4) originalumas taikomas ir išvestiniams kūriniai, kurie sukuriama pagal jau esamus kūrinius;
- 5) originalumas turi būti vertinamas pagal bendrą visos kūrinio išraiškos įspūdį, nepaisant to, kad atskiri kūrinio elementai būtų nepakankamo originalumo;
- 6) originalumas yra objektyvus kriterijus, todėl jis negali būti tapatinamas su meniniu ar moksliniu kūrinio lygiu, verte, skoniu ir kitais vertinančiųjų subjektyviai suvokiamais dalykais;
- 7) procesinė taisyklė, susijusi su įrodinėjimo pareigos paskirstymu. Civiliniame procese galioja bendra įrodinėjimo pareigos taisyklė, jog kiekviena šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus (CPK 178 straipsnis). Tai reiškia, kad

---

²⁵³ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 169-170.

atsakovui ginčijant kokiam nors kūriniai taikomą autorių teisės apsaugą, jis ir turi įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi manydamas, kad kūrinys yra neoriginalus. Taip pat LAT civilinėse bylose yra suformavęs praktiką, jog bet kuris tam tikro turinio kūrinys, išreikštas tam tikra forma, yra laikomas originaliu²⁵⁴. Tai iš esmės yra kūrinio, išreikšto bet kokia objektyvia forma, originalumo prezumpcija.

Kalbant apie paskutiniąją taisyklę, pažymėtina, jog baudžiamajame procese yra šiek tiek kitaip – valstybinį kaltinimą palaikantis prokuroras privalo teismą įtikinti, jog kaltinamojo veikoje yra nusikaltimo sudėtis. Kadangi nagrinėjamo nusikaltimo dalykas – kūrinys (kartu su savo neatskiriamu požymiu originalumu) – yra privalomasis BK 192 straipsniu uždrausto nusikaltimo sudėties elementas, manytume, kad baudžiamajame procese, jei atsiranda abejonių, būtent prokuroras turėtų įrodyti, jog atgamintas kūrinys yra originalus, t. y. įrodyti tai, kad konkretus atgamintas kūrinys baudžiamosios teisės prasme galėjo būti nagrinėjimo nusikaltimo dalyku. Išnagrinėjus Lietuvos teismų praktiką baudžiamosiose bylose, galima teigti, jog atvejų, kuomet byloje būtų iškilęs kūrinio originalumo klausimas, iki šiol nepasitaikė, todėl iškelta įrodinėjimo naštos paskirstymo problema iki šiol yra daugiau teorinė. Iš išnagrinėtų bylų matyti, kad baudžiamajoje teisėje šiuo metu taip pat galioja kūrinio, išreikšto objektyvia forma, originalumo prezumpcija, kadangi prokurorai kaltinamajame akte neįrodinėja, jog kūrinys yra originalus, ir tai laiko duotybe. Taigi kūrinio originalumo klausimą, norėdamas apsiginti, turėtų iškelti kaltinamasis. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, jog nustatyti, ar kūrinys yra originalus, turi teismas, nes tai yra teisės klausimas, o specialistas ar ekspertas gali būti pasitelkiamas tik kaip pagalbininkas nustatant tam tikrus požymius, kurie teismui leistų daryti išvadą dėl kūrinio originalumo.

Lietuvos teismų praktikoje civilinėse bylose jau yra pasitaikę atvejų, kuomet buvo nagrinėjamas kūrinio originalumo klausimas. Pavyzdžiui, LAT

---

²⁵⁴ LAT civilinė byla Nr. 3K-3-311/2006.

vienoje byloje²⁵⁵ sprendė klausimą, ar konkreti kūrinio parodija yra atskiras kūrinys, t. y., be kita ko, atitinka ir originalumo kriterijų. Kaip pažymėjo LAT, būtina, kad matytųsi parodijos, kaip atskiro savarankiško kūrinio, pobūdis. Esminiai parodijos požymiai: pirma, turi būti mėgdžiojamas kitas, pirminis, kūrinys; antra, mėgdžiojimas turi būti ironiškas, pajuokiantis pirminio kūrinio atžvilgiu. Lemiamas kriterijus yra turinio arba meniniai parodijuojamo kūrinio atskirų raiškos ar ypatumų (specifinių bruožų) priešpriešinimai parodijoje. Parodija turi būti savita ir originali, kad su parodijuojamu kūrinio ją iš esmės sietų tik paimta ir išreikšta mintis (idėja), todėl vien tik esamo kūrinio panaudojimas nepateikiant parodijoje jos ir kito kūrinio savitos ir savarankiškos turinio ar meninio priešpriešinimo išraiškos, nėra parodija. Minėtoje byloje teismas konstatavo, kad ginčo kūrinys turėjo tik parodijos ir koliažo elementų, tačiau tik kūrinio parodijos elementų buvimas, anot teismo, nesudarė pagrindo pripažinti, kad naujai sukurtas kūrinys yra parodija. Pasak teismo, nagrinėtu atveju parodijos elementai apskritai nepakeitė bandyto parodijuoti kūrinio, o parodijos išimtimi galima pasinaudoti tuo atveju, kai nustatomi kriterijai, leidžiantys konstatuoti, jog yra sukurta parodija kaip originalus kūrinys. Atskirų parodijos bei kito žanro – koliažo, kuris nepatenka į ATGTĮ 25 straipsnio apribojimą, požymių buvimas nėra pagrindas taikyti šios materialiosios teisės normos išimtį. Taigi minėtoje byloje LAT nepripažino parodijos atskiru kūrinio, kadangi toks kūrinys neatitiko originalumo kriterijaus.

Kalbant apie kūrinio originalumą, įdomumo dėlei reikėtų pažymėti ir tai, jog kontinentinės teisinės sistemos valstybėse kūrinio originalumui keliami aukštesni reikalavimai nei anglosaksų teisinės tradicijos valstybėse. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje autorių teisių apsauga taip pat taikoma tik tiems literatūros, dramos, muzikos ir vaizduojamojo meno kūriniais, kurie yra originalūs²⁵⁶, tačiau pagrindu nustatant, ar kūrinys yra originalus, iš esmės yra įdėtos pastangos, įgūdžiai ir darbas kuriant kūrinį (angl. – *effort, skill and*

²⁵⁵ LAT civilinė byla Nr. 3K-3-538/2010.

²⁵⁶ Didžiosios Britanijos 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymo 1 straipsnio 1 dalis (CDPA 1998, s (1) (a)).

labour)²⁵⁷. Be to, originalumo reikalavimas apskritai netaikomas fonogramoms, filmams, transliacijoms (išvardinti objektai anglosaksų teisinėse sistemose priskiriami prie autorių teisių objektų) – jų apsaugai atsirasti pakanka, kad minėti objektai nebūtų anksčiau sukurtų atitinkamos kategorijos kūrinių kopijos. Taigi bendrosios teisės tradicijos šalyse taikomi objektyvieji originalumo kriterijai ir tokiu būdu yra minimalizuojama teisėjo subjektyvaus vertinimo galimybė. Tuo tarpu kontinentinės teisės tradicijos šalyse teismas taiko subjektyvųjį originalumo kriterijų, t. y. kvalifikuoja kūrinio originalumą atsižvelgdamas į tai, ar rezultatas atspindi autoriaus asmenybę²⁵⁸.

Dėl atsiradusių naujų kūrinių rūšių šiandien jau drąsiai kalbama apie skirtingą originalumo lygį skirtingų rūšių kūriniuose: tradicinio meno kūriniams (literatūra, dailė, muzika ir pan.) ir toliau turėtų būti taikomas pakankamai aukštas originalumo standartas, tuo tarpu naujoms kūrinių rūšims (duomenų bazėms, kompiuterių programoms) originalumo reikalavimas yra žemesnis²⁵⁹. Dėl šios priežasties, pavyzdžiui, ES teisės aktuose kaip kriterijus tokių kūrinių originalumui nustatyti naudojama autoriaus kūrybinė veikla – preziumuojama, kad kūrinys, kuris yra konkretaus žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas, jau savaime pasižymi originalumu²⁶⁰.

Reikia paminėti, jog Lietuvoje, bent jau teisės doktrinoje, traukinių, autobusų eismo tvarkaraščiai, teatrų programos, televizijos ir radijo

---

²⁵⁷ MACQUEEN H., WAELDE CH., LAURIE GR. *Contemporary Intellectual Property. Law and Policy*. New York: Oxford University Press, 2008, p 52.

²⁵⁸ USONIENĖ J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // *Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys*. Vilnius: 2004, p. 48.

²⁵⁹ NORDELL P. J. *The Notion of Originality – Redundant or not?* Prieiga per internetą: <<http://www.cenneth.com/sisl/pdf/42-7.pdf>>, p. 97-100, žiūrėta 2011-09-30.

²⁶⁰ 1991 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos direktyvos 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos 1 straipsnyje nurodyta, kad kompiuterio programai taikoma apsauga, jei ji yra originali ta prasme, kad tai – paties autoriaus intelekto kūrinys (jokių kitų kriterijų, kad atsirastų apsauga, nereikia). 1993 m. spalio 29 d. Europos Tarybos direktyvos 93/98/EEB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo 6 straipsnyje nurodyta, kad fotografijoms, kurios yra paties autoriaus intelektinės kūrybos išraiška ir dėl laikomos originaliomis, taikoma 1 straipsnyje numatyta apsauga (kitų kriterijų apsaugos atsiradimui nereikia). 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos 3 straipsnyje nurodyta, kad pagal šią direktyvą duomenų bazės, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą yra autoriaus intelektinės veiklos rezultatas, yra saugomos autorių teisių (jokių papildomų kriterijų apsaugai nereikia).

programos²⁶¹ ir kiti panašūs objektai nelaikomi pasižyminčiais originalumu – atitinkamai tokie objektai nėra laikomi ir kūriniais, kuriems taikoma apsauga.

Originalumo požymio nagrinėjimo pabaigai puikiai tinka F. Nietzsche citata prieš originalumą: „Kai menas apsirengia labiausiai nudėvėtais drabužiais, jį geriausiai atpažįsti kaip meną“²⁶².

Objektyvios išraiškos formos požymis. Anot G. W. F. Hegel, „žinios, mokslai, talentai ir t. t., žinoma, būdingi laisvai dvasiai ir yra vidujiška, o ne išoriška kokybė; bet lygiai taip pat suišorindama ji gali suteikti jiems išorinę esatį ir juos suišorinti, dėl to jie patenka į daiktų apibrėžtį. Taigi jie nėra iš pat pradžių kas nors betarpiška, o tokie tampa tik tarpininkaujant dvasiai, kuri savo vidujiškumą nustumdo iki betarpiškumo ir išoriškumo“²⁶³.

Reikia pažymėti, kad autorių teisė saugo kūrybinės veiklos rezultatų objektyvią išraiškos formą, bet ne idėjas, išreikštas kūrinyje. Autorių teisėje pripažįstamas idėjos, minčių, informacijos laisvės principas, tačiau teisinė apsauga taikoma tik idėjų išraiškai, t. y. formai, kuria tos idėjos pateikiamos²⁶⁴. Esant originaliam turiniui, forma visais atvejais bus originali, nes originalų turinį galima išreikšti tik originalia forma. Tačiau originalumo reikalavimas netaikomas idėjoms, informacijai ir metodams.

Pagal ATGTĮ 13 straipsnį autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinį atsiranda jį sukūrus. Kūrinys tampa autorių teisių objektu nuo to momento, kai jis įgyja objektyvią formą, t. y. atsiskiria nuo kūrėjo, ir kai kūrinį gali suvokti ir atgaminti kiti asmenys. Kūrinys įgyja objektyvią formą, kai jis išreiškiamas raštu, įrašomas į bet kokią laikmeną arba paskelbiamas žodžiu ar viešai atliekamas kitokiu būdu²⁶⁵. Kūrinio apsaugai, tame tarpe ir baudžiamajai, neturi jokios reikšmės kiti formalumai, tokie kaip tai, ar kūrinys

---

²⁶¹ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 34.

²⁶² NIETZSCHE F. Žmogiška, pernelyg žmogiška. Knyga laisviesiems protams. Vilnius: Alma littera, 2008, p. 125.

²⁶³ HEGEL G. W. F. Teisės filosofijos apmatai arba prigimtinės teisės ir valstybės mokslo metmenys. Vilnius: Mintis, 2000, p. 105-106.

²⁶⁴ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 162.

²⁶⁵ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 34.

yra viešai paskelbtas, išleistas, parodytas, ar žinomas kūrinio autorius ir pan. Net jei nežinomas kūrinio autorius, baudžiamajai atsakomybei tai reikšmės neturi turėti. Tai gali būti svarbu nustatant, kas yra nukentėjęsysis baudžiamojame byloje, ar pavyzdžiui, priteisiant patirtus nuostolius, tačiau pats faktas, kad nežinomas kūrinio autorius, neeliminuoja kūrinio apsaugos, tame tarpe ir baudžiamosios.

Autorių teisių objektais taip pat laikomi ir nebaigti kūriniai, kūrinių dalys, fragmentai (pavyzdžiui, dailės kūrinio eskizas). Kyla klausimas, ar nebaigtas kūrinys yra saugomas ir pagal BK 192 straipsnį? Manytume, kad vadovaujantis autorių teise, kūrinium – ir atitinkamai autorių teisės apsaugos objektu – reikia laikyti ir nebaigtą kūrinį. Tokia išvada darytina todėl, kad kūrinio baigtumas yra susijęs su kūrinio turiniu ir kūrinio turinio suvokimu, o ne su kūrinio originalumu ir forma. O būtent originalumas ir objektyvi išraiškos forma, o ne turinys, kūrinį teisine prasme daro kūrinium. Be to, galima laikyti, kad neteisėtai atgaminus nebaigtą kūrinį, buvo atgaminta kūrinio dalis, o BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ne tik už kūrinio neteisėtą atgaminimą, tačiau ir už kūrinio *dalies* neteisėtą atgaminimą. Taigi laikytina, jog nebaigtas kūrinys, jei jis yra kaip nors objektyviai išreikštas, turi būti laikomas BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku, nepaisant kūrinio baigtumo lygio.

Kaip minėta, pagal BK 192 straipsnį ne tik visas kūrinys, bet ir jo dalis yra laikoma šiame BK straipsnyje uždrausto nusikaltimo dalyku. Išskyla logiškas klausimas, ar bet kokia kūrinio dalis gali būti laikoma nagrinėjamo nusikaltimo dalyku? Kokio dydžio turi būti neteisėtai atgaminta kūrinio dalis, kad ji galėtų būti nusikaltimo dalyku?

Manytume, kad nusikaltimo dalyku gali būti tik tokia kūrinio dalis, kuri pati, paėmus ją atskirai, galėtų būti pripažįstama kūrinium (autorių teisių objektu). Pavyzdžiui, keli žodžiai iš literatūros kūrinio negalėtų būti atskiru autorių teisių objektu ir atitinkamai būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku, taip pat nusikaltimo dalyku negalėtų būti ir kelios atskiros natos iš muzikos kūrinio (nebent jos sudaro originalų muzikinį motyvą) ir pan. Nors, pavyzdžiui,

vaizduojamojo meno atveju net ir labai maža dalis kūrinio galėtų būti pripažintina nusikaltimo dalyku (tarkim maža paveikslo dalis, kurioje kas nors pavaizduota), taip pat nusikaltimo dalyku galėtų būti pripažintas ir labai trumpas muzikinis kūrinys (pavyzdžiui, *Windows* operacinės sistemos pasikrovimo garsai). Taigi, mūsų supratimu, labai maža kūrinio dalis, kuri pati negalėtų būti saugoma kaip atskiras kūrinys, net jei ji ir yra paimta iš saugomo kūrinio, negali būti BK 192 straipsniu uždrausto nusikaltimo dalyku. Nepaisant to, kiekvienu konkrečiu atveju konkrečioje baudžiamojoje byloje, atsižvelgiant į kūrinio rūšį, reikia įvertinti, ar atgaminta kūrinio dalis buvo saugoma ir ar gali būti nusikaltimo dalyku.

Galiausiai paminėtina, kad kūrinio apsaugai ir kartu jo galėjimui būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku neturi reikšmės kūrinio meninė, mokslinė ar kokia kitokia vertė. Vertė lemia tai, kaip kūrinys galės būti panaudotas, tačiau saugant kūrinį tai reikšmės neturi. Kaip minėta, kūrinio apsaugai svarbu, kad kūrinys būtų originalus autoriaus kūrybinės veiklos rezultatas, išreikštas kokia nors objektyvia forma.

Kūrinių apsaugos galiojimo terminai. Kaip minėta anksčiau, kad kūrinys galėtų būti pripažintas BK 192 straipsniu uždrausto nusikaltimo dalyku, be to, jog turi turėti visus būtinus kūrinio požymius, jam taip pat turi būti nepasibaigęs autorių teisių apsaugos galiojimo terminas, t. y. nusikalstamos veikos padarymo metu kūrinys dar turi būti saugomas. Pagal Berno konvencijos 7 straipsnio 1 dalį kūrinio apsaugos (autoriaus turtinių teisių apsaugos) terminą sudaro autoriaus gyvenimo laikas ir 50 metų po jo mirties (fotografijoms ir taikomojo meno kūriniais – valstybių narių nuožiūra, bet ne mažiau nei 25 metai). Pažymėtina, kad Berno konvencija leidžia nustatyti ir ilgesnį apsaugos terminą. Praktiškai analogiški apsaugos terminai yra nustatyti ir TRIPS sutartyje.

Visgi Lietuvoje, kaip ir visoje ES, yra taikomas ilgesnis autorių teisių apsaugos terminas. Pagal 1993 m. spalio 29 d. EB Tarybos direktyvos Nr. 93/98/EEB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo

1 straipsnio 1 dalį literatūros ar meno kūrinio autoriaus teisės, remiantis Berno konvencijos 2 straipsniu, galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties, nepriklausomai nuo kūrinio teisėto viešo paskelbimo datos.

Lietuvoje nuo nepriklausomybės atkūrimo iki 1994 m. gegužės 17 d. pagal 1964 m. CK galiojo 25 metų apsaugos po autoriaus mirties terminas. Nuo minėtos datos iki 1999 m. birželio 9 d. – 50 metų po autoriaus mirties apsaugos terminas. 1999 m. birželio 9 d. įsigaliojo ATGTĮ, kuris numatė 70 metų po autoriaus mirties apsaugos terminą. Taigi šiuo metu galiojančios ATGTĮ redakcijos 34 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog autorių turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, neatsižvelgiant į kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą. Atsižvelgiant į turtinių teisių į kūrinį apsaugos terminus, kiekvienoje baudžiamojoje byloje pagal BK 192 straipsnį turėtų būti nustatoma, ar veikos padarymo momentu nebuvo pasibaigusi kūrinio apsauga, t. y. ar buvo nusikalstamos veikos dalykas, o kartu – ir pilna nusikaltimo sudėtis.

Kūrinių rūšys. BK 192 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą *literatūros, mokslo, meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines)* ar jo dalies atgaminimą ir neteisėtų minėtų kūrinių kopijų platinimą, gabenimą, laikymą. Sąvokos „literatūros kūrinys“, „mokslo kūrinys“, „meno kūrinys“ savo turiniu yra iš dalies persidengiančios. Pavyzdžiui, mokslo kūrinys, jei jis išreikštas kalbos priemonėmis, kartu yra ir literatūros kūrinys plačiąja prasme, grožinės literatūros kūrinys gali būti laikomas viena iš meno rūšių (literatūros menas), kompiuterinė programa, nors priskiriama literatūros kūriniam, taip pat gali būti laikoma ir mokslo, ir meno (vartotojo grafinė sąsaja) kūrinium ir pan. Baudžiamajai atsakomybei pagal BK 192 straipsnį kilti svarbu tik tai, kad atgamintas autoriaus teisių objektas turėtų anksčiau aptartus kūrinio požymius, t. y. kad apskritai atgamintas objektas teisine prasme būtų laikomas kūrinium. Kokios kategorijos ar rūšies – literatūros, mokslo, meno ar kitokios – kūrinys

neteisėtai atgamintas baudžiamajai atsakomybei praktiškai jokios reikšmės neturi.

Ankščiau buvo aptarta bendra kūrinio sąvoka ir požymiai, o toliau aptariamos BK 192 straipsnyje išvardintų kūrinių kategorijos atskirai.

3.1.1. Literatūros kūrinys

„Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą ir Žodis buvo Dievas. Jis pradžioje buvo pas Dievą. Visa per jį atsirado ir be jo neatsirado nieko, kas tik yra atsiradę.“ (Jn 1, 1–3)²⁶⁶

Plačiąja prasme literatūros kūriniais laikytini visi žodiniai ir rašytiniai kūriniai, išreikšti kalbos priemonėmis. Tai gali būti grožinė (beletristika, drama, poezija), mokslinė (monografijos, moksliniai straipsniai, pranešimai), techninė bei praktinė literatūra, nepriklausomai nuo jos paskirties ir vertės²⁶⁷. Taip pat literatūros kūriniais priskiriamos kompiuterių programos (ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas), nors autorių teisės doktrinoje toks priskyrimas laikomas ydingu, nes kompiuterių programos iš esmės yra mokslo, o ne literatūros kūriniai²⁶⁸.

Visgi BK 192 straipsnyje vartojama „literatūros kūrinio“ sąvoka baudžiamosios teisės prasme turėtų būti suprantama siauriau – tik kaip apimanti grožinės literatūros kūrinius ir kompiuterių programas (ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Tokia išvada darytina dėl to, kad BK 192 straipsnyje atskirai minimi mokslo kūriniai (nors iš esmės mokslo kūriniai taip pat yra literatūros kūriniai, pavyzdžiui, Berno konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta sąvoka „literatūros kūriniai“ aiškinama kaip apimanti ir mokslo kūrinius²⁶⁹). Taigi, jei įstatymų leidėjas BK būtų vartojęs sąvoką

²⁶⁶ Šventasis raštas. Naujasis testamentas. Vilnius: Vaga, 1992, p. 207.

²⁶⁷ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 8.

²⁶⁸ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 186.

²⁶⁹ MASOUYE C. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). Vilnius: 2001, p. 14.

„literatūros kūriniai“ plačiąja prasme, nebūtų buvę jokio reikalo papildomai aptariamame BK straipsnyje nurodyti ir mokslo kūriniai. Pažymėtina, kad ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 3 punktas taip pat išskiria mokslo kūriniai, todėl ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas, kuriame kalbama apie literatūros kūriniai, mokslo kūriniai neapima. Taigi literatūros kūriniai pagal BK 192 straipsnį priskirtini visi kalbos kūriniai (išskyrus mokslo kūriniai), kurių turinys išreiškiamas kalba – žmonėms suvokiamais žodžiais, sakiniiais, ir nesvarbu kaip – perteikiant žodžiu (vieša kalba) ar raštu (užrašai, knyga, kompiuterinė laikmena ir pan.).

Grožinės literatūros kūriniai – tai įvairūs romanai, apsakymai, pasakos, poemos, išgalvoti arba dokumentiniai aprašymai, feljetonai, eilėraščiai, lyrika, dainų tekstai, dramos kūriniai, net originalūs reklaminiai teiginiai ir pan. Šie literatūros kūriniai gali būti užfiksuoti (išreikšti) knygoje, brošiūroje, straipsniuose, dienoraščiuose ar išreikšti bet kokia kitokia forma, įskaitant elektroninę, o taip pat gali būti išreikšti žodžiu.

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 18 dalį kompiuterių programa – tai žodžiais, kodais, schemomis ar kitu pavidalu pateikiamų instrukcijų, kurios sudaro galimybę kompiuteriui atlikti tam tikrą užduotį ar pasiekti tam tikrą rezultatą, visuma, kai tos instrukcijos pateikiamos tokiomis priemonėmis, kurias kompiuteris gali perskaityti; ši sąvoka apima ir parengiamąją projektinę tokių instrukcijų medžiagą, jeigu pagal ją galima būtų sukurti minėtą instrukcijų visumą. BK 192 straipsnio nusikaltimo dalyku gali būti tiek kompiuterinės programos pirminis kodas, kuris yra išreikštas žmogui suvokiama programavimo kalba (*BASIC*, *PASCAL*, *C++* ir kt.) (programavimo kalba žmonės rašo pačią kompiuterinę programą), tiek ir objektinis kompiuterinės programos kodas, kuris gaunamas sukompilavus pirminį kodą ir yra išreikštas dvejetainė sistema (objektinis kodas – kompiuterio „suprantama“ kalba, kurią šis gali tiesiogiai vykdyti). Be to, nusikaltimo dalyku gali būti ir parengiamoji kompiuterių programos medžiaga – programos aprašymas (kompiuterio programos pavaizdavimas žmogui suprantama kalba – žodžiais, lentelėmis ir pan.), pagal kurį būtų galima sukurti pačią kompiuterinę programą.

Kompiuterinės programos naudojimo instrukcija, jei ji atitinka kūriniai keliamus reikalavimus, taip pat gali būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku. Vartotojo grafinė sąsaja, be to, kad neabejotinai yra viena iš kompiuterio programos dalių, taip pat gali būti saugoma ir kaip meno kūrinys (jei atitinka vaizduojamojo meno kūriniai keliamus reikalavimus). Kompiuterių programos yra nagrinėjamo nusikaltimo dalykas nepriklausomai nuo jų rūšies – tai gali būti BIOS mikroprogramos, operacinės sistemos (*WINDOWS*, *MAC OS*, *LINUX* ir kt.), taikomosios programos (*AUTOCAD*, *PHOTOSHOP* ir pan.), kompiuteriniai žaidimai ir kt. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog kompiuterinės programos kartu su audiovizualiniais ir muzikos kūriniais sudaro didžiąją dalį visų neteisėtai atgaminamų ir platinamų kūrinių.

Pavyzdžiui, Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2007 m. rugsėjo 25 d. nuosprendžiu G. J. buvo nuteistas už tai, kad savo namuose neteisėtai atgamino kompiuterių programų, audiovizualinių kūrinių ir kompiuterinių žaidimų kopijas, kurių teisėtų kopijų mažmeninės kainos viršijo 100 MGL dydžio sumą, ir jas platino bei laikė komercijos tikslais, tuo pažeisdamas ATGTĮ, o būtent: neteisėtai atgamino ir pardavė kompiuterines žaidybines programas *COMMAND AND CONQUER RED ALERT* (vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas 39,99 Lt), keturias kopijas *ENTER THE MATRIX* (vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas 25,50 Lt), šešias kopijas *INCREDIBLE MACHINE EVEN MORE CONTRAPTION* ir *MICROSOFT FLIGHT SIMULATOR*, septynias kopijas *BALDURS GATES*, *BALDURS GATES II DARKEST DAY* ir *BALDURS GATES TALES OF THE SWORD COAST* (bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas yra 50,97 Lt); neteisėtai atgamino ir pardavė audiovizualinių kūrinių *CASINO*, *LEGENDS OF THE FALL*, *FIGHT CLUB*, *RED DRAGON* ir *CHILDREN OF DUNE* kopijas; neteisėtai atgamino ir pardavė taikomąsias kompiuterines programas *Microsoft Office XP Professional*, *3D Studio Max 5.0* ir *Adobe Photoshop 7.0* (bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas 18 526,82 Lt)²⁷⁰.

---

²⁷⁰ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-265/2008.

Pažymėtina, kad BK 192 straipsnyje vartojamos sąvokos „literatūros kūriniai“ nereikėtų painioti su kita sąvoka – „kalbos kūriniai“²⁷¹ (angl. – *literary works*), kadangi ši sąvoka yra platesnė ir apima absoliučiai visus kūrinys, kurių turinys išreiškiamas kalbos priemonėmis (nesvarbu kaip – raštu, žodžiu, elektronine forma ir kt.). Pavyzdžiui, pagal Didžiosios Britanijos autorių teisės, dizainų ir patentų įstatymo 3 straipsnio 1 dalį kalbos kūrinium laikomas bet kuris kūrinys (išskyrus dramos ar muzikos kūrinį), kuris yra išreikštas užrašant, kalbant ar dainuojant. Kalbos kūriniais taip pat laikomos lentelės ir rinkiniai (išskyrus duomenų bazines), kompiuterių programas, paruošiamoji kompiuterių programų ar duomenų bazių medžiaga.

Pabrėžtina, jog ir literatūros kūriniais galioja principas, jog autorių teisė nesaugo idėjų, tačiau būtent literatūroje sunkiausiai atskiriama idėja ir jos išraiška. Dėl šios priežasties autorių teisės apsauga grožinės literatūros kūriniais užsienyje dažnai taikoma ne tik turinio išraiškai, bet ir pačiam turiniui – užsienio valstybių teismai pripažįsta, jog saugoma ne tik idėjų išraiškos forma, bet ir turinys, jei jis yra asmeninės intelektualinės kūrybos rezultatas²⁷². Gali būti saugoma apsakymo siužetinė linija ar išgalvotų veikėjų charakteristikos ir pan. Pavyzdžiui, vieno žinomiausių XX amžiaus literatūros kūrinio „Rugiuose prie bedugnės“ (angl. – „*Catcher in the Rye*“) autorius J. D. Salinger padavė į teismą ketinamos išleisti knygos „Po 60 metų: praeinant rugius“ (angl. – „*60 Years Later: Coming Through the Rye*“), kuri laikoma garsiojo romano tęsiniu, autorių, kadangi ketinamoje išleisti knygoje aprašomas Holden Caulfield, pagrindinio veikėjo iš J. D. Salinger romano, gyvenimas. Originalo autoriaus nuomone, tik jis gali naudoti šį personažą²⁷³. Jei literatūros kūrinys būtų parašytas remiantis realiais įvykiais ir faktais, tokio kūrinio siužetinė linija nebūtų saugoma, nes ji nebūtų originali (ne autoriaus individualios kūrybos rezultatas). Lietuvoje teismų praktikos dėl literatūros kūrinio turinio apsaugos kol kas nėra.

²⁷¹ Tokią lietuvišką sąvoką pasiūlė V. Mizaras.

²⁷² MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 183.

²⁷³ Salinger sued over Rye “sequel”. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/arts_and_culture/8078743.stm>, žiūrėta 2009-06-03.

Baudžiamosios teisinės atsakomybės už literatūros kūrinio turinio, o ne išraiškos formos, kopijavimą klausimas yra diskutuotinas. Kūrinio atgaminimas – tai viso arba dalies kūrinio tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą (ATGTĮ 2 straipsnio 1 dalis). Taigi atgaminimas yra kopijos padarymas. Kopija pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną – tai tikslus originalo nuorašas (pavyzdžiui, rankraščio kopija) arba tiksliai iš originalo padarytas dailės kūrinys ar kitas daiktas (pavyzdžiui, paveikslo kopija)²⁷⁴. Kaip minėta, autorių teisė saugo kūrinio išraiškos formą, o ne idėją ar turinį. Turinio kopijavimo atveju išraiškos forma gali būti kita, t. y. nukopijuota, todėl formaliai žiūrint tokiu atveju pažeidimo lyg ir nėra. Be to, kaip minėta, kopija – tai tikslus originalo nuorašas. Nukopijavus tik turinį, tačiau ne išraiškos formą, negalima laikyti, jog nuorašas yra tikslus. Vienas pagrindinių baudžiamosios atsakomybės principų yra teisėtumo principas. Baudžiamojoje teisėje griežtas įstatymų laikymasis padeda išvengti esminių asmenų (tiek įtariamųjų, kaltinamųjų ar teisiamųjų, tiek nukentėjusiųjų ar kitų proceso dalyvių) teisių pažeidimo²⁷⁵. Baudžiamasis įstatymas turi būti aiškus, o visi įstatymo neapibrėžtumai turėtų būti aiškinami įtariamojo naudai. Šiuo atveju nei Lietuvos teisės aktai, nei teismų praktika neduoda vienareikšmio atsakymo, ar literatūros kūrinio turiniui yra suteikiama autorių teisių apsauga. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytume, jog šiuo metu nei Lietuvos teisės aktai, nei susiklosčiusi teismų praktika nesudaro pagrindo taikyti baudžiamąją atsakomybę už literatūros kūrinio turinio, o ne formos, neteisėtą atgaminimą.

Galiausiai, kalbant apie literatūros kūrinius, reikia pažymėti, kad ne visi literatūros kūriniai, atitinantys kūrinio sąvoką, yra saugomi autorių teisės ir, atitinkamai, ne visi literatūros kūriniai gali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. ATGTĮ 5 straipsnyje nurodyta, jog autorių teisės objektais nelaikomi teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio

²⁷⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfa.lt/webdic/>>, žiūrėta 2009-04-27.

²⁷⁵ DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008, p. 52.

dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai²⁷⁶ (ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Taip pat pagal minėtą ATGTĮ straipsnį autorių teisių objektais nelaikomi oficialiai įregistruoti teisės aktų projektai (ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 4 punktas), įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius (ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Išvardinti literatūros kūriniai, nors formaliai ir gali atitikti visus kūriniui keliamus reikalavimus, nesaugomi autorių teisės, todėl negali būti BK 192 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo dalyku.

3.1.2. Mokslo kūrinys

Mokslo kūriniai – tai tokie kūriniai, kuriuose keliamos ir nagrinėjamos gamtos, socialinės, istorinės bei kitos problemos taikant mokslinių tyrimų metodiką. Prie mokslo kūrinių taip pat priskirtini kūriniai, kuriuose sprendžiamos įvairių mokslo sričių problemos: žinynai, mokslo populiarinimo literatūra, praktinio pobūdžio metodinė literatūra²⁷⁷.

Pagal ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalies 3 punktą autorių teisių objektais laikomi rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai). Taigi mokslo kūriniais gali būti laikomi įvairūs vadovėliai, monografijos, studijų darbai (referatai, kursiniai darbai, magistro darbai, disertacijos), paskaitos, moksliniai straipsniai, mokslinės studijos, komentarai ir pan. Mokslo kūriniai – tai vieni iš kalbos kūrinių (kartu su literatūros kūriniais).

Pabrėžtina, kad autorių teisė nesaugo atradimų, išradimų, mokslinių tyrimų rezultatų bei kitų mokslo žinių. Mokslo kūrinius autorių teisė saugo kaip tam tikrų minčių, idėjų išraiškos formą, tačiau nesaugo šiuose kūriniuose

---

²⁷⁶ Pagal ATGTĮ 4 straipsnio 3 dalies 3 punktą neoficialūs teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų, nurodytų šio Įstatymo 5 straipsnio 2 punkte, vertimai saugomi autorių teisių.

²⁷⁷ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 8.

išreikštų pačių idėjų, nes mokslo kūrinys pateikiamas mokslinės žinios apie mus supantį pasaulį, šio pasaulio reiškinius bei dėsningumus, istorinius įvykius, socialinius reiškinius bei kitos žinios, kurių mokslininkas nesukūrė, o tik nustatė ir pateikė visuomenei²⁷⁸. Tokiomis žiniomis uždrausti naudotis kitiems asmenims nėra jokio pagrindo, jos negali būti monopolizuotos ar pasisavintos. Visgi tam tikrų mokslo kūrinių turinį, pavyzdžiui, technikos ar gamybos, galima saugoti naudojant patentų teisę, tačiau tai jau ne mūsų nagrinėjimo dalykas.

Anot V. Mizaro, autorių teisės apsauga taikoma mokslo kūrinio autoriaus minčių dėstymo formai, mokslinių žinių (duomenų) parinkimui ir išdėstymui, bet ne mokslo žinių turiniui. Taip pat V. Mizaras atkreipia dėmesį į tai, kad užsienio teisės doktrinoje ir teismų praktikoje egzistuoja pozicijos, jog autorių teisė gali saugoti ne tik išorinę išraiškos formą, bet ir vidinę formą, kuri pasireiškia vidiniu kūrinio turinio medžiagos sudėliojimu ir pateikimu²⁷⁹. Kitaip tariant, gali būti saugomas mokslo kūrinio turinys, kuriame pasireiškia autoriaus kūryba ir individualumas.

Kalbant apie baudžiamąją atsakomybę už mokslo kūrinio turinio (ne žinių, bet jų išdėstymo formos) atgaminimą, mūsų nuomone, taip pat kaip ir literatūros kūrinių atveju, klausimas yra svarstytinas. Viena vertus, jei pripažintume, kad autorių teisė Lietuvoje, be formos, taip pat saugo ir mokslo kūrinio turinį, baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinio turinio atgaminimą turėtų būti taikoma. Antra vertus, Lietuvoje šiuo metu jokios teismų praktikos minėtu klausimu nėra, o pagal įstatymus turėtų būti saugoma tik mokslo kūrinio forma, o ne turinys, todėl taikant baudžiamąją atsakomybę už mokslo kūrinio turinio atgaminimą būtų pažeidžiamas teisėtumo principas. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, manytume, jog baudžiamoji atsakomybė už mokslo kūrinio turinio atgaminimą pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančius teisės aktus neturėtų būti taikoma.

---

²⁷⁸ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 35.

²⁷⁹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 185.

Iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tikslųjų mokslų sritimis²⁸⁰ (ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 11 punktas) taip pat priskirtini mokslo kūriniams. Šiuos kūrinius dar siūloma vadinti mokslo ir technikos duomenų vaizdavimo kūriniams²⁸¹, šie kūriniai pagal savo išraiškos formą yra panašūs į vaizduojamojo meno kūrinius, tačiau jų paskirtis yra kita – šie objektai skirti vaizdu perteikti mokslo ar technikos sritims būdingą informaciją. Šiuose kūriniuose saugomas savitas išraiškos, pavaizdavimo būdas, o ne turinys, t. y. žinomi mokslo ar technikos duomenys. Dideli originalumo reikalavimai šios rūšies autorių teisių objektams nekeliama, pakanka nustatyti, kad jie yra asmeninės intelektinės kūrybos rezultatas.

3.1.3. Meno kūrinys

„Kiekvienas vaikas yra menininkas. Problema yra likti menininkais užaugus.“

*Pablo Picasso*²⁸²

Meno kūrinių sąvoka yra labai plati. Ji apima vaizduojamojo meno kūrinius (grafiką, tapybą, skulptūrą), architektūrą, audiovizualinius ir muzikos kūrinius bei kitus meno kūrinius. Pagal ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalį meno kūriniams priskirtini dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai; muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto; audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos; skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai; fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai; taikomosios dailės kūriniai;

²⁸⁰ Sąrašas tik pavyzdinis, šios rūšies objektų yra žymiai daugiau, pavyzdžiui, miestų planai, susiorientavimo dideliuose statiniuose planai (stadione, prekybos centre, oro uoste ir pan.), įvairūs brėžiniai, lentelės.

²⁸¹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 224.

²⁸² Prieiga per internetą: <<http://www.quotearden.com/art.html>>, žiūrėta 2011-10-24.

architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai).

Dramos kūriniai – tai įvairios teatro pjesės, o esant ir muzikinei partitūrai – operos, operetės, muzikinės komedijos ir pan.²⁸³ Pantomimos ir choreografijos kūriniai yra išreiškiami judesiu. Pantomima – tai vaidinimas mimika ir kūno judesiais be žodžių²⁸⁴. Tuo tarpu choreografijos kūrinys yra išreiškiamas šokiu, paprastai skambant muzikai. Pabrėžtina, kad choreografijos kūriniai ir pantomimos yra saugomi kaip kūriniai nepriklausomai nuo to, ar jie yra užfiksuoti raštu ar kokia kitokia forma²⁸⁵. Režisuotas spektaklis – tai iš anksto sukurtas ir surepetuotas cirko, teatro ar kitoks vaidinimas. Režisuoto spektaklio, kaip kūrinio, autoriumi yra laikomas teatro režisierius²⁸⁶. Pažymėtina, jog scenoje atlikti skirtiems kūriniais nepriskiriamos sporto varžybos (nei komandinės varžybos (krepšinis, futbolas, ledo ritulys), nei asmeniniai pasirodymai (bėgimas, šuoliai į aukštį, disko metimas)). Tokio nepriskyrimo motyvas yra tas, kad sporto varžybos vyksta pagal konkrečias taisykles (nėra originalumo) ir jose nėra kūrybos elemento. Mūsų supratimu, sporto varžybos turi tiek originalumo elementą, tiek kūrybos elementą. Tai, kad varžybos vyksta pagal konkrečias taisykles, nepaneigia galimybės tų taisyklių ribose demonstruoti originalumą ir kūrybiškumą. Taigi manytume, kad sporto varžybų nepriskyrimas kūriniais daugiau yra susitarimo, o ne formalių kūriniais keliamų kriterijų neatitikimo dalykas. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, įvairių šokių (sportinių šokių, šokių ant ledo) atveju, jei jie turi originalią choreografiją, kuri yra individualios kūrybos rezultatas, tokiems kūriniais gali būti suteikiama autorių teisių apsauga.

---

²⁸³ MASOUYE C. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). Vilnius: 2001, p. 14.

²⁸⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfa.lt/webdic/>>, žiūrėta 2009-05-06.

²⁸⁵ Berno konvencijoje iki 1967 m. pantomimos ir choreografijos kūriniais buvo suteikiama apsauga tik tuo atveju, kai jie buvo užfiksuoti raštu arba koku nors kitu būdu.

²⁸⁶ Iki 2003 m. kovo 5 d. ATGTĮ redakcijos įsigaliojimo režisierius buvo priskiriamas gretutinių teisių subjektams.

„Dainuokite, o dangūs! Iš džiaugsmo šokinėk, žeme! Tępraplyšta kalnai džiaugsmo dainomis!“ (Iz 49, 13)²⁸⁷

Muzikos kūriniai. Muzikos kūriniai – tai tokie kūriniai, kurie yra išreiškiami bet kokiomis garso priemonėmis (balsu, instrumentais, buitinais daiktais, gamtos garsais ir kt.). Tai gali būti operos, operetės, miuziklai, baletai, simfonijos, populiarioji muzika, džiazas, filmams sukurta muzika, improvizacijos ir kt. Taigi muzikos kūrinių su tekstu ar be teksto sąvoka apima visą muziką plačiąja to žodžio prasme – lengvąją (dainos, dainelės ir kt.), klasikinę (simfonijos, choriniai kūriniai, himnai ir kt.) ir bet kokią kitą muziką, nepriklausomai nuo to, ar muzika skirta atlikti vienu (solo), keliais instrumentais (kamerinė muzika) ar daugeliu instrumentų (muzika orkestrui)²⁸⁸. Muziką lydintis tekstas yra saugomas lygiai taip pat, kaip ir pati muzika. Nors, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje į muzikos sąvoką dainos žodžiai (angl. – *lyrics*) neįeina ir yra saugomi kaip atskiras literatūros kūrinys²⁸⁹. Pabrėžtina, kad muzikos kūriniui apsauga taikoma visiškai nepriklausomai nuo jo meninio lygio, populiarumo ir paskirties – vienodai saugomi tiek reklaminiai televizijos šaukiniai, tiek simfoniniai kūriniai. Apsaugai atsirasti pakanka, kad muzika būtų išreikšta kokia nors objektyvia forma (užrašyta natomis, kitais simboliais, viešai atlikta, įrašyta fonogramoje ir pan.). Pagal užsienio valstybių teismų praktiką, sprendžiant muzikos kūrinio individualios kūrybos originalumą, lemia muzikos kūrinio sudarytas bendras įspūdis, t. y. originalumą gali lemti muzikos kūrinį sudarančių elementų darna arba naudotos išraiškos priemonės²⁹⁰. Laikytina, kad muziką sudaro melodija (motyvas), harmonija, ritmas²⁹¹ ir dainos žodžiai (jei tokie yra). Atitinkamai

²⁸⁷ Senasis testamentas. Izaijo knyga. Priega per internetą: <<http://biblija.lt/>>, žiūrėta 2010-11-01.

²⁸⁸ MASOUYE C. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). Vilnius: 2001, p. 15.

²⁸⁹ MACQUEEN H., WAELDE C., LAURIE G. Contemporary Intellectual Property. Law and Policy. New York: Oxford University Press, 2008, p. 68.

²⁹⁰ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 187.

²⁹¹ BENTLY L., SHERMAN B. Intellectual property law. Second edition. New York: Oxford University Press, 2004, p. 68.

visos šios muziką sudarančios dalys, jei jos pasireiškia originalumu, yra saugomos.

Pavyzdžiui, Vilniaus m. 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. vasario 2 d. nuosprendžiu R. M. nuteistas už tai, kad, pažeisdamas ATGTĮ ir neturėdamas autorių teisių, gretutinių teisių subjekto ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo, neteisėtai – komerciniais tikslais – laikė pas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytą asmenį įgytas neteisėtas audiovizualinių ir muzikos kūrinių kopijas, įrašytas į DVD ir CD formato kompaktines plokšteles, ir šias neteisėtai komerciniais tikslais laikytas neteisėtas audiovizualinių ir muzikos kūrinių kopijas, įrašytas į DVD ir CD formato kompaktines plokšteles, skelbdamas interneto puslapyje www.omnitel.net/skelbimai bei kompiuteriu siunčiamais laiškais susitaręs su D. J., V. K., A. M. ir N. Č. bei kitais ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, pardavė iš anksto sutartose vietose, taip išplatindamas neteisėtas audiovizualinių ir muzikos kūrinių kopijas, įrašytas į DVD ir CD formato kompaktines plokšteles. Taip R. M. komerciniais tikslais – siekdamas turtingesnės naudos – laikė ir platino 5 vnt. kompaktinių plokštelių kompiuteriniame MP3 formate su muzikos kūrinių, 199 vnt. DVD formato laikmenų su audiovizualinių kūrinių ir 280 vnt. CD ir DVD formato materialų laikmenų su muzikos kūrinių neteisėtomis kopijomis, kurių bendra teisėto pardavimo mažmeninė kaina 24 648,52 Lt.²⁹²

Tačiau pažymėtina, kad ne visi muzikos kūriniai yra saugomi autorių teisės. Pagal ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 6 punktą autorių teisės objektais nelaikomi folkloro kūriniai (nepaisant to, jei kompozitorius sukuria originalią folkloro kūrinio aranžuotę, šis kūrinys bus saugomas kaip išvestinis kūrinys ir atitinkamai galės būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku). Be to, autorių teisių apsauga netaikoma valstybės himnui (ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 3 punktas), o atskirą valstybės himno naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos valstybės himno įstatymas²⁹³. Taigi folkloro kūriniai ir valstybės himnas negali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku.

---

²⁹² LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-707/2007.

²⁹³ Žin., 1999, Nr.50-1603.

„Kinas mums yra svarbiausias iš visų menų.“

Vladimiras Iljičius Leninas²⁹⁴

Audiovizualiniai kūriniai. Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 4 dalį audiovizualinis kūrinys – tai kinematografinis kūrinys ar kitas kinematografinėmis priemonėmis išreikštas kūrinys, sudarytas iš tarpusavyje susijusių vaizdų, perteikiančių judesį, lydimą arba nelydimą garso, įrašytas (užfiksuotas) materialioje vaizdo įrašymo laikmenoje. Tai gali būti kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai. Nuo vizualinių meno kūrinų audiovizualiniai kūriniai skiriasi dviem pagrindiniais požymiais: pirma, audiovizualiniame kūrinyje visada vaizde turi būti išreiškiamas judesys (su ar be garso) ir, antra, vaizdai turi būti susiję, t. y. būtina sisteminė, loginė vaizdų seka, kurie slenka vienas paskui kitą ir taip išreiškia kokį nors turinį²⁹⁵. Neteisėtai atgamintas audiovizualinis kūrinys – dažniausiai (kartu su kompiuterinėmis programomis ir fonogramomis) praktikoje pasitaikantis BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas.

Pavyzdžiui, Vilniaus miesto 3-jo apylinkės teismo 2006 m. kovo 9 d. nuosprendžiu K. S. nuteistas už tai, kad, pažeisdamas ATGTĮ nuostatas, neturėdamas autorių teisių, gretutinių teisių subjekto ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo, bute, esančiame Vilniuje, panaudodamas kompiuterį USB–8 neteisėtai, komercijos tikslais atgamino 712 audiovizualinių kūrinų kopijų ir jas neteisėtai laikė šiame bute. Po to, neteisėtai atgamintas audiovizualinių kūrinų kopijas skelbdamas interneto puslapyje <http://pcfilmai.puslapiai.lt/new.php> bei kompiuteriu USB–8 siunčiamais laiškais susitaręs su G. S., J. P., A. I., V. B., A. Š., R. Š. dėl jų pardavimo, 2003 m. gruodžio 15 d. – 2004 m. kovo 17 d. laikotarpiu prie namo, esančio Vilniuje, jiems pardavė, t. y. siekdamas turtinės naudos, atgamino, laikė ir

²⁹⁴ Prieiga per internetą: <http://en.wikiquote.org/wiki/Vladimir_Lenin>, žiūrėta 2011-03-03.

²⁹⁵ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 208.

platino neteisėtas audiovizualinių kūrinių kopijas, kurių bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmeninę kainą 15 302,71 Lt.²⁹⁶

V. Mizaras atkreipia dėmesį į tai, kad ATGTĮ ydingai suformuluotas audiovizualinio kūrinio apibrėžimas²⁹⁷, o tai, mūsų supratimu, turi tiesioginės įtakos ir baudžiamajai atsakomybei už audiovizualinių kūrinių atgaminimą. Formaliai žiūrint į ATGTĮ pateiktą audiovizualinių kūrinių sąvoką išryškėja dvi problemos. Pirmiausia, pagal ATGTĮ audiovizualiniai kūriniai yra tik tokie kūriniai, kurie išreiškiami kinematografijos priemonėmis. Tuo tarpu pagal Berno konvenciją (bei EB teisės aktus ir kai kurių kitų valstybių įstatymus) kinematografinėmis priemonėmis yra išreiškiami tik filmai, tuo tarpu televizijos laidos, daugialypės terpės ir panašūs kūriniais yra išreiškiami analogiškais kinematografijos priemonėmis, tačiau ne kinematografijos priemonėmis²⁹⁸. Taigi, formaliai aiškinant ATGTĮ pateikiamą audiovizualinio kūrinio sąvoką, ši apima tik kino filmus, tačiau neapima analogiškais kinematografijos priemonėmis išreikštų kūrinių (televizijos laidų, videoklipų, reklaminių klipų, kompiuterinių video žaidimų).

Antra, cituota ATGTĮ 2 straipsnio 4 dalis numato, jog audiovizualiniai kūriniai turi būti įrašyti (užfiksuoti) materialioje laikmenoje. Taigi fiksavimas materialioje laikmenoje formaliai yra privaloma audiovizualinių kūrinių apsaugos taikymo sąlyga. Tokiu būdu audiovizualiniai kūriniai, kurie išreiškiami analogiškais kinematografijai būdais ir iš pradžių nefiksuojami materialioje laikmenoje, pavyzdžiui, tiesioginė televizijos laida, formaliai Lietuvoje nėra saugomi autorių teisės.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, mūsų nuomone, analogiškais kinematografijos priemonėmis išreikšti kūriniai – televizijos laidos, videoklipai, reklaminiai klipai, kompiuteriniai žaidimai – negali būti BK

---

²⁹⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K–240/2008.

²⁹⁷ Žr. MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 208-215.

²⁹⁸ 1967 metais Berno konvencijos 2 straipsnyje buvęs kinematografijos kūrinių apibūdinimas buvo pakeistas. Minėtas straipsnis buvo pakeistas taip, kad vietoj buvusios formuluotės audiovizualinių kūrinių sąvokoje „gauti analogiškais kinematografijai būdais“, buvo pasirinkta formuluotė „išreikšti analogiškais kinematografijai būdais“. Po tokios formuluotės įtraukimo į konvenciją tapo aišku, jog konvencija taiko apsaugą ir televizijos kūriniams, laidoms, kurios nebūtinai užfiksuotos materialioje laikmenoje, bet ir gyvai transliuojamoms į eterį.

192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. Be to, minėto nusikaltimo dalyku negali būti ir tiesiogiai transliuojamos televizijos laidos ir kiti tiesiogiai transliuojami kūriniai. Tokia situacija traktuotina kaip teisės spraga, kuri gali būti ištaisyta tik keičiant ATGTĮ įtvirtintą audiovizualinio kūrinio sampratą²⁹⁹.

Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys į tai, kad nepaisant to, jog tiesioginės televizijos laidos, kaip kūrinio, autorių teisių nei ATGTĮ, nei BK neužtikrina ir negina, tokią laidą transliuojanti televizija įgyja gretutines teises į transliaciją, ir šios teisės gali būti ginamos tiek administracine, tiek ir baudžiamąja tvarka. Taigi įrašyti, atgaminti ir platinti net ir tiesiogiai transliuojamą laidą iš esmės Lietuvoje yra draudžiama (jei nėra transliuotojo leidimo).

„Menas susidaro iš apribojimų. Pati gražiausia kiekvieno paveikslas dalis yra rėmas.“

*Gilbert Keith Chesterton*³⁰⁰

Dailės kūriniai. Dailės kūriniais, dar vadinamiems vaizduojamojo meno kūriniais, priskiriami praktiškai visi vaizduojamojo meno kūriniai – tiek dvimačiai (piešiniai, paveikslai, graviūros, litografijos ir pan.), tiek trimačiai (skulptūros, monumentai, architektūros kūriniai ir kt.), tiek kiti dailės kūriniai (pavyzdžiui, scenografija, kuri gali būti ir dvimatė, trimatė). ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 9 punkte architektūros kūriniai yra atskirai išskiriami iš dailės kūrinių (todėl dar bus aptarti atskirai), nors dėl savo prigimties architektūros kūriniai paprastai yra kategorizuojami kartu su kitais dailės kūriniais. V. Mizaras išskiria tokius du pagrindinius ir visiems vaizduojamojo meno kūriniais būdingus bruožus: pirma, šiais kūriniais arba šiuose kūrinuose menininko sumanyta idėja yra išreiškiama linijomis, spalvomis,

---

²⁹⁹ V. Mizaras siūlo pašalinti šiuos akivaizdžius neaiškumus keičiant ATGTĮ 2 straipsnio 4 dalį ir ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 6 punktą audiovizualiniams kūriniais priskiriant analogiškoms kinematografijos priemonėmis išreikštus kūrinius, o tuo pačiu atsisakant būtinosios audiovizualinio kūrinio apsaugos atsiradimo sąlygos – fiksavimo materialioje vaizdo įrašymo laikmenoje. Tokie pakeitimai, mūsų nuomone, būtų pakankami, kad BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė galėtų būti taikoma už visų rūšių audiovizualinių kūrinių neteisėtą atgaminimą ir platinimą.

³⁰⁰ Prieiga per internetą: <<http://www.quotearden.com/art.html>>, žiūrėta 2010-09-03.

formomis; antra, šie kūriniai visada yra išreiškiami kokioje nors materialioje laikmenoje (šių kūrinių objektyvi išraiškos forma visuomet yra materiali laikmena)³⁰¹. Vaizduojamojo meno kūrinių neteisėto atgaminimo ir platinimo atvejų, dėl kurių būtų pradėtos baudžiamosios bylos, iki šiol Lietuvoje pasitaiko labai mažai.

Pavyzdžiui, S. P. buvo teisiamas pagal BK 192 straipsnio 1 dalį už tai, kad neteisėtai, pažeisdamas ATGTĮ reikalavimus, neturėdamas kūrinių autoriaus S. E., jo teisių perėmėjų ar tinkamai įgaliotų asmenų leidimo, savo namuose, esančiuose Panevėžyje, komercijos tikslais – platinti parduodant – atgamino ir komercijos tikslais – platinti parduodant – laikė savo namuose bei ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nenustatytą dieną pardavė V. V. po 300 Lt S. E. 1988 m. sukurto kūrinio „Kaukė. Instaliacija“ neteisėtą kopiją, atgamintą viename paveiksle, ir S. E. 1985 m. sukurto kūrinio „Batų raišteliai“ (pastelė ant popieriaus) neteisėtą kopiją, atgamintą viename paveiksle.³⁰² Pažymėtina, kad šioje byloje kaltinamieji buvo išteisinti, kadangi nenustatyta, kad neteisėtai atgamintų kūrinių kopijos pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas būtų viršijusios 100 MGL dydžio sumą.

Tai, kad vaizduojamojo meno kūriniai turi būti išreikšti kokioje nors materialioje laikmenoje lemia pati šių kūrinių rūšies prigimtis. Pats pavadinime esantis žodis „vaizduojamasis“ reiškia, kad kažkas turi būti pavaizduota ir, atitinkamai, matoma. Kadangi matyti galime tik materialius dalykus, vaizduojamojo meno kūrinys nematerialioje laikmenoje neįsivaizduojamas. Materiali laikmena, kuria ar kurioje išreiškiamas vaizduojamojo meno kūrinys, gali būti popierius, drobė, medis, akmuo, metalas, žemė ar bet kokia kita materialinė medžiaga, nepriklausomai nuo to, ar ji yra tvari ar ne (pavyzdžiui, ledas, smėlis gali būti vaizduojamojo meno kūrinio laikmena). Šiek tiek problemiškesnis materialios laikmenos klausimas tuo atveju, jei vaizduojamojo meno kūrinys yra sukurtas kompiuteriu ir yra išsaugotas tik kompiuterinėje laikmenoje (*HDD, CD-ROM, USB key* ir pan.), tačiau nėra materializuotas kita

³⁰¹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 192-193.

³⁰² LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 6 d nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-495/2007.

forma (pavyzdžiui, nėra atspausdintas popieriuje). Tokiu atveju materialia laikmena, kurioje išreikštas kūrinys, manytina, reikėtų laikyti kompiuterinę laikmeną, kurioje kūrinys yra išsaugotas. Pabrėžtina, kad kompiuterinėje laikmenoje kūrinys išsaugomas skaitmenine, t. y. ne tikrąja savo forma, o tikrąjį kūrinio „veidą“ įmanoma pamatyti tik kompiuterio pagalba grafiškai atkuriant kūrinį kompiuterio ekrane. Dėl šios priežasties kompiuterio ekraną tuo metu, kuomet jame yra atkurtas vaizduojamojo meno kūrinys, taip pat galima laikyti materialia laikmena.

Kai kurie vaizduojamojo meno kūriniai negali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku, kadangi jiems taikoma kitokia – ne autorių teisės – apsauga. Tai oficialūs valstybės simboliai ir ženklai – vėliavos, herbai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai, kurių apsaugą reglamentuoja kiti teisės aktai (ATGTĮ 5 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Vėliavų panaudojimo ir apsaugos standartus numato Lietuvos Respublikos valstybinės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymas³⁰³. Baudžiamoji atsakomybė už valstybės vėliavos ar herbo išniekinimą numatyta BK 127 straipsnyje (valstybės simbolių išniekinimas). Neteisėtai atgaminus piniginius ženklus gali kilti baudžiamoji atsakomybė pagal BK 213 straipsnį (netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas).

Atskira dailės kūrinių kategorija laikomi taikomosios dailės kūriniai. Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 26 dalį taikomosios dailės kūrinys – bet koks rankų darbo ar pramoniniu būdu sukurtas dailės kūrinys, skirtas praktiniam naudojimui. Taigi – tai dailės kūriniai, kurie kartu be meniškiosios funkcijos turi ir kitą – praktinę – funkciją. Taikomosios dailės kūrinio galėjimas būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku priklauso nuo to, ar taikomosios dailės kūrinys yra originalus ir ar jo formos savaime nesąlygoja paties gaminio funkcija. Taikomosios dailės kūriniai, kaip ir kiti dailės kūriniai, visada yra išreikšti kokia nors materialia forma, pavyzdžiui, tai gali būti juvelyrikos dirbiniai, papuošalai, indai, stalo reikmenys, baldai, sienų apmušalai, ornamentika, rūbai ir kiti daiktai, naudojami kasdienybėje. Tam, kad konkretus

---

³⁰³ Žin., 2004, Nr. 115-4274.

daiktas galėtų būti pripažintas taikomosios dailės kūrinium, svarbu, kad be praktinės funkcijos jis taip pat būtų ir originalus menine prasme, t. y. turėtų meninę estetinę išraišką.

Meninę estetinę išraišką paprastai sudaro ornamentikos specifinės savybės – linijos, kontūrai, spalvos, formos, tekstūra ar medžiagos³⁰⁴. ATGTĮ pateikta taikomojo kūrinio sąvoka nėra visiškai tiksli, kadangi pramoniniu būdu sukurtas taikomosios dailės kūrinys nėra kūrybinės veiklos rezultatas – kūrinys turi būti sukurtas žmogaus, o tik vėliau gali būti kopijuojamas, tiražuojamas pramoniniu būdu. Tai, ar taikomojo meno kūrinys gaminamas pramoniniu ar rankiniu – amatiniu būdu, jokios reikšmės kūrinio apsaugai, o kartu ir galėjimui būti nusikaltimo dalyku, nedaro. Pažymėtina, kad taikomosios dailės kūrinys kartu gali būti saugomas ne tik kaip autorių teisės objektas, bet ir kaip pramoninės nuosavybės – dizaino – objektas (jei kūrinio dizainas įregistruotas). Tai, kad kūrinys saugomas ir kaip dizainas, nepanaikina kūrinio, kaip autorių teisės objekto, apsaugos.

Atsižvelgiant į užsienio teismų praktiką, taikomosios dailės kūriniam taip pat galima priskirti ir išskirtinius, neįprastus mados kūrinius, reklamos grafiką (meninius individualiai išreikštus reklamos prospektus ar skelbimus), interneto tinklapio ekrane matomą grafinį vaizdą (grafinę vartotojo sąsają), jo išraišką ir netgi išgalvotų animacinių filmų personažų figūreles³⁰⁵. Apibendrinant darytina išvada, kad taikomosios dailės kūriniam gali būti priskirti visi gyvenime naudojami daiktai, kurie turi originalią meninę, estetinę išraišką ir yra žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas.

Fotografijos kūriniai. Fotografijos kūriniai – tai visos fotografijos, nepriklausomai nuo fotografuojamo objekto (portretai, gamtovaizdžiai, peizažai, aktualūs įvykiai ir pan.), fotografavimo tikslo (mėgėjiškos ar profesionalios fotografijos, meninės ar reklaminės fotografijos ir t. t.)³⁰⁶.

---

³⁰⁴ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 197.

³⁰⁵ Ten pat, p. 199-200.

³⁰⁶ MASOUYE C. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). Vilnius: 2001, p. 16.

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 10 dalį fotografijos kūrinys – tai vaizdas, užfiksuotas šviesos ar bet kokio kito spinduliavimo būdu ant šviesai jautraus paviršiaus ir nepaisant fiksavimo technologijos (cheminės, elektroninės ar kitokios) pasižymintis kompozicijos, objektų parinkimo ar jų fiksavimo originalumu. Atskiras audiovizualinio kūrinio kadras nėra fotografijos kūrinys, o tik to kūrinio dalis. Taigi saugomos ne visos fotografijos, o tik tos, kurios pasižymi koku nors originalumu (kompozicijos, objektų parinkimo ar fiksavimo)³⁰⁷.

Fotografijai, kaip kūriniai, apsauga netaikoma, kai nepasireiškia joks asmeninės kūrybos individualumas, pavyzdžiui, fotografija asmens dokumentams neturėtų būti saugoma kaip autorių teisių objektas. Juo labiau nesaugomos fotografijos, kurias padaro ne žmogus, o automatas ar saugos stebėjimo kameros, kadangi tokios fotografijos nebus žmogaus veiklos rezultatas. Taip pat savarankišku autorių teisių objektų nelaikytinos fotografijos, kuriose tiesiogiai, be jokios originalios kompozicijos ar fiksavimo originalumo, yra užfiksuoti kiti dvimačiai objektai – tapybos, grafikos kūriniai, skaidrės, kitos fotografijos. Tokias fotografijas reikėtų laikyti paprasčiausiomis foto reprodukcijomis, kopijomis, ir jos kaip atskiri autorių teisių objektai nesaugomi, todėl negali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. Tačiau skulptūros kūrinų ir kitų trimačių objektų fotografijos, pasižyminčios originalia kompozicija, spalvų ar šviesos gama, yra autorių teisių objektai³⁰⁸.

---

³⁰⁷ Šiuo atveju puikiai tinka nežinomo autoriaus citata: „Įsigijęs Nikon fotoaparata, jūs netampate fotografu. Jūs tampate Nikon fotoaparato savininku.“ Prieiga per internetą: <<http://www.quotegarden.com/photography.html>>, žiūrėta 2009-10-03.

³⁰⁸ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 17.

„Aš architektūrą vadinu sustingusia muzika.“

Johann Wolfgang von Goethe³⁰⁹

Architektūros kūriniai. Architektūros kūriniai, kaip jau minėta, priskirtini prie dailės kūrinių, tačiau ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 9 punkte jie yra išskirti kaip atskiras autorių teisių objektas. Architektūros kūrinių sąvoka aiškintina kaip apimanti visus kūrinius, kurie išreiškiami žmogaus sugalvotu erdvės suformavimu: statinių išorės (eksterjero) ir vidaus (interjero) architektūra, inžinerinių įrenginių architektūra ir kt. objektų architektūra.

Architektūros kūriniai gali būti laikomi gyvenamieji, komerciniai ar visuomeniniai pastatai (bažnyčios, mokyklos, teatrai ir pan.), inžineriniai statiniai (tiltai, viadukai ir t. t.), taip pat teritorijų planavimo dokumentų projektai, landšafto išplanavimas ir kt.

Pažymėtina, kad architektūros kūriniai laikomi ne tik pastatyti objektai, tačiau ir pastatų bei kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai. Kaip ir taikomosios dailės kūriniams, architektūros kūrinių atveju reikia nustatyti, ar jų išraiškos formos nelemia paties kūrinio panaudojimo tikslas, paskirtis ir techninės galimybės tik vienu ar kitu būdu statyti objektą, kadangi kūrinio forma gali būti nulemta ne autoriaus intelektualinės veiklos rezultato, o fizikos dėsnų, praktiškumo, landšafto ypatumų, t. y. tiesiog negalėjimo pasirinkti alternatyvių architektūrinių sprendimų, ir pan. Pabrėžtina, kad autorių teisė saugo tik tokius architektūros kūrinius, kurie yra originalūs kūrybinės veiklos rezultatai.

Kiti kūriniai. Iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusioje BK 192 straipsnio redakcijoje baudžiamoji atsakomybė taip pat buvo numatyta ir už *kitokio kūrinio* neteisėtą atgaminimą ar kopijų platinimą. Šiuo metu galiojančioje BK 192 straipsnio redakcijoje atskiro dalyko sąvokos minėjimo atsisakyta. Kaip minėta, kūrinio pripažinimą kūriniu teisine prasme lemia ne tai, ar jis yra ATGTĮ išvardintame pavyzdiniame kūrinių sąraše, o tai, ar kūrinys turi visus

---

³⁰⁹ Prieiga per internetą: <<http://citynoise.org/article/10564>>, žiūrėta 2009-10-03.

kūriniui būdingus požymius. Plėtojantis technologijoms, vykstant nesustabdomai visuomenės, o kartu ir meno, mokslo bei kultūros pažangai, gali atsirasti ir atsiranda vis naujų kūrinių rūšių, kurios nebegali būti klasifikuojamos kartu su mums jau žinomais kūriniais. Taigi visos kūrinių rūšys, kurios galbūt net neegzistavo priimant ATGTĮ ir BK bei, tikėtina, atsirastų ateityje, yra ir bus vienodai saugomos, o tuo pačiu galės būti ir BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. Pavyzdžiui, daugialypės terpės (angl. – *multimedia*) kūriniai yra nepriskiriami nė prie vienos iš pavyzdinių kūrinių rūšių³¹⁰, kadangi tokios atskiros kūrinių rūšies pripažinimas vyksta šiuo metu.

Daugialypės terpės kūriniai – tai kompiuterio ar televizoriaus ekrane iššaukiami kūriniai, kuriuose vaizdas turi aktyvuojamus elementus, nuorodas (angl. – *hyperlinks*), kurios suteikia galimybę tuojau pat paleisti ar persikelti į tekstinius dokumentus, žiūrėti vaizdus ar klausytis muzikos ir pan. Pavyzdžiui, daugialypės terpės tipiškas kūrinys kompiuteriui yra skaitmeninė enciklopedija. Taip pat tokiems kūriniam priskirtinas ir, pavyzdžiui, DVD su muzika ar audiovizualiniu kūriniumi esantis meniu, kuris iššaukiamas televizoriaus ekrane ir kuriame pasirinkus aktyvius nuorodas galima nustatyti norimą kalbą, subtitrus, žiūrėti atskirus filmo kadrus, skaityti apie aktorius ar filmo kūrimą ir pan. Šie kūriniai turi išvestinių kūrinių bruožų, nes paprastai būna susiję su kitais kūriniais, tuo pačiu, jie yra panašūs ir į rinkinius, kadangi savyje paprastai talpina duomenis, vaizdus ar muziką, kurie sudaro atskirus autorių teisių objektus.

Išvestiniai kūriniai. Berno konvencijos 2 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog vertimai, adaptacijos, muzikinės aranžuotės ir kiti literatūros ar meno kūrinių perdirbimai saugomi kaip ir originalūs kūriniai nepažeidžiant originalaus kūrinio autorinės teisės.

Nors BK 192 straipsnyje kaip atskira kūrinių rūšis išvestiniai kūriniai neminimi, tačiau baudžiamoji atsakomybė šiame BK straipsnyje yra numatyta

---

³¹⁰ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 234.

ir už neteisėtą išvestinių kūrinių atgaminimą ir platinimą. Pažymėtina, kad išvestinis kūrinys – tai kūrinys, kuris yra sukurtas pasinaudojant jau esamu literatūros, mokslo ar meno kūriniu, tačiau dėl savo originalumo ir autoriaus įdėtos kūrybinės veiklos pats yra saugomas kaip atskiras kūrinys. Praktiškai bet kuris išvestinis kūrinys gali būti priskirtas literatūros, mokslo ar meno kūrinių kategorijoms. Išvestiniai kūriniai – tai vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės ir kiti literatūros, mokslo ar meno kūrinių perdirbimai (ATGTĮ 4 straipsnio 3 dalies 1 punktas, Berno konvencijos 2 straipsnio 3 dalis). Be to, ATGTĮ išvestiniams kūriniams priskiria ir statines bei interaktyvias interneto svetaines. Pažymėtina, kad tokį interneto svetainių priskyrimą išvestiniams kūriniams kritikuoja V. Mizaras, kuris teigia, jog interneto svetainės nėra sukuriamos perdirbant jau esamus kūrinius, o interneto svetainės nebent gali talpinti savyje kitus originalius kūrinius, todėl jos turi daugiau rinkinio, o ne išvestinio kūrinio bruožų³¹¹. Su tokia nuomone galima sutikti, kadangi interneto svetainė, mūsų supratimu, apskritai turi daugiau atskiro originalaus kūrinio bruožų, o ne išvestinio kūrinio bruožų. Nepaisant to, baudžiamosios teisės prasme, jei būtų neteisėtai atgaminta interneto svetainė, turėtų būti laikoma, jog neteisėtai buvo atgamintas išvestinis kūrinys ir už tai turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė pagal 192 straipsnį (žinoma, baudžiamajai atsakomybei esminės reikšmės tai, kad neteisėtai atgamintas ne atskiras originalus kūrinys, o išvestinis kūrinys, neturi).

Dažniausiai pažeidus išvestinio kūrinio autoriaus teises kartu yra pažeidžiamos ir originalaus kūrinio autoriaus teisės (išskyrus atvejį, kai pažeidėjas turi originalaus kūrinio autoriaus suteiktą teisę naudotis kūriniu). Kyla natūralus klausimas, ar, pavyzdžiui, neteisėtai atgaminus išvestinį kūrinį, galima tuo pačiu laikyti, kad neteisėtai buvo atgamintas ir originalus kūrinys, t. y. jei kyla baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą išvestinio kūrinio atgaminimą ar platinimą, ar tuo pačiu asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir už originalaus kūrinio atgaminimą ar platinimą?

---

³¹¹ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 240-241.

Viena vertus, kūrinio atgaminimas, kaip jau minėta, – tai tikslios kūrinio kopijos padarymas. Atgaminus išvestinį kūrinį tiksli kopija yra padaroma tik išvestinio kūrinio. Tuo tarpu pirminio kūrinio išraiškos forma nėra atgaminama, nes ji buvo pakeista perdirbant pirminį kūrinį. Be to, pripažįstant, kad pažeidus išvestinio kūrinio autoriaus teises kartu pažeidžiamos ir pirminio kūrinio autoriaus teisės, tuo pačiu pripažintume, kad yra saugoma ne tik objektyvi kūrinio išraiškos forma, tačiau iš dalies ir pats kūrinio turinys. Pavyzdžiui, išvertus literatūros kūrinį į kitą kalbą, kūrinio turinys bei norima pasakyti mintis išlieka, tačiau išraiškos forma keičiasi (keičiasi kalba, atitinkamai keičiasi atskirų žodžių ir sakinių struktūra ir pan.), taigi kūrinys yra tarytum „nuforminamas“ ir jam suteikiama nauja išraiškos forma, nors mintis lieka ta pati. Atgaminus literatūros kūrinio vertimą, pirminio kūrinio forma nėra nukopijuojama. Kita vertus, ATGTĮ 4 straipsnio 4 dalis numato, jog autorių teisės išvestiniams kūriniais taikomos nepažeidžiant autorių teisių į kūrinį ar kūrinius, kurių pagrindu buvo sukurtas išvestinis kūrinys. Tai reiškia, kad naudoti išvestinį kūrinį be pirminio originalaus kūrinio autoriaus sutikimo yra draudžiama. Taigi darytina išvada, jog neteisėtai atgaminant išvestinį kūrinį ar jį platinant, kartu yra pažeidžiamos ir pirminio kūrinio autoriaus teisės (jei nebuvo gautas leidimas). Tokiu atveju baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį, mūsų supratimu, turėtų iškilti tiek už išvestinio kūrinio neteisėtą atgaminimą ar platinimą, tiek ir už pirminio kūrinio neteisėtą atgaminimą ar platinimą.

Rinkiniai ir duomenų bazės. Berno konvencijos 2 straipsnio 5 dalyje nurodyta, jog literatūros ir meno kūrinių rinkiniai, pavyzdžiui, enciklopedijos ir antologijos, kurie dėl turinio parinkimo ir išdėstymo yra intelektualinės kūrybos rezultatas, saugomi kaip tokie, nepažeidžiant autorinės teisės į kiekvieną kūrinį, sudarantį tokio rinkinio dalį. ATGTĮ 4 straipsnio 3 dalies 2 punkte nurodyta, kad autorių teisių objektais taip pat laikomi kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar

išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas. Iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusioje BK 192 straipsnio redakcijoje baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta už neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kito kūrinio atgaminimą ar platinimą. Taigi galėjo kilti klausimas, ar rinkiniai ir duomenų bazės yra kūriniai ir, atitinkamai, ar rinkiniai ir duomenų bazės turėjo būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku? Pagal ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalį **autorių teisių objektai**, tai originalūs literatūros, mokslo ir meno **kūriniai**, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Kaip jau minėta, pagal ATGTĮ 4 straipsnio 3 dalies 2 punktą tiek rinkiniai, tiek duomenų bazės yra priskiriami autorių teisių objektams, o pagal cituotą ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalį autorių teisių objektai yra kūriniai. Taigi, išanalizavus ATGTĮ nuostatas, darytina išvada, jog ir rinkiniai, ir duomenų bazės turėjo būti laikomi kūriniais, todėl galėjo būti nusikaltimo, numatyto BK 192 straipsnyje, dalyku. Šiuo metu galiojančioje BK 192 straipsnio redakcijoje duomenų bazės yra išskirtos kaip atskira kūrinių rūšis, todėl klausimų dėl duomenų bazės buvimo nagrinėjamų nusikaltimų dalyku nekyla.

Rinkiniai ir duomenų bazės iš dalies kategorizuotini kartu su išvestiniais kūriniais, kadangi tiek rinkiniai, tiek duomenų bazės susideda iš atskirų objektų, kurie dažniausiai būna saugomi kaip atskiri autorių teisių objektai. Visgi tam tikrais atvejais rinkiniai ir duomenų bazės gali susidėti ir iš nesaugomų duomenų ar informacijos (pavyzdžiui, statistikos duomenų), o tokiu atveju jų priskirti išvestiniams kūriniais nėra pagrindo.

Rinkiniui, kaip kūriniiui, apsauga taikoma tik tuo atveju, jei jis yra autoriaus intelektualinės veiklos, kūrybos rezultatas, pasireiškiantis rinkinį sudarančių elementų (1) parinkimu arba (2) išdėstymu. Rinkinių pavyzdžiai būtų fotografijų ar paveikslų reprodukcijų albumai, almanachai, antologijos, enciklopedijos, žodynai ir kiti rinkiniai, kurie dėl juose esančių objektų parinkimo ar išdėstymo yra originalūs.

Duomenų bazė iš esmės taip pat yra viena iš rinkinių rūšių. Tai susistemintas ar metodiškai sutvarkytas kūrinių, duomenų arba kitokios medžiagos rinkinys, kuriuo galima individualiai naudotis elektroniniu ar kitu

būdu, išskyrus kompiuterių programas, naudojamas tokių duomenų bazėms kurti ar valdyti (ATGTĮ 2 straipsnio 7 dalis)³¹². Taigi duomenų bazės esminiai bruožai yra tie, jog jos elementai (kūriniai, duomenys ar kitokia medžiaga) (1) turi būti susisteminti ar metodiškai sutvarkyti ir jais (2) turi būti galima individualiai naudotis koku nors būdu (pavyzdžiui, naudojantis turiniu, rodykle, kartoteka ir pan.), įskaitant elektroninį (pavyzdžiui, internetu). Be jokios abejonės, kaip ir visi kiti kūriniai, duomenų bazė turi atitikti originalumo ir individualios intelektualios kūrybos reikalavimus. Duomenų bazę gali sudaryti įstatymo saugomi duomenys (kūriniai, saugomi asmens duomenys, slapti duomenys, komercinę paslaptį sudarantys duomenys ir pan.) ir įstatymo nesaugomi duomenys (ekonominiai, statistiniai, demografiniai duomenys ir pan.)³¹³.

Kaip jau minėta, rinkiniai ir duomenų bazės savo savybėmis yra labiausiai panašūs į išvestinius kūrinius. Kaip ir išvestinių kūrinių atveju, rinkinys ar duomenų bazė yra laikomi savarankiškais ir nepriklausomais nuo jų turinį sudarančių kūrinių ar kitų objektų kūriniais. Taigi, kaip ir išvestinių kūrinių atveju, neteisėtai atgaminus rinkinį ar duomenų bazę, baudžiamoji atsakomybė turėtų iškilti tiek už neteisėtą paties rinkinio ar duomenų bazės atgaminimą, tiek ir už neteisėtą rinkinyje ar duomenų bazėje esančių kūrinių, saugomų autorių teisės, atgaminimą.

Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys, kad jei tam tikri duomenys ar jų rinkiniai nėra laikomi kūriniais, tai dar nereiškia, kad bet kuriuo atveju juos galima laisvai atgaminti ar platinti, kadangi tokie duomenys gali būti kitų nei nagrinėjami nusikaltimai nusikaltimų dalyku. Pavyzdžiui, asmens duomenys yra saugomi Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos

---

³¹² Be to, pagal 1996 m. kovo 11 d. Europos parlamento ir Europos Sąjungos tarybos direktyvos dėl duomenų bazių teisinės apsaugos Nr. 96/9/EB 1 straipsnio 2 dalį terminas „duomenų bazė“ reiškia pavienių darbų, duomenų ar kitokios metodiškai arba sistemingai sutvarkytos ir individualiai elektroniniu arba kitokiu būdu prieinamos medžiagos rinkinius. Terminas „duomenų bazė“ pagal apibrėžimą turėtų apimti literatūros, meno, muzikos arba kitokių kūrinių, arba kitokios medžiagos rinkinius, pavyzdžiui, tekstų, garsų, vaizdų, skaičių, faktų ir duomenų, be to, šis terminas turėtų apimti ir pavienių darbų, duomenų ar kitokios metodiškai arba sistemingai sutvarkytos ir individualiai prieinamos medžiagos rinkinius (direktyvos preambulės 17 p.).

³¹³ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 15.

įstatymu³¹⁴. Jei šie nevieši duomenys yra išsaugoti elektronine forma, už jų neteisėtą perėmimą ir panaudojimą baudžiamoji atsakomybė yra numatyta BK 198 straipsnyje. Štai J. Š. nuteistas už tai, kad pasisavino įstatymų saugomą kompiuterinę informaciją apie juridinius ir fizinius asmenis ir platino ją A. E., o būtent: neturėdamas legalaus priėjimo prie „Sodros“ centrinės klientų duomenų bazės, Vilniuje neteisėtai, pažeisdamas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 straipsnio (Asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijai), 6 straipsnio (Asmens duomenų teikimo būdai), 7 straipsnio (Asmens kodo naudojimas) reikalavimus bei panaudodamas kompiuterines programas, skirtas prisijungti dirbant su duomenų bazėmis, per keletą kartų Vilniuje, iš nenustatytos vietos, Internetu prisijungė prie „Sodros“ centrinės klientų duomenų bazės ir pasisavino kompiuterinius 1999–2004 metų „Sodros“ centrinės klientų duomenų bazės duomenis apie juridinius ir fizinius asmenis. Šiuos duomenis jis perkėlė į savo kompiuterį ir neteisėtai už nenustatytą piniginių atlygį Vilniuje išplatino A. E. mobiliomis laikmenomis (USB raktais – atmintinėmis), elektroniniu paštu ir įdėdamas į sutartą tyrimo metu nenustatytą serverį ir nurodė A. E. prisijungimo kelią bei slaptažodžius.³¹⁵

Pasiūlymai dėl BK 192 straipsnio nusikaltimo dalyko. Išanalizavus BK 192 straipsnį ir ATGTĮ nuostatas, kuriose apibrėžiama kūrinio sąvoka, galima daryti išvadą, kad BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicijos dalis, kurioje apibūdintas nusikaltimo dalykas (literatūros, mokslo, meno kūrinys), yra perteklinė, kadangi šioje dispozicijos dalyje be reikalo vardinamos atskiros kūrinių, galinčių būti nusikaltimo dalyku, rūšys.

Kaip jau minėta anksčiau, pagal ATGTĮ 2 straipsnio 19 dalį kūrinys – tai originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos. Taigi į kūrinio sąvoką patenka tiek literatūros, tiek mokslo, tiek meno kūriniai, todėl papildomai juos

---

³¹⁴ Žin., 2008, Nr. 22-804.

³¹⁵ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-331/2009.

išvardinti BK 192 straipsnyje nėra jokios prasmės. Be to, BK 192 straipsnyje nurodžius, kad nusikaltimo dalyku gali būti ir kitokie kūriniai be išvardintųjų, tampa akivaizdu, jog kūrinių kategorijų sąrašas nėra baigtinis, o baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį kyla už bet kokio kūrinio neteisėtą atgaminimą ar kopijų platinimą. Baudžiamasis įstatymas turi būti trumpas, konkretus ir aiškus. Aprašomoji dispozicija turėtų būti naudojama tuomet, kai būtina veiktį apibūdinti pakankamai tiksliai, t. y. siekiant tiksliai nusakyti, kokių požymių visuma sudaro nusikaltimo sudėtį³¹⁶. Šiuo konkrečiu atveju papildomas kūrinių kategorijų išvardinimas BK 192 straipsnyje visiškai nepatiksina šiame straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyko, kadangi, kaip minėta, nusikaltimo dalyku yra absoliučiai visi kūriniai, turintys atitinkamus požymius (kurie, beje, BK nėra detalizuoti). Dėl nurodytos priežasties, mūsų supratimu, BK 192 straipsnyje esantys žodžiai „literatūros, mokslo, meno“ yra nereikalingi, nes jie iš esmės nieko nepatiksina, todėl tik be reikalo apkrauna šį straipsnį.

Be to, pažymėtina, kad kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose nėra vardinamos atskiros kūrinių kategorijos, o nusikaltimo dalyku laikomas autorių teisės saugomas objektas (darbas, kūrinys). Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą autorių arba gretutinių teisių objektų panaudojimą³¹⁷. Pagal Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui, kuris be autorių teisių valdytojo sutikimo atgamino, platino ar viešai atliko kūrinį³¹⁸. Latvijos baudžiamajame kodekse apskritai nenurodomas nusikaltimo dalykas, o baudžiamoji atsakomybė numatyta už tyčinį autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą (objektas – autoriaus ir gretutinės teisės)³¹⁹.

---

³¹⁶ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 94.

³¹⁷ Rusijos Federacijos baudžiamajo kodekso 146 straipsnio 2 dalis. Prieiga per internetą: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=45571;dst=100009>>, <<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionVII/Chapter19.html>>, žiūrėta 2009-05-21.

³¹⁸ Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 106 straipsnio 1 dalis. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG000101377>>, žiūrėta 2009-05-21.

³¹⁹ Latvijos baudžiamajo kodekso 148 straipsnio 1 dalis. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2009-05-22.

JAV aptariamų nusikaltimų objektu yra autorių teisė (angl. – *copyright*), o konkrečiu dalyku – kūrinių ir fonogramų kopijos³²⁰. Taigi analizuotuose užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose nėra atskirai vardinamos konkrečios kūrinių rūšys, o yra apsiribojama bendru ir nedetalizuotu nusikaltimo dalyku – kūriniu.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus argumentus, siūlytume atsisakyti atskirų kūrinių kategorijų išvardinimo BK 192 straipsnyje, kadangi išvardintos kategorijos iš esmės nieko BK 192 straipsnyje nepatiksina, todėl yra perteklinės. Mūsų supratimu, šiame BK straipsnyje pilnai pakaktų nurodyti, kad čia uždrausto nusikaltimo dalykas yra kūrinys (arba autorių teisių objektas). Kūrinio sąvoką pilnai detalizuoja ATGTĮ ir teisės doktrina, todėl papildomai apkrauti BK 192 straipsnį vardinant kūrinių kategorijas netikslinga. Pažymėtina, kad atsisakius minėtų perteklinių nuostatų, baudžiamosios atsakomybės ribos pagal BK 192 straipsnį nepasikeistų.

3.2. Gretutinių teisių objektai

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusioje BK 192 straipsnio redakcijoje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kitokio **kūrinio** atgaminimą ar šių kūrinių neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą, laikymą. Nepaisant to, kad BK 192 straipsnyje aiškiai ir nedviprasmiškai buvo įvardinta, jog nusikaltimo dalykas buvo tik kūrinys, LAT baudžiamosiose bylose Nr. 2K–618/2003, 2K-799/2003, 2K-218/2004, 2K–354/2006, 2K–176/2007 išaiškino, jog BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas taip pat yra ir gretutinių teisių objektai. Nors tokie LAT išaiškinimai, mūsų požiūriu, buvo ne visiškai pagrįsti, tačiau nepaisant to, baudžiamoji atsakomybė buvo taikoma ir už gretutinių teisių objektų neteisėtą atgaminimą ar neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą, laikymą. Šiuo metu galiojančioje BK 192 straipsnio redakcijoje jau

---

³²⁰ Copyright, Designs and Patents Act 1998, 17 U.S.C. § 506a. Prieiga per internetą: <http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode17/usc_sec_17_00000506----000-.html>, žiūrėta 2009-05-21.

yra konkrečiai įvardinta, kad gretutinių teisių objektai taip pat sudaro BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalyką.

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 11 dalį gretutinių teisių objektas – tai tiek tiesioginis (gyvas atlikimas), tiek į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija.

Tiesioginis (gyvas) atlikimas – tai toks atlikimas, kuomet kūrinį betarpiškai atlieka fizinis asmuo ar asmenys – aktoriai, šokėjai, muzikantai, dainininkai, choras, orkestras ir pan. Toks atlikimas yra saugomas nepaisant to, kad jis nėra fiksuojamas ar užfiksuotas kokioje nors materialioje laikmenoje. Tai reiškia, kad BK 192 straipsnio nusikaltimo dalykas tokiu atveju yra nematerialus, o konkrečiai – savitas kūrinio atlikimas, išpildymas, atlikėjų atliekami veiksmai, judesiai, mimikos ir pan. Pažymėtina, kad atlikimas yra gretutinių teisių objektas nepriklausomai nuo to, kas yra atliekama – tai gali būti tiek autorių teisės saugomi, tiek ir nesaugomi kūriniai³²¹. Taip pat teisinei apsaugai neturi reikšmės ir tai, ar kūrinį atlieka profesionalus atlikėjas ar mėgėjas, be to, reikšmės neturi ir atlikimo meninis lygis bei tai, ar atlikėjas suvokia kurias gretutinių teisių objektą.

Gretutinių teisių objektu taip pat laikomas ir į materialią laikmeną įrašytas atlikimas, t. y. atlikimas, fiksuotas materialioje laikmenoje, pavyzdžiui, kompaktiniame diske, kompiuterio kietajame diske, kitose tiek skaitmeninėse, tiek ir analoginėse laikmenose.

Fonograma (garso įrašas) bei pirmasis audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašas taip pat priskiriami gretutinių teisių objektams ir pagal susiklosčiusią teismų praktiką yra laikomi BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. Fonograma – tai kūrinio atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas, užfiksuotas techninėmis priemonėmis kokioje nors materialioje garso laikmenoje (ATGTĮ 2 straipsnio 8 dalis)³²². Taigi fonogramos apsauga

---

³²¹ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 17.

³²² Pagal 1961 m. spalio 26 d. Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos 3 straipsnio b punktą fonograma – tai bet koks išimtinai

tiesiogiai saugomas ne pats atlikimas, o atlikimo įrašas, užfiksuotas materialioje laikmenoje. Pirmasis audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašas – tai kinematografinio kūrinio ar kito kinematografinėmis priemonėmis išreikšto kūrinio, sudaryto iš tarpusavyje susijusių vaizdų, perteikiančių judesį, lydimą arba nelydimą garso, pirmas įrašymas (užfiksavimas) materialioje vaizdo įrašymo laikmenoje. Taip pat, kaip ir fonogramos atveju, gretutinės teisės saugo ne patį audiovizualinį kūrinį, o jo įrašą. Neteisėtas fonogramų ir audiovizualinių kūrinių atgaminimas ir platinimas yra vienas iš dažniausiai pasitaikančių nusikaltimų intelektinei nuosavybei (kartu su kompiuterinių programų neteisėtu atgaminimu ir platinimu).

Pavyzdžiui, M. T. nuteistas už tai, kad prekyvietėje, esančioje Vilniuje, platino ir laikė komercijos tikslais 278 kompaktiniuose diskuose ir 156 garso kasetėse įrašytas fonogramų kopijas bei 28 vaizdo kasetėse įrašytas audiovizualinių kūrinių kopijas. Be to, savo bute bei garaže, esančiuose Vilniuje, komercijos tikslais laikė 277 vaizdo kasetėse įrašytas audiovizualinių kūrinių kopijas. Tokiu būdu M. T. laikė komerciniais tikslais siekdamas platinti įrašytas kompaktiniuose diskuose fonogramų neteisėtas kopijas, kurių teisėtų kopijų mažmeninė kaina sudaro 18 993 Lt, įrašytas garso kasetėse fonogramų neteisėtas kopijas, kurių teisėtų kopijų mažmeninė kaina sudaro 3 408,10 Lt, bei įrašytas vaizdo kasetėse audiovizualinių kūrinių neteisėtas kopijas, kurių teisėtų kopijų mažmeninė kaina sudaro 11 185,80 Lt³²³.

Pažymėtina, kad dažnai teismai, įskaitant ir LAT, savo nuosprendžiuose ar nutartyse ne visai tiksliai vartoja nusikaltimo dalyką apibūdinančias sąvokas. Pavyzdžiui, nurodoma, jog asmuo teisiamas už audiovizualinių **kūrinių** neteisėtą atgaminimą ar platinimą, tačiau toliau pateikiami argumentai, kad pagal teismų praktiką BK 192 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už gretutinių teisių pažeidimus, taigi asmens padaryta veika

---

garsinis kokio nors atlikimo ar kitų garsų įrašas. Tokį pat apibrėžimą pateikia ir 1971 m. spalio 29 d. Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo (1 straipsnio a punktas). Pagal 1996 metų PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 2 straipsnio b punktą fonograma – tai atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas, užfiksuotas kita forma nei įrašas kinematografijos ar kitokio audiovizualinio kūrinio juostoje.

³²³ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-705/2004.

atitinka BK numatytą nusikaltimo sudėtį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nusikaltimo dalykas kūrinys yra autorių teisių objektas, todėl jei asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už gretutinių teisių pažeidimą, būtina vartoti ne „kūrinio“ sąvoką, o „audiovizualinio kūrinio įrašo“ sąvoką. O tuo atveju, jei asmuo teisiamas už audiovizualinio kūrinio, o ne įrašo neteisėtą atgaminimą ar platinimą, teismo nuosprendyje ar nutartyje nebūtina pagrįsti atsakomybės už gretutinių teisių pažeidimus teisėtumo. Tas pats taikytina ir fonogramų neteisėto atgaminimo ar platinimo atvejais. Jei asmuo teisiamas už gretutinių teisių pažeidimą, tuomet nusikaltimo dalyku yra fonograma, o jei asmuo teisiamas už neteisėtą muzikos kūrinio atgaminimą ar platinimą, nusikaltimo dalyku yra muzikos kūrinys. Kaip minėta, teismai neretai šias sąvokas vartoja netinkamai, todėl nusikaltimo dalykas nuosprendyje ar nutartyje būna įvardintas neteisingai.

Transliacija (radijo ir televizijos) – tai garsų arba vaizdų ir garsų, arba jų išraiškos viešas perdavimas bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant palydovinį ryšį. Užkoduotų signalų perdavimas laikomas transliacija tuo atveju, jeigu transliuojančioji organizacija aprūpina visuomenę specialiais atkodavimo prietaisais arba duoda leidimą juos įsigyti (ATGTĮ 2 straipsnio 27 dalis)³²⁴. Taigi transliacija apibūdinama kaip transliuotojo techninė veikla – garsų arba vaizdų ir garsų, užkoduotų signalų perdavimas atitinkamomis techninėmis priemonėmis. Perduodami ne beprasmiškieji signalai, o konkrečios transliuotojų parengtos ar įsigytos laidos, taigi transliuotojų teisių objektu yra ne pati perdavimo veikla, o tai, kas yra perduodama, t. y. perdavimo turinys (programa)³²⁵. Į eterį perduodamos laidos yra transliuotojo organizacinių, finansinių ir techninių pastangų rezultatas, skirtas sukurti sąlyginai vieningus ir baigtus informacinius blokus, skirtus atitinkamai žiūrovų ar klausytojų

---

³²⁴ Transliacijos sąvoka perimta iš 1996 metų PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 2 straipsnio f punkto. Panaši sąvoka pateikiama ir kituose tarptautiniuose dokumentuose, pavyzdžiui, pagal 1961 m. spalio 26 d. Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos 3 straipsnio f punktą transliavimas – tai garsų arba vaizdų ir garsų perdavimas viešam priėmimui bevielio ryšio būdu.

³²⁵ VILEITA A. Režisuoti spektakliai, televizijos ir radijo laido bei fotografijos kūriniai kaip autorių teisių objektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius: 2004, p. 41

auditorijai³²⁶. Taigi BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas yra transliacija, kaip kūrybinių, finansinių ir techninių pastangų rezultatas, pasireiškiantis viešai perduodamai vaizdais arba vaizdais ir garsais.

Tam, kad gretutinių teisių objektas galėtų būti nusikaltimo dalyku, reikia nustatyti, ar pažeidimo padarymo momentu nebuvo pasibaigęs gretutinių teisių apsaugos galiojimo terminas. Pagal ATGTĮ 59 straipsnį gretutinės teisės galioja 50 metų nuo atitinkamo juridinio fakto datos: atlikėjų gretutinės teisės – nuo atlikimo datos, fonogramų gamintojų ir audiovizualinių kūrinių (filmų) pirmojo įrašo gamintojų gretutinės teisės – nuo įrašų padarymo datos, transliuojančiųjų organizacijų gretutinės teisės – nuo pirmojo transliacijos viešo perdavimo. Jeigu per minėtą 50 metų laikotarpį teisėtai išleidžiamas arba teisėtai viešai paskelbiamas atlikimo įrašas, audiovizualinis kūrinys (filmas) ar fonograma, atitinkamai atlikėjų, audiovizualinio kūrinio ar fonogramų gamintojų teisės galioja 50 metų po pirmojo tokio išleidimo arba viešo paskelbimo datos, atsižvelgiant į tai, kas įvyko pirmiau. Nurodyti terminai pradedami skaičiuoti nuo sausio 1 dienos po tų metų, kada buvo juridinis faktas, kurio pagrindu pradedamas skaičiuoti terminas. Atkreiptinas dėmesys, kad 2011 m. rugsėjo 27 d. buvo priimta Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2011/77/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų. Šiuo pakeitimu, be kita ko, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių galiojimo terminas pratęstas nuo 50 iki 70 metų. Naujas direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę ES šalys turi perkelti ne vėliau kaip iki 2013 m. lapkričio 1 d.

3.3. Kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija

BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku taip pat yra literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijos, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų

---

³²⁶ СЕРГЕЕВ А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Учебник. Издание второе. Москва: 2001, p. 353.

kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Kas laikytina kūrinio ir gretutinių teisių objektu buvo aptarta anksčiau, todėl iš naujo tai nenagrinėtina. Svarbu paminėti tik tai, kad kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijos gali būti šio nusikaltimo dalyku tik tuo atveju, jei nukopijuotas yra autorių teisės saugomas kūrinys ar gretutinių teisių objektas, tuo tarpu autorių teisės nesaugomo kūrinio ar kokio kito objekto kopija BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku negali būti.

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 22 dalį neteisėta kopija – tai kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, pagaminta arba importuota į Lietuvos Respubliką be teisių subjektų ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo (nesudarius sutarties arba pažeidžiant joje nustatytas sąlygas), taip pat kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, kurioje be teisių subjektų leidimo panaikinta arba pakeista informacija apie teisių valdymą. Kai kūrinys ar gretutinių teisių objektas pagal ATGTĮ gali būti atgaminamas be leidimo, tokio kūrinio kopijos nelaikomos neteisėtomis.

Kopija turėtų būti suprantama kaip kūrinio ar gretutinių teisių objekto išreiškimas materialios formos laikmena, skirta tam, kad kūrinys ar gretutinių teisių objektas tam tikru būdu tiesiogiai ar netiesiogiai būtų pastebimas ar kitaip suvokiamas žmogui. Materialios formos laikmenomis laikytini visi materialūs objektai, kuriuose gali būti užfiksuotas kūrinys ar gretutinių teisių objektas – knygos, raštai, įvairios vaizdo ir garso įrašų laikmenos, vaizduojamojo meno kūrinų reprodukcijos, visos skaitmeninės laikmenos (*Flash, CD, HDD* ir kt.), o taip pat ir visos kitos laikmenos bei įrengimai (priemonės), kuriuose teikiama informacija, sudaranti kūrinio turinį³²⁷.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog autorių teisės doktrinoje neteisėtomis siūloma laikyti ir tokias kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijas, kuriose neteisingai nurodytas autoriaus ar gretutinių teisių subjekto vardas (pažeista teisė į autorinį vardą), neteisėtai pakeistas ar išdarytas kūrinys ar gretutinių

---

³²⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 357.

teisių objektas (pažeista teisė į kūrinio neliečiamybę)³²⁸. Taigi iš esmės siūloma laikyti, kad kiekviena kopija, tiek pažeidžianti turtines, tiek ir neturtines autoriaus ar gretutinių teisių subjekto teises, yra neteisėta.

Su tokia pozicija vertindami kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopiją, kaip BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyką, sutikti negalime. Visų pirma, ATGTĮ aiškiai nurodo, kas yra neteisėta kopija – tai kopija, pagaminta ar importuota į Lietuvą be teisių subjektų leidimo. Teisėtumo principas reikalauja, kad baudžiamoji atsakomybė kiltų tik pagal įstatymą. Plečiamai aiškinti įstatymą baudžiamojoje teisėje galima tik tuo atveju, jei tai švelnintų kaltininko padėtį. Neteisėtomis kopijomis laikant ir kopijas, kurias gaminant ar importuojant pažeistos autoriaus neturtinės teisės, ir šias kopijas pripažinus nagrinėjamo nusikaltimo dalyku, būtų nepagrįstai išplėstos baudžiamosios atsakomybės ribos, kadangi neteisėtos kopijos apibrėžimas, pateiktas ATGTĮ, būtų išplėstas. Antra, už autoriaus neturtinių teisių pažeidimą baudžiamoji atsakomybė yra numatyta kitame BK straipsnyje. BK 191 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą. Taigi tais atvejais, kuomet kūrinio kopijose sąmoningai neteisingai nurodomas autoriaus vardas, baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti ne pagal BK 192 straipsnį, o pagal BK 191 straipsnį. Atsižvelgiant į nurodytas priežastis, manytume, kad BK 192 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo dalyku yra tik tos kopijos, kurios pagamintos ar importuotos į Lietuvą be teisių subjektų leidimo (nesudarius sutarties arba pažeidžiant joje nustatytas sąlygas), arba tos kopijos, kuriose be teisių subjektų leidimo panaikinta arba pakeista informacija apie teisių valdymą.

Kalbant apie kopijos neteisėtumą, kuris kyla iš to, kad buvo pažeista sutartis su autoriaus teisių turėtoju, reikia atkreipti dėmesį į tai, jog ne bet koks sutarties pažeidimas turėtų būti laikomas sudarančiu pagrindą kilti baudžiamajai atsakomybei pagal BK 192 straipsnį. Manytume, kad sutartis turėtų būti pažeista iš esmės, kad dėl jos pažeidimo kūrinio kopijos galėtų būti

---

³²⁸ VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 21.

pripažintos neteisėtomis. Be to, sutartį pažeidusi šalis turėtų būti įspėta apie pažeidimą ir paprašyta šį pažeidimą nutraukti, o baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti tik tuo atveju, jei pažeidimas nebūtų nutrauktas. Kitu atveju pagal tokią sutartį pagamintos kopijos negalėtų būti laikomos BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku.

Taip pat pažymėtina, kad ne visais atvejais, kuomet yra pagaminta kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija nesudarius su autorių teisių subjektu autorinės ar autorinės licencinės sutarties, tokia kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija galės būti laikoma nusikaltimo dalyku, kadangi ATGTĮ, esant tam tikroms sąlygoms, leidžia be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto sutikimo atgaminti kūrinį ar gretutinių teisių objektą. Taigi tokios kopijos, kurios buvo pagamintos be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto leidimo, tačiau teisėtai vadovaujantis ATGTĮ, negali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku. Galiausiai pabrėžtina, kad konkrečioje veikoje yra visa BK 192 straipsnio 1 dalyje numatyta antra nusikaltimo sudėtis tik tuomet, jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinų originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą.

Neteisėtų kopijų vertė. Kaip jau minėta šiame darbe, BK 192 straipsnio 1 dalyje yra numatytos dvi skirtingos nusikalstamos veikos – neteisėtas literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimas komercijos tikslais ir neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinų originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Atsižvelgus į BK 192 straipsnio 1 dalyje vartojamas sąvokas bei lingvistiškai aiškinant šią straipsnio dalį, galima daryti išvadą, kad tik antrosios nusikaltimo sudėties privalomuoju požymiu yra neteisėtų kopijų vertė.

Prie tokios pat išvados 2006 m. vasario 14 d. priėjo ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, priėmusi nutartį, kuria iš

esmės pakeitė ankstesnį BK 192 straipsnio aiškinimą.³²⁹ Šioje nutartyje LAT konstatavo, kad BK 192 straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytas objektyvusis didesnės nei 100 MGL nusikaltimo dalyko mažmeninės kainos požymis nėra būtinas baudžiamajai atsakomybei už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinio ar jo dalies atgaminimą kilti. Anot LAT, didesnė nei 100 MGL dydžio neteisėtų kopijų mažmeninė kaina turi būti nustatyta tik traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn už neteisėtų kūrinio ar jo dalies kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą komercijos tikslais.

Darbo autoriaus nuomone, tokia LAT pozicija, nors grindžiama tik lingvistiniu BK 192 straipsnio aiškinimu, buvo teisinga. Tačiau kartu toks išaiškinimas sukėlė BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo atribojimo nuo ATPK 214¹⁰ straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo problemų. Susidarė situacija, kuomet baudžiamosios atsakomybės riba neteisėtai atgaminus literatūros, mokslo ar meno kūrinį buvo net žemesnė nei administracinės atsakomybės riba. Baudžiamajai atsakomybei kilti nereikėjo nei atgamintų kūrinių vertės, nei specialių tikslų, tuo tarpu administracinė atsakomybė už neteisėtą kūrinio atgaminimą galėjo kilti tik esant specialiam požymiui – turtinių tikslų siekimui.

LAT nuomone, neteisėtas kūrinio ar jo dalies atgaminimas kaip nusikaltimas turėjo būti atribojamas nuo administracinio teisės pažeidimo kiekvienu konkrečiu atveju įvertinus kaltininko veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį, taip pat vienu iš požymių sprendžiant šį klausimą, anot LAT, galėjo būti kūrinio ar jo dalies originalo kaina.

Nepaisant tokių LAT išaiškinimų, manytina, kad baudžiamosios atsakomybės ribos turėtų būti griežtai apibrėžtos, o tokie kriterijai kaip pavojingumo pobūdis ir laipsnis turėtų būti svarbūs tik individualizuojant bausmę. Susidariusi situacija buvo ištaisyta tik 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojus BK 192 straipsnio pakeitimams, pagal kuriuos baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą kyla tik esant komerciniams tikslams, tiesa, nepriklausomai nuo atgamintų kūrinių ar

---

³²⁹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-3/2006.

gretutinių teisių objektų vertės. Tuo tarpu administracinė atsakomybė nuo 2009 m. liepos 28 d. įsigaliojusių ATPK 214¹⁰ straipsnio pakeitimų už neteisėtą kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą iškyla, jei šie objektai panaudoti nekomerciniais tikslais.

Taigi šiuo metu padaryta veika atitinka BK 192 straipsnio 1 dalyje numatytą antrąją nusikaltimo sudėtį tik tuomet, kai platintų, gabentų ar laikytų neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas, viršija 100 MGL dydžio (šiuo metu – 13 000 Lt) sumą. BK 192 straipsnio 2 dalyje numatytas kvalifikuojantis nusikaltimą požymis – nusikaltimas laikomas pavojingesniu, jei neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą (šiuo metu 32 500 Lt). Aptariamą nusikalstamą veiką kvalifikuojantis požymis buvo numatytas 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojusiais BK 192 straipsnio pakeitimais, iki tol aptariamą nusikalstamą veiką kvalifikuojančio požymio nebuvo.

Pažymėtina, kad iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusioje BK 192 straipsnio redakcijoje neteisėtų kopijų vertės kriterijus buvo siejamas ir nustatomas tik pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas. Buvo susidariusi paradoksali situacija, kuomet baudžiamojon atsakomybėn negalėjo būti traukiami asmenys, kurie platino, gabeno ar laikė neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopijas, jei nebuvo tokių kūrinių ar gretutinių teisių objektų teisėtų kopijų, kadangi tokiu atveju nebuvo įmanoma nustatyti neteisėtų kopijų vertės. Štai LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija 2006 m. vasario 14 d. nutartyje nurodė, kad neteisėtų kopijų mažmeninės kainos kriterijus yra būtinas nusikaltimo sudėties požymis ir turi būti aiškinamas tiksliai, t. y. negalima remtis originalių darbų arba neteisėtų kopijų kainomis ir pan.³³⁰ Anot LAT, vietoj teisėtų kopijų mažmeninės kainos pasiremiant arba originalių darbų, arba neteisėtų kopijų kaina, būtų iškreipiamas BK 192 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos normos turinys ir prasmė.

---

³³⁰ LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis Nr. 2K-7-3/2006.

Tai pačiai bylai pakartotinai patekus į LAT, vėl gi LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija 2007 m. lapkričio 6 d. nutartyje pakartojo, jog teisėtų kopijų vertė negali priklausyti nei nuo originalių, nei nuo neteisėtų kopijų mažmeninės kainos. Anot LAT, kitaip sprendžiant klausimą, kokia teisėtų kūrinių kopijų mažmeninė kaina, atsižvelgiant vien tik į kūrinio autoriaus originalių darbų mažmeninę kainą, būtų pakeista baudžiamojo įstatymo normoje įtvirtinta įstatymų leidėjo valia.³³¹ LAT konstatavo, kad nesant autoriaus dailės kūrinių teisėtų kopijų bei Lietuvos Respublikoje nesant ir vaizduojamosios dailės (pastelės ar miniatiūros) bei fotografijos teisėtų kopijų mažmeninių (rinkos) kainų nustatymo kriterijų (metodikos), objektyviai nustatyti neteisėtų meno kūrinių kopijų vertės (skaičiuojant ją pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas) nėra galimybės. Neteisėtas kopijas padaręs asmuo buvo išteisintas. Tuo pačiu LAT, nors to tiesiogiai ir neįvardino, pripažino, kad BK 192 straipsnyje, kalbant apie nusikaltimo sudėties požymį – neteisėtų kopijų vertę, egzistuoja spraga. Ši spraga buvo ištaisyta tik 2009 m. liepos 23 d., kuomet įsigaliojo BK 192 straipsnio pakeitimai, neteisėtų kopijų vertę siejantys su teisėtų kopijų, o kai jų nėra, su atgamintų kūrinių originalų kainomis.

Nesutiktume su V. Mizaro nuomone, kad LAT aukščiau aptartoje byloje kopijų vertę galėjo nustatyti ne pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas, o pagal originalių egzempliorių vertę. Mūsų nuomone, LAT visiškai pagrįstai tiksliai rėmėsi BK 192 straipsnyje nurodytais kriterijais ir jų neaiškino plečiamai. Baudžiamasis įstatymas, kaip kraštutines priemones numatantis įrankis, negali būti aiškinamas plečiamai, todėl jei neteisėtų kopijų vertė būtų buvusi nustatyta pagal originalių egzempliorių kainas, mūsų supratimu, būtų buvę pažeisti esminiai baudžiamojo įstatymo principai. Baudžiamojoje teisėje įstatymo tekstas turi būti aiškinamas absoliučiai tiksliai, o kilus neaiškumams, jie turi būti aiškinami ir traktuojami kaltinamo asmens naudai. Taigi išvada, prie kurios priėjo LAT, manytume, buvo absoliučiai pagrįsta, o principai, kurie

---

³³¹ LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis Nr. 2K-7-495/2007.

taikytini aiškinant civilinę teisę, negali būti analogiškai taikomi aiškinant ir baudžiamąją teisę.

Taigi nuo 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojusių BK 192 straipsnio pakeitimų neteisėtų kopijų vertė nustatoma pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas. Tuo tarpu iki šių pakeitimų neteisėtų kopijų vertė pagal BK 192 straipsnį turėjo būti nustatoma pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas. Tuo atveju, kuomet atskirų kūrinių mažmeninės rinkos nebuvo, iš esmės nebuvo įmanoma nustatyti ir neteisėtų kūrinių kopijų kainos, o kartu – ir taikyti baudžiamosios atsakomybės.

Jei platinamų, gabenamų ar laikomų neteisėtų kopijų bendra vertė neviršija 100 MGL, tuomet nusikaltimo nėra, o asmeniui atsakomybė iškyta tik pagal ATPK 214¹⁰ straipsnį. Teisės doktrinoje yra nuomonių, kad dalyko vertės kriterijaus šiame nusikaltime reikėtų atsisakyti, pakeičiant jį „didelės žalos“ kriterijumi³³². Tokia nuomonė grindžiama tuo, jog 100 MGL vertė ne visuomet nulemia veikos pavojingumą, ji gali būti pasiekta atsitiktinai, pavyzdžiui, atgaminus vos kelias didelės vertės kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas (tai ypač aktualu kompiuterių programoms, nes kai kurių specializuotų programų kainos yra labai didelės). Kyla klausimas, ar tai iškart lemia tokį didelį veikos pavojingumą, kad užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. Taip pat pažymėtina, jog ne visuomet atsižvelgiama į programinės įrangos vertės mažėjimą, jos realią paklausą ir kainą rinkoje, be to, į prekės mažmeninę kainą įskaitomas PVM³³³, todėl reali baudžiamosios ir administracinės atsakomybės riba yra 10 270 Lt (šiuo metu PVM tarifas yra 21 proc.). Taip pat Lietuvos teismų praktikoje buvo atvejis, kai neteisėtų kūrinių kopijų bendra vertė nepagrįstai buvo prilyginta padarytai žalai³³⁴. Todėl jei nusikalstamos veikos dispozicijoje būtų numatytas „didelės žalos“ požymis, baudžiamosios atsakomybės sritis būtų siauresnė, bet tikslesnė: reikėtų įrodyti realiai patirtą žalą, o ne negautas pajamas dėl nerealizuotos produkcijos.

³³² KIŠKIS M.; ŠULIJA G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, p. 62.

³³³ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-656/2002.

³³⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-102/2002.

Pažymėtina, kad daugumoje nagrinėtų užsienio valstybių įstatymų nėra tokio nagrinėjamo nusikaltimo sudėties požymio kaip neteisėtų kopijų vertė. Štai Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse³³⁵ nėra numatyto privalomojo nusikaltimo objektyviosios pusės požymio – neteisėtų kopijų vertės. Baudžiamoji atsakomybė čia iškyla už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objekto atgaminimą, turint tikslą platinti, o taip pat už neteisėtų kopijų platinimą, nepriklausomai nuo jų vertės. Pagal Autorių teisių įstatymą³³⁶ Vokietijos Federacinėje Respublikoje neteisėtų kopijų vertė taip pat nėra nusikaltimo sudėties autorių teisėms būtinuoju požymiu, t. y. baudžiamoji atsakomybė gali iškilti neteisėtai atgaminus ar platinant bet kokį kiekį ir bet kokios vertės neteisėtai atgamintų autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijų. Pagal Švedijos Karalystės³³⁷, Lenkijos Respublikos³³⁸ ar Prancūzijos Respublikos³³⁹ autorių teisių įstatymus neteisėtų kopijų vertė taip pat nėra nagrinėjamo nusikaltimo sudėties požymiu. Tuo tarpu pagal Rusijos Federacijos baudžiamąjį kodeksą³⁴⁰ nusikaltimo objektyviosios pusės privalomuoju požymiu yra ne neteisėtų kopijų vertė, o stambus mastas, t. y. nusikaltimu pripažįstami tik tokie neteisėti veiksmai su autorių teisių ar gretutinių teisių objektais, kurie padaryti stambiu mastu. Be to, jei veika padaryta ypač stambiu mastu, tai yra nusikalstamą veiką kvalifikuojantis požymis. Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse³⁴¹ numatyto nusikaltimo autorių teisėms ir gretutinėms sudėtyje neteisėtų kopijų vertės

---

³³⁵ The Penal Code of the Republic of Estonia. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>, žiūrėta 2011-10-23.

³³⁶ Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG000101377>>, žiūrėta 2011-10-23.

³³⁷ Act on Copyright in Literary and Artistic Works. Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/51/95/20edd6df.pdf>>, žiūrėta 2011-10-23.

³³⁸ Polish Copyright Law. Prieiga per internetą: <http://en.wikisource.org/wiki/Polish_Copyright_Law>, žiūrėta 2011-10-23.

³³⁹ Intellectual Property Code. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/cpiatext.htm>, žiūrėta 2011-10-23.

³⁴⁰ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=45571;dst=100009>>, <<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionVII/Chapter19.html>>, žiūrėta 2011-10-23.

³⁴¹ Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

požymio nėra. Čia nusikalstamą veiką kvalifikuojančiu požymiu, taip pat kaip ir Rusijos Federacijoje, yra stambus mastas.

Tuo tarpu pagal Rumunijos Respublikos baudžiamąjį kodeksą³⁴² neteisėtai atgamintų kopijų vertė, apskaičiuojama pagal originalų kainas, yra baudžiamąją atsakomybę kvalifikuojančiu požymiu. Jungtinėse Amerikos Valstijose baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą autorių teisių objektų atgaminimą ar platinimą iškyla tik tuo atveju, jei per 180 dienų buvo atgaminta ar išplatinta neteisėtų autorių teisių objektų kopijų, kurių vertė pagal mažmenines kainas viršijo 1 000 JAV dolerių³⁴³. Be to, įdomu pastebėti, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose kvalifikuojančiu nusikaltimą požymiu yra padarytų kopijų kiekis – griežtesnė baudžiamoji atsakomybė iškyla tuo atveju, jei yra atgaminama ar išplatinama ne mažiau kaip 10 neteisėtų autorių teisių objektų kopijų, kurių bendra vertė pagal mažmenines kainas viršija 2 500 JAV dolerių.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog baudžiamoji atsakomybė pagal už kūrinių ar gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą pagal BK 192 straipsnio 1 dalį iškyla tik tuo atveju, jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą, o pagal BK 192 straipsnio 2 dalį – jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą.

4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektyvioji pusė

Vienas iš nusikaltimo sudėties elementų yra objektyvioji pusė. Asmenį baudžiamojon atsakomybėn galima patraukti tik nustačius jo veikoje esant baudžiamajame įstatyme nurodytus objektyviusius, dar kitaip vadinamus

---

³⁴² Rumunijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

³⁴³ United States Code. Prieiga per internetą: <http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode17/usc_sec_17_00000506----000-.html#a_1_A>, žiūrėta 2011-10-23.

išoriniais, nusikalstamos veikos sudėties požymius. Nenustačius veikos objektyviosios pusės neįmanoma pasakyti, ar apskritai buvo padarytas nusikaltimas, koks nusikaltimas buvo padarytas ir pan. Išsiaiškinus nusikaltimo objektyviąją pusę įmanoma paprasčiau nustatyti ir nusikaltimo subjektyviąją pusę.

Kiekviena nusikalstama veika kažkaip pasireiškia išoriškai, be išorinės raiškos padaryti nusikalstamos veikos neįmanoma³⁴⁴. Objektyvioji nusikaltimo pusė – tai išorinė nusikalstamos veikos, kuria pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė. Prie požymių, kurie apibūdina nusikaltimo objektyviąją pusę, baudžiamosios teisės teorijoje įprastai priskiriami³⁴⁵:

- 1) pavojinga (nusikalstama) veika, kuri pasireiškia veikimu ar neveikimu;
- 2) nusikalstami padariniai (jei veika materialiai);
- 3) priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių (jei yra nusikalstami padariniai);
- 4) kitos objektyvios nusikalstamos veikos aplinkybės (laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės ir pan.).

Kiekviename nusikaltimo sudėtyje visuomet yra būtinas objektyviosios pusės požymis – veika. Kitų aukščiau išvardintų objektyviosios pusės požymių nusikaltimo sudėtyje gali ir nebūti.

---

³⁴⁴ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 217.

³⁴⁵ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 170.

4.1. Pavojinga veika

„Tam tikras piktnaudžiavimo lygis yra neatskiriamas nuo bet kokio daikto tinkamo naudojimo; ir jokių kitų atvejų tai nėra taip akivaizdu, kaip spaudos atveju.“³⁴⁶

James Madison

Nusikalstama veika laikomas priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys arba juridinio asmens aktas išoriniame (fiziniame) pasaulyje, apimantis dvi galimas elgesio pasireiškimo formas – veikimą (aktyvioji forma) ir neveikimą (pasyvioji forma). BK 192 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos gali būti padarytos tik aktyvia forma – veikimu. Minėtame BK straipsnyje numatytas nusikaltimas gali būti padarytas šiais alternatyviais veiksmais – kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtu atgaminimu, kūrinio ar gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų platinimu, gabenimu ar laikymu.

Prieš aptariant kiekvieną iš alternatyvių veiksmų, kuriais gali būti padarytas BK 192 straipsnyje numatytas nusikaltimas, reikia išsiaiškinti sąvokos „neteisėtai“ turinį, kadangi minėtų alternatyviųjų veiksmų atlikimas yra laikomas nusikaltimu tik tuomet, kai šie veiksmai atliekami neteisėtai. Lietuvių norminėje kalboje sąvoka „teisėtas“ pagal Dabartinį Lietuvių kalbos žodyną reiškia „paremtas teise“³⁴⁷. Žodžio „teisėtas“ antonimas yra žodis „neteisėtas“, tad sąvokų „neteisėtas“, „neteisėtai“ reikšmė, vadovaujantis logikos taisyklėmis, yra „neparemtas teise“, „neparemti teise“. Atsižvelgiant į tai, lietuvių kalboje kaip neteisėtas veiksmas suprantamas toks veiksmas, kurį atlieka asmuo, neturintis teisės tokį veiksma atlikti, t. y. veiksmas, neparemtas teise.

³⁴⁶ http://en.wikiquote.org/wiki/James_Madison. Some degree of abuse is inseparable from the proper use of every thing; and in no instance is this more true than in that of the press.

³⁴⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: < <http://www.autoinfa.lt/webdic/>>, žiūrėta 2009-06-03.

Neteisėtumo sąvokos, vartojamos BK 192 straipsnyje, nei minėtame BK straipsnyje, nei kitoje BK dalyje nerasime, o tai reiškia, kad BK 192 straipsnio dispozicija yra blanketinė, t. y. šiame straipsnyje yra ne visa baudžiamosios teisės norma, o jos visas turinys gali būti atskleistas tik naudojant kitus norminius teisės aktus.

Pagal teisės aktų hierarchiją Lietuvoje aukščiausią teisinę galią turi Lietuvos Respublikos Konstitucija³⁴⁸. Konstitucijos 23 straipsnyje numatyta, jog nuosavybė neliečiama, nuosavybės teises saugo įstatymai, ir nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Kaip minėta, intelektinė nuosavybė, o konkrečiai – turtinės teisės į kūrinį ar gretutinių teisių objektą, taip pat patenka į Konstitucija ginamos ir saugomos nuosavybės sąvoką. Konstitucijoje teigiama, jog nuosavybė neliečiama, o tai reiškia, jog įgyvendinti nuosavybės teises į nuosavybės objektą, t. y. valdyti, naudoti ir disponuoti nuosavybe, gali tik tas asmuo, kuris turi nuosavybės teisę. Tuo tarpu kiti asmenys tokios teisės pagal Konstituciją neturi, kitaip tariant, kitų asmenų naudojimas, valdymas ar disponavimas svetima nuosavybe yra neteisėtas. Taigi pagal Konstituciją intelektinės nuosavybės objekto atgaminimas, platinimas, gabenimas, laikymas gali būti laikomi neteisėtais veiksmais, kai tokie veiksmai atliekami neturint nuosavybės teisių į intelektinės nuosavybės objektą (ar neturint nuosavybės teises turinčio asmens leidimo).

Po Konstitucijos, aiškinantis neteisėtumo sąvoką, nagrinėtinos ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys³⁴⁹. Pavyzdžiui, Berno konvencijos 8 – 14bis straipsniuose numatytos išimtinės kūrinų autorių teisės. Teisių išimtinumas reiškia, kad įvairius veiksmus su kūriniumi (pavyzdžiui, atgaminti, išleisti, transliuoti ir pan.) turi teisę atlikti tik autorių teisių turėtojas. Jei kiti asmenys atliktų tokius veiksmus, jie būtų laikomi neteisėtais.

---

³⁴⁸ Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai (Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalis).

³⁴⁹ Jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos (Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis).

Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos numato išimtines atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų teises. Veiksmų, pažeidžiančių minėtų asmenų išimtines teises, atlikimas laikomas neteisėtu. Pagal Konvenciją dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo neteisėtais veiksmais laikomi tokie veiksmai, kai be fonogramos gamintojo leidimo yra daromos fonogramos kopijos, tokios kopijos importuojamos ar viešai platinamos (2 straipsnis). Išimtinės autorių ir gretutinių teisių objektų savininkų teisės, kurių pažeidimas yra neteisėtas, taip pat išvardintos ir PINO rėmuose pasirašytose tarptautinėse sutartyse: PINO autorių teisių sutartyje (6 - 8 straipsniai) ir PINO atlikimų ir fonogramų sutartyje (6 – 15 straipsniai).

Išnagrinėjus Konstitucijos ir ratifikuotų Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių nuostatas, BK 192 straipsnyje vartojamos neteisėtumo sąvokos reikia ieškoti įstatymuose, o konkrečiai – ATGTĮ. Pagal ATGTĮ 15 straipsnio 2 dalį bet koks kūrinio originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu (išskyrus atvejus, kuomet kūrinį ar jo dalį galima naudoti be leidimo). ATGTĮ 2 straipsnio 22 dalyje nurodyta, jog neteisėta kopija – tai kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, pagaminta arba importuota į Lietuvos Respubliką be teisių subjektų ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo (nesudarius sutarties arba pažeidžiant joje nustatytas sąlygas, išskyrus šio Įstatymo nustatytus atvejus, kai kūrinys, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektas gali būti atgaminamas be leidimo), taip pat kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, kurioje be teisių subjektų leidimo panaikinta arba pakeista informacija apie teisių valdymą. Taigi, atsižvelgiant į ATGTĮ nuostatas, galima daryti išvadą, jog atgaminimas, platinimas, gabenimas, laikymas, importavimas ar eksportavimas laikytini neteisėtais, kuomet šie veiksmai atliekami neturint turtinių teisių į kūrinį ar gretutinių teisių objektą turėtojo leidimo arba iš esmės pažeidžiant turimo leidimo, sutarties sąlygas.

Atskirai paminėtini atvejai, kuomet turtinių teisių turėtojo leidimo autoriaus teisių ar gretutinių teisių objekto naudojimui nereikia, ir tokiu atveju kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudojimas be turtinių teisių turėtojo sutikimo nelaikomas neteisėtu. Bendra taisyklė yra ta, kad be autoriaus leidimo naudotis kūriniais leidžiama tik specialiais ATGTĮ numatytais atvejais. Tokiu atveju naudojimas kūrinio ir atitinkamai autoriaus turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtą autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (ATGTĮ 19 straipsnis). Nurodyti teisėto kūrinio panaudojimo reikalavimai teisės doktrinoje yra žinomi kaip trijų pakopų testas (įstatymo numatyti atvejai, neprieštaravimas įprastiniam kūrinio naudojimui, nepagrįstai nepažeidžiami teisėti autoriaus interesai).

Konkretūs atvejai, kuomet kūrinio turtinių teisių turėtojo sutikimo tokio kūrinio naudojimui nereikia, yra numatyti ATGTĮ 20–33 straipsniuose. Tai kūrinio atgaminimas asmeniniais tikslais, citavimas, kūrinio panaudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, tam tikri kūrinio atgaminimo reprografijos būdu atvejai, kūrinio panaudojimas informacijos tikslais, kūrinio panaudojimas karikatūrai ar parodijai, kūrinio panaudojimas religinių apeigų metu, kūrinio panaudojimas visuomenės saugumo tikslais, tam tikri architektūros ir skulptūros kūrinų autorių teisių apribojimai, kūrinio laikinas atgaminimas, kompiuterių programų archyvavimas ir atgaminimas adaptavimo tikslais, kompiuterių programos dekompiliavimas, tam tikri duomenų bazių naudojimo atvejai, parduoto dailės kūrinio rodymas³⁵⁰.

Teisėti gretutinių teisių naudojimo be turtinių teisių turėtojo leidimo atvejai nurodyti ATGTĮ 58 straipsnyje³⁵¹. Šie atvejai yra labai panašūs į jau

---

³⁵⁰ Plačiau apie autorių turtinių teisių ribojimus žr. MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 493-652.

³⁵¹ Be gretutinių teisių subjektų leidimo ir be atlyginimo leidžiama naudoti atlikimą, fonogramą, audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą bei transliuojančiosios organizacijos transliaciją arba jų įrašus šiais atvejais: laikiniems atgaminimo veiksams, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai, sudarantys neatskiriama ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai (kai tai leidžia gretutinių teisių subjektas arba to neriboja šis Įstatymas) pasinaudota gretutinių teisių objektu, jeigu tokie laikini atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės; atgaminant trumpas gretutinių teisių objektų ištraukas aktualių įvykių apžvalgose tiek, kiek to reikia informacijai apie tuos

minėtus teisėtus kūrinų panaudojimo atvejus. Teisėti duomenų bazių naudojimo be turtinių teisių turėtojo sutikimo nurodyti ATGTĮ 63 straipsnyje.³⁵²

Atskirai reikia paminėti atvejus dėl galimybės teisėtai atgaminti muzikos kūrinų įrašus ir filmus. Pagal ATGTĮ 58 straipsnio 2 dalį be gretutinių teisių subjektų leidimo leidžiama fiziniam asmeniui išimtinai asmeniniam naudojimui atgaminti nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų ne daugiau kaip vieną atlikimo, fonogramos, audiovizualinio kūrinio (filmo) ar transliuojančiosios organizacijos transliacijos įrašo kopiją. Tai iš esmės reiškia, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį dėl neteisėto muzikos kūrinio įrašo ar filmo atgaminimo gali kilti tik tuo atveju, jei yra randama daugiau nei viena fonogramos, audiovizualinio kūrinio ar transliacijos kopija (arba randama po vieną kopiją, tačiau yra nustatoma, kad kopijas padaręs asmuo turėjo komercinius tikslus – tokiu atveju baudžiamoji

---

įvykius; gretutinių teisių objektus, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, padarant viešai prieinamus kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais, jeigu gretutinių teisių subjektai tokio naudojimo nėra uždraudę; atgaminant gretutinių teisių objektą viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, išskyrus kūrinį, paskelbtą kompiuterių tinklais (internete), nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos, kai kūrinio kopija daroma tam, kad būtų išsaugota arba atgaminta prarasta, sunaikinta arba tapusi netinkama naudoti kopija, arba kai reikia atkurti kitos panašios bibliotekos ar archyvo nuolatinės kolekcijos prarastą, sunaikintą arba tapusią netinkama naudoti kopiją, jeigu tokios kopijos neįmanoma gauti kitais būdais ir jei toks atgaminimas yra atskiras vienkartinis veiksmas. Pakartotiniai tokio atgaminimo atvejai leidžiami, jeigu jie vienas su kitu nesusiję; trumpalaikiams gretutinių teisių objektų įrašams, kuriuos daro transliuojančiosios organizacijos ar transliuojančiosios organizacijos vardu ir atsakomybe veikiantis asmuo savo pačių įranga ir savo transliacijoms. Tokie įrašai gali būti saugomi ne ilgiau kaip 30 dienų ir panaudojus transliacijai turi būti ištrinti. Išimtinai dokumentinio pobūdžio įrašai gali būti perduoti saugoti oficialiems valstybės archyvams; nekomerciniais tikslais atgaminant žmonėms, turintiems klausos negalią, skirtu būdu tokiu mastu, kiek pateisina ši negalia; nekomerciniais tikslais panaudojant kaip pavyzdį mokomajame, mokslo tiriamajame darbe, kritikai ar apžvalgai, jeigu nurodomas šaltinis, įskaitant atlikėjo vardą, išskyrus atvejus, kai to padaryti neįmanoma; panaudojant visuomenės saugumo tikslais arba siekiant užtikrinti tinkamą valstybės valdžios, valdymo ar teismo proceso veiksmų atlikimą ar pranešimą apie juos; atgaminant ir viešai skelbiant religinių apeigų metu; kai atsitiktinai gretutinių teisių objektas įtraukiamas į kitą medžiagą; karikatūrai ar parodijai; kai tai susiję su įrangos demonstravimu ar taisymu.

³⁵² Duomenų bazės, kuri bet kuriuo būdu tapo viešai prieinama, teisėtas naudotojas turi teisę be duomenų bazės gamintojo leidimo perkelti ar naujai panaudoti didesnę jos turinio dalį, kai: neelektroninės duomenų bazės turinys perkeliamas į kitą laikmeną asmeniniam naudojimui; duomenų bazės dalis pateikiama kaip pavyzdys mokymo ar įvairių sričių mokslinio tyrimo tikslais, jeigu yra nurodomas jos šaltinis ir naudojimą pateisina siekiamas nekomercinis tikslas; duomenų bazė perkeliama ir naudojama visuomenės ir valstybės saugumo interesais, viešojo administravimo ar teismo proceso tikslais.

atsakomybė turėtų iškilti ne už neteisėtą atgaminimą, o už neteisėtų kopijų laikymą komerciniais tikslais).

Taip pat nagrinėjant neteisėtumo kriterijų reikia pažymėti, jog turtinės autorių ir gretutinių teisių subjektų teisės nėra neišskiriamos, kitaip tariant, kiekviena iš turtinių teisių yra savarankiška – atitinkamai ir kiekvienas intelektinės nuosavybės objekto panaudojimo būdas yra savarankiškas. Dėl šios priežasties autorių ar gretutinių teisių subjektas gali leisti arba drausti naudoti intelektinės nuosavybės objektą vienu ar kitu būdu. Tai reiškia, kad kiekvienam intelektinės nuosavybės objekto panaudojimo būdui turi būti gautas atskiras autorių ar gretutinių teisių subjekto leidimas, pavyzdžiui, turint leidimą atgaminti kūrinį, dar nereiškia, kad taip pat galima šį kūrinį platinti ir pan. Taigi leidimas yra būtinas kiekvienam intelektinės nuosavybės objekto panaudojimo būdui, o kūrinio panaudojimas tokiu būdu, kuriam nebuvo gautas leidimas, yra neteisėtas.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad neteisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudojimas yra toks naudojimas, kada kūrinyje ar gretutinių teisių objektas yra naudojamas neturint tam teisės, t. y. kuomet turtinių teisių turėtojas nesuteikė leidimo naudoti konkretų intelektinės nuosavybės objektą arba yra iš esmės nukrypstama nuo tokio leidimo sąlygų, ir kai toks naudojimas nepatenka į baigtinį ATGTĮ nurodytą teisėto kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimo be turtinių teisių turėtojo leidimo sąrašą. Toliau atskirai aptartini alternatyvūs neteisėto kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimo veiksmai pagal BK 192 straipsnį.

4.1.1. Atgaminimas

Pagal ATGTĮ 2 straipsnio 1 dalį atgaminimas – kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto (viso arba dalies) tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą. ATGTĮ vartojama atgaminimo sąvoka yra perimta iš 2001 m. gegužės 22 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyvos

2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių apsektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo 2 straipsnio. Teisė į atgaminimą – pagrindinė turtinių teisių į kūrinių ar gretutinių teisių objektą turėtojų teisė, todėl BK 192 straipsnis gina šią autorių ir gretutinių teisių subjektų teisę nuo neteisėto pasinaudojimo ja, t. y. uždraudžia neteisėtai atgaminti literatūros, mokslo, meno kūrinių (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objektą.

Atgaminimo kaip neteisėto veiksmo rezultatas visuomet yra materialinė kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopija. Jei materialinė kopija negaunama – negalima teigti, kad įvyko atgaminimo veiksmas. Kopija turėtų būti suprantama kaip kūrinių išreiškimas materialios formos laikmena taip, kad nukopijuotas intelektualinės nuosavybės objektas vienu ar kitu būdu būtų suvokiamas žmogui. Materialios formos laikmenomis laikytini visi materialūs objektai, kuriuose gali būti užfiksuotas intelektualinės nuosavybės objektas – tai knygos, muzikos kūrinių natų reprodukcijos, vaizdo ir garso laikmenos (fonogramos), vaizduojamojo meno kūrinių reprodukcijos, visos skaitmeninės laikmenos (kompiuterio kietasis diskas (*HDD*), operatyvioji atmintis (*RAM*), *CD-ROM*, *flash disk* ir pan.) ir kitokios laikmenos bei kiti įrenginiai, kuriuose išsaugojama informacija, sudaranti kūrinių turinį³⁵³.

Taigi atgaminant intelektualinės nuosavybės objektą jis būtinai turi būti fiksuojamas kokioje nors materialioje laikmenoje pačiu atgaminimo momentu. Dėl šios priežasties, pavyzdžiui, viešai atliekant literatūros, dramos ar muzikinį kūrinių nebūtų laikoma, kad kūrinys yra atgaminamas, kadangi jis nebūtų fiksuojamas jokioje materialioje laikmenoje – tai būtų laikoma nematerialiu kūrinių panaudojimu. Jei kūrinių atlikimas būtų įrašomas garso ar vaizdo įrašymo įranga, tuomet tokį veiksmą būtų galima laikyti kūrinių atgaminimu. Analogiškai atgaminimu nelaikytina ir audiovizualinio kūrinių ar autorinės laidos transliacija per televiziją – tai būtų viešas paskelbimas transliuojant³⁵⁴.

---

³⁵³ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 357.

³⁵⁴ Ten pat, p. 357.

Atgaminimu laikomas tiek viso kūrinio ar gretutinių teisių objekto, tiek jų dalies atgaminimas. Tam, kad kūrinio dalies atgaminimas būtų laikomas atgaminimu, svarbu nustatyti, ar atgaminta kūrinio dalis yra saugoma autorių teisės – ji gali būti nesaugoma tiek dėl atgamintos dalies dydžio (pavyzdžiui, atgaminti keli žodžiai iš sakinio), tiek dėl nesaugomos formos (atgaminta tokia kūrinio vieta, kuri nesaugoma autorių teisės).

Tiesioginis ir netiesioginis atgaminimas. Cituotas atgaminimo apibrėžimas nurodo, kad atgaminimas gali būti tiesioginis ar netiesioginis. Tiesioginis atgaminimas yra toks atgaminimas, kuomet iš vienos laikmenos kūrinys ar gretutinių teisių objektas yra tiesiogiai perkeliamas, kopijuojamas į kitą laikmeną, pavyzdžiui, audiovizualinis kūrinys ar fonograma iš kompaktinio disko yra perkeliama į kompiuterio kietąjį diską, knygos tekstas yra kopijuojamas naudojant kopijavimo aparatą arba skenuojamas ir perkeliamas į kompiuterio kietąjį diską ir pan. Tuo tarpu netiesioginis atgaminimas yra tuomet, kai atgaminama ne tiesiogiai iš vienos laikmenos į kitą, o per tarpininką. Pavyzdžiui, radijo stotis transliuoja fonogramos įrašą, o klausytojas šį įrašą fiksuoja garso įrašymo priemonėmis, arba televizija transliuoja laidą ar filmą, o žiūrovas šią transliaciją įrašo video rašytuvu ir pan.

Nuolatinis ir laikinas atgaminimas. Atgaminimo apibrėžime, pateiktame ATGTĮ, nurodyta, kad atgaminimas – tai nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas. Nuolatinis atgaminimas yra tuomet, kai pats atgaminimo tikslas yra gauti atgaminamo objekto kopiją ir ją išsaugoti naudojimui. Atlikus nuolatinio atgaminimo veiksmą lieka atgaminta kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopija. Tuo tarpu laikinas atgaminimas yra tuomet, kai atgaminimo veiksmas atliekamas kaip tam tikro technologinio proceso dalis ir yra trumpalaikis, po laikino atgaminimo nelieka atgaminto objekto kopijos. Tai atgaminimas tam tikram laikui, o ne nuolatiniam fiksavimui.

Kalbant apie laikiną atgaminimą, reikia pažymėti, kad toks atgaminimas tam tikrais atvejais pakliūna į autoriaus teisių įstatyminio apribojimo sritį, todėl

negali būti laikomas BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo padarymo veiksmu. Pavyzdžiui, ATGTĮ 29 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta, jog be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo leidžiama atlikti laikinus atgaminimo veiksmus, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai, sudarantys neatskiriamą ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūrinium, jeigu tokie laikini atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės. Kadangi turtinės autorių teisės apima ir laikino atgaminimo teisę, šis apribojimas yra būtinas tam, kad būtų įmanoma vykdyti duomenų perdavimą elektroninėje erdvėje, pasinaudojant tarpinėmis stotimis, kuriose perduodant duomenis kompiuterių tinklais automatiškai laikinai atgaminami perduodami duomenys ir tik po to šie perduodami galutiniam adresatui. Minėtame ATGTĮ 29 straipsnio 1 dalies 1 punkte leidžiama laikinai atgaminti kūrinį tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūrinium. Tai iš esmės yra tie atvejai, kuomet kūrinys yra teisėtai perrašomas iš vienos laikmenos į kitą kompiuteriu (pavyzdžiui, iš kompaktinio disko kūrinys perkeliamas į kompiuterio kietąjį diską, kūrinys iš interneto išsaugomas kietajame diske ir pan.) ir perrašymo veiksmui atlikti kompiuteris laikinai daro kūrinio dalių ar viso kūrinio kopijas darbinėje atmintyje (*RAM*). Toliau dirbant kompiuteriu darbinė atmintis naudojama kitiems veiksams atlikti, ir ten išsaugotos kūrinio kopijos neišlieka (taip pat visa darbinė atmintis išsitrina kompiuterį išjungus), taigi toks atgaminimas yra laikinas.

Laikino atgaminimo veiksmai nelaikytini pažeidimu ir atitinkamai negali būti BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo padarymo veiksmais tik tuo atveju, jei šie laikino atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės. Nesant atskiros tokių veiksmų ekonominės vertės, šiuos veiksmus darantis asmuo negauna naudos iš intelektualinės nuosavybės objekto panaudojimo, o savo ruožtu turtinių teisių subjektas nieko nepraranda, taigi tokie veiksmai nėra pavojingi.

ATGTĮ 29 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta, jog be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo taip pat leidžiama daryti trumpalaikius kūrinių įrašus, kuriuos daro transliuojančiosios organizacijos ar transliuojančiosios organizacijos vardu ir atsakomybe veikiantis asmuo savo pačių įranga ir savo transliacijoms. Tokie įrašai gali būti saugomi ne ilgiau kaip 30 dienų ir panaudojus transliacijai turi būti ištrinti. Išimtinai dokumentinio pobūdžio įrašai gali būti perduoti saugoti oficialiems valstybės archyvams. Taigi transliuojančiosios organizacijos turi teisę daryti trumpalaikius kūrinių įrašus, todėl tokie veiksmai taip pat nelaikytini BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo veiksmais.

Atgaminimo būdai. Kūrinys ar gretutinių teisių objektas gali būti atgamintas panaudojant labai skirtingus būdus, priemones ir įrankius. Atgaminti galima bet kokiais būdais, kurie leidžia padaryti kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopiją, t. y. atkartoti jų išraiškos formą naujoje, nebūtinai tokio paties tipo, fizinėje laikmenoje. Be to, atgaminimu laikytinas ir toks atgaminimas, kada jis daromas pirmą kartą, t. y. atgaminama ne iš materialios laikmenos, pavyzdžiui, įrašomas gyvas muzikos atlikimas, spektaklis, užrašoma kalba ir pan. V. Mizaras, cituodamas užsienio autorius, pateikia tokius žinomus atgaminimo būdus: spausdinimas, garso įrašymas (plokštelė, magnetofono juostelė), garso ir vaizdo įrašymas (videofilmai, mikrofilmai), fotografija, fotokopija, paveikslas, skulptūra, modelis, ranka ar naudojant technines priemones (stenograma, spausdinimo mašinėlė, kompiuteriu ir pan.) parašytas tekstas, skenavimas, skaitmeninimas (pakeitimas į skaitmeninį kodą), išsaugojimas kompiuterio kietajame diske, kūrinio pateikimas internete, kūrinio perkėlimas iš interneto į vartotojo kompiuterį, jo užfiksavimas kompiuterio darbinėje atmintyje, išsaugojimas vartotojo laikmenoje (pavyzdžiui, kompaktiniame diske), išspausdinimas spausdintuvu, kompiuterio programos vertimas į kitą programavimo kalbą, kompiliavimas ir dekompiliavimas, tam tikri kūrinio perdirbimo būdai (pavyzdžiui, kūrinio vertimo atgaminimas ir išleidimas), sunaikinto kūrinio atkūrimas, sugriauto

pastato atstatymas³⁵⁵. Atgaminimo būdų sąrašas nėra baigtinis, atgaminimu turėtų būti laikomas ir kopijų padarymas bet koku kitu būdu – netgi tokiu, kuris šiuo metu dar neegzistuoja, nėra išrastas.

Tam, kad atgaminimas būtų laikomas atgaminimu BK 192 straipsnio prasme, mūsų nuomone, nebūtina, kad atgaminama būtų visiškai tiksliai intelektinės nuosavybės objekto kopija. Laikytina, kad gali kisti laikmena, kurioje yra atgaminama (pavyzdžiui, paveikslas atgaminamas kompiuterinėje laikmenoje, atliktas muzikos kūrinys užrašomas natomis, kalba užrašoma stenogramoje ir pan.), tačiau svarbu, kad išliktų esminiai kūrinio išraiškos formos bruožai, originalumas, pagal kuriuos būtų galima identifikuoti kūrinį. Taip pat atgaminimui reikšmės neturi turėti atgaminamo objekto formos pakeitimas (pavyzdžiui, pieštas animacinis personažas atgaminamas kaip maža žaislinė skulptūrėlė, t. y. pieštas personažas yra dvimatis, o atgamintas – trimatis) ar dydžio pakeitimas (pavyzdžiui, daromos mažos Gedimino skulptūros Katedros aikštėje kopijos kaip suvenyrai, suvenyriniai Valdovų rūmai ir pan.). Tai, kad kūrinio formos atgaminant pakeitimas neturi daryti įtakos kūrinio apsaugai, vienoje iš nutarčių pripažino ir LAT³⁵⁶.

Kyla teorinis klausimas, ar atgaminus kūrinį tokia forma, kurios niekas nesupranta, toks atgaminimas galės būti laikomas atgaminimu (pavyzdžiui, padaroma literatūros kūrinio kopija išgalvota kalba)? Manytume, jog tokiu atveju atgaminimas bus laikomas atgaminimu tik tuomet, jei egzistuos tam tikros logiškos taisyklės, kuriomis remiantis bus įmanoma kūrinį „suprasti“, arba bus įrenginys ar įranga, galinti iššifruoti kūrinį (pavyzdžiui, kompiuteris, kompiuterinė programa). Kitu atveju vargu, ar bus galima laikyti, jog kūrinys yra atgamintas, nes visuomenei tariama kūrinio kopija bus nesuvokiama (pavyzdžiui, literatūros kūrinio atveju atrodys kaip nerišlios sapalionės).

---

³⁵⁵ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 357-358.

³⁵⁶ LAT Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija 2001 m. rugsėjo 20 d. nutartyje Nr. 3K-7-619/2001 konstatavo, jog neteisėtai panaudojus skulptūrų fotografijas komerciniame leidinyje „ne tik fotografijų, bet ir skulptūrų, kurios buvo pagrindiniu atvaizdavimo fotografijose objektu, autoriai turi teisę į asmeninių ir turtinių teisių apsaugą be apribojimų“. Tokiu būdu buvo pripažinta, kad trimatės skulptūros buvo be autoriaus leidimo atgamintos dvimatėje erdvėje.

Skaitmeninis atgaminimas. Šiame kompiuterinių technologijų amžiuje taip pat svarbu atskirai paminėti ir moderniausius atgaminimo būdus. Tai įvairūs atgaminimo būdai, formos, kurie naudojami atgaminant kūrinius kompiuteriu ir perduodant juos į įvairius elektroninius prietaisus (pavyzdžiui, MP3 grotuvą, DVD grotuvą ir pan.) ar perduodant internetu. Pirmiausia paminėtina tai, kad praktiškai visi šiuolaikinėmis kompiuterinėmis technologijomis pagrįsti įrenginiai duomenis gauna ir apdoroja skaitmeniniu, o ne analoginiu būdu. Tai reiškia, kad visi duomenys yra užrašomi kaip skaitmenų seka, vyksta skaitmeninimas. Labiausiai paplitęs skaitmeninis duomenų užrašymo būdas yra užrašymas dvejetainė skaičiavimo sistema, kurioje egzistuoja tik du skaitmenys – 0 ir 1. Taigi užrašant kompiuterinėje laikmenoje muzikos kūrinių, audiovizualinį kūrinių ar vaizduojamojo meno kūrinių, jis paverčiamas į skaitmenų seką. Nors suskaitmenintas objektas pakeičia savo formą, pats objektas išlieka, todėl skaitmeninimas laikomas vienu iš atgaminimo būdų³⁵⁷.

Tam, kad suskaitmenintas kūrinys ar gretutinių teisių objektas neužimtų daug vietos savo laikmenoje, yra naudojami tankinimo (kompresijos, suspaudimo) algoritmai, kurie stipriai sumažina tankinamų objektų dydį. Pavyzdžiui, šiuo metu populiariausias muzikos tankinimo formatas – MP3. Verčiant suskaitmeninto muzikos kūrinio bylą į šį formatą iš muzikos kūrinio įrašo ištrinamos muzikinės „šiukšlės“, kurių negirdi ar kurias prasčiau girdi žmogaus ausis (ištrinamas ultragarsas, infragarsas, kiti nukrypimai nuo pagrindinio garso signalo). Tokiu būdu sutankintas muzikos kūrinio įrašas vidutiniškai užima dešimt kartų mažiau vietos nei paprasto muzikinio kompaktinio disko įrašas, tačiau kokybe pastarajam nusileidžia labai nežymiai. Vaizdo įrašų tankinimų populiariausi formatai – MPEG, MP4, MOV, VOB, DIVX. Vaizduojamojo meno kūrinių – JPG, TIFF. Sutankinus bet kokį kūrinių ar gretutinių teisių objektą, tampa paprastesnis jo perdavimas į kitas laikmenas, taip pat paprastesnis perdavimas internetu. Sutankinus intelektinės nuosavybės objektą sukuriama nauja sutankinta kompiuterinė byla, todėl laikytina, kad

---

³⁵⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 361-362.

padaroma objekto kopija, kuri nors ir skiriasi dydžiu bei kompiuteriniu formatu nuo savo pirmtako, tačiau leidžia panaudojant dekodavimo įrangą atkurti tą patį intelektualinės nuosavybės objektą.

Pripažįstant, kad tankinimas yra vienas iš atgaminimo būdų, kyla klausimas, ar tokiu būdu nebus per daug išplėtos baudžiamosios atsakomybės pagal BK 192 straipsnį ribos. Pavyzdžiui, asmuo pasidaro teisėtai įsigyto kompaktinio disko su audiovizualiniu kūriniu kopiją savo kompiuteryje (vieną kopiją asmeniniams tikslams galima pasidaryti). Tuomet nusprendžia, jog nukopijuotas kūrinys užima per daug vietos kompiuterio kietajame diske, todėl šį sutankina. Tankinimo veiksmo pabaigoje kompiuterio kietajame diske jau būna dvi kūrinių kopijos (pirminė ir sutankinta). Nors ir akivaizdu, jog kitokiu būdu perrašyto kūrinių apimtį sumažinti neišeina, formaliai tai yra tiek ATGTĮ, tiek BK 192 straipsnio pažeidimas. Visgi, nepaisant formalaus įstatymų pažeidimo, manytume, kad tokia veika neturėtų būti laikoma pavojinga, ir už ją neturėtų būti traukiama baudžiamoji atsakomybė, kadangi kūrinių kopijos atgamintos asmeniniam naudojimui, be to, paprastai po sutankinimo veiksmo yra ištrinamas pirminis šaltinis, kad neužimtų papildomos vietos laikmenoje.

Tuo pačiu giliau nagrinėtinas kitas, dažnai gyvenime pasitaikantis, pavyzdys. Toje pačioje laikmenoje, pavyzdžiui, kietajame kompiuterio diske ar kompaktiniame diske, yra atgaminamos kelios to paties kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopijos. Formaliai tokiu atveju turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį, kadangi pagal ATGTĮ asmeniniams tikslams galima atgaminti ne daugiau kaip vieną kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopiją. Tačiau į šią situaciją galima pažiūrėti ir kitu kampu. Nepaisant to, kiek vienoje laikmenoje yra atgaminta to paties kūrinių kopijų, laikmena yra viena, todėl, pavyzdžiui, ketinant atgamintą kūrinių platinti, įmanoma išplatinti iš esmės tik vieną kūrinių (nors ir kelias jo kopijas) vienam asmeniui, taigi kelių kūrinių kopijų atgaminimas vienoje laikmenoje nerodo galimų ne asmeninio naudojimo tikslų. Akivaizdu, jog kelių kūrinių kopijų vienoje laikmenoje neįmanoma panaudoti kaip atskirų objektų, nes kopijos

neatskiriamai susijusios su laikmena. Atsižvelgiant į tai, kelių kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijų atgaminimas vienoje nedalomoje laikmenoje absoliučiai nedidina atgaminimo, kaip veikos, pavojingumo ir galimais padariniais visiškai nesiskiria nuo vienos kūrinio kopijos atgaminimo vienoje laikmenoje (kas nėra draudžiama, kai tai yra daroma asmeniniam naudojimui). Mūsų supratimu, nepaisant BK 192 straipsnyje numatytos automatinės baudžiamosios atsakomybės už daugiau nei vienos kūrinio kopijos atgaminimą, baudžiamoji atsakomybė turėtų būti siejama ne tik su atgamintų kūrinio kopijų kiekiu, tačiau ir su laikmenų, kuriose yra atgaminti minėti objektai, kiekiu, nes tai rodytų galimybę, o kartu ir ketinimą naudoti kopijas ne asmeniniais tikslais. Tuo atveju, jei toje pačioje laikmenoje yra atgaminamos kelios to paties kūrinio kopijos, baudžiamoji atsakomybė neturėtų kilti. Pabrėžtina, kad baudžiamoji atsakomybė kyla ir už vieno kūrinio neteisėtą atgaminimą, jei tokio kūrinio rūšies pagal ATGTĮ neleidžiama atgaminti asmeniniam naudojimui (pavyzdžiui, kompiuterio programa, architektūros kūriniai pastatų pavidalu, elektroninės duomenų bazės).

Atgaminimas P2P. Taip pat svarbu aptarti šiuo metu labiausiai ir plačiausiai paplitusią duomenų keitimosi sistemą internetu, vadinamą *peer-to-peer* (P2P) (liet. – vartotojas vartotojui). Šios sistemos esmė yra ta, kad reikalingi duomenys, įskaitant ir autorių teisių bei gretutinių teisių saugomus objektus, yra siunčiami tiesiogiai tarp interneto vartotojų, o ne iš šiuos duomenis išsaugojusių serverių. Tokiu atveju duomenys nėra nuolatinei užfiksuojami tarpinėse stotyse (serveriuose), todėl neįvyksta BK 192 straipsniu draudžiamas atgaminimas serveryje, o siunčiami duomenys atgaminami tik gaunančiojo kompiuteryje (ir laikinai tarpinėse stotyse).

Centralizuotos P2P atveju paslaugos teikėjas sudaro centralizuotus duomenų sąrašus, o vartotojas šiame sąrašė pagalbinių programų pagalba gali susirasti norimus kūrinius ir vartotojus, kurie leidžia paieškos momentu šiuos kūrinius (jų dalis) tiesiogiai parsisiųsti iš jų. Tokiu principu veikiančios paieškos sistemos šiuo metu nebėra populiarios, kadangi didžiausios iš tokias

paslaugas siūliusių įmonių pralaimėjo teismo procesus, tiesa – civilinius, dėl neteisėto kūrinų padarymo viešai prieinamais ar sąmoningo bendrininkavimo neteisėtai atgaminant autorių teisių saugomus kūrinius. Žinomiausia ir pasaulyje plačiausiai nuskambėjusi buvo *Napster* byla (vyko JAV).

Decentralizuotos P2P paieškos sistemose nebūna sudaromi duomenų ir vartotojų sąrašai, tačiau kiekvienu atveju vartotojui pateikus užklausą norimų duomenų ieškoma tarp tuo momentu prisijungusių vartotojų. Taigi decentralizuota P2P sistema apskritai teikia tik paieškos paslaugas.

Šiuo metu viena labiausiai paplitusių P2P sistemų yra dalinimasis bylomis naudojantis *BitTorrent* protokolu. Naudojantis minėtu protokolu, pirmiausia iš paprastų ar specializuotų internetinės paieškos puslapių yra atsisiunčiama *.torrent* formato byla (failas). Tokio formato byloje nėra ketinamų atsisiųsti duomenų, tačiau yra išsaugota tekstinė informacija apie ketinamus atsisiųsti duomenis (pavyzdžiui, filmus, muziką): ketinamų siųstis duomenų pavadinimas, ketinamų siųstis duomenų dydis, suskaidymas dalimis ir, svarbiausia, koks serveris (angl. – *BitTorrent tracker*) koordinuoja konkrečių duomenų siuntimąsi. Atsisiuntus *.torrent* formato failą jis atidaromas specialia vartotojo sąsajos programa (pavyzdžiui, *µTorrent*, *Azureus*, *ABC* ir kt.), kuri prisijungia prie faile nurodyto serverio, prisiregistruoja ir iš serverio gauna informaciją apie kitus vartotojus, kurie tuo metu siunčiasi reikiamus duomenis (angl. – *leechers*) ir daro šiuos duomenis viešai prieinamus (angl. – *seeders*). Tuomet yra prisijungiama prie esamų vartotojų ir pradedami siųstis norimi duomenys. Šios sistemos principas yra tas, kad duomenys yra suskaidomi į daugybę smulkių paketų, ir siunčiami bei gaunami yra šie atskiri paketai. Kuomet vartotojas gauna bent vieną paketą, jis automatiškai pradeda dalintis tuo paketu su kitais vartotojais, tuo pačiu besisiųsdamas likusius duomenų paketus. Esminis tokios sistemos skirtumas nuo anksčiau minėtų sistemų yra tas, jog paiešką atliekantis tarpininkas ieško ne konkrečių duomenų ir vartotojų, o tik *.torrent* failų, kuriuose talpinama

informacija apie norimus duomenis³⁵⁸. Per serverį (angl. – *tracker*), kaip ir kitose P2P sistemose, nėra siunčiami duomenys, o tik informacija apie duomenis. Dėl šių pranašumų, mūsų nuomone, formaliai neįmanoma apkaltinti paieškos sistemų, jog jos daro saugomus duomenis viešai prieinamus ar bendrininkauja siunčiantis saugomus duomenis.

Paminėtina, kad 2009 m. Švedijoje Stokholmo apygardos teismas (pirmoji instancija) išnagrino baudžiamąją bylą prieš keturis asmenis, kurie valdo didžiausią *.torrent* failų paieškos puslapį ir *.torrent* failų serverį pasaulyje – www.thepiratebay.org. Teismas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį ir pripažino, jog kaltinamieji padarė nusikaltimą pagal Švedijos autorių teisių įstatymą, kadangi bendrininkavo su savo vartotojais, kurie vieni iš kitų siuntėsi kūrinius ir gretutinių teisių objektus, padarant minėtus objektus viešai prieinamais³⁵⁹. Tokią išvadą teismas padarė konstatavęs, jog kaltinamieji žinojo, jog vartotojai, naudodamiesi jų interneto puslapiu, be kita ko, siuntėsi ir saugomus intelektinės nuosavybės objektus, tačiau nesiėmė jokių veiksmų ir tai toleravo. Apeliacinės instancijos teismas 2010 m. lapkritį paliko galioti apkaltinamąjį nuosprendį, tik sušvelnino paskirtas laisvės atėmimo bausmes bei padidino priteistinus nuostolius³⁶⁰. Šiuo metu nuosprendis yra apskūstas Švedijos Aukščiausiam Teismui.

Mūsų supratimu, bent jau pagal Lietuvos baudžiamąją teisę, toks teismo išaiškinimas būtų nelogiškas, kadangi teismas praktiškai neišnagrino techninių duomenų siuntimosi naudojant *.torrent* failus aspektų, t. y. neįsigilino į tai, jog kaltinamieji patys savo serveriuose netalpino ir nedarė viešai prieinamais intelektinės nuosavybės objektų, o suteikė tik technologines priemones, kuriomis naudojantis buvo įmanoma lengviau dalintis bet kokiais norimais duomenimis. Tai, kad vartotojai šias priemones, be kita ko, naudojo ir galbūt neteisėtais tikslais, nedaro bendro pobūdžio priemonės suteikusių

---

³⁵⁸ Internetinė enciklopedija Wikipedia. Prieiga per internetą: <[http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent_\(protocol\)](http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent_(protocol))>, žiūrėta 2009-06-12.

³⁵⁹ 2009 m. balandžio 17 d. Stokholmo apygardos teismo nuosprendis byloje Nr. B 13301-06. Prieiga per internetą: <http://www.ifpi.org/content/library/Pirate-Bay-verdict-English-translation.pdf>, žiūrėta 2009-06-11.

³⁶⁰ Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/The_Pirate_Bay_trial>, žiūrėta 2011-10-19.

asmenų bendrininkais (padėjėjais) (taip, kaip pavyzdžiui, peilių ar šaunamųjų ginklų gamintojai ir pardavėjai nekalti, jog šiais įrankiais kartais žudomi žmonės, nebent ginklas perduodamas konkrečiai neteisėtai veikai daryti).

BK 24 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. Pagal to paties BK straipsnio 6 dalį padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlių, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Pažymėtina, kad padėjėjo pagalba turi visada būti nukreipta į konkrečios nusikalstamos veikos padarymą ir sudaro realias galimybes veikti kitiems bendrininkams³⁶¹. Tai turi būti priežastinis ryšys tarp padėjėjo veiksmų ir atsiradusio rezultato. Nagrinėjamu atveju, manytume, tokio priežastinio ryšio nėra, nes technologinės galimybės galimai nusikalstamas veikas darantiems asmenims perduodamos ne konkrečioms veikoms daryti. Bendrininkavimo tokiu atveju nėra, nes technologinę prieigą suteikiantys asmenys niekaip nėra susitarę su vykdytojais.

Kitaip traktuojant ir vertinant nagrinėjamą situaciją, apskritai visi kompiuteriai, interneto prieigą suteikiantys serveriai ir internetinės technologijos galėtų būti laikomi visų internetu vykstančių pažeidimų priemonėmis, o juos pateikę asmenys – bendrininkais, o tai būtų nelogiška. Tai, kad buvo išvystyta internetinė duomenų perdavimo technologija, kuria greičiau ir paprasčiau galima perduoti duomenis, dar nereiškia, kad asmenys, kurie šią technologiją pateikia naudojimuisi, yra galimų pažeidimų bendrininkai, kadangi, kaip minėta, jie nėra susitarę su vykdytojais daryti

---

³⁶¹ ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 163.

konkrečias nusikalstamas veikas ir jų veiksmuose nėra priežastinio ryšio su padariniais.

Mūsų supratimu, paieškos sistemos paslaugų teikėjas veikia tik kaip tarpininkas tarp asmenų, norinčių dalintis konkrečiais autorių teisių objektais, tačiau pats autorių teisių objektų neatgamina, todėl tokios paslaugos teikėjui baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį negali kilti. Be to, manytume, jog toks tarpininkas, bent jau Lietuvoje, negalėtų būti traktuojamas kaip padarantis kūrinius viešai prieinamais ar juos platinantis. Tokia pozicija grindžiama šiais argumentais. Visų pirma, kūrinio padarymas viešai prieinamu – tai kūrinio paruošimas perduoti tretiesiems asmenims pagal jų užsakymą jų pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Kaip minėta, paieškos paslaugos teikėjas pats autorių teisių objektų savo serveryje neišsaugo, todėl jis negali paruošti kūrinio perduoti tretiesiems asmenims. Neįmanoma paruošti ir perduoti objekto, kurio pats neturi. Antra, tokios paslaugos teikėjas disponuoja informacija apie tai, kas ir kokius kūrinius turi, ir šia informacija dalinasi su vartotojais. Tokios informacijos pateikimas vartotojams negali būti laikomas kūrinių padarymu viešai prieinamais – tai tik informacijos apie tai, kokie vartotojai daro kūrinius viešai prieinamais, viešas pateikimas. Neabejotina, jog tokios informacijos pateikimas palengvina kūrinių (teisėtų ar neteisėtų) kopijų apyvartą, tačiau toks elgesys baudžiamosios teisės prasme nėra neteisėtas. Pažymėtina, kad tarpininkas nekontroliuoja vartotojų ir jų duomenų, kuriuos šie padaro viešai prieinamais, nes tokios pareigos neturi. Be to, siunčiamų duomenų kiekis yra toks didelis, kad tai sukontroliuoti apskritai net nebūtų galimybių. Dėl šios priežasties tarpininkas net nežino, kada duomenys, o konkrečiai – intelektinės nuosavybės objektai, – yra siūlomi teisėtai, o kada – ne.

Bendram įsivaizdavimui, kad tokiu atveju tarpininkas nedaro ne tik baudžiamosios teisės, tačiau apskritai jokio pažeidimo, galima pateikti tokį savo turiniu iš esmės analogišką aukščiau aptartai situacijai pavyzdį. Kiekvienoje didesnėje Vilniaus turgavietėje (pavyzdžiui, Kalvarijų, Gariūnų) yra prekiaujama kompaktiniais diskais su audiovizualiniais, muzikiniais

kūriniais ir programine įranga. Paprastai tokie kompaktiniai diskai kainuoja apie 10 litų, yra atgaminti be turtinių teisių turėtojų sutikimo ir yra nelegaliai įvežti į Lietuvos Respubliką, todėl laikytini neteisėtomis kopijomis. Tačiau turguose taip pat yra ir teisėtų kūrinų kopijų. Asmuo, žinodamas, kad turgavietėse, be kita ko, prekiaujama ir kompaktiniais diskais, kitam asmeniui, atvykusiam iš kito miesto, šiam paklausus, kur būtų galima įsigyti muzikos ir filmų, nurodo, kad tai galima padaryti konkrečioje turgavietėje, kurios adresas yra toks ir toks (asmuo, nurodęs, kur galima įsigyti muzikos ir filmų, niekaip nėra susijęs nei su legalių, nei su nelegalių kompaktinių diskų pardavėjais ar asmeniu, kuriam nurodė adresą). Miesto svečias nuvyksta į turgavietę ir nusiperka neteisėtą kūrinio kopiją. Ar tokiu atveju būtų galima nuorodą davusį asmenį apkaltinti bendrininkavus su neteisėtų kopijų platintojais? Manytume, kad ne.

Analogiškai bendrininkavimu neteisėtai padarant kūrinius viešai prieinamais ar atgaminant negalima būtų apkaltinti ir paieškos paslaugas teikiančių tarpininkų, nes jie tik pasidalina turima informacija, tačiau nei skatina, nei inicijuoja neteisėtus veiksmus. Juo labiau negalima apkaltinti neteisėtais veiksmais *.torrent* sistemoje dirbančių tarpininkų, kadangi šie apskritai neteikia duomenų apie norimus atsisiųsti kūrinius, o tik padeda surasti failus, kuriuose yra duomenys apie ketinamus atsisiųsti kūrinius. Darytina išvada, kad P2P tarpininkai suteikia priemones, kuriomis galima padaryti autorių teisių pažeidimą, t. y. keitimosi duomenimis sistemą. Tačiau kaip šiomis priemonėmis bus naudojamos, teisėtai ar ne, lemia tik vartotojas. Mūsų nuomone, toks priemonių suteikimas, kadangi jis neskirtas specialiai nusikaltimui daryti, negali būti laikomas bendrininkavimu. Be to, priemonės suteikiančios svetainės nėra susitarusios su vartotojais daryti konkrečias veikas, todėl jų veiksmų laikyti bendrininkavimu nėra pagrindo.

Baigtinumas. BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo, kuomet jis padaromas neteisėtai atgaminant intelektinės nuosavybės objektą, sudėtis yra materiali, t. y. nusikaltimas laikomas baigtu tuomet, kai yra neteisėtai

atgamintas intelektinės nuosavybės objektas. Jei atgaminimo veiksmai buvo pradėti, tačiau nebaigti, tuomet laikytina, kad nusikalstama veika nutrūko pasikėsimo stadijoje. Tokiu atveju nusikalstama veika turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 21 straipsnį (pasikėsimas padaryti nusikalstamą veiką) ir BK 192 straipsnio 1 ar 2 dalį. Kadangi nagrinėjami nusikaltimai yra nesunkūs nusikaltimai, už rengimąsi padaryti šiuos nusikaltimus baudžiamoji atsakomybė nekyla. Pabrėžtina, kad nagrinėjamo nusikaltimo baigtinumas priklauso nuo intelektinės nuosavybės objektų apsaugos specifikos. Jau minėta, kad autorių teisė saugo ne tik visą kūrinį, tačiau ir jo dalį, kuri atskirai atitinka kūriniumi keliamus reikalavimus. Tai reiškia, kad nusikaltimas neteisėtai atgaminant kūrinį ar gretutinių teisių objektą turi būti laikomas baigtu net ir tuomet, kai yra atgaminta tokia kūrinio ar gretutinių teisių objekto dalis, kuri yra saugoma. Tokią išvadą galima daryti ne tik iš to, kad yra saugomos ir intelektinės nuosavybės objektų dalys, tačiau ir iš to, kad BK 192 straipsnyje, be kita ko, numatyta baudžiamoji atsakomybės ir už kūrinio ar gretutinių teisių objekto dalies atgaminimą. Taigi nusikaltimas turėtų būti laikomas baigtu, kuomet atgamintas visas kūrinys ar gretutinių teisių objektas arba atgaminta tokia kūrinio ar gretutinių teisių objekto dalis, kuri atskirai yra saugoma autorių teisės.

4.1.2. Platinimas

ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatyta savarankiška autoriaus turtinė teisė – platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant. Analogišką platinimo teisę pagal ATGTĮ turi ir gretutinių teisių subjektai. Kadangi intelektinės nuosavybės objekto atgaminimo ir platinimo teisės pagal ATGTĮ yra atskiros ir savarankiškos turtinės teisės, leidimas atgaminti kūrinį ar gretutinių teisių objektą dar savaime nereiškia leidimo platinti atgamintas kopijas. Autorius ar gretutinių teisių subjektas gali leisti atgaminti intelektinės nuosavybės objektą, tačiau

toks leidimas savaime neapima leidimo atgamintą objektą platinti. Taigi ir BK 192 straipsnyje įtvirtinta atskira turtinės teisės – platinimo – gynybos priemonė – draudimas platinti neteisėtai atgamintas kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijas.

Platinimas BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo prasme – tai bet koks neteisėtai atgamintų kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijų realizavimas, perdavimas ar išsiuntimas materialia forma. Tai gali būti kopijų pardavimas, nuoma, mainai ar kitoks atlygintinis ar neatlygintinis perdavimas naudotis kūrinio ar gretutinių teisių objektu kitam asmeniui.

Nuoma – tai kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto originalo ar kopijos perdavimas naudoti tam tikrą laiką siekiant tiesioginės ar netiesioginės komercinės naudos. Panauda – kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto originalo ar kopijos perdavimas tam tikrą laiką neatlygintinai naudotis bibliotekose ar kitose viešai prieinamose įstaigose.

Baudžiamosios teisės teorijoje teigiama, kad „platinimas – bet koks neteisėtų kūrinio kopijų realizavimas, perdavimas ar išsiuntimas tiek paprasta, tiek elektronine forma <...>“³⁶². Nesutinkame su išsakyta nuomone, jog intelektinės nuosavybės platinimas gali vykti ir perduodant, išsiunčiant intelektinės nuosavybės objektą elektronine forma. Kadangi, kaip aptarta anksčiau, BK 192 straipsnyje vartojamas sąvokas reikia aiškinti pagal ATGTĮ ir kitus civilinius autorių teisių santykius reglamentuojančius teisės aktus, intelektinės nuosavybės objektų platinimo sąvoka taip pat turėtų būti suprantama taip, kaip ji suprantama pagal ATGTĮ. Šio įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 5 punktas autoriui suteikia išimtinę teisę „platinti kūrinio **originalą ar jo kopijas** perduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant“. Iš esmės tokia pati platinimo teisė suteikta ir gretutinių teisių objektų valdytojams (ATGTĮ 53 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 54 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 56 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 57 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

---

³⁶² ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 404.

Taigi, visų pirma, platinimas ir platinimo teisė siejama su kūrinio originalu ar jo kopijomis. Kūrinys tam, kad jis būtų apskritai pripažintinas kūrinium, turi būti užfiksuotas kokioje nors materialioje laikmenoje. Taip pat ir kalbant apie kūrinio kopijas akivaizdu, kad kopijos – tai materialūs objektai (laikmenos). Taigi vartojant kūrinio ar gretutinių teisių objekto platinimo sąvoką omenyje turimas tik materialių kūrinio ar gretutinių teisių objektų ar jo kopijų platinimas. Pažymėtina, kad intelektinės nuosavybės objektas gali būti fiksuotas ir elektronine forma (elektroninėje laikmenoje – kompaktiniame diske, kompiuterio kietajame diske ir pan.), tačiau pats objekto perdavimas turi vykti perduodant materialią laikmeną, o ne perduodant intelektinės nuosavybės objektą sudarančią informaciją. Tai reiškia, kad turi būti perduodama materiali knyga, kompaktinis diskas, kietasis kompiuterio diskas ar kita laikmena, kurioje yra užfiksuotas kūrinys ar jo kopijos. Tuo tarpu perdavus ne materialią laikmeną, tačiau tik informaciją, kuri yra užfiksuota toje laikmenoje, pavyzdžiui, persiuntus tokią informaciją internetu į kito vartotojo kompiuterio kietąjį diską, platinimo veiksmas, kaip jis suvokiamas pagal ATGTĮ, neįvyksta, nes neperduodama materiali laikmena, kurioje yra fiksuotas kūrinys.

Antra, ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalies 8 punkte yra numatyta atskira autoriaus teisė leisti arba uždrausti „transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, **įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete)**“. Taigi kūrinio padarymas viešai prieinamu internete ir tuo pačiu suteikimas galimybės kūrinį parsisiųsti į savo kompiuterį sudaro atskirą turtinę autoriaus teisę, kuri nėra tapati platinimo teisei.

Trečia, ATGTĮ 16 straipsnyje numatyta, kad autoriui ar jo teisių perėmėjui, kuris pardavė ar kitu būdu perdavė nuosavybėn Europos ekonominės erdvės valstybių teritorijoje kūrinio originalą ar jo kopijas, Europos ekonominės erdvės valstybių teritorijoje nustoja galioti (išnaudojama) išimtinė teisė platinti teisėtai apyvartoje esantį kūrinį ar jo kopijas. Kalbant apie platinimo teisės išnaudojimą, pabrėžiama, kad platinimo teisės išnaudojimas taikomas taip pat tik materialių kūrinio egzempliorių (originalų

ar jo kopijų) platinimui³⁶³. Taigi būtų nelogiška, jei platinimo sąvoka apimtų ir platinimą elektroninėje erdvėje, tuo tarpu platinimo teisės išnaudojimo taisyklė galėtų būti pritaikyta tik materialių kūrinių kopijų platinimui.

Dėl nurodytų priežasčių darytina išvada, kad kūrinių ir gretutinių teisių objektų platinimas turėtų būti suvokiamas tik kaip materialių laikmenų, kuriose yra užfiksuotas kūrinys ar gretutinių teisių objektas, perdavimas, tačiau platinimas neapima perdavimo elektronine forma (pavyzdžiui, internetu, transliuojant į eterį ir pan.). Pažymėtina, kad autorių teisės teorijoje yra išsakyta analogiška nuomonė, jog platinimo sąvoka apima tik materialių egzempliorių, kopijų platinimą³⁶⁴.

Atsižvelgiant į visas nurodytas aplinkybes, baudžiamosios teisės teorijoje išsakyta nuomonė, kad kūriniai gali būti platinami ir perduodant elektronine forma, vertintina kritiškai. Atsižvelgiant į iš teisės aktų išplaukiančią platinimo sąvoką, platinimą pagal BK 192 straipsnį suvokiant ir kaip kūrinių perdavimą elektronine forma, būtų nepagrįstai, ne pagal įstatymo raidę, išplėtos baudžiamosios atsakomybės ribos. Pabrėžtina, kad plečiamai aiškinti baudžiamojo įstatymo negalima, todėl aptariamas platinimo sąvokos aiškinimas yra nepagrįstas. Tuo pačiu darytina išvada, kad BK 192 straipsniu neuždraudus kūrinių ar gretutinių teisių objekto neteisėtai padaryti viešai prieinamą komerciniais tikslais (t. y. nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už kūrinių ir gretutinių teisių objektų perdavimą internetu komerciniais tikslais), yra palikta baudžiamojo įstatymo spraga, kuri gali būti ištaisyta tik keičiant BK 192 straipsnį, tačiau jokių būdu ne plečiamai aiškinant šį straipsnį.

Taip pat pažymėtina, kad siekiant kitam asmeniui perduoti galimybę naudotis neteisėta kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopija, galimas ne pačių kopijų neteisėtas perdavimas, o informacijos, padedančios prieiti prie tų kopijų, perdavimas, pavyzdžiui, slaptažodžio, leidžiančio iš tam tikro serverio atsisiųsti norimo kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopiją. Iš esmės tokiu atveju būtų pasiekiamas lygiai toks pats rezultatas, t. y. perdavimas galimybės

---

³⁶³ MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 412.

³⁶⁴ Ten pat, p. 385-388.

kitam asmeniui naudotis kopija, kaip ir fizinio kopijos laikmenos perdavimo atveju. Visgi, kaip minėta aukščiau, tokiu atveju nusikaltimo, numatyto BK 192 straipsnyje, sudėties nebūtų, kadangi nebūtų perduodama materiali laikmena, kurioje yra kūrinys ar gretutinių teisių objektas, o kūrinio ir gretutinių teisių objektų platinimas turi būti suvokiamas tik kaip materialiu laikmenų, kuriose yra užfiksuotas kūrinys ar gretutinių teisių objektas, perdavimas.

Nusikaltimas platinant neteisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijas laikomas baigtu, kuomet pradedami bet kokie aukščiau aptarti platinimo veiksmai. Taigi nusikaltimo sudėtis yra formali.

Pažymėtina, kad BK 192 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę tik už neteisėtą kopijų laikymą, gabenimą ar platinimą, t. y. BK 192 straipsnis nenumato atsakomybės už teisėtą kopijų neteisėtą laikymą, gabenimą ar platinimą. Tačiau teismų praktikoje yra atvejų, kuomet asmuo buvo nuteistas už teisėtai atgamintų kopijų neteisėtą platinimą.³⁶⁵

Atkreiptinas dėmesys, kad BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo padarymui platinant būtinas papildomas objektyviosios pusės požymis – platinamų neteisėtai atgamintų kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijų vertė turi viršyti 100 MGL sumą. Be to, pagal BK 192 straipsnio 2 dalį nusikaltimą kvalifikuojančiu požymiu yra kopijų vertė, viršijanti 250 MGL sumą.

Pažymėtina, kad BK 192 straipsniu yra draudžiama ne neteisėtai platinti kūrinius ar gretutinių teisių objektus, o platinti neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas, o tai nėra visiškai tas pats. Formaliai tai reiškia, kad neteisėtai (be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto leidimo) platinti kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų BK 192 straipsnis nedraudžia, jei platinamos teisėtos kūrinių ar gretutinių teisių kopijos. Pavyzdžiui, galima tokia situacija, kad autoriaus ar gretutinių teisių subjektas suteikia teisę importuoti autoriaus ar gretutinių teisių objektų kopijas į Lietuvos Respubliką, tačiau nesuteikia teisės šias kopijas platinti parduodant. Tokiu atveju, jei importuotojas, teisėtai importavęs kopijas į Lietuvos Respubliką, neturėdamas leidimo jas parduoti,

---

³⁶⁵ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 506/2005.

jis negalėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybèn pagal BK 192 straipsnį, kadangi šiame straipsnyje nėra uždrausta neteisėtai platinti intelektinės nuosavybės objektus. Manytina, kad tai yra teisinio reglamentavimo spraga, kuri turėtų būti ištaisyta keičiant BK 192 straipsnį taip, kad būtų uždrausta platinti ne tik neteisėtai atgamintas intelektinės nuosavybės objektų kopijas, bet ir neteisėtai platinti teisėtai atgamintas intelektinės nuosavybės objektų kopijas.

4.1.3. Gabenimas

Kitas alternatyvus veiksmas, kuriuo gali būti padaroma BK 192 straipsnyje numatyta nusikalstama veika, yra neteisėtų autorių ar gretutinių teisių objektų kopijų gabenimas.

Gabenimas – tai neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų pervežimas, pernešimas, skraidinimas ar bet koks kitoks transportavimas Lietuvos Respublikos teritorijoje. BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo, kuomet jis padaromas gabenant neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas, sudėtis yra formali, taigi nusikaltimas laikomas baigtu pradėjus gabenimo veiksmus.

Gabenimo sąvoka taip pat apima importavimo ir eksportavimo veiksmus –atitinkamo nusikaltimo dalyko įvežimą, atgabenimą į Lietuvos Respubliką ar išvežimą, išgabenimą į užsienį, kertant valstybės sieną. Neteisėtas importavimas – atgabenimas kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijų į Lietuvos Respubliką be autoriaus teisių ar gretutinių teisių subjekto leidimo bet koku būdu (įvežant, įskraidinant, įplukdant, įnešant ir pan.). Importavimo atveju reikšmės neturi ir tai, ar importuoti kūriniai arba gretutinių teisių objektai yra skirti platinimui Lietuvos Respublikoje ar juos ketinama tranzitu gabenti į kitą užsienio valstybę. Neteisėtas eksportavimas – be autoriaus teisių ar gretutinių teisių subjekto leidimo neteisėtai pagamintų kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijų išgabenimas bet koku būdu iš Lietuvos Respublikos teritorijos.

Pažymėtina, kad iki 2009 m. BK 192 straipsnio pakeitimų, importavimas ir eksportavimas buvo numatyti kaip atskiri alternatyvūs veiksmai, kuriais galėjo būti padarytas BK 192 straipsnyje numatytas nusikaltimas, tačiau kadangi šiuos veiksmus apima gabenimo sąvoka, keičiant BK 192 straipsnį atskiro šių veiksmų įvardinimo buvo atsisakyta.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad autorių teises reglamentuojantys teisės aktai tiesiogiai nedraudžia gabenti ar laikyti neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopijas. Tik ATPK 214¹⁰ straipsniu ir BK 192 straipsniu uždrausta gabenti ir laikyti neteisėtas intelektualinės nuosavybės objektų kopijas siekiant apriboti objektų, kurie atgaminti, eksportuoti ar importuoti į šalį neteisėtai, apyvartą. Tokiu būdu, viena vertus, neleidžiama atlikti veiksmų, kurie padėtų išplatinti neteisėtus intelektualinės nuosavybės objektus, antra vertus, tokiu draudimu mažinama žala, kurią galimai patiria autorius ar gretutinių teisių subjektas dėl apyvartoje esančių neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų.

Daugelio kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose taip pat numatyta baudžiamoji atsakomybė ne tik už neteisėtą kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą, tačiau ir už įvairius veiksmus su neteisėtai atgamintais objektais (gabenimą, laikymą, realizavimą ir pan.). Štai Rusijos baudžiamojo kodekso³⁶⁶ 146 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objekto panaudojimą, o taip pat už suklastotų kūrinių ar fonogramų įgijimą, laikymą ar gabenimą pardavimo tikslais dideliu mastu. Tuo tarpu Latvijos baudžiamajame kodekse³⁶⁷ netgi yra atskiras 149 straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė būtent ne už autorių ar gretutinių teisių pažeidimus, o už veiksmus su neteisėtomis autorių ir gretutinių teisių objektų kopijomis – tokių kopijų įgijimą, laikymą ar slėpimą.

---

³⁶⁶ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=45571;dst=100009>>, <<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionVII/Chapter19.html>>, žiūrėta 2011-10-23.

³⁶⁷ Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

4.1.4. Laikymas

Paskutinis alternatyvus veiksmas, kuriuo gali būti padaroma BK 192 straipsnyje numatyta nusikalstama veika, yra neteisėtų autorių ar gretutinių teisių objektų kopijų laikymas.

Laikymas – neteisėtų kopijų faktinis turėjimas savo žinioje bet kurioje vietoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Laikymu pripažintinas tokių kopijų sandėliavimas, turėjimas namuose, ofise ar bet kur kitur.

BK 192 straipsnyje numatyta nusikaltimo, kuomet jis padaromas laikant neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas, sudėtis yra formali, taigi nusikaltimas laikomas baigtu pradėjus laikymo veiksmus.

Laikymu pripažintinas ir autorių bei gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų laikymas elektroniniu būdu (pavyzdžiui, kompaktiniame diske, kompiuterio kietajame diske ir pan.). Šiuo metu sparčiai populiarėjant iš esmės naujai kompiuterių ir informacijos valdymo koncepcijai – debesų kompiuterijai (angl. – *cloud computing*) – neabejotinai gali iškilti problemų dėl nagrinėjamo nusikaltimo padarymo atliekant laikymo veiksmą traktavimo.

Cloud computing – tai kompiuterių naudojimas remiantis išimtinai internetu, kuomet iš esmės tiek pats kompiuteris (angl. – *hardware*), tiek programinė įranga (angl. – *software*), kuria dirba galutinis vartotojas, yra ne vartotojo buvimo vietoje, o pas kompiuterijos paslaugos teikėją. Tai reiškia, kad vartotojui pakanka turėti sąsajos priemones (monitorių, įvesties įrenginį (pele, klaviatūrą), modemą) su internetu. Visi kompiuteriniai veiksmai atliekami ir informacija, su kuria dirbama, tokiu atveju fiziškai yra ne vartotojo buvimo vietoje, o serverio buvimo vietoje. Taigi kalbant apie BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo veiksmą – laikymą – gali susidaryti situacijos, kuomet asmuo turės galimybę prieiti ir naudoti neteisėtą intelektualės nuosavybės objekto kopiją, tačiau kadangi ji bus debesyje (angl. – *in the cloud*), fizinės laikmenos, kurioje yra kopija, asmuo neturės ir fiziškai nevaldys. Taigi tokia situacija neatitiks tradicinės laikymo kaip faktinio turėjimo savo žinioje sąvokos ir formaliai asmuo už aukščiau nurodytus

veiksmus negalės būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 192 straipsnį.

Be to, tokiu atveju kyla klausimas dėl nusikaltimo padarymo vietos, kadangi asmuo veiksmus kompiuteriu gali atlikti Lietuvos Respublikoje, tuo tarpu nusikaltimą darant laikomos neteisėtos kūrinio ar gretutinių teisių objektų kopijos būtų fiziškai laikomos užsienio valstybėje, t. y. valstybėje, kurioje fiziškai yra serveris ir informacijos saugojimo įrenginys.

Pažymėtina, kad neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių objektų panaudojimas ir tokių objektų neteisėtų kopijų gabenimas, laikymas yra savo turiniu iš esmės skirtingos veikos (skiriasi dalykas, veiksmai, kuriais padaromos veikos, veikų baigtumo momentas), todėl svarstytinas BK 192 straipsnio išskyrimas į atskiras dalis, o galbūt – net ir atskirus straipsnius. Viename straipsnyje galėtų būti numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinio ir gretutinių teisių panaudojimą komerciniais tikslais, o kitame straipsnyje – už neteisėtai atgamintų kūrinio ar gretutinių teisių objektų apyvartą (laikymą, gabenimą, platinimą). Autoriaus siūlomos tokių BK straipsnių formuluotės pateikiamos šio darbo 278 puslapyje.

5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektas

Fizinis asmuo kaip BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektas.

BK 13 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad pagal baudžiamąjį kodeksą atsako asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o konkrečiais BK 13 straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais – keturiolika metų. Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objektų atgaminimą ar neteisėtų kopijų gabenimą, platinimą ar laikymą pagal BK 192 straipsnį gali kilti fiziniams asmenims, kuriems nusikaltimo padarymo dieną yra sukakę šešiolika metų.

Kitas būtinas kiekvieno nusikaltimo subjekto požymis yra pakaltinamumas, nes tik tuo atveju, kai fizinis asmuo yra pakaltinamas, galima kalbėti apie sąmoningą asmens psichinį santykį su padaryta ir jam inkriminuota veika³⁶⁸. Pakaltinamumas yra viena iš fizinio asmens neatskiriamų savybių, be kurios asmuo negali būti pripažįstamas kaltu padaręs nusikaltimą. Pakaltinamumas yra tampriai susijęs su kitu subjektyviuoju nusikaltimo požymiu – kalte, kadangi tik dėl pakaltinamo asmens galima kelti klausimą, ar jis kaltas padaręs BK uždraustą veiką, t. y. pakaltinamumas yra būtina kaltės sąlyga. Nepakaltinamas asmuo negali būti baudžiamosios teisės prasme laikomas kaltu, nes tik atitinkamos psichinės būklės asmuo, suvokiantis savo veiksmus ir galintis juos valdyti, gali būti pripažintas kaltu.

Asmuo pagal BK 192 straipsnį gali atsakyti tik tuo atveju, jei darydamas uždraustą veiką jis galėjo suvokti jos pavojingumą ir valdyti savo veiksmus. Taip pat pagal BK 192 straipsnį gali atsakyti ir ribotai pakaltinamas asmuo, kuris darydamas vieną iš BK 192 straipsniu uždraustų veikų dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų. Fizinis asmuo, teismo pripažintas ribotai pakaltinamu, atsako pagal BK 192 straipsnį, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis BK 59 straipsniu, arba jis gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, ir jam taikomos BK 67 straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės arba BK 98 straipsnyje numatytos priverčiamosios medicinos priemonės.

Taigi BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektu gali būti pakaltinamas ar ribotai pakaltinamas, sulaukęs 16 metų fizinis asmuo. Jokių specialiųjų nagrinėjamų nusikaltimų subjekto požymių BK 192 straipsnis nenumato, t. y. nagrinėjamų nusikaltimų subjektas nėra specialus. Tokios nuostatos laikosi ir teismai, pavyzdžiui, viename teismo sprendimų nurodoma, kad pagal BK 192 straipsnį atsakomybė kyla už tiesiogine tyčia atliktus veiksmus, susijusius su kompiuterio programų atgaminimu, o ne už tai, jog įmonės vadovas neužtikrino, kad jo vadovaujamoje įmonėje būtų laikomasi

---

³⁶⁸ PIESLIAKAS V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius: 1996, p. 119.

ATGTĮ reikalavimų, tai yra minėto nusikaltimo subjektas nėra specialus subjektas³⁶⁹.

Pažymėtina, kad užsienio šalių baudžiamieji įstatymai (ar autorių teisių įstatymai, kuriuose, be kita ko, numatyta ir baudžiamoji atsakomybė už autorių ir gretutinių teisių pažeidimus) taip pat nenumato specialių nagrinėjamų nusikaltimų subjektų.

Be fizinio asmens, kaip nagrinėjamų nusikaltimų subjekto, BK 192 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Juridinis asmuo kaip BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektas. 2001 m. lapkričio 23 d. Europos Tarybos Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų 12 straipsnyje numatyta, kad kiekviena šalis priima tokius teisės aktus ir kitas priemones, kurių gali prireikti užtikrinant, kad juridinis asmuo galėtų būti patrauktas atsakomybėn³⁷⁰ už nusikaltimus, minimus Konvencijoje (be kita ko, ir už nusikaltimus, susijusius su autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimais) ir padarytus jo naudai fizinio asmens, veikiančio individualiai arba kaip juridinio asmens organo dalis ir einančio vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, paremtas teise: atstovauti šiam juridiniam asmeniui; priimti sprendimus šio juridinio asmens vardu; kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Be to, kiekviena šalis Konvencijos dalyvė privalo imtis priemonių, reikalingų užtikrinti, kad juridinis asmuo galėtų būti patrauktas atsakomybėn, kai dėl fizinio asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės juridinio asmens įgaliotam fiziniam asmeniui buvo galima juridinio asmens naudai padaryti Konvencijoje nustatytą nusikaltimą, susijusį su autorių ir gretutinių teisių savininkų teisėmis.

BK 192 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą ar neteisėtų kopijų platinimą komerciniais tikslais atsako ir juridinis asmuo. Juridinio asmens

---

³⁶⁹ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-7-193/2008.

³⁷⁰ Atsižvelgiant į šalies teisės principus, juridinio asmens atsakomybė gali būti baudžiamoji, civilinė arba administracinė.

baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą buvo numatyta jau 2003 m., kuomet įsigaliojo naujasis BK.

Pagal BK juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jeigu jas juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas dėl aukščiau nurodytas teises turinčio fizinio asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kurstė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės. Aiškinant šias nuostatas svarbu pažymėti, kad sąvoka „vadovaujančios pareigos“ BK nėra apibrėžta (nenurodyta, kokios konkrečios pareigos juridiniame asmenyje patenka į šią kategoriją), tačiau esminiai šios sąvokos aspektai gali būti atskleisti remiantis ūkio subjektų veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis, susijusiomis su juridinių asmenų valdymu (CK 2.81, 2.82 straipsniai, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo³⁷¹ 37 straipsnis ir kt.).

Pagal fikcinę teoriją (pradininkas F. K. Savigny) juridinis asmuo realiai neegzistuoja. Šios teorijos šalininkai teigia, kad objektyvioje tikrovėje juridinis asmuo yra veikiau steigimo dokumentų rinkinys, fikcija nei subjektas, galintis personaliai veikti ir esantis savarankiškas³⁷². Tuo tarpu pagal realistinę teoriją juridinis asmuo yra savarankiškas subjektas, realiai ir savarankiškai egzistuojantis bei turintis savo valią³⁷³.

---

³⁷¹ Žin., 2000, Nr. 64-1914.

³⁷² SOLOVEIČIKAS D. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 2006, p. 63.

³⁷³ SOLOVEIČIKAS D. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 2006, p. 63-64.

Pagal CK 2.33 straipsnį juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti teises, būti ieškovu ar atsakovu teisme. BK 50 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad baudžiamosios atsakomybės subjektu negali būti valstybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Taigi baudžiamosios atsakomybės subjektu gali būti tik privatūs juridiniai asmenys. CK 2.74 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad privatūs juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikalingos konkrečios fizinio asmens savybės (lytis, amžius ir pan.). Tokiu būdu yra pripažintas juridinio asmens subjektiškumas, kurį patvirtina ir teismų praktika³⁷⁴. Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2009 m. birželio m. 8 d. priėmė nutarimą „Dėl kai kurių Baudžiamojo kodekso nuostatų, reglamentuojančių juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę“, kuriuo pripažino, jog BK nuostatos, susijusios su juridinio asmens baudžiamąja atsakomybe, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai³⁷⁵.

Reikia pažymėti, kad teismų praktikoje jau yra ne viena byla, kuomet pagal BK 192 straipsnį baudžiamojon atsakomybėn yra traukiamas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo³⁷⁶. Paprastai tai būna bendrovės, kurių kompiuteriuose neteisėtai komerciniais tikslais yra atgamintos ar yra laikomos kompiuterinės programos.

BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjekto kriminologinė charakteristika. Tyrimui labai svarbi informacija, apibūdinanti bendruosius būdingus nusikaltėlio bruožus. Tai svarbus informacijos šaltinis, nes asmeniniai žmogaus gebėjimai ir jo savybės realizuojami nusikalstama veika. Duomenys apie nusikaltėlio amžių, socialinę padėtį, asmenines savybes,

---

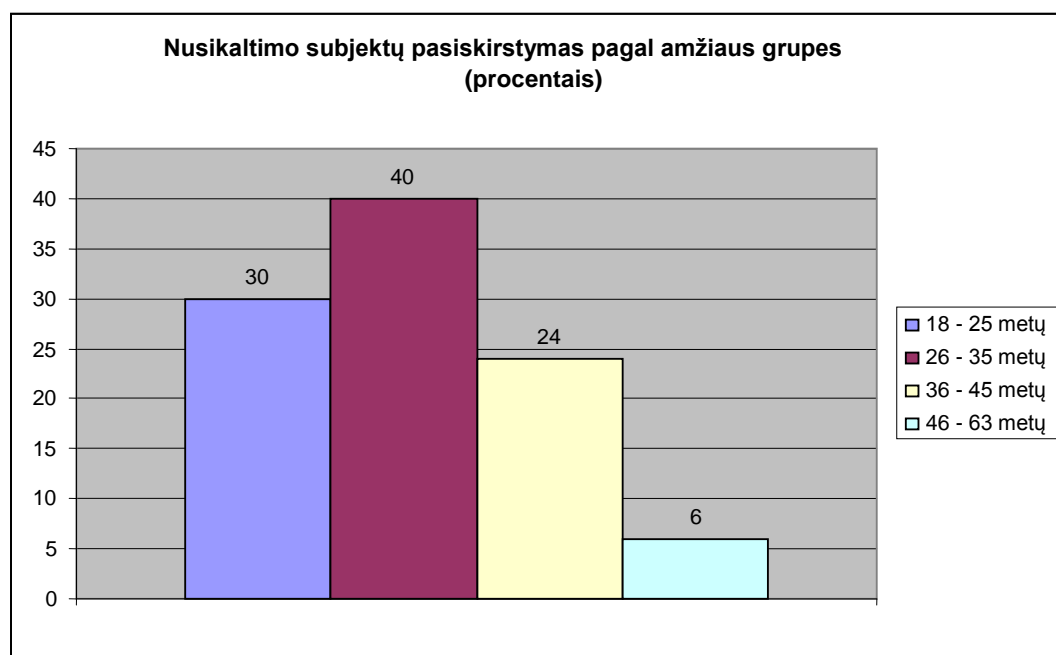
³⁷⁴ LAT senato 1999 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 straipsnis ir BK 275 straipsnis)“ // Teismų praktika. 1998, Nr. 10, p. 266; LAT baudžiamoji byla Nr. 3K-3-445/2001.

³⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl kai kurių Baudžiamojo kodekso nuostatų, reglamentuojančių juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę“ // Žin., 2009, Nr. 69-2798.

³⁷⁶ Pavyzdžiui, LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-201/2008; LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-310/2008; Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A – 739/2008; Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-106-107/2009.

įgūdžius, įpročius, charakterio bruožus padeda išaiškinti įvykio aplinkybes, nusikalstamos veikos priežastis, jos darymo būdo ypatumus ir pan.³⁷⁷ Duomenys apie nusikaltimo subjekto asmenybę tyrėjui (prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui) yra svarbūs informaciniu požiūriu. Žinodamas anksčiau analizuotų bylų duomenis, tyrėjas, susidūręs su konkrečia tyrimo situacija, gali prognozuoti ir iškelti versijas dėl autoriaus teisių ir gretutinių teisių nusikaltimo subjekto.

Išanalizavus Vilniaus miesto 1–3 apylinkės teismų nagrinėtas bylas pagal BK 192 straipsnį, galima konstatuoti, jog nagrinėjamus nusikaltimus padaro labai įvairaus amžiaus subjektai. Jauniausiam subjektui (iš analizuotų bylų) buvo 18 metų, jis mokėsi mokyklos 11 klasėje, o laisvu nuo mokslo laiku Kalvarijų turgavietėje platino nelegaliai atgamintus audiovizualinius kūrinius³⁷⁸. Vyriausiam asmeniui, padariusiam aptariamą nusikaltimą, buvo 63 metai. Vidutinis subjektų amžius – 32 metai. Toliau pateikiame diagramą, kuri iliustruoja nusikaltimo subjektų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes.

³⁷⁷GORBATKOV, A. Kontrabandos tyrimas: daktaro disertacija. Vilnius, 2005, p. 45.

³⁷⁸ Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1057-203/2005.

Iš pateiktos diagramos matyti, kad net 70 % nusikaltimų pagal BK 192 straipsnį padaro asmenys iki 35 metų. Tai rodo, kad šiuos nusikaltimus dažniausiai padaro jaunesni asmenys.

Praktinės medžiagos analizė taip pat parodė, kad 87 % šių nusikaltimų padaro vyrai, o likusius 13 % – moterys. Net 96 % asmenų, padariusių autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, 4 % buvo užsienio piliečiai (turėjo Rusijos Federacijos pilietybę). Paminėtina, kad 90 % aptariamų nusikaltimų padarė mieste gyvenantys asmenys, o 10 % – kaime. Iš visų nusikaltimo subjektų 49 % buvo vedę (ištekėjusios), o 51 % šeimos neturėjo (iš jų 28 % buvo išsiskyrę). Beje, šeimas turintys asmenys dažniausiai paaiškina, kad nusikaltimo ėmėsi dėl to, kad galėtų jas išlaikyti.

BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų padarymo momentu darbo neturėjo 52,2 % nusikaltimo subjektų, dirbo – 37 %, o mokėsi ar studijavo – 10,8 %. Taigi galima daryti išvadą, kad vienas iš veiksnių, skatinančių daryti autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, yra nedarbas. Kalbant apie nusikaltimo subjektų išsilavinimą, reikia pažymėti, jog 21,3 % nusikaltimo subjektų turėjo aukštąjį išsilavinimą, 14,9 % – aukštesnįjį, 57,4 % buvo vidurinio išsilavinimo, o 6,4 % vidurinio išsilavinimo neturėjo. Net 88 % asmenų, padariusių aptariamus nusikaltimus, anksčiau nebuvo teisti, 12 % asmenų teisti buvo.

Kaip jau minėta, nusikaltimų, numatytų BK 192 straipsnyje, subjektu gali būti tiek fizinis, tiek ir juridinis asmuo. Nors juridiniai asmenys už šiuos nusikaltimus gali atsakyti jau nuo naujojo BK įsigaliojimo, tačiau iš visų rengiant nusikaltimo subjekto kriminologinę charakteristiką analizuotų Vilniaus miesto 1-ojo, 2-ojo ir 3-ojo apylinkės teismo bylų vos keliose baudžiamojon atsakomybėn buvo patraukti juridiniai asmenys, todėl išsamesnių apibendrinimų apie juridinį asmenį, kaip šių nusikaltimų subjektą, daryti kol kas neįmanoma.

6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektyvioji pusė

Nusikaltimo subjektyvioji pusė – tai veikos vidinė (psichinė) pusė, kuri parodo asmens psichinį santykį su jo daroma veika. Tai subjektyvių požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir padarinius, visuma. Subjektyviąją pusę apibūdina kaltė, tikslas, motyvas. Pagrindinis ir Lietuvoje visuomet būtinas subjektyviosios pusės požymis yra kaltė. Papildomiems nusikaltimo subjektyviosios pusės požymiams priskiriami nusikaltimo padarymo tikslas ir motyvas (šie požymiai ne visuomet yra būtini nusikaltimo požymiai).

BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atveju privalomaisiais subjektyviosios pusės požymiais yra kaltė ir specialus tikslas. Motyvai nėra būtinuoju nagrinėjamų nusikaltimų sudėties požymiu, tačiau jie yra svarbūs tiek užkardant nusikalstamų veikų darymą, tiek tiriant jau padarytas nusikalstamas veikas, tiek skiriant bausmę.

6.1. Kaltė

Kaltė – tai asmens psichinis santykis su daroma nusikalstama veika, o konkrečiai – tai asmens psichinis santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais (pavojinga veika, padariniais). Kaltė apima asmens intelekto ir valios procesus, tarp kurių yra tamprus ryšys – valingas veiksmas yra neįmanomas be intelektualinio asmens vertinimo (nebent asmuo nepakaltinamas), o vien tik intelektualinis vertinimas be valios išraiškos taip pat yra niekinis (už mintis nebaudžiama). BK 2 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Taigi Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintas subjektyvaus pakaltinamumo principas.

Skiriamos dvi kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Savo ruožtu tyčia ir neatsargumas, kaip kaltės formos, dar skirstomos į rūšis: nusikaltimas ar

baudžiamasis nusikaltimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia (BK 15 straipsnio 1 dalis); nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas yra neatsargus, jeigu jis padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo (BK 16 straipsnio 1 dalis).

BK 192 straipsnyje uždraustos veikos gali būti padaromos tik tiesiogine tyčia. Tai reiškia, kad asmuo, darydamas BK 192 straipsniu uždraustą nusikaltimą, turi suvokti nusikalstamos veikos pobūdį ir norėti taip veikti, numatyti, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti BK 192 straipsnyje numatyti padariniai, ir šių padarinių norėti (padariniai būtini tik materialios nusikaltimo sudėties atveju).

Šiame darbe jau minėta, kad BK 192 straipsnio 1 dalyje yra numatytos dvi skirtingos pagrindinės nusikaltimų sudėtys – neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių objekto atgaminimas komercijos tikslais ir neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komercijos tikslais, jei kopijų vertė viršija 100 MGL dydžio sumą. Pirmoji nusikaltimo sudėtis yra materialinė, t. y. laikoma, kad nusikaltimas padarytas tuomet, kai atsiranda neteisėti padariniai – neteisėtai atgaminamas autorių teisių ar gretutinių teisių objektas ar jo dalis. Antroji nusikaltimo sudėtis yra formalinė, t. y. nusikaltimas laikomas baigtu nuo bet kurio iš alternatyvių veiksmų – platinimo, gabenimo ar laikymo – pradžios.

Materialios nusikaltimo sudėties atveju šį nusikaltimą darančio asmens kaltė gali pasireikšti tik tiesiogine tyčia – darydamas nusikaltimą asmuo turi suvokti pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatyti, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėti. Tai reiškia, kad tiesioginės tyčios turinys BK 192 straipsnyje įtvirtintos materialios nusikaltimo sudėties atveju yra toks: asmuo suvokia, kad neteisėtai atgaminti autorių teisių ar gretutinių teisių objektą komercijos tikslais draudžia baudžiamasis įstatymas, asmuo numato, kad dėl jo veiksmų (atgaminimo) atsiras BK 192 straipsnyje numatyti padariniai, t. y. neteisėtai atgamintas autorių teisių ar gretutinių teisių objektas, ir asmuo nori, kad atsirastų neteisėtai atgamintas autorių teisių ar gretutinių teisių objektas.

BK 192 straipsnyje numatytos formalios nusikaltimo sudėties atveju nusikalstamą veiką darančio asmens kaltė pasireiškia tuo, jog nusikalstamą veiką darydamas asmuo suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir nori taip veikti. Taigi tiesioginės tyčios turinys BK 192 straipsnyje numatytos formalios nusikaltimo sudėties atveju yra toks: asmuo suvokia, kad neteisėtai platinti, gabenti ar laikyti autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijas, kurių vertė viršija 100 MGL dydžio sumą, komercijos tikslais draudžia baudžiamasis įstatymas, tačiau vis tiek nori taip veikti.

Autorių teisės literatūroje yra išsakyta nuomonė, kad baudžiamosios atsakomybės taikymo pagal BK 192 straipsnį atveju nėra būtina nustatyti, jog kaltininkas suvokia ir savo veikimo ar neveikimo faktinę pusę, ir tai, kad savo elgesiu pažeidžia įstatymo reikalavimus³⁷⁹. Nesutiktume su tokia nuomone. Tam, kad būtų galima pripažinti, jog asmuo veikė kaltai (tyčia), būtina nustatyti, kad darydamas nusikaltimus, numatytus BK 192 straipsnyje, asmuo suvokė pavojingą nusikalstamų veikų pobūdį. Uždraustų veikų pavojingumas šiuo atveju, be kita ko, pasireiškia ir alternatyvių BK 192 straipsnyje numatytų veiksmų atlikimo neteisėtumu. Tai reiškia, kad asmuo pagal BK 192 straipsnį atsako tik tuo atveju, jei **neteisėtai** atgamina autorių teisių ar gretutinių teisių objektą ar **neteisėtai** juos platina, gabena ar laiko. Atliekamų veiksmų neteisėtumas yra būtinas nusikaltimo sudėties požymis, todėl teigti, kad kaltininkas neturi suvokti, jog savo elgesiu pažeidžia įstatymo reikalavimus, nėra pagrindo. Tik suvokdamas daromos nusikalstamos veikos pavojingumą ir vis tiek norėdamas taip veikti (t. y. veikti nusikalstamai) asmuo gali būti laikomas kaltu.

Aukščiau mūsų pateikta pozicija išsakyta ir Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje, kur nurodoma, jog nagrinėjamo nusikaltimo subjektyvioji pusė pasireiškia tiktai tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia ne vien savo veiksmų ar neveikimo faktinę pusę, bet ir tai, kad elgiasi neteisėtai, pažeisdamas įstatymo reikalavimus, ir daro tai komerciniais tikslais, t. y. siekdamas gauti pajamų³⁸⁰. Panašiai BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektyvioji pusė apibrėžta ir

³⁷⁹ MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 494.

³⁸⁰ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 279-280.

BK komentare – čia teigiama, kad nagrinėjamų nusikaltimų subjektyvioji pusė pasireiškia tiesiogine tyčia – kaltininkas suvokia, kad atlieka bent vieną iš neteisėtų veiksmų ir nori taip veikti³⁸¹. Tiesa, toks subjektyviosios pusės apibūdinimas yra skirtas tik BK 192 straipsnyje įtvirtintai formaliajai nusikaltimo sudėčiai, todėl nėra visiškai tikslus ir išsamus. Pažymėtina, kad BK komentare apskritai nekalbama apie tai, ar BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėtys yra formalios ar materialios. Dėl šios priežasties, manytume, neišskyrus formalios ir materialios nusikaltimo sudėčių, netiksliai apibūdinamas ir BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų kaltės turinys.

Be to, aukščiau nurodyta pozicija dėl BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų kaltės turinio išsakoma ir teismų praktikoje. Anot Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, subjektyvioji pusė nagrinėjamuose nusikaltimuose pasireiškia tyčia. Kaltininkas suvokia ne vien savo veiksmų ar neveikimo faktinę pusę, bet ir tai, kad elgiasi neteisėtai, pažeisdamas įstatymo reikalavimus, ir daro tai komerciniais tikslais.³⁸² Taip pat LAT yra konstatavęs, jog platindamas ir komerciniais tikslais laikydamas neteisėtas kūrinių kopijas asmuo suvokė, kad šiai veiklai reikalingos licencinės sutartys su jo laikytų ir platintų kūrinių autoriais ar gretutinių teisių subjektais, jų teisių perėmėjais ar jų įgaliotais asmenimis, taip pat suprato, kad, be atitinkamo leidimo toliau vykdydamas tokią veiklą, jis pažeidžia autorių ar gretutinių teisių subjektų, jų teisių perėmėjų ar jų tinkamai įgaliotų asmenų teises, ir norėjo taip veikti³⁸³. Taigi teismas, nustatydamas asmens kaltę pagal BK 192 straipsnį nurodė, kad asmuo suvokė, kad jo vykdymui reikalingos licencinės sutartys, o jų neturėdamas jis pažeidžia autorių ar gretutinių teisių subjektų teises, todėl veikia neteisėtai.

Kitoje byloje LAT nurodė, jog byloje nepakanka konstatuoti vien objektyviųjų BK 192 straipsnio požymių. BK 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo

---

³⁸¹ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 405.

³⁸² LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-467/2002.

³⁸³ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-265/2008.

galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Siekiant patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, reikia nustatyti, ar kaltininko veika padaryta ta kaltės forma, kuri numatyta baudžiamajame įstatyme. BK 192 straipsnyje apibrėžtų veikų subjektyvioji pusė pasireiškia tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas suvokia, kad atlieka bent vieną iš baudžiamajame įstatyme numatytų veiksmų: atgamina, platina, gabena ar laiko neteisėtas kūrinių kopijas ir nori taip veikti. Valinis tiesioginės tyčios momentas pabrėžia veikos siekimą (norėjimą). Jei asmuo nesuvokė bent vieno objektyviojo nusikalstamos veikos sudėties požymio, jo negalima nuteisti padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką.³⁸⁴ Teismas minėtoje byloje išteisino baudžiamojon atsakomybėn patrauktus asmenis, nors jie neteisėtai, t. y. neturėdami autorių sutikimo, išleido muzikos kūrinių įrašus. Nepaisant to, teismas konstatavo, kad šių asmenų veiksmai negali būti vertinami kaip sąmoningas siekimas neteisėtai veikti ar siekimas neigiamų padarinių teisių turėtojams. Tokį sprendimą teismas motyvavo tuo, jog šalių derybos dėl kompaktinių plokštelių išleidimo buvo pažengusios toli ir nedaug trūko, kad autorinė sutartis būtų abiejų šalių pasirašyta. Šalims derantis dėl sutarties sudarymo, esant abipusiam pasitikėjimui, asmenys turėjo realų pagrindą tikėtis, kad susitarimas išleisti kompaktines plokšteles egzistuoja ir autorinė sutartis bus pasirašyta. Be to, paaiškėjus, jog atlikėjų atstovas atsisakė pasirašyti sutartį, prekyba kompaktinėmis plokštelėmis buvo tuoj pat nutraukta. Remdamasi šiais argumentais, teisėjų kolegija konstatavo, kad asmenų veiksmuose nėra BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo požymių visumos.

Pastaroji teismo nutartis, mūsų nuomone, yra kritikuotina. Iš esmės teismas konstatavo, jog baudžiamojon atsakomybėn patraukti asmenys neteisėtai išleido kompaktines plokšteles, t. y. šie asmenys išleisdami kompaktines plokšteles neturėjo turtinių teisių valdytojų leidimo. Be to, šie asmenys žinojo, kad toks leidimas yra būtinas (derėjosi dėl licencinės sutarties, nepavykus deryboms – nustojo platinti kompaktines plokšteles), tačiau jo neturėdami vis tiek sąmoningai išleido kompaktines plokšteles. Taigi, mūsų supratimu, nagrinėjamu atveju buvo visi būtinieji BK 192 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos

---

³⁸⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-310/2008.

subjektyviosios pusės požymiai, o neteisėtai kompaktines plokšteles išleidę asmenys turėjo būti pripažinti kaltais. Faktas, kad asmenys derėjosi ir netrukus tikėjosi susitarti dėl licencinės sutarties, nepakeičia ir nepanaikina šiai bylai esminio fakto, kad tuo momentu, kuomet buvo išleistos kompaktinės plokštelės, nebuvo nei žodinio, nei rašytinio leidimo ar susitarimo jas išleisti, todėl kompaktines plokšteles išleidusių asmenų veiksmai, nepriklausomai nuo to, kad jie ateityje tikėjosi susitarti dėl licencinės sutarties, bet kuriuo atveju buvo neteisėti, o šie asmenys suprato savo veiksmų neteisėtumą.

Manytina, kad tais atvejais, kuomet asmuo suvokia, kad autorių teisių ar gretutinių teisių objektų panaudojimui komercijos tikslais yra reikalingas turtinių teisių subjekto sutikimas, tačiau tokio sutikimo nėra, o asmuo vis tiek naudoja autorių teisių ar gretutinių teisių objektą, toks asmuo veikia kaltai.

Sudėtingesnis tyčios nustatymo atvejis būtų tuomet, kai, pavyzdžiui, autorių teisių ar gretutinių teisių objektą atgaminantis, platinantis, gabenantis ar laikantis asmuo yra sudaręs licencinę ar kitą sutartį su turtinių teisių subjektais, tačiau autorių teisių ar gretutinių teisių objektus panaudoja nukrypdamas nuo sutarties nuostatų. Tuomet, mūsų nuomone, nustatant, ar toks asmuo veikė kaltai, būtų svarbu išsiaiškinti, ar nuo sutarties nuostatų buvo nukrypta sąmoningai ar sutarties pažeidimas yra atsitiktinis. Pavyzdžiui, jei pagal licencinę sutartį buvo sutarta išleisti 10 000 knygos egzempliorių, o leidėjas išleidžia 15 000 egzempliorių, turėtų būti laikoma, kad toks nukrypimas yra esminis ir sąmoningas (išskyrus, jei tai įvyktų dėl techninės ar kitos klaidos), todėl leidėjas, net ir būdamas sudaręs licencinę sutartį, turėtų būti laikomas veikęs tiesiogine tyčia išleisdamas 5 000 knygos egzempliorių be turtinių teisių turėtojo sutikimo.

Tuo pačiu pažymėtina, kad licencinė ar kita sutartis dėl kūrinio ar gretutinių teisių objekto panaudojimo yra civilinės teisės objektas, todėl vienos iš šalių kaltė civilinės teisės prasme savaime dar nereiškia, kad tokia šalis yra kalta ir baudžiamosios teisės prasme. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos civilinio

kodekso 6.256 straipsnio 4 dalį verslininko kaltė yra preziumuojama³⁸⁵. Tai reiškia, kad verslininkas turi įrodyti, jog yra nekaltas. Įrodinėjant asmens kaltę pagal BK 192 straipsnį tokia prezumpcija negali būti daroma – priešingai, baudžiamojo proceso teisėje galioja nekaltumo prezumpcija. Taigi tuo atveju, jei asmuo laikomas kaltu dėl licencinės sutarties pažeidimo civilinės teisės prasme, ir jam iškyla civilinė atsakomybė, tai dar jokių būdu nereiškia, kad jis gali būti laikomas kaltu baudžiamosios teisės prasme. Laikytina, kad jei asmuo nesąmoningai ar ne iš esmės pažeidžia sudarytą licencinę sutartį, nors jo veiksmai formaliai atitinka BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektyvius požymius, toks asmuo negali būti pripažįstamas kaltu, t. y. kaip veikęs tiesiogine tyčia. Tam, kad tokiu atveju būtų galima konstatuoti asmens kaltę, būtina nustatyti, kad asmuo suvokė, jog atlikdamas veiksmus jis pažeis licencinę sutartį, ir vis tiek norėjo taip veikti.

Galiausiai pažymėtina, kad būdas, kuriuo buvo įgyti neteisėtai atgaminti kūriniai ar gretutinių teisių objektai, atsakomybei, pavyzdžiui, už minėtų objektų neteisėtų kopijų laikymą reikšmės neturi. Net tuo atveju, jei neteisėtos kopijos, juos įgijusio asmens požiūriu, buvo įsigytos teisėtai, tokio asmens kaltės tai nepanaikina. Pavyzdžiui, vienoje LAT byloje³⁸⁶, neigdami kaltę kasatoriai pateikė argumentą, kad bendrovė kompiuterio programų kopijas buvo gavusi panaudos sutarties pagrindu iš kitos bendrovės, todėl kasatorių nuteisimas už kitai bendrovei priklausančias kompiuterio programas yra neteisėtas. LAT teisėjų kolegija pažymėjo, kad toks kasacinio skundo argumentas yra nepagrįstas. Anot LAT, kasatoriai buvo nuteisti ne už kompiuterio programų neteisėtų kopijų įgijimą, o už jų laikymą komercijos tikslais. Bendrovė, kuri panaudos teise suteikė kasatoriams kompiuterio programas pati neturėdama teisėtų kopijų, negalėjo jų kam nors perduoti pagal panaudos sutartį. Ji galėjo perduoti (ir perdavė) tik neteisėtas kopijas. Todėl tų kopijų gavimo būdas neturėjo įtakos kasatorių atsakomybei už jų laikymą.

---

³⁸⁵ Kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita.

³⁸⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2009.

Taigi autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimai, uždrausti BK 192 straipsniu, gali būti padaryti tik tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas turi suvokti savo veikos pavojingumą (tai, kad ji yra draudžiama ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties, įstatymo ar poįstatyminio teisės akto) ir norėti taip veikti, o materialios nusikaltimo sudėties atveju – dar ir numatyti, kad dėl jo veikimo atsiras neigiami padariniai ir jų norėti. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atveju kaltininkas suvokia ne vien savo veiksmų ar neveikimo faktinę pusę, bet ir tai, kad elgiasi neteisėtai, pažeisdamas ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties, įstatymo ar poįstatyminio teisės akto reikalavimus.

Be to, minėtų nusikaltimų privalomuoju subjektyviosios pusės požymiu taip pat yra tikslas – veikimas komercijos tikslais, t. y. siekiant gauti pajamų.

6.2. Komercijos tikslai

Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį kyla tik tuo atveju, jei asmuo daro šiame BK straipsnyje uždraustą veiką (veikas) komercijos tikslais. Komercijos tikslai privalomi tiek pirmosios nusikaltimo sudėties atveju (neteisėtai atgaminant autorių ar gretutinių teisių objektus), tiek antrosios nusikaltimo sudėties atveju (platinant, gabenant ar laikant autorių ar gretutinių teisių objektų neteisėtas kopijas).

Pažymėtina, kad iki 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojusių BK 192 straipsnio pakeitimų, komercijos tikslai, kaip privalomasis BK 192 straipsniu uždraustų nusikaltimų požymis, buvo tik antrosios nusikaltimo sudėties būtinuoju požymiu, t. y. tik platinant, gabenant ar laikant neteisėtas autorių teisių objektų kopijas. Tokia situacija buvo susidariusi dėl BK 192 straipsnio 1 dalies formuluotės³⁸⁷, kurioje komercijos tikslai buvo paminėti tik prie neteisėtų kopijų platinimo, gabenimo ar laikymo veiksmų, tačiau neminimi prie neteisėto kūrinių atgaminimo veiksmo. Tai, kad baudžiamoji atsakomybė už

---

³⁸⁷ „Tas, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinių ar jo dalį arba importavo, eksportavo, platino, gabeno ar laikė **komercijos** tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą <...>“.

neteisėtą kūrinių atgaminimą pagal BK 192 straipsnį iki 2009 m. liepos 23 d. galiojusią redakciją galėjo kilti ir nesant komercijos tikslų, ne kartą buvo išaiškines ir LAT.

Pavyzdžiui, jau minėtoje 2006 m. vasario 14 d. LAT nutartyje išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 192 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už skirtingų rūšių nusikalstamas veikas: 1) neteisėtą literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies atgaminimą ir 2) neteisėtų literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą komercijos tikslais³⁸⁸. Remiantis tokiu LAT išaiškinimu, komercijos tikslai nebuvo būtinuoju nusikaltimo požymiu, kuomet neteisėtai atgaminamas literatūros, mokslo, meno kūrinys ar jo dalis.

Darbo autoriaus nuomone, nenumačius komercinių tikslų kaip būtiną nusikaltimo sudėties požymio, buvo nepagrįstai išplėstos baudžiamosios atsakomybės taikymo ribos. Tokia BK 192 straipsnio formuluotė ir jos aiškinimas iki 2009 m. liepos 23 d. buvo nesuderinamas su ATPK 214¹⁰ straipsniu, kuriame buvo numatyta administracinė atsakomybė už autorių teisių pažeidimus. Pagal ATPK 214¹⁰ straipsnio redakciją, galiojusią iki 2009 m. liepos 28 d., už neteisėtą kūrinio atgaminimą administracinė atsakomybė galėjo iškilti tik tuo atveju, jei kūrinys buvo atgamintas siekiant turtinės naudos, tuo tarpu pagal tuo metu galiojusį BK 192 straipsnį ir LAT išaiškinimą baudžiamoji atsakomybė galėjo kilti nepriklausomai nuo tikslų, t. y. komerciniai tikslai nebuvo privalomuoju pirmosios nusikaltimo sudėties požymiu. Taigi buvo susidariusi situacija, kuomet už neteisėtą kūrinio atgaminimą asmuo jau galėjo būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn, tačiau dar negalėjo būti patrauktas administracinėn atsakomybėn, kadangi pirmu atveju komerciniai tikslai nebuvo būtinuoju nusikaltimo sudėties požymiu, o antruoju atveju – buvo (tiksliau – siekis turtinės naudos). Tokiu būdu baudžiamosios atsakomybės riba buvo žemesnė nei administracinės

---

³⁸⁸ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis Nr. 2K-7-3/2006.

atsakomybės riba. Atsižvelgiant į tai, galima konstatuoti, jog atsakomybė už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus nebuvo nuosekli ir sistemiška. Ši situacija buvo ištaisyta 2009 m. liepos mėnesį įsigaliojus BK 192 straipsnio ir ATPK 214¹⁰ straipsnio pakeitimams.

Kaip jau minėta, pagal dabar galiojančią BK 192 straipsnio redakciją, baudžiamoji atsakomybė visais atvejais galima tik esant komercijos tikslams. Tuo tarpu ATPK 214¹⁰ straipsnyje jau konkrečiai nurodyta, kad administracinė atsakomybė pagal šį straipsnį iškyla už bet kokį autorių teisių ar gretutinių teisių objekto panaudojimą nekomerciniais tikslais, ar šių objektų neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą komerciniais tikslais (jei jų vertė nesiekia 100 MGL dydžio sumos, nes nuo šios sumos prasideda baudžiamoji atsakomybė). Taigi šiuo metu, bent jau kalbant apie neteisėtų veikų su autorių teisių ar gretutinių teisių objektais tikslus, BK ir ATPK yra sistemiški ir suderinti. Visgi išlieka ta problema, kad BK baudžiamoji atsakomybė numatyta ne už visus galimus ir gan plačiai paplitusius autorių teisių ar gretutinių teisių objektų panaudojimo komerciniais tikslais būdus – manytume, kad, kaip jau minėta šiame darbe, būtų tikslinga numatyti baudžiamąją atsakomybę už bet kokį autorių teisių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą komerciniais tikslais, o ne tik už kelis konkrečius veiksmus – atgaminimą, platinimą, gabenimą ar laikymą.

Toliau kalbant apie būtinąją BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo subjektyviosios pusės požymį – komercijos tikslus – aptartina pati sąvoka ir jos vartojimo ypatumai. Pastebėtina, kad BK 192 straipsnyje vartojama sąvoka – „komercijos tikslai“. Tuo tarpu ATPK 214¹⁰ straipsnyje vartojama sąvoka – „komerciniai tikslai“. Pagrindiniame šaltinyje, į kurį, kaip blanketinę dispoziciją turintis, nukreipia BK 192 straipsnis, t. y. ATGTĮ, vartojama „komercinių tikslų“ sąvoka. ATGTĮ 2 straipsnio 17 dalis pateikia komercinių tikslų sąvoką: „komerciniai tikslai – tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos; su jais paprastai nesiejama veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai.“ Taigi kituose nei BK

autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugai skirtuose šaltiniuose vartojama „komercinių tikslų“, o ne „komercijos tikslų“ sąvoka.

Nagrinėjant patį BK, atkreiptinas dėmesys į tai, kad „komercijos tikslų“ sąvoka yra vartojama ir kituose BK XXIX skyriaus straipsniuose, o konkrečiai – BK 193 straipsnyje ir BK 194 straipsnyje. Be minėto BK XXIX skyriaus, nagrinėjama sąvoka vartojama dar viename – BK XXXVIII – skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai aplinkai ir žmonių sveikatai“. Tačiau šio skyriaus 272 straipsnyje ir 274 straipsnyje vartojama ne „komercijos tikslų“, o „komercinių tikslų“ sąvoka. Taigi net pačiame BK tai pačiai reikšmei apibūdinti vartojami šiek tiek skirtingi terminai, o tai vertintina kaip tam tikras teisėkūros netobulumas, visapusiško požiūrio ir sistemiškumo trūkumas.

Manytume, kad aptartus terminus reikėtų suvienodinti. Kadangi tiek ATPK, tiek ATGTĮ vartojama sąvoka „komerciniai tikslai“, mūsų nuomone, ir BK 192 straipsnyje (bei kituose BK XXIX skyriaus straipsniuose) tiksliau būtų vartoti „komercinių tikslų“ terminą.

Įdomu pastebėti, kad 1961 m. BK 142¹ straipsnyje, kuriame buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo ar meno kūrinio, audiovizualinio kūrinio ar fonogramos neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų importavimą, eksportavimą, platinimą, gabenimą ar laikymą, apibūdinant specialų tikslą buvo vartojamas terminas „komerciniai tikslai“. Dėl sunkiai paaiškinamų priežasčių tvirtinant naująjį BK vietoj šio termino atsirado naujas terminas.

Komercinių tikslų požymio turinys. BK nėra apibrėžta komercijos tikslų sąvoka, todėl kyla klausimas, koks yra BK vartojamos sąvokos turinys. Ar jis sutampa su ATGTĮ pateiktu apibrėžimu ar yra siauresnis?

Jau minėtas komercinių tikslų apibrėžimas ATGTĮ nurodo, kad komerciniai tikslai – tai tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos; su jais paprastai nesiejama veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai. Teisės aktuose nėra nuorodos, ar būtent

tokio turinio ir apimties apibrėžimas turėtų būti taikomas ir baudžiamojoje teisėje aiškinant BK 192 straipsnio turinį.

Teismų praktika šiuo klausimu taip pat nėra vienareikšmė. Mūsų manymu, teisingiausia LAT nutartis šiuo klausimu buvo priimta dar pagal 1961 m. BK – LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija 2002 m. spalio 1 d. priėmė nutartį, kurioje konstatavo, kad kompiuteriuose buvo atgaminotos (instaliuotos) kompiuterinės programos, kurios buvo laikomos ir naudojamos bendrovės gamybiniais poreikiais turint tikslą pasiekti geresnių darbo ir gamybos našumo rodiklių, pelningai vystyti darbą ir gauti pelno. Septynių teisėjų kolegija išaiškino, kad kompiuterių programų panaudojimo paskatos ir tikslai, kai pelnas gaunamas ne iš programų atgaminimo (instaliavimo), kopijų tiražavimo ar kito dauginimo būdo, o iš gamybos vystymo, pasinaudojus tokiomis programomis, negali būti pripažįstamas laikymu komerciniais tikslais, nes tai prieštarauja 1961 m. BK 142¹ straipsnio prasmei. Šio nusikaltimo objektyviosios ir subjektyviosios pusių požymiai, veiksmų tikslai ir motyvai yra betarpiškai ir tiesiogiai nukreipti ne į bet kokios naudos gavimą, o tik į tokius veiksmus, kuriais siekiama komercinių tikslų. Vadinasi, baudžiamoji atsakomybė pagal 1961 m. BK 142¹ straipsnį atsiranda tik už tokią neteisėtą veiką, kai kompiuterių programos atgaminamos (instaliuojamos), kopijuojamos ar kitaip dauginamos, laikomos importuojamos, eksportuojamos, platinamos ar gabenamos, siekiant komercinių tikslų, kurias norima parduoti, kitaip realizuoti ir tuo pasipelnyti. Tokių programų laikymas turint tikslą naudotis ir tokiu būdu gauti naudą negali būti laikomas komercinių tikslų siekimu.³⁸⁹

Taigi šioje nutartyje LAT išaiškino, kad komerciniais tikslais turėtų būti pripažįstamas tik tiesioginis komercinės naudos siekimas neteisėtai panaudojant autorių teisių ar gretutinių teisių objektus, t. y. tam, kad būtų pripažįstama, jog veika padaryta turint komercinių tikslų, turi būti siekiama gauti tiesioginės ekonominės ar turtinės naudos iš neteisėto autorių teisių ar

---

³⁸⁹ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 1 d. nutartis Nr. 2K-467/2002.

gretutinių teisių objekto panaudojimo. Remiantis tokia pozicija, neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių objektų atgaminimas neturint tikslo atgamintus objektus vienaip ar kitaip realizuoti, tačiau turint tikslą kitaip juos panaudoti savo veikloje, iš kurios gaunamos pajamos, neturėtų pripažįstamas kaip veikimas turint komercinius tikslus. Tik tiesioginis naudos gavimas iš neteisėto autorių teisių ar gretutinių teisių objekto rodo, kad yra veikama turint komercinius tikslus.

Atkreiptinas dėmesys, kad aukščiau nurodyta LAT pozicija neišliko nuosekli. Štai 2004 m. spalio 7 d. konsultacijoje LAT, aiškindamas komercinių tikslų sąvoką, nurodė, kad pagal šią sąvoką tikslai laikytini komerciniais ne tik tais atvejais, kai vykdant veiklą, numatytą BK 192 straipsnio dalyje, siekiama gauti tiesioginės ekonominės ar komercinės naudos, bet taip pat ir tada, kai ši veikla vykdoma ir netiesioginei ekonominei ar komercinei naudai gauti. Anot LAT, įstatyme paminėti veiksmai nelaikomi nusikalstamais, jeigu tai daroma asmeniniam naudojimui, tam tikrų pelno nesiekiančių įstaigų, pavyzdžiui, švietimo, mokslinio tyrimo, viešųjų bibliotekų, archyvų ir pan., labui.³⁹⁰

2008 m. birželio 20 d. nutartyje LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo ir pripažino, kad neteisėtai buvo laikomos komerciniais tikslais tik tos kompiuterių programos, kurias bendrovės darbuotojai naudojo darbui ir tokiu būdu gavo ekonominę naudą, nes šios programos padėjo operatyviau atlikti pavestus darbus³⁹¹. Šioje byloje LAT rėmėsi ATGTĮ 2 straipsnio 17 dalyje nustatyta komercinių tikslų sąvoka, t. y. iš esmės pripažino, kad komerciniai tikslai yra ne tik tuomet, kuomet siekiama tiesioginės ekonominės naudos, tačiau ir tuomet, kuomet siekiama netiesioginės ekonominės naudos.

Tuo pačiu įdomu pastebėti LAT poziciją šioje byloje dėl programinės įrangos, kuri nebuvo naudota įmonės darbe, traktavimo. Teismas pripažino, kad tokia programinė įranga buvo laikoma nesiekiant komercinių tikslų – tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos. Platesnio

---

³⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 7 d. konsultacija Nr. B3-103 // Teismų praktika, Nr. 22, 2005 m.

³⁹¹ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 28 d. nutartis Nr. 2K-7-201/2008.

išaiškinimo LAT šia tema nepateikė, todėl, atsižvelgiant į tokį išaiškinimą, lieka neaiškūs kriterijai, kuriais remiantis galima nustatyti, ar konkreti kompiuterinė programa yra naudojama įmonės darbe ar ne. Kyla klausimas, ar, pavyzdžiui, pagalbinės kompiuterio programos (tokios kaip operacinė sistema arba antivirusinė programa), kurios yra neteisėtai atgamintos įmonės kompiuteryje, turėtų būti traktuojamos kaip atgamintos komerciniais tikslais. Akivaizdu, kad tokiomis programomis įmonė tiesiogiai negali kurti vertės ir iš jų naudojimo gauti ekonominės naudos. Tačiau tokios programos užtikrina sklandų kompiuterio darbą ir be jų nebūtų galimas ar bent jau pasunkėtų kitų kompiuterinių programų darbas, todėl, nors ir labai netiesiogiai, tokios programos padeda įmonei kurti vertę. Taigi vadovaujantis cituotu LAT išaiškinimu lieka neaišku, kuomet kompiuterinės programos naudojamos komerciniais, o kuomet – nekomerciniais tikslais.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad 2008 m. birželio 20 d. nutartimi LAT iš dalies pakeitė komercinių tikslų sąvokos traktavimą lyginant su aukščiau aptarta 2002 m. spalio 1 d. LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutartimi. Jau minėta, kad 2002 m. nutartyje LAT nurodė, jog komerciniais tikslais pripažintinas tik tiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimas neteisėtai panaudojant autorių teisių ar gretutinių teisių objektus. Tuo tarpu iš 2008 m. cituotos LAT nutarties galima suprasti, jog, anot LAT, komerciniais tikslais taip pat pripažintinas ir netiesioginės ekonominės naudos siekimas. Nors dėl to teismas tiesiogiai ir konkrečiai nepasisakė, tačiau tokia išvada darytina, kadangi teismas rėmėsi ATGTĮ nurodytu komercinių tikslų apibrėžimu.

Kitoje LAT byloje³⁹² buvo nuteistos dvi bendrovės bei jų direktorius už tai, kad abi bendrovės savo ūkinėje veikloje naudojo neteisėtai atgamintas kompiuterių programas, skirtas laivų korpusų ir detalių projektavimui, kuris buvo atliekamas pagal atlygintines sutartis su užsakovais. Teismo nuomone, tokie neteisėtų kompiuterio programų laikymo tikslai visiškai atitinka ATGTĮ 2 straipsnio 17 punkte pateikiamą sąvoką, kur nurodyta, kad komerciniai tikslai

---

³⁹² LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2009.

– tai tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos; su jais paprastai nesiejama veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai. Anot LAT, bendrovių darbuotojai šios sąvokos apibrėžime paminėtais galutiniais vartotojais nelaikytini, nes jie veikė ne savo asmeniniais, o darbdavio, t. y. bendrovių, interesais.

Beje, mūsų supratimu, LAT ne visuomet tiksliai atskiria tiesioginius ir netiesioginius komercinius tikslus. Štai vienoje baudžiamojoje byloje³⁹³ LAT nurodė, jog komercijos tikslais laikomi ne tik tokie tikslai, kurie susiję su veikla, vykdoma tiesiogiai pajamoms, pelnui ar kitokiai turtinei naudai gauti, bet ir tokia veikla, kuri netiesiogiai susijusi su pajamų gavimu. Tokią išvadą LAT pateikė aiškindamas asmens, kuris savo namuose laikė neteisėtai atgamintų kompiuterinių programų kopijas ir šias kopijas, pasitaikius progai, platino, tikslus. LAT išvada dėl komercinių tikslų buvo skirta išaiškinti, ar neteisėtų kompiuterinių programų kopijų, kurias asmuo platino, laikymas priskirtinas komerciniams tikslams. Nagrinėjamu atveju asmuo neteisėtas kopijas laikė komerciniais tikslais, nes jos buvo skirtos platinimui, todėl LAT, mūsų supratimu, nelabai tiksliai išsireiškė teigdamas, kad kopijų laikymas, turint tikslą jas platinti, yra veikla, kuri netiesiogiai susijusi su pajamų gavimu. Manytume, kad neteisėtų autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijų, skirtų platinimui, laikymas rodo tiesioginės komercinės, ekonominės naudos siekį.

Galiausiai, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 12 d. priimtoje nutartyje³⁹⁴ teismas dar kartą pakartojo ir įtvirtino jau egzistuojančią teismų praktiką, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį už literatūros, mokslo, meno ar jo dalies neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą kyla tuo atveju, kai veikos padarytos komercijos tikslais, t. y. tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant gauti ekonominės ar komercinės naudos. Be to, šios bylos kontekste LAT pažymėjo, kad teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog komercijos tikslai tai yra

---

³⁹³ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-265/2008.

³⁹⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-35/2011.

tikslai, susiję su veikla, kuri vykdoma ne tik tiesiogiai pajamoms, pelnui ar kitokiai turtinei naudai gauti, bet ir veikla, kuri netiesiogiai susijusi su pajamų gavimu (komercine – ūkine veikla), pavyzdžiui, bendrovės darbuotojai neteisėtai kompiuterio programų kopijas naudoja darbui ir taip gauna ekonominės naudos, nes šios programos padeda operatyviau atlikti pavestus darbus, gauti didesnių pajamų.

Taigi šiuo metu galima vienareikšmiškai teigti, kad pagal susiklosčiusią teismų praktiką komerciniais tikslais pripažįstamas tiek tiesioginės, tiek ir netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimas.

Tiesa, nepaisant aukščiau aptartų naujausių LAT nutarčių, žemesnės instancijos teismai ne visuomet vienodai traktuoja komercinių tikslų sąvoką, jai priskirdami tik tiesioginės ekonominės naudos siekimą. Štai Panevėžio apygardos teismas 2008 m. gruodžio 8 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-7-193/2008 nurodė, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai išaiškino būtino BK 192 straipsnio 1 dalyje aprašytos nusikaltimo sudėties požymio – komercinių tikslų – sąvoką. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo išdėstyti motyvai, apibūdinantys komercinius tikslus, prieštarauja įstatymui, teismų praktikai (LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-467/2002) ir Europos Sąjungos teisei. Anot Panevėžio apygardos teismo, pelnas, gaunamas ne iš programų atgaminimo, kopijų tiražavimo ar kitokio dauginimo būdo, o iš gamybos vystymo pasinaudojant tokiomis programomis, negalėjo būti pripažįstamas programų laikymu komerciniais tikslais. Baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik už tokią neteisėtą veiką, kai kompiuterių programos atgaminamos, kopijuojamos siekiant komercinių tikslų, tai yra, kai jas norima parduoti, kitaip realizuoti ir iš to pasipelnyti. Kompiuterio programų laikymas turint tikslą jomis naudotis ir tokiu būdu gauti naudą negali būti laikomas komercinių tikslų siekimu. Galiausiai teismas konstatavo, kad apeliantas komercinių tikslų nesiekė, nei sau, nei savo įmonei jokios materialinės naudos negavo.³⁹⁵

---

³⁹⁵ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-7-193/2008.

Pažymėtina, kad Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje komerciniai tikslai taip pat traktuojami plačiai, t. y. ne tik kaip tiesioginės, tačiau ir netiesioginės naudos siekimas. BK komentare nurodoma, kad sąvoka „komercijos tikslai“ turėtų būti suprantama plačiąja prasme, t. y. tokie tikslai, susiję su veikla, kuri vykdoma ne tik betarpiškai pajamoms, pelnui ar kitokiai turtinei naudai gauti (neteisėtai parduodant (platinant) kūrinį), bet ir veikla, kuri netiesiogiai susijusi su pajamų gavimu (komercine ūkine veikla), pavyzdžiui, įmonė gali naudoti šiuos objektus pirkėjams, lankytojams pritraukti, didesnėms pajamoms gauti: betarpiškai iš objekto pajamos negaunamos, tačiau jo panaudojimas susijęs su komercine veikla³⁹⁶.

Priešingai egzistuojančiai teismų praktikai, mūsų nuomone, komerciniais tikslais BK 192 straipsnio prasme turėtų būti laikomi tik tokie tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ekonominės, komercinės naudos (pavyzdžiui, parduoti neteisėtai atgamintas autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijas). Kitu atveju, jei netiesioginės ekonominės, komercinės naudos siekį laikytume komerciniais tikslais, susidarytų situacija, kuomet praktiškai bet kokiuose veiksmuose būtų galima įžvelgti komercinius tikslus BK 192 straipsnio prasme. Akivaizdu, kad neteisėtai atgaminant autorių teisių ar gretutinių teisių objektą arba įsigyjant neteisėtą šių objektų kopiją, asmuo sutaupo lėšų, kadangi autorių teisių ar gretutinių teisių objekto neteisėta kopija arba išvis nekainuoja, arba kainuoja mažiau nei teisėta kopija. Tokiu būdu, sutaupydamas tam tikrą sumą, t. y. nepatirdamas išlaidų, tačiau už tai gaudamas norimą produktą, asmuo netiesiogiai gauna ekonominės, komercinės naudos. Pavyzdžiui, internetu atsisiuntus neteisėtą filmo kopiją, galima šį filmą nepatyrus jokių išlaidų pasižiūrėti ir gauti visą jo teikiamą naudą nemokamai. Jei asmuo ketintų įsigyti teisėtą tokio filmo kopiją, tektų sumokėti tam tikrą sumą pinigų, pavyzdžiui, 10 litų. Taigi minimu atveju, neteisėtai atgaminus filmą, naudą, kuri turtinių teisių turėtojų, oficialių filmo platintojų (ir visos grandinės iki mažmenininko) yra įvertinta minėta 10 litų suma, galima gauti

---

³⁹⁶ ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 405.

nemokamai. Nors ekonominė nauda gaunama ne tiesiogiai gaunant pajamų, o nepatiriant išlaidų, kurias, elgiantis teisėtai, tektų patirti, tačiau tai vis tiek yra ekonominė nauda. Tokiu būdu iš esmės bet koks autorių teisių ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas ar neteisėtos kopijos laikymas visuomet turi netiesioginių komercinių tikslų požymį, nes visuomet yra gaunama netiesioginės ekonominės, komercinės naudos.

Beje, V. Mizaras taip pat nurodo, kad „komerciniai tikslai taikant BK 192 straipsnį turėtų būti aiškinami analogiškai, kaip numatyta ATGTĮ 2 straipsnio 17 dalyje, apimant ir tiesioginės, ir netiesioginės komercinės ar ekonominės naudos siekimą. Tai, kad neteisėtos kūrinų ar gretutinių teisių objektų kopijos nebuvo faktiškai naudojamos įmonės veikloje, negali būti laikoma kriterijumi, leidžiančiu teigti, kad šios kopijos nelaikomos komerciniais tikslais.“³⁹⁷ Be to, V. Mizaras (remdamasis Vokietijos autorių teisės mokslo darbais) teigia, jog tam, kad būtų nustatytas komercinių tikslų požymis, nebūtina nustatyti, kad buvo gautas pelnas ekonomine prasme arba kad kūrinų ar gretutinių teisių objektų kopijos būtų perleidžiamos ar suteikiamos tretiesiems asmenims. Pakanka, kad pats kaltininkas jas naudoja ar rengiasi naudoti savo veikloje.³⁹⁸

Nesutiktume su tokia nuomone, kadangi tokiu atveju komercinių tikslų požymis BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų sudėtyje apskritai netektų prasmės. Tikslą naudoti ar rengimąsi naudoti neteisėtai autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijas savo veikloje prilyginus komercinių tikslų siekimui, susidarytų situacija, kuomet iš esmės bet kokioje veikloje būtų galima įžvelgti komercinių tikslų siekimą. Akivaizdu, kad niekas, neturėdamas tikslo vienaip ar kitaip panaudoti, neatgamina ar nelaiko autorių teisių ar gretutinių teisių objektų, taigi taip aiškinant baudžiamąjį įstatymą, būtų galima iš esmės bet kuriuo atveju įžvelgti komercinius tikslus. Visgi, mūsų nuomone, siekis neteisėtai atgaminti ar laikyti neteisėtai autorių ar gretutinių teisių objektų kopijas tam, kad jos būtų panaudotos asmens veikloje, dar savaime nerodo

---

³⁹⁷ MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 497.

³⁹⁸ Ten pat, p. 495.

komercinių tikslų siekio. Tam, kad būtų galima konstatuoti komercinių tikslų buvimą, turi būti nustatytas siekis gauti tiesioginės ekonominės, komercinės naudos.

Kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, numatant baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, komerciniai tikslai ne visuomet yra privalomuoju nusikaltimo sudėties požymiu. Štai Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse³⁹⁹ numatyta atsakomybė asmenims už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą nepriklausomai nuo to, ar buvo siekiama komercinių tikslų. Tiesa, pagal Rusijos Federacijos baudžiamąjį kodeksą baudžiamoji atsakomybė iškyla tik tuo atveju, jei nustatytas objektyviosios pusės požymis – stambus mastas. Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse⁴⁰⁰ komerciniais tikslais taip pat nėra būtinuoju nusikaltimų sudėčių autorių ir gretutinėms teisėms požymiu. Pagal Estijos Respublikos baudžiamąjo kodekso⁴⁰¹ 222 straipsnį privalomuoju nusikaltimo sudėties požymiu yra tikslas platinti neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijas. Pagal Lenkijos Respublikos Autorių teisių įstatymo⁴⁰² 116 straipsnį kvalifikuojančiu nusikaltimo – neteisėto autorių teisių ar gretutinių teisių objekto platinimo – požymiu yra siekis gauti materialios naudos. Tuo tarpu pagrindinėje nusikaltimo sudėtyje materialios naudos siekis nėra privalomuoju požymiu. Rumunijos Respublikos baudžiamąjo kodekso⁴⁰³ 432 straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už piratinių prekių gamybą ir paleidimą į apyvartą, vienu iš privalomųjų nusikaltimo sudėties požymių yra komerciniai tikslai. Įdomu pastebėti, kad Rumunijos Respublikos baudžiamąjo kodekso 432 straipsnio 9 dalyje yra nurodytos sąlygos, kuomet komerciniai tikslai yra preziumuojami. Komerciniai tikslai preziumuojami, jei

---

³⁹⁹ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=45571;dst=100009>>, <<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionVII/Chapter19.html>>, žiūrėta 2011-10-23.

⁴⁰⁰ Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

⁴⁰¹ The Penal Code of the Republic of Estonia. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

⁴⁰² Polish Copyright Law. Prieiga per internetą: <http://en.wikisource.org/wiki/Polish_Copyright_Law>, žiūrėta 2011-10-23.

⁴⁰³ Rumunijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-10-23.

neteisėtai atgaminti (piratiniai) objektai yra randami ekonomine veikla užsiimančių subjektų būstinėje ar transporto priemonėje, o tokių subjektų ekonominė veikla yra autorių teisių ar gretutinių teisių objektų atgaminimas, platinimas, nuoma, laikymas ar gabenimas. Taigi Rumunijoje komerciniais tikslais baudžiamosios teisės prasme iš esmės taip pat pripažįstamas tik tiesioginis ekonominės naudos siekimas. Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių įstatymo⁴⁰⁴ 106 straipsnyje ir 108 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė atitinkamai už autorių teisių pažeidimus ir gretutinių teisių pažeidimus. Baudžiamajai atsakomybei kilti komerciniai tikslai nėra būtini. Tačiau pažymėtina, kad Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių įstatyme yra atskiras 108a straipsnis, pagal kurį komerciniai tikslai darant autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą yra kvalifikuojantis nusikalstamą veiką požymis. Pagal Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksą⁴⁰⁵ komerciniai tikslai nėra būtinuoju nusikaltimų intelektinei nuosavybei požymiu.

Apibendrinant galima teigti, kad kitose valstybėse komerciniai tikslai, kaip specialusis subjektyviosios pusės požymis, nėra dažnas požymis. Tiesa, komerciniai tikslai kai kuriose valstybėse yra kvalifikuojančiu požymiu, t. y. esant komerciniams tikslams asmeniui išskyla griežtesnė baudžiamoji atsakomybė. Be to, kai kuriose valstybėse aptariamas subjektyvios pusės požymis yra apibūdinamas šiek tiek skirtingais terminais, t. y. ne kaip komerciniai tikslai, o, pavyzdžiui, kaip tikslas platinti ar siekis gauti materialios naudos.

---

⁴⁰⁴ Vokietijos Federacijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG000101377>>, žiūrėta 2011-10-23.

⁴⁰⁵ Intellectual Property Code. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/cpiatext.htm>, žiūrėta 2011-10-23.

7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų atirbojimas nuo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnyje numatytų administracinių teisės pažeidimų

BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinio ar gretutinių teisių objekto atgaminimą, gabenimą, laikymą ar platinimą komercijos tikslais yra *ultima ratio* priemonė kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais. Baudžiamoji atsakomybė yra griežčiausia atsakomybės priemonė, gresianti už intelektinės nuosavybės pažeidimus, tačiau ne vienintelė. Už panašias, tačiau mažiau pavojingas veikas, ATPK 214¹⁰ straipsnyje yra numatyta administracinė atsakomybė. Taigi siekiant patraukti atsakomybėn asmenį, padariusį intelektinės nuosavybės pažeidimą, ir tinkamai pritaikyti atsakomybę numatantį įstatymą, pirmiausia būtina nustatyti, kokio įstatymo – numatančio baudžiamąją ar administracinę atsakomybę – nuostatos buvo pažeistos. O tam būtina aiškiai atriboti BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus nuo ATPK 214¹⁰ straipsnyje numatytų pažeidimų.

Nusikaltimų ir administracinių teisės pažeidimų atirbojimas iki 2009 m. liepos mėnesio pakeitimų. ATPK 214¹⁰ straipsnyje, iki tol, kol 2009 m. liepos 28 d. įsigaliojo šio straipsnio pakeitimai, autoriaus teisių ir gretutinių teisių pažeidimas buvo apibrėžtas kaip neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), audiovizualinio kūrinio ar fonogramos viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis siekiant turtinės naudos, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, laikymas, importavimas, eksportavimas ar gabenimas siekiant turtinės naudos. BK 192 straipsnyje, iki 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojusiu šio straipsnio pakeitimų, nusikaltimai buvo apibrėžti kaip neteisėtas literatūros, mokslo, meno ar kitokios kūrinio ar jo dalies atgaminimas arba importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar

laikymas komercijos tikslais neteisėtų jų kopijų, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą.

Pažymėtina, jog baudžiamąją atsakomybę už neteisėtų kūrinių kopijų importą, eksportą, platinimą, gabenimą ar laikymą komercijos tikslais atriboti nuo administracinės atsakomybės nebuvo sudėtinga, kadangi ribą tarp administracinės ir baudžiamosios atsakomybės brėžė objektyvusis nusikaltimo sudėties požymis – didesnė nei 100 MGL neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas. Taigi mažmeninės kainos požymis įstatymų leidėjo buvo tinkamai panaudotas tam, kad baudžiamoji atsakomybė už šias veikas būtų atribota nuo administracinės atsakomybės už administracinį teisės pažeidimą, numatytą ATPK 214¹⁰ straipsnyje.

Tuo tarpu baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą kūrinių atgaminimą nuo administracinės atsakomybės atriboti buvo sunkiau. Analizuojant iki 2009 m. liepos mėnesio pakeitimų galiojusius BK 192 straipsnį ir ATPK 214¹⁰ straipsnį matyti, jog administracinės ir baudžiamosios atsakomybės kilimo sąlygos už neteisėtą kūrinių atgaminimą iš esmės sutapo. Tiesa, ATPK 214¹⁰ straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo objektyvioji pusė buvo platesnė nei BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų. Minėtame ATPK straipsnyje numatytų pažeidimų objektyvioji pusė apėmė intelektinės nuosavybės objektų iš esmės bet kokį panaudojimą bet kokiais būdais, priemonėmis ir forma, t. y. tiek materialia (atgaminant, viešai platinant autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijas), tiek nematerialia (padarymas viešai prieinamais, viešas atlikimas ir pan.). Tuo tarpu BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektyvioji pusė apėmė tik neteisėtą kūrinių panaudojimą materialia forma, t. y. kūrinių atgaminimą ar kūrinių neteisėtų kopijų eksportavimą, importavimą, platinimą, gabenimą ir laikymą.

Minėtuose BK ir ATPK straipsniuose nebuvo jokių kitų objektyvių požymių, kurie būtų galėję padėti atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę. Be to, pagal ATPK 214¹⁰ straipsnį administracinei atsakomybei už neteisėtą kūrinių atgaminimą kilti buvo reikalingas subjektyvusis požymis – turtinės naudos siekis, tuo tarpu baudžiamajai atsakomybei pagal BK

192 straipsnį kilti toks požymis net nebuvo reikalingas. Taigi buvo susidariusi paradoksali situacija, kuomet formaliai baudžiamosios atsakomybės ribas peržengti buvo lengviau nei administracinės atsakomybės ribas. Teismai, norėdami taikyti baudžiamąją atsakomybę, kiekvieną kartą turėjo pasverti ir įvertinti kaltininko veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį, kadangi jokių kitų kriterijų dėl baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo nebuvo. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką neteisėtas kūrinio ar jo dalies atgaminimas, neteisėtų kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ir laikymas kaip nusikaltimas nuo administracinio teisės pažeidimo buvo atribojamas kiekvienu konkrečiu atveju įvertinus kaltininko veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį. Kūrinio ar jo dalies originalo kaina taip pat galėjo būti vienu iš požymių sprendžiant šį klausimą. Taip pat atribojant administracinę ir baudžiamąją atsakomybę buvo remiamasi ir atsižvelgiama į neteisėtai atgamintų intelektualinės nuosavybės objektų kiekį, kainą, tikslus, veiklos sistematiškumą ir pan. Bet kuriuo atveju teismai privalėjo išsamiai motyvuoti, kodėl kaltininkui taikė baudžiamąją, o ne administracinę atsakomybę⁴⁰⁶.

Tokia situacija, mūsų supratimu, nebuvo gera, kadangi tiek ATPK, tiek baudžiamasis įstatymas turėjo ir turi būti aiškūs, tikslūs ir išsamūs, kad asmenys, kuriems jie gali būti pritaikyti, kiekvienu atveju žinotų, ar konkreti veika yra draudžiama ar ne. Tiek administracinės atsakomybės, tiek baudžiamosios atsakomybės taikymo sąlygos turi būti nustatytos konkrečiai, o administracinė ar baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma tik tada, kai administracinė ar baudžiamoji atsakomybė traukiamo asmens padaryta veika tiksliai atitinka ATPK ar BK nurodytus draudžiamos veikos sudėties požymius.

Faktą, jog iki 2009 m. liepos mėnesio BK 192 straipsnio ir ATPK 214¹⁰ straipsnio pakeitimų išskildavo praktinių baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už autorių teisių pažeidimus atribojimo problemų patvirtina ir ta aplinkybė, jog 2006 m. Panevėžio apygardos teismas kreipėsi su

---

⁴⁰⁶ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-201/2008.

prašymu į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą abejodamas dėl ATPK 214¹⁰ straipsnio 1 dalies ir BK 192 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijai. Abejonių teismui kilo dėl to, kad už labiau pavojingą veiką – neteisėtą meno kūrinio atgaminimą siekiant turtinės naudos buvo nustatyta švelnesnė, būtent administracinė, atsakomybė, o už mažiau pavojingą veiką – griežtesnė, būtent baudžiamoji, atsakomybė. Nors Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas atsisakė nagrinėti prašymą dėl prašymui keliamų reikalavimų neatitikimo, tačiau pats faktas, jog dėl BK 192 straipsnio ir ATPK 214¹⁰ straipsnio suderinamumo buvo kreiptasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą tik dar kartą patvirtina, kad anksčiau galiojęs atsakomybės už autorių teisių pažeidimus reglamentavimas buvo tobulintinas. Akivaizdu, kad, be kita ko, ir dėl šios priežasties buvo keičiamas BK 192 straipsnis, atitinkamai suderinant baudžiamosios atsakomybės ribas su administracinės atsakomybės, numatytos ATPK 214¹⁰ straipsnyje, ribomis. Taigi visiškai pagrįstai keičiant BK 192 straipsnį buvo numatyta, jog baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą kūrinių ir gretutinių teisių objektų atgaminimą kyla tik tuo atveju, jei toks atgaminimas padaromas komerciniais tikslais, o keičiant ATPK 214¹⁰ straipsnį numatyta, kad administracinis teisės pažeidimas yra tuomet, kai neteisėtai panaudojamas kūrinys ar gretutinių teisių objektas nekomerciniais tikslais.

Nusikaltimų ir administracinių teisės pažeidimų atribojimas po 2009 m. liepos mėnesio pakeitimų. Pakeitus ATPK 214¹⁰ straipsnį administracinis teisės pažeidimas suformuluotas kaip neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais. Tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė po BK 192 straipsnio pakeitimų iškyla asmeniui, kuris neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objektą arba jų dalį komercijos tikslais arba platino, gabeno ar laikė komercijos tikslais

neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtą kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą. Minėtais ATPK ir BK straipsnių pakeitimais ir papildymais buvo įvestas objektyvus kriterijus, padedantis atriboti neteisėtą kūrinių ar gretutinių teisių atgaminimą, kaip nusikaltimą, nuo neteisėto kūrinio ar gretutinių teisių objektų atgaminimo, kaip administracinio teisės pažeidimo. Nusikaltimo atveju neteisėtai atgaminant kūrinį ar gretutinių teisių objektą turi būti siekiama komercijos tikslų, tuo tarpu administracinis teisės pažeidimas yra tuomet, kuomet toks atgaminimas atliekamas nekomerciniais tikslais.

Kitą BK 192 straipsnyje numatytą nusikaltimą – neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą – nuo administracinio teisės pažeidimo atskirti padeda nusikaltimo objektyviosios pusės požymis – neteisėtų kopijų vertė. Tuo atveju, jei neteisėtai atgamintų kopijų bendra vertė pagal teisėtą kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršija 100 MGL dydžio sumą, yra padarytas nusikaltimas, o jei kopijų bendra vertė neviršija 100 MGL dydžio sumos – tuomet padarytas administracinis teisės pažeidimas.

Nusikaltimų ir administracinių nusižengimų pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso projektą⁴⁰⁷ atribojimas. 2011 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos Seimui pateiktame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso projekte administraciniai nusižengimai autorių teisėms ir gretutinėms teisėms numatyti 115 straipsnyje. Šio kodekso projekto straipsnio 1 dalyje numatoma, kad „neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniams tikslams, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniams tikslams užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų

---

⁴⁰⁷ 2011 m. rugsėjo 19 d. Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projektas + kodeksas. Nr. XIP-3600. Prieiga per internetą: <www.lrs.lt>, žiūrėta 2011-10-03.

tūkstančių litų.“ Palyginus dabar galiojančio ATPK 214¹⁰ straipsnį su Administracinių nusižengimų kodekso projekto 115 straipsniu matyti, kad sutampa tiek administracinio teisės pažeidimo sudėtis su numatoma administracinio nusižengimo sudėtimi, tiek ir sankcijos, numatytos už aptariamus pažeidimus. Taigi galime daryti išvadą, jog jei bus patvirtintas toks Administracinių nusižengimų kodekso projektas, koks šiuo metu yra pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui, pokyčių administracinėje atsakomybėje už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus nebus, o administraciniai nusižengimai autorių teisėms ir gretutinėms teisėms nuo tokio pobūdžio nusikaltimų bus atirbojami vadovaujantis tais pačiais kriterijais, kuriais remiantis šiuo metu yra atirbojami administraciniai teisės pažeidimai, numatyti ATPK 214¹⁰ straipsnyje, nuo nusikaltimų, numatytų BK 192 straipsnyje.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad nusikaltimus autorių teisėms ir gretutinėms teisėms nuo administracinių teisės pažeidimų padeda atriboti tokie objektyvūs kriterijai:

- 1) komerciniai tikslai (nusikaltimas atgaminus autorių teisių ar gretutinių teisių objektą yra tik tuomet, jei veika padaryta turint komercinių tikslų, jei komercinių tikslų nėra – tuomet tai administracinis teisės pažeidimas);
- 2) didesnė nei 100 MGL dydžio neteisėtai atgamintų kopijų vertė (neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas laikomas nusikaltimu tuomet, jei neteisėtai atgamintų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršija 100 MGL dydžio sumą).

III. BAUDŽIAMIEJI TEISINIAI PADARINIAI UŽ LITERATŪROS, MOKSLO, MENO KŪRINIO AR GRETUTINIŲ TEISIŲ OBJEKTO NETEISĖTĄ ATGAMINIMĄ, NETEISĖTŲ KOPIJŲ PLATINIMĄ, GABENIMĄ AR LAIKYMĄ

1. Bausmė ir jos skyrimas

Baudžiamoji atsakomybė ir bausmė. Teisinė atsakomybė yra viena iš socialinės atsakomybės rūšių. Perspektyvinė teisinė atsakomybė yra tuomet, kai asmuo elgiasi pagal teisės normų reikalavimus. Retrospektyvinė teisinė atsakomybė atsiranda tuomet, kai asmuo pažeidžia teisės normų reikalavimus, ir dėl to asmeniui atsiranda tam tikri neigiami padariniai, pasekmės. Anot H. Kelseno, teisinės atsakomybės, arba buvimo atsakingam, sąvoka yra glaudžiai susijusi su teisinės pareigos sąvoka. Individas yra teisiškai įpareigotas elgtis tam tikru būdu, jeigu priešingas jo elgesys yra prievartos akto sąlyga. Sakoma, kad individas, prieš kurį nukreipiama sankcija, atsako, arba yra teisiškai atsakingas, už deliktą⁴⁰⁸. Taigi H. Kelseno teisinės atsakomybės samprata apima tiek perspektyvią, tiek ir retrospektyvią atsakomybę.

A. Vaišvila teisinę atsakomybę apibrėžia kaip teisinį įpareigojimą teisės subjektams garantuoti naudojimąsi savo teisėmis atitinkamų pareigų vykdymu nurodant, kad tokių pareigų nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu⁴⁰⁹. Tuo tarpu S. Vansevičius teisinę atsakomybę apibrėžia kaip valstybės reakciją į padaryta teisės pažeidimą⁴¹⁰. Taip pat teisinė atsakomybė gali būti apibūdinama kaip kalto asmens pasmerkimas ir bausmės (sankcijos) jam taikymas už netinkamą elgesį⁴¹¹.

Pastarasis teisinės atsakomybės apibrėžimas labiausiai atitinka įprastą baudžiamosios atsakomybės apibrėžimą Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje, kur baudžiamoji atsakomybė apibūdinama kaip asmens ir jo padaryto

⁴⁰⁸ KELSEN H. Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 124.

⁴⁰⁹ VAIŠVILA A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 350.

⁴¹⁰ VANSEVIČIUS S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 225.

⁴¹¹ DAMBRAUSKIENĖ G. ir kt. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 53.

nusikaltimo pasmerkimas valstybės vardu, kurį vykdo įgaliotos institucijos (teismas) ir kuris pasireiškia baudžiamaisiais įstatymais apibrėžtų asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymų kaltininkui nustatymu. Šis pasmerkimas ir suvaržymai veikia kaltininką sukeldami jam neigiamus pergyvenimus⁴¹². LAT senato nuomone baudžiamoji atsakomybė yra baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, kurią valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui. Kaltininkui padarius nusikaltimą, valstybei atsiranda teisė taikyti jam baudžiamąsias teises priemones – tiek įspėjamąsias, prevencines (kardomoji priemonė, turto areštas (šiuo metu pagal BPK 151 straipsnį – laikinas nuosavybės teisės apribojimas) ir pan.), tiek sudarančias baudžiamosios atsakomybės turinį (nuosprendžio paskelbimas Lietuvos Respublikos vardu, bausmės paskyrimas, bausmės atlikimas, teistumas)⁴¹³. LAT dar 1999 metais plenarinėje sesijoje išaiškino, kad baudžiamoji atsakomybė siejama su asmens pripažinimu kaltu ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu⁴¹⁴.

Naujausią siūlymą Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje apibrėžti baudžiamosios atsakomybės sąvoką pateikė R. Drakšas. Anot jo, baudžiamoji atsakomybė – tai valstybės prievartos taikymas nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ir kartu šio asmens padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimas. Šio pasmerkimo išraiška – apkaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio arba turtinio pobūdžio suvaržymai, taip pat apribojimai, kylantys iš asmens teistumo⁴¹⁵. Beje, R. Drakšas baudžiamosios atsakomybės atsiradimą, priešingai nei LAT, sieja ne su apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu, o su nuosprendžio įsiteisėjimu.

Lietuvos baudžiamasis įstatymas ne tik apibrėžia, kokios veikos yra nusikaltimai ir baudžiamieji nusizengimai, bei jas uždraudžia, bet taip pat nustato ir bausmes, baudžiamąjo ir auklėjamojo poveikio priemones už BK

---

⁴¹² Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 57.

⁴¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 30 aprobuota Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo poveikio priemones, apžvalga // Teismų praktika, 2001, Nr. 15, p. 421.

⁴¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. lapkričio 12 d. nutartis byloje Nr. 2K-280/1999 // Teismų praktika, 2000, Nr. 12.

⁴¹⁵ DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008, p. 46.

numatytas veikas bei priverčiamąsias medicinos priemones (BK 2 straipsnio 2 dalies 1–2 punktai). Be to, BK nustato baudžiamosios atsakomybės pagrindus ir sąlygas, taip pat pagrindus ir sąlygas, kuriais nusikalstamas veikas padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (BK 2 straipsnio 2 dalies 3 punktas).

Bausmė yra valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui, o konkrečiai – tai valstybės reakcija į jau padarytą nusikalstamą veiką, o kartu ir valstybės prievartos priemonė, skiriama asmeniui ir apribojanti nuteistojo teises bei laisves ar nustatanti specialias pareigas. Bausmės, baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės bei priverčiamosios medicinos priemonės skiriamos tik pagal įstatymą. Baudžiamosios teisės literatūroje išsakoma nuomonė, kad bausmės paskirtis – tai galutinis rezultatas, kurio siekia valstybė, numatydamą ir taikydama bausmes⁴¹⁶. Konkrečių bausmės tikslų nustatymą lemia nusikalstamumo būklė ir dinamika, baudžiamosios politikos kryptingumas ir vyraujanti bausmės teorija. Pagal BK 43 straipsnį bausmė turi kelis tikslus, sudarančius jos paskirtį: sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

XX a. įsigalėjusioje liberaliojoje baudžiamosios teisės koncepcijoje pagrindinis dėmesys skiriamas alternatyvioms bausmėms. Daugelyje šalių buvo nustatytas santykinis bausmės nuosaikumas, pavyzdžiui, numatyti nesunkūs nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai. Kartu didėjo teismo diskrecija, susijusi su bausmės individualizavimu siekiant pataisyti nusikaltimą padariusį asmenį.⁴¹⁷ Anot J. Pradel, baudžiamąjį liberalizmą galima apibrėžti kaip individo, turinčio savo garbę ir orumą, pripažinimą valstybės aparato

⁴¹⁶ ŠVEDAS G. Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 66; ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 264.

⁴¹⁷ DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008, p. 87.

atžvilgiu autonomiška vertybe. Taikomas teisės pažeidėjui, liberalizmas taip pat suponuoja rūpinimąsi jo socialine reintegracija.⁴¹⁸ Taigi populiarėjo idėjos, kad pagrindinis bausmės tikslas turi būti ne nubausti nusikaltimą padariusį asmenį, o padėti jam atsikratyti polinkio daryti nusikalstamas veikas ir sėkmingai įsilieti į visuomenę, t. y. resocializuoti.

Anot Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, šiuolaikinėje Europos šalių baudžiamojoje teisėje pastebima akivaizdi tendencija: kriminalinė bausmė turėtų derinti bausmę su žmoniškumo, pagarbos žmogui, jo orumui išsaugojimu, o bausmės tikslas būtų atkurti nusikalstama veika pažeistą tvarką bei užtikrinti žmonių saugumą. Svarbu yra nusikalstamą veiką padariusio asmens resocializacija, jo pagarbos įstatymams ugdyimas per bausmės atlikimo laiką. Reikšmingas baudžiamųjų įstatymų principas yra tas, jog juose įtvirtintos bausmės neturi būti griežtesnės negu reikia, kad padaręs nusikaltimą asmuo pasitaisytų, t. y. ateityje nebusikalstų.⁴¹⁹ Kriminaline bausme siekiama paveikti nusikaltimą padariusį asmenį, kad jis nebepadarytų naujų nusikaltimų, t. y. pataisyti nusikaltėlį, taip pat daryti poveikį kitiems visuomenės nariams, kad jie nenusikalstų. Bausmės turi būti adekvačios nusikalstamoms veikoms, už kurias jos nustatytos. Už nusikalstamas veikas negalima nustatyti tokių bausmių ir tokių jų dydžių, kurie būtų akivaizdžiai neadekvatūs nusikalstamai veikai ir bausmės paskirčiai.⁴²⁰

Asmeniui, padariusiam vieną nusikalstamą veiką, teismas gali skirti tik vieną bausmę. Dauguma dabar galiojančio BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijų yra alternatyvios, t. y. numato kelių rūšių bausmes už konkrečią nusikalstamą veiką. Priimdamas BK, įstatymų leidėjas numatė naujų vidutinio griežtumo bausmių, tokių kaip viešieji darbai, laisvės apribojimas, areštas. Šios alternatyvios bausmės, tikėtasi, turėjo būti veiksmingomis poveikio

---

⁴¹⁸ PRADEL J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 138.

⁴¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1998, Nr. 109-3004.

⁴²⁰ 2003 m. birželio 10 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2003, Nr. 57-2552.

priemonėmis asmenims, padariusiems baudžiamuosius nusizengimus, neatsargius nusikaltimus, taip pat nesunkius ar apysunkius nusikaltimus⁴²¹. Būtent aukščiau paminėtos alternatyvios bausmės, be įprastinių bausmių – baudos ir laisvės atėmimo – yra numatytos ir BK 192 straipsnyje.

Sankcijos ir jose numatytos bausmės fiziniams asmenims pagal BK 192 straipsnį. Tradiciškai baudžiamosios teisės teorijoje sankcija apibrėžiama kaip baudžiamosios teisės normos dalis, kurioje numatytos bausmių rūšys ir jų dydžiai už konkrečią nusikalstamą veiką. Taigi sankcijoje numatomi tie teisiniai padariniai, kurie kyla už dispozicijoje nustatytų reikalavimų pažeidimą.⁴²²

Baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, jog subalansuota sankcijų sistema bus tada, jeigu BK „normomis nustatytos bausmės bei kitos poveikio priemonės tiek pagal rūšis, tiek ir pagal dydžius yra proporcingos nusikalstamų veikų <...> pavojingumui; sankcijų rezervai, nusakomi sankcijų diapazonais ir intervalais, yra pagrįsti racionalios baudžiamosios politikos požiūriu; visa tai sudaro teismams galimybę teisingai individualizuoti bausmes ir kitas poveikio priemones.“⁴²³

Kiekviena valstybė, priimdama baudžiamuosius įstatymus, priversta ne tik uždrausti tam tikras veikas, bet ir nustatyti teisinius padarinius – sankcijas – už tokių veikų padarymą. Galima teigti, kad baudžiamieji įstatymai teisingumą ir proporcingumą išreiškia kokybine ir kiekybine matų skale, nes sankcijoje įstatymų leidėjas nustato bausmės rūšį (rūšis) ir jos dydį, taikomą už nusikalstamos veikos padarymą.⁴²⁴

Nagrinėjamoje BK 192 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmuo, kuris neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinių (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objektą arba jų dalį

⁴²¹ ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais // Teisė. 2005, Nr. 56, p. 64-91.

⁴²² ABRAMAVIČIUS A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 95.

⁴²³ DAPŠYS A., MISIŪNAS J., ČAPLINSKAS A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamųjų įstatymų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Vilnius, 2008, p. 9.

⁴²⁴ ŠVEDAS G. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijų sudarymo probleminiai aspektai // Teisė. 2011, Nr. 79, p. 7.

komercijos tikslais arba platino, gabeno ar laikė komercijos tikslais neteisėtas jų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

BK 192 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikaltimo sudėtis su kvalifikuojančiais požymiais. Tokią nusikalstamą veiką padaręs asmuo turi būti baudžiamas griežčiau. Asmuo, kuris padarė BK 192 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, jeigu neteisėtų kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų kūrinių originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Sankcija už kvalifikuotą nusikalstamą veiką yra griežtesnė – tarp alternatyvių bausmių nėra švelniausios bausmės, numatytos BK 192 straipsnio 1 dalyje, t. y. viešųjų darbų, o griežčiausios bausmės – terminuoto laisvės atėmimo – maksimalus terminas (riba) yra ilgesnis, t. y. treji metai.

Tiek BK 42 straipsnio bausmių sąrašuose, tiek ir BK 192 straipsnio 1 dalies ir 2 dalies sankcijose bausmės yra vardinamos griežtėjimo tvarka, t. y. nuo švelniausios iki griežčiausios bausmės. Šis faktas yra esminis pokytis dabar galiojančiame BK, jį lyginant su senuoju BK, kadangi toks bausmių vardinimas nuo švelniausios iki griežčiausios bausmės įpareigoja teismą, skiriančią bausmę, parenkant konkrečią ir individualią bausmę nusikaltimą padariusiam asmeniui visų pirma ieškoti galimybes ir stengtis skirti kuo švelnesnę bausmę ir tik paskui svarstyti griežtesnės bausmės skyrimą.

Taigi BK 192 straipsnio sankcijose yra numatytos šios alternatyvios bausmės:

- 1) viešieji darbai (tik pagal BK 192 straipsnio 1 dalį);
- 2) bauda;
- 3) laisvės apribojimas;
- 4) areštas;

5) laisvės atėmimas iki dvejų metų (pagal BK 192 straipsnio 2 dalį – iki trejų metų).

Vadovaujantis BK 55 straipsniu, asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų nusikaltimą, o būtent nesunkūs nusikaltimai ir yra numatyti BK 192 straipsnyje, teismas paprastai turėtų skirti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, o skirdamas laisvės atėmimo bausmę, teismas privalėtų motyvuoti savo sprendimą. Šios nuostatos įgyvendinimas yra akivaizdus skiriant bausmę už nusikaltimus, numatytus nagrinėjamame BK 192 straipsnyje. Išanalizavus teismų praktiką, galima daryti vienareikšmišką išvadą, jog pirmą kartą teisiamam asmeniui, jei jis traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 192 straipsnį, teismai niekuomet neskiria laisvės atėmimo bausmės. Tik tuo atveju, jei yra nusikaltimų recidyvas, teismas už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus skiria laisvės atėmimo bausmę. Tuo pačiu būtina paminėti, kad net skirdami terminuotą laisvės atėmimo bausmę pagal BK 192 straipsnį, teismai, vadovaudamiesi BK 75 straipsniu, paprastai atideda paskirtos bausmės vykdymą.

Lyginant BK 192 straipsnyje numatytas bausmes su senajo BK 142¹⁰ straipsnyje buvusiomis bausmėmis, pažymėtina, kad senajame BK už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimą kaip alternatyvios bausmės buvo numatytos tik laisvės atėmimas iki dvejų metų arba bausmė. Naujojo BK 192 straipsnyje, kaip minėta, be baudos ir laisvės atėmimo bausmių, yra numatytos trys naujos bausmės: viešieji darbai, laisvės apribojimas ir areštas. Laisvės apribojimas ir areštas yra griežtesnės bausmės už baudą, tačiau švelnesnės už laisvės atėmimą. Įvertinus tai, kad naujajame BK už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, lyginant su senuoju BK, numatyta viena švelnesnė bausmė, dvi tarpinio griežtumo bausmės (pagal griežtumą patenkančios tarp baudos ir laisvės atėmimo), o laisvės atėmimo maksimalus terminas (riba) nepadidintas, darytina išvada, kad BK 192 straipsnyje numatytos sankcijos už šiame straipsnyje numatytų nusikaltimų padarymą yra švelnesnės nei senajo BK 142¹⁰ straipsnyje buvusios sankcijos.

Tuo pačiu paminėtina, kad BK 192 straipsnyje numatytos bausmės savo griežtumu atitinka už kitus BK XXIX skyriaus „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“ nusikaltimus numatytas bausmes. Pažymėtina, kad už bet kurį BK XXIX skyriuje numatytą nusikaltimą (išskyrus BK 193 straipsnyje), griežčiausia bausmė yra laisvės atėmimas iki dvejų metų, o už nusikaltimą su kvalifikuojančiais požymiais – laisvės atėmimas iki trejų metų.

Lyginant BK 192 straipsnyje numatytų bausmių griežtumą su bausmių griežtumu už nusikaltimus nuosavybei, kurie numatyti BK XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, matyti, jog bausmės už minėtame BK skyriuje numatytus nusikaltimus yra griežtesnės. Štai už vagystę be kvalifikuojančių požymių (BK 178 straipsnio 1 dalis) numatyta laisvės atėmimo iki trejų metų bausmė; už vagystę esant kvalifikuojantiems požymiams – laisvės atėmimo iki šešerių metų (BK 178 straipsnio 2 dalis) ir iki aštuonerių metų bausmės (BK 178 straipsnio 3 dalis). Už sukčiavimą (BK 182 straipsnis), turto pasisavinimą (BK 183 straipsnis) be kvalifikuojančių požymių taip numatytos laisvės atėmimo iki trejų metų bausmės. Tiesa, už BK 179 straipsnyje ir BK 184-189 straipsniuose numatytų nusikaltimų nuosavybei be kvalifikuojančių požymių padarymą numatyta maksimali bausmė, kaip ir BK 192 straipsnio atveju, yra lygi dvejiems metams laisvės atėmimo. Minėti BK XXVIII skyriaus nusikaltimai nuosavybei pagal jų objektą yra panašiausi į BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, todėl galima teigti, kad nusikaltimai kitai (nei intelektinei) nuosavybei įstatymų leidėjo požiūriu yra pavojingesni už nusikaltimus intelektinei nuosavybei.

Kita vertus, pagal BK 178–179 straipsnių, BK 182–183 straipsnių, ir BK 186–188 straipsnių pirmas dalis ir šiose dalyse numatytas nusikalstamas veikas be kvalifikuojančių požymių jas padaręs asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas. Tuo tarpu atsakomybei pagal BK 192 straipsnį kilti nukentėjusiojo asmens skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, ar prokuroro reikalavimo nereikia. Manytume, kad tokia situacija yra neadekvati BK

192 straipsnyje numatytų nusikaltimų pavojingumui. Taip pat tai rodo, kad įstatymų leidėjas nusikaltimus intelektinei nuosavybei, numatytus BK 192 straipsnyje, laiko pavojingesniais nei kitus nusikaltimus nuosavybei, todėl įpareigoja teisėsaugos institucijas kontroliuoti ir tirti šiuos nusikaltimus net ir nesant nukentėjusiojo asmens skundai ar jo teisėto atstovo pareiškimui. Nors, kaip minėta anksčiau, sprendžiant pagal maksimalius bausmių dydžius, peršasi išvada, kad pavojingesniais įstatymų leidėjas laiko nusikaltimus kitai nuosavybei nei intelektinė nuosavybė. Toks nenuoseklumas, mūsų supratimu, traktuotinas kaip baudžiamojo įstatymo trūkumas. Šį trūkumą siūlytume ištaisyti keičiant BK 192 straipsnį (o taip pat ir kitus BK XXIX skyriuje esančius BK straipsnius) ir numatant, kad už šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas. Tokiu būdu būtų ne tik užtikrintas nuoseklumas BK, tačiau kartu būtų pasiekta, kad asmenys baudžiamajon atsakomybėn pagal BK 192 straipsnio 1 dalį būtų traukiami tik tuo atveju, jei turtinių teisių į kūrinius ar gretutinių teisių objektus turėtojai iš tiesų manytų esą nukentėję nuo neteisėto kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimo komerciniais tikslais ir dėl to pasiskųstų. Akivaizdu, kad sužinoti apie visus pažeidimus turtinių teisių turėtojams būtų sudėtinga ar net neįmanoma, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir šiuo metu dažniausiai turtinių teisių turėtojai veikia per kolektyvinio administravimo subjektus ar kitus atstovus, kurių skundų pagrindu pradedami ikiteisminiai tyrimai. Nepadarius siūlomo pakeitimo, teisėsaugos institucijos ir toliau pačios privalėtų nustatyti ir išaiškinti daromus pažeidimus, kurių, kaip rodo tyrimai, yra gana daug. Tokiu būdu, manytume, ne visiškai pagrįstai būtų atitraukiamas dėmesys nuo žymiai pavojingesnių nusikaltimų.

Išanalizavus teismų praktiką, galima teigti, kad dažniausiai už nusikaltimų, uždraustų BK 192 straipsniu, padarymą, kaltiems asmenims skiriama bausmė – bauda. Iki 2011 m. balandžio 28 d. įsigaliojusių BK

pakeitimų⁴²⁵ maksimali bauda, kuri galėjo būti skiriama pagal BK 192 straipsnį buvo 100 MGL⁴²⁶ dydžio bauda (13 000 Lt). Taigi baudos vidurkis pagal BK 192 straipsnį iki aukščiau nurodytų pakeitimų buvo maždaug 50 MGL dydžio (6 500 Lt). Panašaus dydžio baudos ir buvo skiriamos teismų. Pavyzdžiui, R. M. 2007 metais buvo nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio 1 dalį 50 MGL dydžio bauda už tai, kad neturėdamas autorių teisių, gretutinių teisių subjekto ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo, neteisėtai – komerciniais tikslais laikė neteisėtas audiovizualinių ir muzikos kūrinių kopijas, įrašytas į DVD ir CD formato kompaktines plokšteles, ir šias neteisėtai komerciniais tikslais laikytas neteisėtas audiovizualinių ir muzikos kūrinių kopijas pardavė⁴²⁷.

Pakeitus BK 47 straipsnį, nuo 2011 m. balandžio 28 d. pagal BK 192 straipsnį gali būti skiriama bauda, siekianti iki 500 MGL dydį (65 000 Lt). Šiuo metu teismų praktikos skiriant baudą po minėto BK pakeitimo pagal BK 192 straipsnį kol kas nėra, todėl neįmanoma komentuoti, ar dėl to išaugo vidutinė skiriama bauda pagal BK 192 straipsnį. Nors teismai įstatymu nėra įpareigoti skirdami baudos bausmę vadovautis šios bausmės vidurkiu, tačiau praktikoje skirdami baudos bausmę teismai vis tiek atsižvelgia į baudos dydžio (pagal BK 47 straipsnį) vidurkį. Kadangi po aukščiau minėtų BK pakeitimų BK 192 straipsnyje numatytos baudos bausmės vidurkis padidėjo nuo maždaug 50 MGL dydžio iki maždaug 250 MGL dydžio, todėl teismai, jei ir toliau laikysis praktikos skiriant baudos bausmę vadovautis baudos vidurkiu, skirdami baudą už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, tikėtina, skirs vidutiniškai penkis kartus didesnes baudas. Skirdami baudas teismai privalo

---

⁴²⁵ 2011 m. balandžio 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1350 // Žin., 2011, Nr. 49-2374.

⁴²⁶ Pagal 2008 m. liepos 15 d. Socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 (Žin., 2008, Nr. 149-6013) 4 straipsnio 2 dalį teisės aktuose, reglamentuojančiuose nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų kvalifikavimą bei bausmių ir nuobaudų dydžių apibrėžimą ir apskaičiavimą, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“ arba „MGL“ yra tapatus ir lygus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui. Bazinį bausmių ir nuobaudų dydį nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Šiuo metu bazinis bausmių ir nuobaudų dydis yra 130 Lt. Šis dydis patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Žin., 2008, Nr. 121-4608.

⁴²⁷ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-707/2007.

vadovautis bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais, nurodytais BK 54 straipsnyje. Parenkant konkretų baudos dydį, teismai taip pat turi įvertinti kaltininko asmenybę, jo šeiminę bei turtinę padėtį, kiek kaltininkas turi išlaikytinų asmenų ir pan. Teismai neturėtų skirti tokio dydžio baudų, kurių kaltininkai objektyviai nebūtų pajėgūs sumokėti.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad paskutinį 2010 metų ketvirtį šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis neto (į rankas) darbo užmokestis buvo maždaug 1 650 Lt⁴²⁸. Taigi asmeniui paskyrus vidutinę šiuo metu BK numatytą baudą pagal BK 192 straipsnį, statistinis Lietuvos gyventojas turėtų dirbti vienerius metus ir aštuonis mėnesius, kol galėtų susimokėti tokią baudą. Pažymėtina, kad nagrinėjami nusikaltimai savo esme yra ekonominiai nusikaltimai, pagrindinė šių nusikaltimų darymo priežastis yra siekis gauti pajamų. Taigi paprastai asmenys, darantys nusikalstamas veikas, uždraustas BK 192 straipsniu, ir taip turi ekonominių sunkumų, todėl galima pagrįstai abejoti tokių asmenų galėjimu susimokėti padidintas baudas.

Jei asmuo neturi lėšų sumokėti teismo paskirtą baudą, teismas antstolio teikimu ir nuteistojo sutikimu gali baudą pakeisti viešaisiais darbais. Jei asmuo vengia savo noru sumokėti baudą ir nėra galimybių ją išieškoti, teismas baudą gali pakeisti areštu. Tuo atveju, jei asmuo nevengia sumokėti teismo paskirtos baudos, tačiau neturi pakankamai turto ar pajamų, bauda areštu negali būti keičiama. Ar asmuo neturi lėšų sumokėti baudą, ar asmuo vengia savo noru sumokėti baudą, sprendžia teismas.

Išanalizavus skiriamas bausmes už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, galima konstatuoti, kad kitos bausmės nei bauda už šiuos nusikaltimus yra skiriamos labai retai. Antra populiariausia bausmė – terminuotas laisvės atėmimas, kuris būna skiriamas maždaug 15 proc. nagrinėtų bylų pagal BK 192 straipsnį. Pabrėžtina, kad faktiškai visais atvejais laisvės atėmimo bausmės vykdymas būna atidedamas.

---

⁴²⁸ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/Pagrindiniai_rodikliai_1104.xls>, žiūrėta 2011-06-12.

Dar rečiau nei laisvės atėmimas už nagrinėjamus nusikaltimus yra skiriama laisvės apribojimo bausmė. Laisvės apribojimo bausme paprastai nubaudžiami jauni asmenys, jie, pavyzdžiui, būna įpareigojami mokytis, bausmės vykdymo laikotarpiu nuo 22 iki 6 val. būti namuose ir pan. Už nusikaltimus, padarytus su tapybos meno kūriniais, kaltiems asmenims gali būti uždrausta bendrauti su kolekcionieriais bei įgyti ir parduoti tapybos meno kūrinius, paveikslus⁴²⁹.

Nagrinėjant už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus skiriamas bausmės, galima atrasti ir pakankamai paradoksalių įpareigojimų ir draudimų skiriant laisvės apribojimo bausmę. Pavyzdžiui, vienoje byloje kaltininkui, kuris buvo nuteistas už neteisėtų muzikos ir audiovizualinių kūrinių kopijų platinimą, buvo paskirta laisvės apribojimo dvejiems metams bausmė, uždraudžiant įgyti, saugoti pačiam ar perduoti saugoti kitiems asmenims neteisėtas materialias laikmenas su audiovizualiniais, muzikiniais kūriniais ir materialias laikmenas su pornografiniais kūriniais⁴³⁰. Įdomu pastebėti, kad įvairūs veiksmai su neteisėtomis kūrinių kopijomis ir taip yra draudžiami – už bet kokį neteisėtų kūrinių kopijų panaudojimą yra numatyta administracinė atsakomybė, o esant atitinkamoms sąlygoms – ir baudžiamoji atsakomybė. Taigi teismas, uždraudamas kaltininkui įgyti, saugoti pačiam ar perduoti saugoti kitiems asmenims neteisėtas materialias laikmenas su įvairiais kūriniais, iš esmės kaip bausmę paskyrė tokį apribojimą, koks ir taip galioja visiems asmenims pagal įstatymą.

Kitos bausmės rūšys, t. y. viešieji darbai ir areštas, už BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų padarymą skiriamos labai retai. Dažnesni atvejai, kuomet į šias bausmės rūšis pakeičiamos kitos bausmės, kurių nuteistasis negali įvykdyti.

Bausmės juridiniams asmenims pagal BK 192 straipsnį. Juridiniams asmenims skiriamos bausmės BK specialiosios dalies straipsnių sankcijose

---

⁴²⁹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-495/2007.

⁴³⁰ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-176/2007.

nenurodomos, todėl BK 192 straipsnio 3 dalyje yra tik nurodyta, jog už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo, tačiau kaip atsako, t. y. kokia bausmė juridiniam asmeniui gresia už minėto BK straipsnio pažeidimą, nėra numatoma. BK 43 straipsnyje numatyta, kad juridiniam asmeniui už padarytą nusikalstamą veiką gali būti skiriamos tokios bausmės: bauda, juridinio asmens veiklos apribojimas, juridinio asmens likvidavimas. Teismas, paskyręs bausmę juridiniam asmeniui, gali nutarti paskelbti šį nuosprendį per visuomenės informavimo priemones. Juridiniam asmeniui už vieną nusikalstamą veiką gali būti skiriama tik viena bausmė. Išanalizavus juridiniams asmenims skiriamas bausmes už BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų padarymą, galima teigti, kad vienintelė juridiniams asmenims skiriama bausmė yra bauda. Nei juridinio asmens veiklos apribojimas, nei juridinio asmens likvidavimas kaip bausmė pagal BK 192 straipsnį nei vieną kartą nebuvo paskirti.

Juridiniam asmeniui pagal BK gali būti paskirta iki 50 000 MGL (6 500 000 Lt) dydžio bauda, tačiau praktikoje yra skiriamos žymiai mažesnės baudos. Pavyzdžiui, 2007 metais UAB „T“ buvo nuteista pagal BK 24 straipsnio 4 dalį, 192 straipsnio 1 dalį – 40 MGL (5 000 Lt) bauda, pagal BK 192 straipsnio 1 dalį – 50 MGL (6 250 Lt) bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsniu, bausmės subendrintos iš dalies jas sudedant ir galutinė subendrinta bausmė paskirta 60 MGL (7 500 Lt) bauda.⁴³¹

Bausmės už nusikaltimus intelektinei nuosavybei užsienio valstybėse. Tam, kad būtų įmanoma suprasti, ar bausmės pagal BK 192 straipsnį yra tinkamo griežtumo, būtina, be kita ko, išnagrinėti ir palyginti kitose valstybėse numatytas bausmes už panašius nusikaltimus. Tik išanalizavus kitų valstybių numatytas sankcijas įmanoma suprasti, kokio griežtumo bausmės yra Lietuvoje. Visose be išimties nagrinėtose ir toliau aptartose valstybėse už nusikaltimus intelektinei nuosavybei kaip viena iš alternatyvių bausmių yra numatyta bauda. Galimas baudų dydis atskirose valstybėse yra gana skirtingas,

---

⁴³¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-201/2008.

tačiau atskirai toliau baudų dydžiai nėra aptariami; siekiant palyginti bausmių griežtumą bus lyginami maksimalūs galimi laisvės atėmimo bausmės terminai.

Pagal Latvijos Respublikos baudžiamojo įstatymo⁴³² 148 straipsnį asmeniui, kuris padaro tyčinį autoriaus teisių ar gretutinių teisių pažeidimą, griežčiausia gresianti bausmė yra areštas. Jei šis nusikaltimas padaromas pakartotinai arba grupėje iš anksto susitarusių asmenų, tuomet maksimali gresianti bausmė yra laisvės atėmimas iki dvejų metų, o jei organizuotoje grupėje – iki septynerių metų. Įdomu pažymėti, kad už autorystės neteisėtą pasisavinimą gresia laisvės atėmimo bausmė iki trejų metų, o jei veika turi kvalifikuojančių požymių – laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų.

Latvijos baudžiamajame kodekse veiksmai su neteisėtomis autorių teisių ir gretutinių teisių objektų kopijomis yra uždrausti atskirame 149 straipsnyje. Už tokį pažeidimą be kvalifikuojančių požymių griežčiausia gresianti bausmė Latvijoje yra areštas. Jei nusikaltimas padaromas parduodant tokias neteisėtas kopijas, ir yra gaunama materialinės naudos, tuomet gresia laisvės atėmimas iki dvejų metų. Asmeniui, kuris padaro aukščiau paminėtus nusikaltimus su neteisėtomis autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijomis pakartotinai, arba grupėje iš anksto susitarusių asmenų, arba stambiu mastu, gresia laisvės atėmimo iki penkerių metų bausmė. Jei nusikaltimas padaromas organizuotoje grupėje, maksimali gresianti bausmė yra septyneri metai nelaisvės.

Pagal Estijos Respublikos baudžiamąjį kodeksą⁴³³ neteisėtai atgaminus autorių teisių objektą (turint tikslą platinti) gresia laisvės atėmimo iki trejų metų bausmė (222 straipsnis). Tokio pat dydžio sankcijos numatytos ir už neteisėtų autorių teisių ir gretutinių teisių objektų panaudojimą (viešą atlikimą, rodymą, perdavimą, padarymą viešai prieinamu), jei naudojamos piratinės kūrinių kopijos (223 straipsnis), bei už prekybą autorių teisių objektų piratinėmis kopijomis (224 straipsnis).

---

⁴³² The Criminal Law of the Republic of Latvia. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-06-13.

⁴³³ The Penal Code of the Republic of Estonia. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-06-14.

Pagal Suomijos baudžiamojo kodekso⁴³⁴ 49 straipsnį maksimali bausmė už autorių teisių pažeidimus yra įkalinimas iki dvejų metų.

Rusijos Federacinėje Respublikoje už autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą pagal baudžiamojo kodekso⁴³⁵ 146 straipsnį gresia įkalinimo bausmė iki dvejų metų, o esant kvalifikuojantiems požymiams – iki penkerių metų.

Pagal Lenkijos autorių teisių įstatymo⁴³⁶ 116 straipsnį už autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą, t. y. neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objektų platinimą, gresia dvejų metų laisvės atėmimo bausmė. Jei nusikaltimas padarytas siekiant turtinės naudos, tuomet maksimalus laisvės atėmimo terminas siekia trejus metus. Asmeniui, kuriam aptariami nusikaltimai yra reguliariu pajamų šaltiniu arba kuris šiuos nusikaltimus organizavo ar jiems vadovavo, gresia maksimali penkerių metų įkalinimo bausmė. Pagal Lenkijos autorių teisių įstatymo 117 straipsnį už neteisėtą kūrinių ar gretutinių teisių atgaminimą gresia laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė, o esant kvalifikuojantiems požymiams – iki trejų metų.

Ukrainos Respublikos baudžiamojo kodekso⁴³⁷ 176 straipsnyje numatyta, kad už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objektų atgaminimą, platinimą ar kitokį neteisėtą panaudojimą gresia laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė. Esant kvalifikuojantiems požymiams – nusikaltimą padarius grupei iš anksto susitarusių asmenų arba atsiradus dideliems piniginiams nuostoliams – gresia laisvės atėmimo iki penkerių metų bausmė. Jei minėtą nusikaltimą padaro valstybės pareigūnas piktnaudžiaudamas savo tarnybine padėtimi, arba nusikaltimą padaro organizuota grupė, arba nusikaltimas sukelia ypač didelius piniginius nuostolius, tuomet kaltininkui gresia laisvės atėmimo bausmė iki šešerių metų.

---

⁴³⁴ The Criminal Code of Finland. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴³⁵ The Criminal Code of the Russian Federation. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴³⁶ Polish Copyright Law. Prieiga per internetą: <http://en.wikisource.org/wiki/Polish_Copyright_Law>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴³⁷ Criminal Code of Ukraine. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>, žiūrėta 2011-06-14.

Švedijos Karalystės autorių teisių įstatymo⁴³⁸ 53 straipsnyje numatyta, kad asmuo, pažeidęs minėtame įstatyme numatytas autorių teises, gali būti baudžiamas laisvės atėmimo iki dvejų metų bausme.

Pagal Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių įstatymo⁴³⁹ 106 straipsnį ir 108 straipsnį asmenims, pažeidusiems, atitinkamai, autorių ar gretutines teises gresia maksimali trejų metų įkalinimo bausmė. Jei toks pažeidimas padarytas komerciniais tikslais, tuomet maksimalus įkalinimo terminas siekia penkerius metus.

Prancūzijos Respublikoje pagal Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksą⁴⁴⁰ už praktiškai visus nusikaltimus intelektinei nuosavybei gresia maksimali dvejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Jungtinėse Amerikos Valstijose bausmės už autorių teisių pažeidimus yra vienos griežčiausių pasaulyje. Pagal Jungtinių Amerikos Valstijų kodekso⁴⁴¹ (angl. – *United States Code*) 17 straipsnio 506 (a) dalį ir 18 straipsnio 2319 dalį asmuo, padaręs intelektinės nuosavybės pažeidimą komerciniais tikslais, gali būti įkalintas iki dešimties metų. Taip pat dešimties metų įkalinimo bausmė gresia ir asmenims, pakartotinai padariusiems nusikaltimą intelektinei nuosavybei. Jei nusikaltimas padarytas neturint komercinių tikslų, tuomet, priklausomai nuo kitų kvalifikuojančių požymių buvimo ar nebuvimo, maksimali gresianti laisvės atėmimo bausmė už intelektinės nuosavybės pažeidimus Jungtinės Amerikos Valstijose svyruoja nuo vienerių iki šešerių metų. Toliau lentelėje pateikiamas laisvės atėmimo bausmių dydžių palyginimas Lietuvoje ir aptartose užsienio valstybėse.

---

⁴³⁸ Act on Copyright in Literary and Artistic Works. Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/51/95/20edd6df.pdf>>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴³⁹ Copyright Law. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/UrhG.htm>>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴⁴⁰ Intellectual Property Code. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/cpiatext.htm>, žiūrėta 2011-06-14.

⁴⁴¹ United States Code. Prieiga per internetą: <http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode17/usc_sec_17_00000506----000-.html#a_1_A>, žiūrėta 2011-06-14.

2 lentelė. Laisvės atėmimo maksimalių bausmių dydžiai Lietuvoje ir užsienio valstybėse už nusikaltimus autorių teisėms ir gretutinėms teisėms

Valstybė \ Nusikaltimo sudėtis	Pagrindinė nusikaltimo sudėtis	Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis	Itin kvalifikuota nusikaltimo sudėtis
Lietuvos Respublika	2 metai	3 metai	
Latvijos Respublika	Areštas	2 metai	5 (7) metai
Estijos Respublika	3 metai		
Rusijos Federacija	2 metai	5 metai	
Suomijos Respublika	2 metai		
Lenkijos Respublika	2 metai	3 metai	5 metai
Ukrainos Respublika	2 metai	5 metai	6 metai
Švedijos Karalystė	2 metai		
Vokietijos Federacinė Respublika	3 metai	5 metai	
Prancūzijos Respublika	2 metai		
Jungtinės Amerikos Valstijos	1 metai	6 metai	10 metų

Įvertinus kitų šalių baudžiamųjų įstatymų sankcijose numatytus laisvės atėmimo bausmės dydžius už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, galima daryti išvadą, jog Lietuvos BK 192 straipsnyje numatyta laisvės atėmimo bausmė iki dvejų metų už nusikaltimus be kvalifikuojančių požymių ir laisvės atėmimo bausmė iki trejų metų, esant kvalifikuojantiems požymiams, yra gana maža. Ypač tai akivaizdu vertinant didesnio pavojingumo nusikaltimus, t. y. nusikaltimus autorių ir gretutinėms teisėms su kvalifikuojančiais požymiais. Nepaisant to, manytume, kad laisvės atėmimo bausmės dydžiai Lietuvoje neturėtų būti griežtinami, kadangi apskritai, lyginant su kitais nusikaltimais, nagrinėjami nusikaltimai nėra labai pavojingi. Be to, tai ekonominiai nusikaltimai, todėl juos padariusiems asmenims tikslingiau skirti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes (baudą ir pan.), nes kaltininkų įkalinimas nėra labai pagrįstas nei ekonomiškai, nei prevenciškai, nei iš pataisymo perspektyvos. Ekonominį nusikaltimą padaręs asmenys, mūsų supratimu, turėtų būti ir gali būti pataisomi ekonominėmis priemonėmis.

Maksimali skirtina baudos bausmė Lietuvoje šiuo metu, kaip minėta anksčiau, yra pakankamai didelė, todėl dar didinti maksimalią jos ribą taip pat nebūtų tikslinga. Manytume, kad ir dabartinė maksimali baudos bausmės riba gali pakankamai gerai atlikti tiek prevencijos, tiek nubaudimo, tiek ir pataisymo funkcijas. Taip pat BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus padariusiems asmenims, mūsų supratimu, yra privaloma taikyti ir papildomas ekonomines sankcijas (pavyzdžiui, skirti baudžiamojo poveikio priemonę turto konfiskavimą).

2. Turto konfiskavimas

Turto konfiskavimas yra turtinės bei prevencinės paskirties baudžiamojo poveikio priemonė, įgyvendinanti idėją, kad svarbu ne tik nubausti kaltininką paskyrus jam bausmę, bet ir padaryti nusikalstamą veiką ekonomiškai nenaudingą, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamoms veikoms daryti⁴⁴². Turto konfiskavimu yra siekiama daryti poveikį tai nusikalstamo elgesio motyvacijai, kuri visų pirma lemia savanaudiškų nusikaltimų padarymą⁴⁴³.

Baudžiamosios teisės teorijoje teigiama, kad maždaug trys ketvirtadaliai Lietuvoje padarytų nusikaltimų yra savanaudiško pobūdžio nusikaltimai⁴⁴⁴. Ne išimtis yra ir nusikaltimai autorių teisėms ir gretutinėms teisėms, numatyti BK 192 straipsnyje. Pabrėžtina, kad net pačiose šių nusikaltimų sudėtyse yra numatyta, kad minimi nusikaltimai padaromi komerciniais tikslais, t. y. turint siekį gauti turtinės naudos. Išskirtinis savanaudiško pobūdžio nusikaltimo bruožas – nusikaltimą padariusio asmens praturtėjimas iš padaryto nusikaltimo. Taigi, logiška, atskleidus padarytą nusikaltimą natūraliai kyla klausimas dėl

---

⁴⁴² LAT 2010 m. vasario 18 d. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga Nr. AB-32-1 // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.

⁴⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio antrosios dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1993, Nr. 70-1320.

⁴⁴⁴ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008, p. 227.

nusikalstamu būdu įgyto turto paėmimo iš kaltininko, t. y. šio turto konfiskavimo.

Turto konfiskavimas yra viena iš baudžiamojo poveikio priemonių, pasireiškianti priverstiniu neatlygintinu konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimu valstybės nuosavybėn (BK 72 straipsnio 1 dalis). Konfiskuotinu turtu laikomas BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. BK uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas.

Turto konfiskavimas gali padėti realizuoti vieną iš nusikalstamų veikų prevencijos tikslų, t. y. užtikrinti, kad nusikalstamų veikų daryti neapsimokėtų ne tik dėl gresiančios bausmės, bet ir dėl to, kad iš kaltininko paimama viskas, kas buvo tiesiogiai ar netiesiogiai gauta padarius nusikalstamą veiką⁴⁴⁵. Dabar galiojančiame BK, skirtingai nei senajame BK, atsisakyta nuosavybės teise kaltininkui priklausančio turto, kuris niekaip nesusietas su nusikalstamos veikos padarymu ar iš jos kokios nors naudos gavimu, konfiskavimo. Taigi bendroji taisyklė yra ta, kad konfiskuojamas gali būti tik turtas, susijęs su padaryta nusikalstama veika, o su nusikalstama veika nesusijęs turtas paprastai negali būti konfiskuojamas⁴⁴⁶.

Be to, anot LAT, nusikalstama turtine nauda reikia pripažinti ne tik bet kokio pavidalo turto įgijimą, bet ir turtinės prievolės išvengimą ar jos panaikinimą (išlaidų sutaupymas). Tokią išvadą galima daryti iš teismų praktikos, suformuotos, pavyzdžiui, kyšininkavimo, tarpininko kyšininkavimo ir papirkimo baudžiamosiose bylose.⁴⁴⁷

Nagrinėjamų nusikaltimų atveju įprastai konfiskuojami nusikaltimo padarymo įrankiai ir priemonės. Nusikaltimo padarymo įrankis – daiktas ar priemonė, kuriuos kaltininkas tiesiogiai naudoja darydamas nusikalstamą veiką. Dažniausias BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų padarymo įrankis, kuris yra konfiskuojamas, – kompiuteris. Nusikaltimo padarymo

⁴⁴⁵ ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 389.

⁴⁴⁶ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008, p. 229.

⁴⁴⁷ LAT 2010 m. vasario 18 d. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga Nr. AB-32-1 // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.

priemonė – daiktas, kuris pats nenaudojamas darant nusikalstamą veiką, tačiau ją palengvina arba sudaro materialias sąlygas nusikalstamiems veiksams atlikti. Bylose pagal BK 192 straipsnį teismai nusikaltimų priemonėmis dažniausiai pripažįsta (ir konfiskuoja) laikmenas su neteisėtomis intelektualės nuosavybės objektų kopijomis⁴⁴⁸.

Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką baudžiamosiose bylose, matyti, jog tuo atveju, jei ikiteisminio tyrimo metu pavyksta nustatyti, jog asmuo, darydamas BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, iš savo veikų gavo pajamų, tokios pajamos teismo yra konfiskuojamos. Tačiau paprastai nustatomos tik tiesioginės pajamos ir turtinė nauda, gauta iš nusikalstamos veikos, t. y., tik ta turtinė nauda, kuri gauta pardavus neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas ar kitaip neteisėtai išplatinus neteisėtas kopijas.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismai ne visuomet teisingai taiko turto konfiskavimą bylose pagal BK 192 straipsnį, pavyzdžiui, Šiaulių miesto apylinkės teismo 2011 m. kovo 28 d. nuosprendžiu, be kita ko, buvo konfiskuotas kitam nei kaltinamasis asmeniui priklausantis turtas – piniginės lėšos banke. Tačiau, kaip paaiškėjo bylą nagrinėjant apeliacinėje instancijoje, apylinkės teismas konfiskavo visus pinigus, esančius sąskaitoje, neįsitikinęs, ar jie visi gauti iš kaltinamojo. Kaip pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, baudžiamasis įstatymas suteikia teismui teisę konfiskuoti tik tuos pinigus, kurie gauti iš nusikalstamos veikos, o ne legaliu būdu. Pirmosios instancijos teismas nepakankamai analizavo banko sąskaitoje esančius duomenis ir nepagrįstai konstatavo, kad visos minėtoje sąskaitoje esančios piniginės lėšos yra gautos nusikalstamu būdu⁴⁴⁹.

Pažymėtina, kad turto konfiskavimas vyksta ne nukentėjusiojo, o valstybės naudai, t. y. konfiskuojant turtą jis atitenka valstybei. Visgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad patenkinus nukentėjusiųjų civilinius ieškinius baudžiamojoje byloje, BK 72 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios turto

---

⁴⁴⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-305/2011; Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-368-175/2010.

⁴⁴⁹ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-254-116/2011.

konfiskavimą, nusikaltimų nuosavybei bylose paprastai netaikomos⁴⁵⁰. Šios nuostatos gali būti taikomos tik tada, kai asmuo neteisėtai įgytą turtą ar jo dalį pardavė ar kitaip panaudojęs gavo už jį materialios naudos⁴⁵¹. Anot V. Piesliako, materialinė nauda – tai neteisėtai įgyto turto pardavimo kainos ir civilinio ieškinio dydžio skirtumas, jei yra pareikštas civilinis ieškinys. Tokia praktika formuojama net tik baudžiamosios teisės teorijoje, bet ir LAT praktikoje⁴⁵².

Prieš skiriant turto konfiskavimą už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, būtina tiksliai įvertinti specialias ATGTĮ nuostatas dėl turtinės žalos atlyginimo nukentėjusiam autorių teisių ar gretutinių teisių subjektui. ATGTĮ 83 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog nustatydamas dėl saugomų teisių pažeidimo faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) dydį, teismas atsižvelgia į pažeidimo esmę, padarytos žalos dydį, autoriaus teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjekto negautas pajamas⁴⁵³, turėtas išlaidas, kitas svarbias aplinkybes⁴⁵⁴. Pažeidėjo gauta nauda nukentėjusių asmenų reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Neteisėtos saugomų autorių teisių ar gretutinių teisių objektų kopijos gali būti perduotos atitinkamai autoriaus teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjektams šių prašymu. Taigi tuo atveju, jei nukentėję asmenys prašo perduoti neteisėtas kopijas jiems, ir teismas mano,

---

⁴⁵⁰ LAT 2010 m. vasario 18 d. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga Nr. AB-32-1 // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.

⁴⁵¹ PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008, p. 240.

⁴⁵² LAT baudžiamosios bylos Nr. 2K-573-2003, Nr. 2K-459/2004, Nr. 2K-270/2004.

⁴⁵³ Autorių teisių ar gretutinių teisių subjektų negautų pajamų dydis nustatomas atsižvelgiant į tai, kokios pajamos būtų gautos teisėtai naudojant kūrinius ar kitus objektus (į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą tokių kūrinių ar kitų objektų naudojimą, arba atlyginimą, mokamą už panašių kūrinių ar kitų objektų teisėtą naudojimą, arba kūrinio ar kito teisių objekto naudojimo būdai labiausiai tinkamus atlyginimus), taip pat į konkrečias aplinkybes, kurios galėjo sudaryti sąlygas pajamoms gauti (teisių subjektų atlikti darbai, panaudotos priemonės, derybos dėl kūrinio naudojimo sutarčių sudarymo ir kita) (ATGTĮ 83 straipsnio 3 dalis).

⁴⁵⁴ Be to, nukentėję autorių teisių ar gretutinių teisių subjektai vietoj saugomų teisių pažeidimo faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) atlyginimo gali reikalauti (ATGTĮ 83 straipsnio 4 dalis):

- 1) kompensacijos, kurios dydį iki 1 000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas, atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę, jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus; arba
- 2) atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojėsis kūriniu ar kitais šio Įstatymo saugomų teisių objektais (tai yra gavęs leidimą), o kai yra pažeidėjo tyčia ar didelis neatsargumas, – iki dviejų kartų didesnio šio atlyginimo.

kad toks prašymas tenkintinas, šios kopijos (nusikaltimo priemonės) neturėtų būti konfiskuojamos, o turėtų būti perduodamos nukentėjusiems asmenims.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad paprastai bylose pagal 192 straipsnį civiliniai ieškiniai baudžiamosiose bylose paliekami nenagrinėti dėl to, kad negalima tiksliai nustatyti civilinio ieškinio dydžio neatidėjus baudžiamosios bylos nagrinėjimo ar negavus papildomos medžiagos⁴⁵⁵. Teismai, priimdami apkaltinamąjį nuosprendį, dažniausiai pripažįsta civiliniam ieškovui teisę į ieškinio patenkinimą, o klausimą dėl ieškinio dydžio perduoda nagrinėti civilinio proceso tvarka (BPK 113 straipsnis, 115 straipsnio 1, 2 dalys). Taigi teoriškai gali susidaryti situacijos, kuomet baudžiamajoje byloje nusprendžiama konfiskuoti nusikaltimo priemones – neteisėtas kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijas, tuo tarpu civilinis ieškovas turi teisę šiuos objektus pagal ATGTĮ prisiteisti savo naudai.

Mūsų supratimu, turto konfiskavimas negali būti taikomas tais atvejais, kuomet yra patenkinami nukentėjusių asmenų civiliniai ieškiniai dėl patirtų nuostolių, ir po tokio nuostolių atlyginimo kaltininkui nebelieka jokios turtinės naudos iš padaryto nusikaltimo, t. y. atlygintų nuostolių suma yra ne mažesnė nei nuteisto asmens gauta turtinė nauda iš nusikaltimo. Taip pat turto konfiskavimas neturėtų būti taikomas ir tuo atveju, jei kaltininkas nukentėjusiajam žalą atlygina savanoriškai, ir po tokio atlyginimo kaltininkui materialinės naudos nebelieka. Minėtais atvejais, mūsų supratimu, reikia konfiskuoti tik nusikaltimo įrankius ir priemones (jei šios neperduodamos nukentėjusiajam).

Skiriant turto konfiskavimą už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus turėtų būti konfiskuojama ne tik tiesioginė materialinė nauda, pavyzdžiui, gauta pardavus neteisėtą kūrinių ar gretutinių teisių objekto kopiją, bet ir netiesioginė nauda, gauta naudojantis neteisėtai atgamintu kūriniu ar gretutinių teisių objektu. Tarkime, bendrovėje neteisėtai atgamintomis kompiuterinėmis programomis architektai užsiima projektavimo veikla, tokiu atveju už projektavimo veiklos rezultatus, sukurtus neteisėtai atgamintomis

---

⁴⁵⁵ Pavyzdžiui, LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-35/2011.

kompiuterinėmis programomis, gautos pajamos turėtų būti konfiskuojamos. Taigi teoriškai turėtų būti konfiskuojama visa gauta nauda iš veiklos, kurioje buvo naudojami neteisėtai atgaminti kūriniai ar gretutinių teisių objektai.

Visgi, išanalizavus Lietuvos teismų praktiką, galima konstatuoti, jog teismai konfiskuoja tik tiesioginę materialinę naudą, kuri paprastai būna gauta pardavus neteisėtas kūrinų ar gretutinių teisių objektų kopijas. Tokią situaciją galima paaiškinti tuo, jog tyrėjai dėl sudėtingumo nesivargina nustatyti, kokia konkrečiai netiesioginė nauda buvo gauta iš veiklos naudojant neteisėtai atgamintus intelektinės nuosavybės objektus. Tokiu būdu susidaro pakankamai paradoksali situacija, kuomet, viena vertus, asmenys baudžiami už BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus, kuriuose vienu iš būtinųjų požymių yra komerciniai tikslai, t. y. siekis gauti ekonominės, turtinės naudos, tačiau, antra vertus, pripažinus asmenis kaltais pagal minėtą BK straipsnį, tokios naudos niekada nerandama, ir tokia nauda nekongfiskuojama (išskyrus tiesioginę materialinę naudą, gautą pardavus neteisėtas saugomų objektų kopijas). Taip išeitų, kad Lietuvoje nei vienas asmuo, kuris buvo nuteistas už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objektų atgaminimą turint tikslą šiuos objektus naudoti savo veikloje, o ne tiesiogiai gauti pajamų juos parduodant, neveikė pelningai, t. y. nors ir turėjo komercinių tikslų, tačiau jokios turtinės naudos iš savo veiklos negavo. Akivaizdu, kad tokia išvada negali būti teisinga, todėl susidariusi situacija vertintina kaip teisėsaugos institucijų darbo brokas.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad skiriant bausmę pagal BK 192 straipsnį kartu su bausme, siekiant prevencijos tikslų bei užkertant galimybę kaltininkui praturtėti iš nusikaltimo, turėtų būti skiriamas ir turto konfiskavimas. Konfiskuojamas turėtų būti tik tas turtas, kuris buvo BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų įrankis, priemonė ar gautas kaip nusikaltimo rezultatas. Kadangi BK 192 straipsnyje numatyti nusikaltimai gali būti padaromi tik esant komerciniams tikslams, tiriant konkrečius nusikaltimus pagal šį BK straipsnį visuomet būtina nustatyti, kokią tiesioginę ir netiesioginę

turtinę naudą gavo asmuo darydamas šiuos nusikaltimus. Nustačius kaltininko gautą turtinę naudą, visa tokia iš nusikaltimo gauta nauda turi būti konfiskuota.

* * *

Apibendrinant šiame darbe atliktą galiojančio BK 192 straipsnio analizę, siūlome pakeisti ir papildyti BK, numatant tokią BK 192 straipsnio redakciją ir tokį naują BK 192¹ straipsnį:

BK 192 straipsnis. Neteisėtas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų panaudojimas

1. Tas, kas neteisėtai panaudojo autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektą komerciniais tikslais,

baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką padarydamas didelės turtinės žalos,

baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

4. Už šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.

BK 192¹ straipsnis. Autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų neteisėtų kopijų įgijimas, gabenimas ar laikymas

1. Tas, kas komerciniais tikslais įgijo, gabeno ar laikė neteisėtas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtų kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų objektų originalų kainas viršijo 100 MGL dydžio sumą,

baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas komerciniais tikslais įgijo, gabeną ar laikė neteisėtas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų kopijas, jeigu kopijų bendra vertė pagal teisėtą kopijų, o kai jų nėra, pagal atgamintų objektų originalų kainas viršijo 250 MGL dydžio sumą,

baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pagrindinis baudžiamosios teisės šaltinis, uždraudžiantis neteisėtą literatūros, mokslo, meno kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, Lietuvoje yra BK 192 straipsnis. Šio BK straipsnio dispozicija yra blanketinė, todėl jame numatytos baudžiamosios teisės normos išsamiai gali būti atskleistos tik nagrinėjant ir kitus nei BK teisės aktus, o visų pirma – ATGTĮ. Taip pat svarbiu baudžiamosios teisės šaltiniu yra ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika.

2. BK 192 straipsnio 1 dalyje yra numatytos dvi skirtingos pagrindinės nusikaltimų sudėtys, t. y. baudžiamoji atsakomybė yra numatyta už šias skirtingas nusikalstamas veikas:

- 1) neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies atgaminimą komercijos tikslais;
- 2) neteisėtų literatūros, mokslo, meno (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) kūrinių ar gretutinių teisių objekto ar jų dalies kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą komercijos tikslais, jei kopijų vertė viršijo 100 MGL sumą.

Kadangi minėtos nusikaltimų sudėtys skiriasi tiek atskirais nusikaltimo sudėties požymiais, tiek baigtinumo momentu (viena sudėtis yra materialinė, kita – formali), yra tikslinga šias nusikaltimo sudėtis išskirti į atskirus BK straipsnius.

3. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų objektas – turtinės autoriaus ir gretutinių teisių subjektų teisės atgaminti kūrinį ar gretutinių teisių objektą ir teisės kūrinį ar gretutinių teisių objektą platinti. Taip pat šių nusikaltimų objektu yra kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų teisėta

apyvarta. BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas, priešingai nei teigiama mokslinėje literatūroje ir LAT praktikoje, yra kūriniai ir gretutinių teisių objektai bei teisėtos jų kopijos. BK 192 straipsnyje būtų tikslinga atskirai nurodyti, kad duomenų bazės (kaip *sui generis* teisių objektai) taip pat yra BK 192 straipsnyje numatytų nusikaltimų dalykas.

4. BK 192 straipsnyje turėtų būti atsisakyta atskirų kūriniių rūšių vardinimo, kadangi visų kūriniių rūšių išvardinti yra neįmanoma, o vardinant atskiras rūšis yra apkraunamas BK straipsnio tekstas, be to, atsiradus naujoms kūriniių rūšims, nereikėtų pildyti BK 192 straipsnio. BK 192 straipsnyje tikslinga nurodyti, kad baudžiamoji atsakomybė kyla už neteisėtus veiksmus su autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektais.

5. BK 192 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ne už visus autorių ir gretutinių teisių subjektų turtinių teisių pažeidimus, o tik už atskirus veiksmus – neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą. Remiantis užsienio šalių praktika bei siekiant visapusiškai apsaugoti autorių teisių ir gretutinių teisių subjektus, BK 192 straipsnis turėtų būti keičiamas ir papildomas numatant baudžiamąją atsakomybę už bet kokius autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų turtinių teisių pažeidimus komerciniais tikslais.

6. BK 192 straipsnyje numatyti nusikaltimai gali būti padaromi tik tiesiogine tyčia. Komercijos tikslų sąvoka, vartojama BK 192 straipsnyje, ne visiškai sutampa su ATGTĮ vartojama komercinių tikslų sąvoka ir yra siauresnė. Komercijos tikslai pagal BK 192 straipsnį turėtų būti suvokiami siaurai, t. y. kaip apimantys tik siekį gauti tiesioginės ekonominės ar turtinės naudos iš neteisėto autorių teisių ar gretutinių teisių objekto panaudojimo.

7. BK 192 straipsnio, galiojusio iki 2009 m. liepos 23 d., interpretavimas ir taikymas buvo pernelyg nutolęs nuo pirminio šaltinio, kuriame buvo

numatyta baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, t. y. nuo paties BK 192 straipsnio teksto. Nors BK 192 straipsnyje nebuvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą gretutinių teisių objektų panaudojimą, tačiau LAT, plečiamai aiškindamas BK tekstą, suformavo praktiką, kad baudžiamoji atsakomybė BK 192 straipsnyje yra numatyta ir už gretutinių teisių pažeidimus.

8. Neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių objekto atgaminimą, kaip nusikaltimą, nuo administracinio teisės pažeidimo skiria tai, kad neteisėtai atgaminant kūrinį ar gretutinių teisių objektą nusikaltimo atveju turi būti siekiama komercijos tikslų, tuo tarpu administracinis teisės pažeidimas yra tuomet, kuomet toks atgaminimas atliekamas nekomerciniais tikslais. Kitą BK 192 straipsnyje numatytą nusikaltimą – neteisėtų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą – nuo administracinio teisės pažeidimo atskirti padeda nusikaltimo objektyviosios pusės požymis – neteisėtų kopijų vertė, kuri nusikaltimo atveju turi viršyti 100 MGL dydžio sumą.

9. BK 192 straipsnyje numatytos bausmės, palyginus su bausmėmis už kitus panašius nusikaltimus BK bei su bausmėmis, numatytomis kitose valstybėse už analogiškus nusikaltimus intelektinei nuosavybei, yra tinkamos. Rekomenduotina už nusikaltimus, numatytus BK 192 straipsnyje, skirti alternatyvias bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu (baudą), bei baudžiamojo poveikio priemonę – turto konfiskavimą (išaiškinant ir konfiskuojant visą turtinę naudą, kurią asmuo gavo darydamas BK 192 straipsnyje numatytus nusikaltimus).

NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Žin., 1992, Nr. 33-1014.
2. Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ // Žin., 2004, Nr. 111-4123.
3. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Žin., 2000, Nr. 96-3016.
4. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žin., 1995, Nr. 40-988.
5. Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Žin., 1999, Nr. 82-2416.
6. Konvencija dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos įkūrimo (pasirašyta Stokholme 1967 m. liepos 14 dieną). Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_wo029.html#P50_1504>.
7. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Žin., 2000, Nr. 95-2970.
8. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Žin., 2001, Nr. 32-1060.
9. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Žin., 2001, Nr. 46-1620.
10. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Žin., 1999, Nr. 11-249.
11. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Žin., 2002, Nr. 77-3290.
12. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės // Žin., 2002, Nr. 13-480.
13. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // Žin., 2006, Nr. 68-2497.

14. 2001 m. lapkričio 23 d. Europos Tarybos Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų // Žin., 2004, Nr. 36-1188.
15. 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EB dėl kompiuterių programų apsaugos, 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyva 92/100/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje.
16. 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyva 93/83/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo.
17. 1993 m. spalio 29 d. Tarybos direktyva 93/98/EB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų derinimo.
18. 1996 m. kovo 11 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 96/6/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos.
19. 2001 m. gegužės 22 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje aspektų derinimo.
20. 2001 m. lapkričio 23 d. Europos Tarybos konvencija dėl elektroninių nusikaltimų // Žin., 2004, Nr. 36-1188.
21. 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai.
22. 2004 m. balandžio 29 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.
23. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų.
24. 2011 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/77/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų.
25. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas // Žin., 2008, Nr. 22-804.

26. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Žin., 1999, Nr. 50-1598; Žin., 2003, Nr. 28-1125.
27. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas // Žin., 2009, Nr. 87-3663.
28. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymas // Žin., 2000, Nr. 38-1054.
29. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1350 // Žin., 2011, Nr. 49-2374.
30. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas // Žin., 2000, Nr. 89-2741.
31. Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymas // Žin., 1998, Nr. 90-2480.
32. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Žin., 2001, Nr. 74-2262.
33. Lietuvos Respublikos valstybės himno įstatymas // Žin., 1999, Nr. 50-1603.
34. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos, pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos dešimties metų sukaktį“ // Žin., 2002, Nr. 112-4981.
35. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą // Žin., 1992, Nr. 13-342.
36. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos // Žin., 2002, Nr. 124-5626.
37. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas // Žin., 1996, Nr. 106-2427.
38. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo // Žin., 2008, Nr. 149-6013.
39. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Žin., 2001, Nr. 101-3597.

40. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // Žin., 1999, Nr. 60-1948.
41. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Žin., 1999, Nr. 66-2130.
42. Lietuvos Respublikos valstybinės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymas // Žin., 2004, Nr. 115-4274.
43. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas // Žin., 1996, Nr. 104-2363.
44. 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1961 m. birželio 26 d.
45. 1964 m. liepos 7 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo Lietuvos TSR“ // Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1964, Nr. 19-138.
46. 1999 m. lapkričio 19 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ // Žin., 1999, Nr. 99-2861.
47. 2002 m. vasario 6 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Žin., 2002, Nr. 15-574.
48. 2002 m. vasario 6 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 182 „Dėl autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Žin., 2002, Nr. 15-575; Žin., 2007, Nr. 95-3832.
49. 2003 m. rugpjūčio 12 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“ // Žin., 2003, Nr. 80-3655.
50. 2003 m. rugpjūčio 29 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Žin., 2003, Nr. 84-3874; Žin., 2007, Nr. 102-4156.

51. 2008 m. spalio 14 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio baudymų ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Žin., 2008, Nr. 121-4608.
52. Respublikos Prezidento 2007 m. vasario 15 d. dekretas Nr. 1K-880 „Dėl malonės komisijos sudarymo ir jos nuostatų“ // Žin., 2007, Nr. 22-823; Žin., 2010, Nr. 16-747.
53. Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projektas + kodeksas. 2011 m. rugsėjo 19 d., Nr. XIP-3600. Prieiga per internetą: <www.lrs.lt>.
54. Act on Copyright in Literary and Artistic Works. Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/51/95/20edd6df.pdf>>.
55. Copyright Law. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/UrhG.htm>>.
56. Copyright, Designs and Patents Act 1998, 17 U.S.C. § 506a. Prieiga per internetą: <http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode17/usc_sec_17_00000506----000-.html>.
57. Criminal Code of Ukraine. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.
58. Didžiosios Britanijos 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymas.
59. Intellectual Property Code. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/cpialtext.htm>.
60. Piracy and Counterfeiting Amendments Act of 1982, Public Law 97-180 (May 24, 1982).
61. Polish Copyright Law. Prieiga per internetą: <http://en.wikisource.org/wiki/Polish_Copyright_Law>.
62. Rumunijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.
63. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=45571;dst=100009>>, <<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionVII/Chapter19.html>>.

64. The Criminal Code of Finland. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.
65. The Criminal Law of the Republic of Latvia. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.
66. The Penal Code of the Republic of Estonia. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.
67. United States Code. Prieiga per internetą: <http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode17/usc_sec_17_00000506----000-.html#a_1_A>.
68. Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG000101377>>.

Specialioji literatūra:

69. ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001.
70. ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
71. ABRAMAVIČIUS A. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.
72. ABRAMAVIČIUS A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą // Teisė. 2003, Nr. 48.
73. APANAVIČIUS M., PAVILONIS V. Nusikaltimų kvalifikavimo procesas ir jų atirbojimas. Vilnius, 1983.
74. BAINBRIDGE DAVID I. Intellectual Property. Harlow: Pearson Education Limited, 2007.

75. BENTLY L., SHERMAN B. Intellectual property law. Second edition. New York: Oxford University Press, 2004.
76. BIRMONTIENĖ T. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: 2001.
77. BIRŠTONAS R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2010.
78. BLUVŠTEINAS J. ir kt. Kriminologija. Vilnius, 1994.
79. BUKELIENĖ D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008.
80. DAMBRAUSKIENĖ G. ir kt. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004.
81. DAPŠYS A., MISIŪNAS J., ČAPLINSKAS A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamųjų įstatymų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Vilnius, 2008.
82. DAWES A., LYNSKEY O. The Ever-Longer Arm of EC Law: The Extension of Community Competence Into the Field of Criminal Law // Common Market Law Review, 2008, Nr. 45.
83. DEKKER T. The Wonderfull yeare. 1603. Prieiga per internetą: <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/732/year_e.pdf?sequence=1>.
84. DRAHOS P., BRAITHWAITE J. Information Feudalism. London: James & James Ltd., 2002.
85. DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008.
86. DRAKŠAS R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. Vilnius: Justitia, 2008.
87. FRANCIS WILLIAM H., COLLINS ROBERT C. Cases and Materials on Patent Law. Minnesota: West Group, 2002.
88. Gollin Michael A. Driving Innovation. Intellectual Property Strategies for a Dynamic World. New York: Cambridge University Press, 2008.
89. GORBATKOV, A. Kontrabandos tyrimas: daktaro disertacija. Vilnius, 2005.

90. GRANSTRAND O. Economics, Law and Intellectual Property. Seeking Strategies for Research and Teaching in a Developing Field. Boston: Kluwer Academic Publishers, 2003.
91. HART T., FAZZANI L. Intellectual Property Law. New York: Palgrave Mcmillan, 2004.
92. HEGEL G. W. F. Teisės filosofijos apmatai arba prigimtinės teisės ir valstybės mokslo metmenys. Vilnius: Mintis, 2000.
93. HINDUJA S. Music piracy and crime theory. USA: LFB Scholarly Publishing LLC, 2006.
94. JACOB R., ALEXANDER D., LANE L. A Guidebook to Intellectual Property. London: Sweet & Maxwell, 2004.
95. JEWKES Y., YAR M. Handbook of Internet Crime. UK: Willan Publishing, 2010.
96. KATZ A. A Network Effects Perspective on Software Piracy // University of Toronto Law Journal 55.2 (2005). Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ariel_katz>.
97. KAZLAUSKAS M. Nuo nusikaltimo iki baudmės. Vilnius, 1980.
98. KELSEN H. Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002.
99. KIŠKIS M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos // Teisė. 2009, Nr. 73.
100. KIŠKIS M., KRIKŠČIONAITIS M. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai // Teisė. 2008, Nr. 68.
101. KIŠKIS M., ŠULIJA G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49.
102. KUHLMAN B. R. The Community Competence for a Directive on Criminal Law Protection of the Financial Interests // Eucrim, 2006, Nr. 3-4.
103. LASTAUSKIENĖ G. Teisinio teksto tyrimo metodologija: teisės normų nustatymas // Teisė. 2005, Nr. 56.
104. LEONAS P. Teisės enciklopedija. Vilnius: 1995.

105. MACQUEEN H., WAELDE CH., LAURIE GR. Contemporary Intellectual Property. Law and Policy. New York: Oxford University Press, 2008.
106. MAKSIMAITIS M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 metais. Vilnius: Justitia, 2001.
107. MAKSIMAITIS M., VANSEVIČIUS S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997.
108. MAKSIMAITIS M., VANSEVIČIUS S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997.
109. MASOUYE C. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrybių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). Vilnius: 2001.
110. MATHEW S. Piracy: Twelve Year-Olds, Grandmothers, And Other Good Targets For The Recording Industry's File Sharing Litigation. Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property. Vol. 2. No 4, Spring 2006. Prieiga per internetą: <<http://www.law.northwestern.edu/journals/njtip/v4/n2/1/Sag.pdf>>
111. MENNEL S. Intellectual property: general theories. Prieiga per internetą: <<http://encyclo.findlaw.com/1600book.pdf>>.
112. MIKELĖNAS V., VILEITA A., TAMINSKAS A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
113. MIKELĖNIENĖ D., MIKELĖNAS V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999.
114. MIZARAS V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008.
115. MIZARAS V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009.
116. НАУМОВ А. В. Практика применение Уголовного кодекса Российской Федерации. Москва: Волтерс Клувер, 2005.
117. NAVICKIENĖ A. Intelektinę nuosavybę reglamentuojantys teisiniai dokumentai XIX a. pirmosios pusės carų valdomoje Lietuvoje // Knygotyra. 2009, Nr. 59.

118. NEKRAŠAS E. Filosofijos įvadas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.
119. NIETZSCHE F. Žmogiška, pernelyg žmogiška. Knyga laisviesiems protams. Vilnius: Alma littera, 2008.
120. NORDELL P. J. The Notion of Originality – Redundant or not? Prieiga per internetą: <<http://www.cenneth.com/sisl/pdf/42-7.pdf>>.
121. PAVILONIS V. Baudžiamosios politikos pagrindai // Justitia, 1996, Nr. 3-4.
122. PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008.
123. PIESLIAKAS V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
124. PIESLIAKAS V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius: 1996.
125. POŠKEVIČIUS V., MISIŪNAS J., DAPŠYS A., ČAPLINSKAS A. Kriminalinių bausmių sistemos daroma ir sankcijų optimizavimas kaip baudžiamosios politikos veiksmingumo prielaidos // Teisė. 2000, Nr. 37.
126. PRADEL J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. Vilnius: Eugrimas, 2001.
127. SCHWABACH A. Intellectual property. A Reference Handbook. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2007.
128. Senasis testamentas. Izaijo knyga. Prieiga per internetą: <<http://biblija.lt/>>.
129. SINKEVIČIUS E. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos // Teisė. 2003, Nr. 48.
130. SINKEVIČIUS E. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problemos // Teisė. 2000, Nr. 36.
131. SOLOVEIČIKAS D. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 2006.
132. STONKIENĖ M., ATKOČIŪNIENĖ Z. O., MATKEVIČIENĖ R. Autorių teisės mokslo komunikacijoje. Lietuvos mokslininkų kūrinų,

- publikuojamų valstybės remiamuose moksliniuose žurnaluose, teisinė intelektinės nuosavybės apsauga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.
133. ŠALKAUSKIS K. Autoriaus teisės nuostatai. Civiliniai įstatymai (X tomo I dalis). Kaunas, 1933.
  134. ŠVEDAS G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
  135. ŠVEDAS G. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei // Teisė. 2010, Nr. 74.
  136. ŠVEDAS G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos // Teisė. 1991, Nr. 25.
  137. ŠVEDAS G. Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
  138. ŠVEDAS G. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijų sudarymo probleminiai aspektai // Teisė. 2011, Nr. 79.
  139. Šventasis raštas. Naujasis testamentas. Vilnius: Vaga, 1992.
  140. ТАЦИЙ В. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Чарков: 1998.
  141. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972.
  142. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
  143. USONIENĖ J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius: 2004.
  144. VAIČAITIS V. Konstitucinių įstatymų fenomenas. Vilnius: TIC, 2004.
  145. VAIŠVILA A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
  146. VANSEVIČIUS S. Autorinė teisė pagal Lietuvoje galiojusius carinės Rusijos civilinius įstatymus // Teisė. 2001, Nr. 38.
  147. VANSEVIČIUS S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.

148. VILEITA A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
149. VILEITA A. Režisuoti spektakliai, televizijos ir radijo laido bei fotografijos kūriniai kaip autorių teisių objektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius: 2004.
150. WESSELS J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003.
151. ŽILINSKAS V. J., KASPERAVIČIUS P., KIŠKIS M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
152. ЖАРИКОВ Ю. С. Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации. Москва: Юриспруденция, 2009.
153. СЕРГЕЕВ А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации.. Учебник. Издание второе. Москва: 2001.

Praktinė medžiaga:

154. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio antrosios dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1993, Nr. 70-1320.
155. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 9-199.
156. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir

- 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 79-1843.
157. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1998, Nr. 109-3004.
158. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2000, Nr. 56-1669.
159. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2003, Nr. 57-2552.
160. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl kai kurių Baudžiamojo kodekso nuostatų, reglamentuojančių juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę“ // Žin., 2009, Nr. 69-2798.
161. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ // Žin., 2011, Nr. 3-93.
162. LAT senato 1999 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 straipsnis ir BK 275 straipsnis)“ // Teismų praktika. 1998, Nr. 10.
163. LAT senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 30 aprobuota Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo poveikio priemones, apžvalga // Teismų praktika, 2001, Nr. 15.

164. LAT senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ // Teismų praktika Nr. 19, 2003.
165. LAT 2004 m. spalio 7 d. konsultacija Nr. B3-103 // Teismų praktika, 2005, Nr. 22.
166. LAT 2010 m. vasario 18 d. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga Nr. AB-32-1 // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.
167. LAT baudžiamoji byla Nr. Nr. 2K-280/1999.
168. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-352/1999.
169. LAT baudžiamoji byla Nr. 3K-3-445/2001.
170. LAT civilinė byla Nr. 3K-7-619/2001.
171. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-102/2002.
172. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-229/2002.
173. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-467/2002.
174. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-656/2002.
175. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-66/2003.
176. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-799/2003.
177. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-218/2004.
178. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-598/2004.
179. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-622/2004.
180. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-705/2004.
181. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-158/2005.
182. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-372/2005.
183. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 454/2005.
184. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 506/2005.
185. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-629/2005.
186. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-649/2005.
187. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K–7–3/2006.
188. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-35/2006.

189. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-281/2006.
190. LAT civilinė byla Nr. 3K-3-311/2006.
191. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-353/2006.
192. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-354/2006.
193. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-435/2006.
194. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-176/2007.
195. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-495/2007.
196. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-707/2007.
197. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-201/2008.
198. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-240/2008.
199. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-265/2008.
200. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-310/2008.
201. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-25/2009.
202. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-331/2009.
203. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2009.
204. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-P-305/2009.
205. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-P-6/2010.
206. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-111/2010.
207. LAT civilinė byla Nr. 3K-3-538/2010.
208. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-35/2011.
209. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 2A/105/2003.
210. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-305/2011.
211. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-7-193/2008.
212. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A – 739/2008.
213. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-106-107/2009.
214. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-368-175/2010.
215. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-254-116/2011.
216. 2009 m. balandžio 17 d. Stokholmo apygardos teismo nuosprendis byloje Nr. B 13301-06.

Interneto puslapiai:

217. BBC žinių tarnyba. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk>>.
218. *Business Software Alliance* interneto puslapis: <<http://portal.bsa.org>>.
219. Citatų interneto puslapis. Prieiga per internetą: <<http://www.quotegarden.com/>>.
220. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.
221. International Federation of the Phonographic Industry interneto puslapis: <<http://www.ifpi.org/>>.
222. Interneto puslapis <<http://citynoise.org/article/10564>>.
223. Interneto puslapis <www.facebook.com/PiratuPartija>.
224. Interneto puslapis <www.nocopyright.lt>.
225. Interneto puslapis: <<http://ualgiman.dtiltas.lt/skliausteliai.html>>.
226. Interneto puslapis: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/it/straipsnis?name=straipsnis-7032>>.
227. Interneto puslapis: <<http://www.veikia.lt/internetas/pramogu-pramone-pusiau-oficialiai-pripazista-kad-piratavimas-nera-blogai-bet.html>>.
228. Interneto puslapis: <http://www.zebra.lt/lt/mokslas_it/mokslas/visuomenes-pozijuris-i-piratavima-neleistinai-tolerantiskas-5375.html>.
229. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtos statistinės ataskaitos apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje. Prieiga per internetą: <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198>.
230. Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <<http://lkz.mch.mii.lt/Zodynas/Visas.asp>>.
231. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos interneto puslapis: <<http://www.lrkmlt.lt>>.

232. Lietuvos Respublikos Seimo interneto puslapis: <www.lrs.lt>.
233. Lietuvos statistikos departamento interneto puslapis. Prieiga per internetą:
<<http://www.stat.gov.lt/>>.
234. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) interneto puslapis: <http://www.wipo.int/about-wipo/en/open_day/>.
235. Straipsnis „Copyright infringement“. Prieiga per internetą:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Copyright_infringement#cite_note-2>.
236. Straipsnis apie BitTorrent technologiją. Internetinė enciklopedija „Wikipedia“. Prieiga per internetą:
<[http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent_\(protocol\)](http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent_(protocol))>.
237. „Wikipedia“ citatų interneto puslapis. Prieiga per internetą:
<<http://en.wikiquote.org/wiki/>>.
238. VĮ Teisinės Informacijos Centras interneto puslapis: <www.litlex.lt>.
239. Interneto puslapis: <www.infolex.lt>.

AUTORIAUS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. Švedas P. Prieštaringi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio interpretavimo aspektai // Teisė. 2009, Nr. 73.

2. Švedas P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Teisė. 2010, Nr. 77.